

NATO'DAN KORKMA
GEÇ KALMAKTAN KORK

PERİHAN MAĞDEN VE
YENİ BAŞLAYANLAR İÇİN
EKONOMİ POLİTİK

AYŞEGÜL DEVECİOĞLU'YLA
İNSANLARIN EN GÜZEL HALLERİ

AB SEÇİMLERİNDE
700 DON KİŞOT

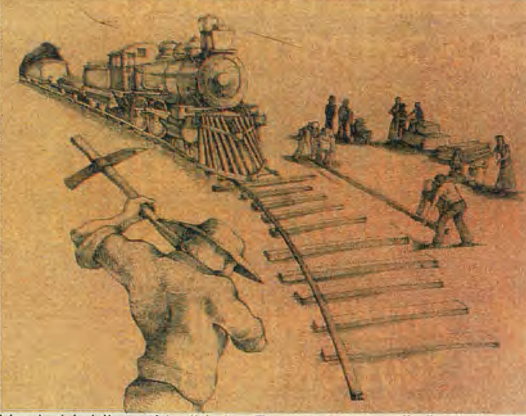
Kafka ile Zana

bu kutuda

SEYYAR SATICILAR ÖRGÜTLENİYOR • GALEANO VE 12 SORUDA HAYAT • YOKO ONO

Opua dışın!

Vardır bir hikmeti belki de: Express'in yaşgünü, Kafka'nın 80. ölüm yıldönümüne (3 Haziran, 1924) denk düştü. 10 sene önceki haftalık Express'te, Kafka demirbaş köşelerden biriydi, "alakarga kuşağı" adıyla.

O günlerde Leyla Zana, Orhan Doğan, Hatip Dicle ve Selim Sadak, Kafka'nın "Dava"sına taş çıkartan bir yargılama sonucunda hapse atılmıştı. Özgürlüklerine kavuşmalarının Express'in yeni başlangıcına denk düşmesini de hayra yoruyoruz; her şey değilse de bazı şeyler güzel olabilir, en azından öyle ummak istiyoruz. Öyle ya da böyle, Zana ve arkadaşlarının serbest bırakılmasıyla Türkiye'de yeni bir dönemin başladığına şüphe yok herhalde.

Bir başka güzel tesadüf, yeni yıl sayımızın Eduardo Galeano'nun dumanı üstünde başyapıtı "Tepetaklak"la buluşması. Dahası var: Kitabı açtığımızda gördük ki, Meksikalı büyük sanatçı José Guadalupe Posada'dan apartıp halı saha formamıza alâmet-i farika yaptığımız desenler, "Tepetaklak"ı da süslüyor.

Hazır forma bahsi açılmışken, belki görmüşsünüzdür diye Radikal'deki fotoğrafa açıklık getirelim. Radikal

İki'nin yaşgünümüz vesilesiyle yaptığı söyleşide eksik kadroyduk, fotoğraf çekilemediği için elimizdeki enstantaneleri pas ettik. Radikal'ciler, 1 Mayıs'takini değil, halı saha turnuvasındakini tercih etmişler. Sonuçta, olan topçulara oldu, "millet Express'i altı futbol hastası" zannedecek yollu veryansınlar hasıl oldu. Fakat bu sayede, nihayet bir toplu (ilk 11'den sadece Serkan, Siren, İlker eksikti) fotoğraf çektik. Geçen sayıdaki "meram"ımız üzerine gelen e-mail'lerden bazıları "boş verin derginin şeklini şemalini, ekibinki nasıl?" diyordu, umarız hayal kırıklığı yaratmamışızdır. Mühim olan ruh güzelliği!

Gelen e-mail'lerden bazıları da "dışardan yazı kabul ediyor musunuz?" diye soruyordu. Bizim için "dışardan" diye bir durum yok, Express'e takılan herkes "içerde." Ama, gelen "yazı"ların da Express yazıları olması gerekiyor. Yani, hangi vagon için düşünülüyorsa, o vagonun ortamına uygun olması lazım geliyor. Söylemeye gerek yok, tercihimiz söyleşi, daha renkli ve daha çok emek istediği için. Ama, Express'in makale, deneme gibi türlerin hakkını veren yazılara da ihtiyacı var; köşe yazısından uzak duralım, değil mi? İç dökme içinse, umumi bir "posta" sayfası açmakta bir mahzur yok elbette. İsim meselesine gelince, Express dışında birden fazla oy alan öneri olmadı, "post"u atıp aslımıza rücu ettik. Zam-zum ve dağıtım konuları, geçen sayıda anlattığımız gibi. Meramımızı resim altlarıyla noktalayalım. Üç yıl önce, Dylan'ın "Slow Train"i, bir Tom Miks karesi ve üç cümlelik bir meramla yola çıkmıştık:

– Gidelim mi?

– Hadi gidelim.

(Kıpırdamazlar)

"Godot"yu Beklerken"le başla-

mıştık, gözde

grubumuz 2/5

BZ'nin "Opua Dışın / Düzenin 7 Ceddine" kasetinin

bukletleyle devam ediyoruz: "Nendime yeni bir düzen

kurmak zorundayım."

Saat yönünde: Hamza, Tora, Özay, Hakan, Arslan, Merve, Pinar, Yücel, Şule, Ceren, Reha, Ender, Şahan...

Resim: Arslan Eroğlu

- Kılavuz 5
- Nato Gündemi 6
- AP Seçimleri 9
- Seyyar Satıcılar 14
- Dosya: Ekonomi Politik 18
- Zaman Makinası 26
- Kiraat 28
- Ayşegül Devicioğlu 32
- Eduardo Galeano 38
- Alakarga Kuşağı 40
- Kanakwood 45
- Yoko Ono 48
- Müzik Dolabı 50
- Uzun Saçlı Efsanesi 54

Abdurrahim Soğan, Ahmet Eken, Ali Kesgin, Alican Tayla, Arslan Eroğlu, Artun Yeres, Bahadır Pak, Baran Özdemir, Bilge Ceren Sekerciler, Bülent Yurttaş, Can Mısırlıoğlu, Dilek Başak, Ender Ergün, Erdir Zat, Ertekin Akpınar, Gamze Göker, Gökhan Akçura, Hakan Lokanoğlu, Hamza Aktan, HknKrtsh, İlker Aksoy, İrfan Aktan, Merve Erol, Mesut Çiçek, Oğan Güner, Özay Selmo, Pinar Öğünç, Reha Öztuna-ı, Serkan Seymen, Siren Idemen, Sungu Çapan, Süleyman Bilgi, Şahan Nuhoglu, Şule B. Camadan, Tora Pekin, Tuğay Soykan, Ulaş Özdemir, Ümit Bayazoglu, Yasemin Avdan, Yücel Göktürk **baskı** Mart Matbaacılık (Tel: 0.212.321 23 00 / www.martmatbaa.com) **dağıtım** Doğan Dağıtım A.Ş. **irtibat adresi:** Abdullah Sok. No. 9 Beyoğlu - İstanbul **tel-faks** 244 23 94 **e-mail** express@post.com **yıl 3 sayı 38 21 Haziran '04 imtiyaz hakkı** Nefes Yayıncılık adına Yücel Göktürk **sorumlu yazarı** Merve Erol **ilan irtibat** Şahan Nuhoglu (0.535.576 21 11) **AYDA BİR YAYINLANIR**

Yurtiçi abonelik bedeli: Bir yıllık 44 milyon, altı aylık 22 milyon. **hesap no:** Nefes Yayıncılık AS, Yapı Kredi Taksim Şubesi, hesap no: 1101926

Kafka ile Zana

Bize bir Kafka çizsene...

Niçin?

80. ölüm yıldönümü olduğu için.

("Peki" dedi, bir kutu çizdi.)

O "Küçük Prens" hikayesi, biz alakarga istiyoruz. (Kutunun iki tarafını siyaha boyadı, üç tane de kırmızı daire yaptı.)

Oldu işte. O dairelerden de nefes alıyor.

Peki niye siyah-kırmızı?

Léo Ferré'nin şarkısından mülhem: "Tenk yu Kafka, bana iki renk verdin, kırmızı Barcelona'da doğmak için, siyah Paris'te ölmek için..."

Bir de Leyla Zana resmi yapsana...

Neden?

Barcelona, Diyarbakır'ı çağırıştırdı da ondan.

(Kutunun öteki iki yanını sarı-yeşile boyadı.)

Zana da bu kutuda. "Tenk yu

Zana, bana iki renk verdin, hüzn için sarı, umut için yeşil."

Niye aynı kutudalar?

Burçları aynı çünkü, alakarga... Biri 1924'ün haziranında ölümsüzleşti, diğeri 2004'ün haziranında yeniden doğdu. Bir de haziran mektubu var, 1920'de yazılan... Bak ne diyor: "Yahudiler üç imkânsızlık arasında yaşıyorlardı. Yazmamanın imkânsızlığı, Almanca yazmanın imkânsızlığı, başka türlü yazmanın imkânsızlığı... Bunlara dördüncü bir imkânsızlık da eklenebilir: Yazmanın imkânsızlığı..."

O şöyle de okunabilir mi: Üç imkânsızlık... Konuşmamanın imkânsızlığı, resmî dilde konuşmanın imkânsızlığı, başka türlü konuşmanın imkânsızlığı... Bunlara dördüncü bir imkânsızlık da eklenebilir: Konuşmanın imkânsızlığı."

Öyle de okunabilir tabii. Bir de ara cümlesi var Kafka'nın: "Rastlantısal olarak dil imkânsızlıkları diye anıyorum bunları, en kolayı bu, ama başka türlü de adlandırılabilir."

Nasıl mesela?

Mesela: "Kimliksizliğin imkânsızlığı, Kürt kimliğinin imkânsızlığı, başka türlü bir kimliğin imkânsızlığı... Bunlara bir de dördüncü imkânsızlık eklenebilir: Kimliğin imkânsızlığı."

Galeano da 38. sayfada "kültürel kimlikler" konusunda aşağı yukarı aynı yorumu yapıyor.

Kafka'nın o cümlesini kimliğin yanına politikayı koyarak da okumak mümkün:

"Kimlik politikasının imkânsızlığı, resmî kimlik politikasının imkânsızlığı, başka türlü bir kimlik politikasının im-

kanlılığı... Bunlara dördüncü bir imkânsızlık eklenebilir: Kimlik politikasının imkânsızlığı."

Zizek 33. sayıya ne diyordu: "Liberaler emekçi sınıfların tatminsizliğini istismar ederek muhafazakârlara karşı kendi pozisyonlarını güçlendirdiler. Sisteme hiç ilişmeden muhafazakârlara karşı puan kazanıyorlar. Bu liberal sol için de geçerli. Çokkültürcü mücadeleyi özgürleşme politikalarının asıl alanı olarak görmek, belli bir etkisi olan, ne var ki hedefleri kalın çizgilerle sınırlanmış marjinal bir karşı çıkış haline gelir."

Sonraki sayıda da devamını getiriyordu: "Karşı karşıya olduğumuz problem şu: Bu genel muhalefete, evrensel siyasî talepleri dile getirecek bir örgütsel biçimi nasıl verebiliriz?"

İspanyol iç savaşının kırmızısı, Paris komününün siyahı gibi mi?

Ya da tersi, Paris kırmızısı, Barcelona siyahı...

Manic Street Preachers'ın Uluslararası Tuğaylar hakkında bir şarkısı var, "If You Tolerate This"...

Manic Street'çilerin "Konuşmamanın imkânsızlığı, hakim dili konuşmanın imkânsızlığı, başka türlü konuşmanın imkânsızlığı ve konuşmanın imkânsızlığı"na devrimci bir müdahaleleri var. Bir müzik dergisi,

"sizce en seksî idol kim?" diye soruyor, bekledikleri

cevap Elvis, Mick Jagger filan gibi isimler. Manic Street'çiler, "Aneurin Be-

van" diyor, gazeteciler apışıyor: "Kim o ya?" Bizimkiler anlatıyor: "1948'de sağlık sigortası yasasını meclise kabul ettiren İşçi Partisi milletvekili."

Seksiymiş hakkikaten.

Evet, çünkü "kimlik politikacısı" değil. Kimlikleri aşan bir "şey" in, "evrensel" in politikacısı. Zizek'in dediği gibi, "evrensel" taraf olmayı dışlamıyor, aksine onu gerektiriyor.

Mehmet Eroğlu'nun yeni romanı "Kusma Kulübü"nün başında Graham Green'den bir alıntı var:

"İnsan, insan kalacaksa taraf olmak zorundadır."

William Burroughs'un ünlü lafını da ekleyelim:

"İnsan isim değil, sıfattır."

İnsan, taraf olduğunda o sıfatı kazanıyor, dolayısıyla da insan kalacaksa taraf olmak zorunda...

Joseph K.'dan, kısaca K.'dan taraf olduğu için,

"K." da bir "evrensel" olduğu için, Kafka en az

o sağlık bakanı kadar seksî. McMillan nasıl kimlik politikacısı değilse, "evrensel" in politikacıysa,

Kafka da "evrensel" in edebiyatçısı. Ölümsüzlüğü başka nasıl açıklanabilir?

Yalnız kitaplarında değil, hayatında da taraf. Hu-

kuk okumuş, doktora yapmış, sonra da SSK'da avukatlık yapmış ömür boyu. Şirket avukatı değil, banka avukatı değil, SSK avukatı. Doktor olsaydı da aynı tercihi yapardı herhalde.

Manic Street'çiler o soruyu "George Orwell" diye de cevaplayabilirlerdi.

Ya da Patti Smith diye...

Patti Smith de taraf çünkü: Ho Şi Min'den, Afrika Ulusal Kongresi'den, "Radio Bagdat"tan...

Manic Street'çilere sorduklarını bize sorsalar, Leyla Zana diyebilirdik...

Evet, güzel kadın...

Rahmetli Priştina, "İzmir'in kızları niye güzel oluyor?" diye sorduklarında, "özgür oldukları için" demişti. "Özgürlük güzelliği ortaya çıkarıyor."

Zana'da da öyle oldu; onu hapse atanlar özgürlüğünü yok edemediler aslında.

Hüküm giymesinin sebebi o dört imkânsızlıktı...

Bu imkânsızlıklardan kur-

tuluş, Jean Genet'nin de-

diği gibi "düşmanın dili"ni

mi konuşmak? Yoksa, "Ce-

za Sömürgesi"ndeki "kâşif" in

ya da "Araplar ve Çakallar"daki

"gezgin"inkini mi? Daha da iyisi

"Mektuplar"ın ya da "Günlük-

ler" in dili mi acaba?

Mesela 1920 günlüğünde, 19 Şu-

bat'ta şöyle bir not düşmüş: "Söylediği

'evet ve hayır'la, onlara gerçekten söyle-

mesi gereken 'evet ve hayır' arasındaki

fark, yaşamla ölüm arasındaki farka benze-

tilebilirdi; her ikisinde de belli

belirsiz kavrayabiliyor bunu."

Zana, Kafka'yla "aynı ku-

tu"da. Ve onun kadar

yalnız...

Kafka 15 Şubat'ta da

şöyle diyor: "Robinson

Crusoe adanın en yük-

sek, daha doğrusu en iyi

görünülecek noktasını, inatçılıktan ya

da alçakgönüllülüktен terketmemiş olsay-

dı, kısa sürede mahvolup giderdi; ama ge-

milere ve onların güçsüz dürbünlerine bel

bağlamayıp adasını baştan sona keşfetmeye

başladığı için sağ kalabilirdi..."

Zana'nın dört imkânsızlığı, aslında devrimci

bir imkân da sunuyor: Kafka olmak.

Evet, Kafka gibi gerçekçi olmak.

Zizek'in radikal sol için söylediği Zana için

de geçerli galiba: "Asıl ütopya, bugünkü li-

beral konsensüsün ebediyen süreceği inan-

cıdır. Dolayısıyla 1968'in şıan bugün de geçerli-

dir: Gerçekçi ol, imkânsızı iste." Gerçekten re-

alist olmak için 'mümkün' görünenin sı-

nırlarını aşmak gerekiyor."

Evet, ama onun için de şu

sorunun cevabını bulmak

gerekıyor: "Bu genel

muhalefete, evrensel si-

yasî talepleri dile getire-

cek bir örgütsel biçimi

nasıl verebiliriz?"

Marksizmi yeniden düşünürken PERRY ANDERSON

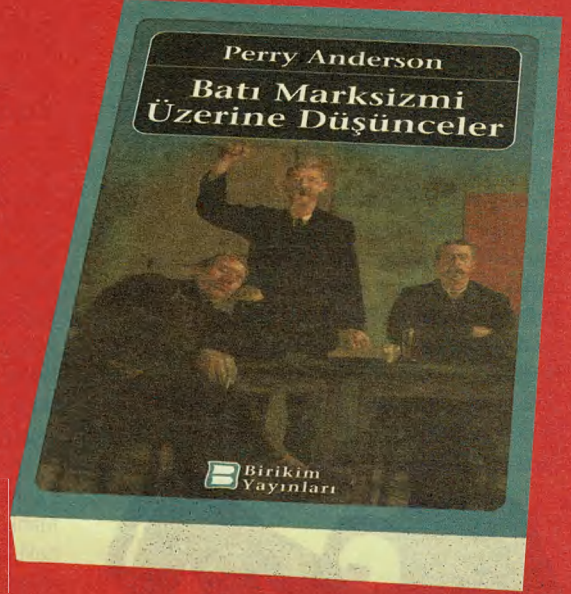
Batı Marksizmi Üzerine Düşünceler

Çeviren: Bülent Aksoy

181 sayfa

BİRİKİM YAYINLARI

Batı'daki Marksist düşüncenin 19. yüzyıldan 20. yüzyıla uzanan hikâyesi...
Birinci Dünya Savaşı'yla ortaya çıkan ayrışmalar, Almanya'daki devrim
beklentilerinin tükenmesi, Frankfurt Okulu, 1945 sonrası ortaya çıkan yeni
yönelimler, 1968 ve sonrası... Bu kitap Batı'daki Marksist hareketin
150 yıllık tarihinin hâlâ aşılammış kapsamlı bir incelemesi/eleştirisi...
Üstelik "yeni başlayanlar için" iyi de bir kılavuz...

PERRY ANDERSON
Tarihten Siyasete
Eleştiri Yazıları

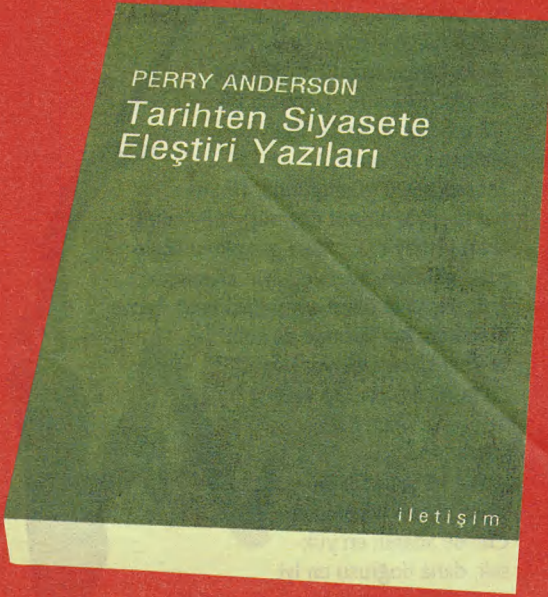
Tarihten Siyasete Eleştiri Yazıları

Çeviren: Simten Coşar

Politika, 509 sayfa

İLETİŞİM YAYINLARI

Bu bir "eleştiri" kitabı... Marshall Berman, Isaac Deutscher, Norberto Bobbio,
Max Weber, Ernest Gellner, Fernand Braudel, Carlo Ginzburg... Farklı alanlarda
çalışmış, bakış açıları ve ilgileri bakımından büyük farklılık gösteren ama
yapıtları, tarih ile siyasetin kesiştiği noktada yer alan bu büyük düşünürlerin
analizine girişiyor Anderson. Tüm entelektüel hayatının büyük kısmını vakfettiği
bir alanda, derin hayranlıkları ve titiz sorgulamalarıyla...

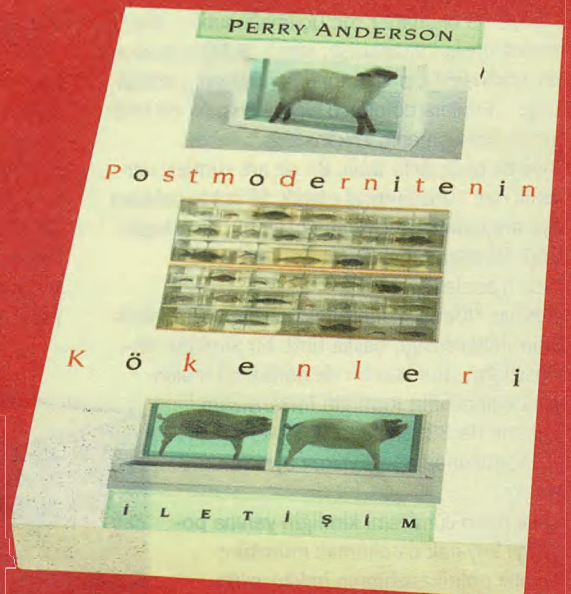
Postmodernitenin Kökenleri

Çeviren: Elçin Gen

Bugünün Kitapları, 187 sayfa

İLETİŞİM YAYINLARI

Bir fikir olarak postmodernden ziyade, postmodernin arka planını oluşturan
sosyo-ekonomik koşullar üzerine fikir yürüten bir kitap bu. Modernizmin
19. yüzyılın sonundaki varsayımlarına ilişkin yeni değerlendirmeler sunuyor.
Ve giderek sağın mülkiyeti altına giren postmodernizm kavramının, Jamesoncu
tarihsel maddeci yorumunu sahipleniyor, geliştiriyor. Anderson'un yaptığı sağın
hegemonik içerme çabalarına solcu bir karşı çıkış...

19 Haziran / Küresel isyanımız nereye gidiyor? / İstanbul Tabip Odası - 14.00

20 Haziran / ABD'nin Ortadoğu senaryoları / TMMOB Makina Mühendisleri Odası - 13.00

21 Haziran / Bush ve çetesinin gezegene açtığı savaş / TMMOB - 15.00

23 Haziran, Çarşamba / İstanbul Cumhuriyet savcılığına topluca Bush hakkında suç duyurusu yapılacak - 16.00

27 Haziran / Küresel Barış ve Adalet Koalisyonu, KESK, DISK, Hak-İş, Tabipler Odası, NATO ve Bush Karşıtı Birlik ve İşgal Karşıtı Komiteler yürüyor.

www.kureselbarisveadalet.org

express@post.com

Gidiş dönüş İstanbul

Türk-Fransız Çağdaş Dans Festivali 1-10 Temmuz tarihleri arasında. Fransız Kültür Merkezi ve AFAA'nın işbirliğiyle gerçekleşen festival programında sekizi Türk, altısı Fransız olmak üzere 14 çağdaş koreografik oyun var. Bu yılki festival bir projenin ilk ayağı olarak "İstanbul Dans Gidiş" olarak tasarlanmış. İşin bir de dönüş kısmı var ki, o da seneye Fransa'da Türk sanatçıların katılımıyla gerçekleşecek. Bu on gün içinde Fransız koreografılar, dansçılar ve müzisyenler tarafından workshoplar da düzenlenecek. Gösteriler Fransız Kültür Merkezi, Narmanlı Han, Garanti Platform, Taksim Parkı, Devlet Tiyatroları Taksim Sahnesi ve AKM Aziz Nesin Sahnesi'nde. Atölye çalışmalarının adresi ise Sadri Alışık Sokak'taki Çatı Stüdyosu. Bilgi ve kayıt için: kaplanmustaf@hotmail.com ya da 0212.243.02.96.

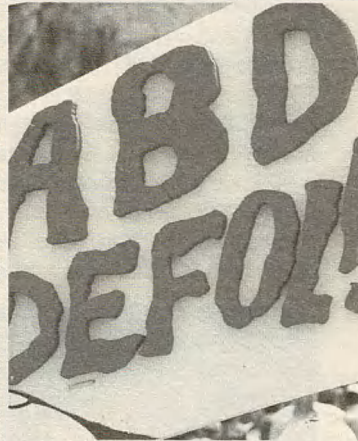

UB 40 siftahi

"Reggae" denince akıllar başka coğrafyalara kayıyor, ama hakkını vermek lazım, İngiliz topluluk UB40 de reggae'nin "ağır abi"lerinden. Yaz boyunca festivalden geçilmeyecek olan İstanbul, 10 Temmuz'da festivallerden bağımsız ikili bir konsere sahne olacak. UB40 ve Afro-beat akımının kralı Fela Kuti'nin oğlu Femi Kuti ile grubu the Positive Force, Venue'de arzı endam edecek. UB 40 malum... Hafızalara kazınmış hit parçaları "Red Red Wine", "I Got You Babe"le, Elvis yorumları "Can't Help Falling in Love" ile listeleri bayağı hırpalamışlardı. Reggae mirasının hakkını verdiklerini zaten "Labour of Love"la ispatladılar. Kendileri pek sık konser vermeyormuş... E, İstanbul'a da ilk gelişleri... Gereği düşünülün!

Germe Bush!

Gelme demekle olmuyor; dünyanın en azılı savaş tacirleri tam takım dökülüyor. NATO zirvesine Bush dahil 26 devlet başkanı, 5 bin kişi geliyor. İstanbul, Montrö Antlaşması'ndan beri ilk defa tanker geçişine kapatılıyor. 35 bin polis gece gündüz nöbette. Oyuncak uçak, çiçek almak yasak! Taksim'e girmek YASAK! Emniyet 10-15 farklı adreste toplu tepkilerin önünü kesmeye hazırlanıyor. Küresel Barış ve Adalet Koalisyonu'nun 19-26 Haziran arasında yapacağı Barış Buluşması savaşa karşı olan herkese açık. Toplantılara dünyadan ve Türkiye'den pek çok savaş karşıtı aktivist konuşmacı olarak katılıyor. Sonuç bildirgesi 29 Haziran, saat 12:00'de, TÜYAP'ta kamuoyuna duyurulacak. Kendimi tutamam, enginlere sığmam taşarım diyenlere eylem takvimi sağ cenahta.

Doğal olarak Yapay

Marketlerde gözünüze çarpmıştır; anne reçeli süsü verilmiş, lakin muhtevelyatında sitrik asitinden, petkinine noksanı olmayan reçel kavanozlarının üzerinde de "ekstra geleneksel" yazıyor. Bizimki kadar sığ sularda dolaşmasalar da, üç sanatçı "doğal" ve "yapay"ın muhakemesini yapıyorlar. Serap Başol "Adını hatırladığın kuşlar kurtulur" mottosuyla fotoğraf, yazı, ses ve kolajın hammanlandığı bir yerleştirme hazırlamış. Serpil Kadriye Türkçe popüler kültürün suni yüklemesinden dem vurduğu "Embed" isimli çalışmasını "embedded tüketicilere" adanmış. Güldem Uçok ise "Moda Sınıfı" adlı yerleşmesiyle çağımızın yaratılmış yapay güzellik mevhunu irdeliyor. 30 Haziran'a kadar Beyoğlu Elhamra Han'ın içindeki Karşı Sanat Çalışmaları'nda.

Jazz DinliCaz!

Caz festivali 11. kez cehennem sıcaklığına mahkum İstanbul'a temmuz ayında nefes aldırarak... Liste yine uzun ve "hangisine takılsak" dedirtiyor, ama program kitapçığına alınmış "buraya kadar gelmişken görmemek olmaz" notları da gani gani. Mesela Joan Baez, mesela Bobby Mc Ferrin, mesela (bir kez daha) Paco de Lucia, mesela Charlie Haden-Carla Bley buluşması... Merak uyandıran proje ise piyanist Christopher O'Riley'den Radihead yorumları!

Kilyos sahillerinde bekliyorlar

Konuklar mühim. Iggy Pop ile "Kick It" adlı düeti sayesinde kitlelerle buluşan, Björk olsun, Marilyn Manson olsun, halka mal olmuş şahıslara eşlik eden electro-clash'in yıldızı Peaches gece 1 sularında karşınızda. Ondan bir önce, Türkiye'de Tarkan'dan daha sık konser veren Jay-Jay Johanson sahnede. Geri sarıyoruz, 23.30'da down-tempo müziğin mühim temsilcilerinden Bent ilk kez memleket sahnelerinde olacak. Bent'ten önce ise sahne Portishead tumelerinin müdavimi Andy Smith, funk, soul ve break-beat parçalarından oluşan setiyle sizi ortalama hazırlayacak. Bir çalımla gecenin sonundayız: 02.30'dan 04'e kadar, 10 seneye Prodigy'de mesai verdikten sonra, DJ'liğe ağırlık vermeyi seçen Leeroy Thornhill, DJ setiyle huzurlarda. Solaris kod adlı buluşma 3 Temmuz'da, Kilyos, Solar Beach'te.

Sadece bir askeri örgüt değil

Geliyor, geliyor, Galago Maholi geliyor... İsmiyle müsemma denir, Galago Maholi de öyle. Maymunu andırıyor, farkı hiçbir sevimliliği olmaması. Ufak tefek bir hayvan, zaten halk arasındaki adı da "Ufak Bush". Red House sözlüğü hayvanın özellikleri konusunda ayrıntıya girmemiş, ama melanet olduğu baba adından belli. Önceki sayılarımızda New Yorker'dan ve Michael Moore'dan naklen soy ağacını çıkarmıştık, zaten herkesin malumu, bir kez daha ilam etmenin lüzumu yok. İstanbul onu karşılamaya hazırlanıyor; belediye-polis elele, ahaliye zulüm istim üstünde. Amerikan muhipleri Maholi'den bir aferin almak için 40 takla atmaya hazır; babası için Özal zamanında altın klozet yaptırılmıştı, "devlette devamlılık" prensibi uyarınca, aşağı yukarı aynı sahnelere tanık olacağız demektir. Onu hakettiği gibi ağırlamaya hazırlananlar da var, Emniyet'in terörü de o yüzden. Hazretin sebeb-i ziyareti NATO zirvesi, savaşın efendileri mutad toplantılarında stratejilerini konuşacaklar. Gündemlerinin gizlisi saklısı yok; şiarları da net: Güçlü olan haklıdır. Önce gündemin maddelerine bir göz atalım, sonra da NATO'yu yakından izleyen güvenilir bir isme, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyelerinden Doç. Dr. İlhan Uzel'e bağlanalım.

Afganistan niye NATO'nun birinci önceliği? "Halledilmiş" bir sorun değil miydi o?

İlhan Uzel: Afganistan sorunu çözülmedi tabii ki. Hem geçici hükümet, Karzai hükümeti, hem de NATO gücü, Afganistan'ın Kabil ve çevresindeki dar bir alanına hakim olabiliyor ancak. Taliban sorunu tam çözülmedi, ayrıca Usame Bin Ladin hâlâ Afganistan'da ve bir türlü bulunamıyor. Afganistan, NATO için Avrupa kıtası dışındaki ilk önemli örneği oluşturacak. Eğer Afganistan başarılı olursa, NATO'yu Irak'a kaydırmak daha kolay olacak. O bakımdan da büyük bir önem taşıyor NATO açısından.

İstanbul zirvesinde, NATO'nun Bosna'dan çekilme kararı alması söz konusu. Bu muhtemel karar nasıl değerlendiriyorsunuz?

NATO'nun Bosna'daki misyonu, Dayton anlaşmasıyla belirlenmişti, barışı uygulama operasyonuydu. NATO Bosna'da birkaç açıdan amacına ulaştı. Bunlardan biri, Bosna'daki Sırp mevzilerinin bombalanmasını üstlenmesiydi. Bu, Sırları masaya oturtma konusunda kritik bir rol oynadı. Barışı uygulama gücü olarak 1996'dan beri orada bulunan uluslararası güç, başlangıçta 60 bin kişiydi, şimdi 7 bine indi. Bu 60 binin 20 binini Amerika sağladı. Bu birlikleri

Bosna'ya gönderirken, Amerika'nın en büyük kaygısı kendi askerlerinin saldırıya uğramasıydı. Bunu Amerikan kamuoyuna anlatmak zor olacaktı. Amerikalılar neredeyse hiç kayıp vermedi. Bu açıdan da başarılı olduğu söylenebilir. Bir de çatışmaların yeniden başlamamış olması başarı hanesine yazılabilir, ama çatışmaların başlamaması, orada barış ve istikrar olduğu anlamına da gelmiyor. Hâlâ Dayton anlaşması

NATO'NUN İSTANBUL GÜNDEMİ

NATO sözcüsü James Appathurai'nin 27 Mayıs'ta açıkladığı İstanbul zirvesi gündeminde öne çıkan başlıklar

- Afganistan NATO'nun birinci önceliği. NATO, Kabil'in yeniden yapılandırılmasına, seçim sürecinin sağlıklı yürütülmesine, merkezi hükümetin ülke çapında kontrolü sağlaması ve Afganistan'a barış ve istikrarın gelmesine yardımcı olacak.
- Bosna'daki "barış gücü"nü (SFOR) 004'ün sonunda çekilmesi kararı çıkabilir. NATO'nun yaklaşık 10 yıldır süren operasyonları amacına ulaştı ve bölgenin kendiliğinden gelişebilmesi için gerekli barış ve istikrar ortamı sağlandı.
- Kosova'daki siyasi süreç daha hızlı ilerlemeli. NATO, Kosova'da bundan sonra yalnızca güvenlikle ilgili konulara değil siyasi süreçlere de müdahil olmalı.
- Ukrayna'ya demokratik ve askeri reformların daha hızlı ilerlemesi konusunda baskı yapılacaktır. Ukrayna'nın Avro-Atlantik bölgesinin güvenliği için önemi ve Avro-Atlantik demokratik standartlara ulaşması konusunda yapılacak yardımlar da vurgulanacaktır.

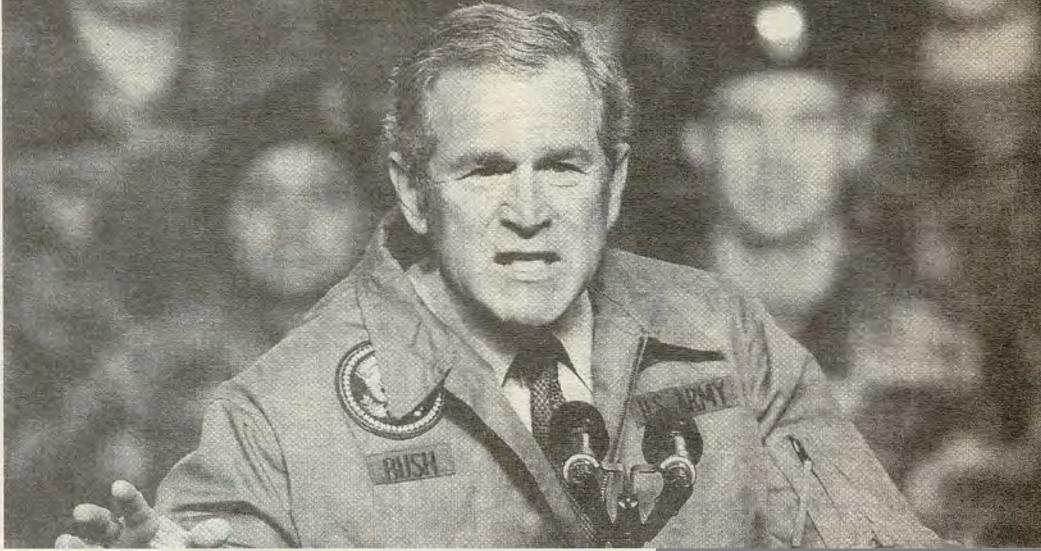
- NATO'nun, ittifaka üye olmayan ülkelerle giriştiği ortaklıklar da önem kazanıyor. "Barış İçin Ortaklık" ve "Avro-Atlantik Ortaklık Konseyi"nde yer alan 20 ülke de İstanbul'da temsil edilecek.
- NATO, Akdeniz'in diğer kıyısındaki yedi ülkeyle ilişkilerini de geliştirmeyi planlıyor.
- İstanbul'da, NATO üyelerinin, bir adım daha ileri giderek, Ortadoğu'da bulunan ülkelerle de diyaloga geçme kararı alması beklenebilir.
- NATO'nun diğer uluslararası kuruluşlar ve özellikle de AB ile olan ilişkileri de gündeme gelecek. AB ile NATO arasındaki temel ve stratejik ortaklık ilişkisi ve AB'nin Balkanlarda NATO'dan devralacağı operasyonlar tartışılacaktır.
- NATO Tepki Gücü'nün (NRF) komuta kadrosundaki değişiklikler yapılacaktır.
- Terörizme karşı sekiz maddeden oluşan bir paket açıklanacaktır.

tam olarak uygulanamıyor. Federasyon ve Sırp bölgesi, bu iki bölge tam anlamıyla ortak olarak idare edilmiyor. Bazı ilerlemeler var, ortak savunma bakanlığının kurulması gibi, ama bunlar çok sınırlı sayıda ve alanda. NATO'nun oradan çekilmek istemesinin temel nedenlerinden biri, görev alanının Ortadoğu'ya ve Ortaasya'ya kaydırılması. Zaten 2000'de ABD, Balkanlar'ı AB'ye bıraktı, "buranın sorumluluğu sizde" diyerek. Böyle bir paylaşım söz konusuydu. AB önce geçen yıl, Nisan ayında Makedonya'daki yönetimi üstlendi, şimdi de Bosna'da NATO'nun yerine getirdiği misyonu üzerine almak istiyor, yani kendi kıtasının sorunlarını kendisi çözmek istiyor. Amerika gücünü niye geri çekiyor? Çünkü Amerika stratejik olarak Balkanlar'ı artık Avrupa'nın bir parçası olarak görmeye başladı, stratejik ağırlığını Ortaasya ve Ortadoğu'ya kaydırıyor. Balkanlar'da stratejik değerde bir doğal kaynak, enerji kaynağı yok. Tek kritik yani geçiş yollarının üzerinde olması ve Karadeniz'den; Burgaz ve Köstence'den Adriyatik ve Ege'ye boru hattıyla petrol taşınması. Zaten Amerika, Kosova'da askerî bir üs kurdu, boru hatlarının geçtiği yerlerde, yani Burgaz ve Köstence'de de askerî üsler kurmaya çalışıyor. Stratejik olarak oraları denetleme imkanlarını elde etmiş durumda.

Açıklamada dikkat çeken ifadelerden biri de şu: "Kosova'daki siyasî süreç şimdiye kadar olduğundan daha hızlı ilerlemeli. NATO, Kosova'da bundan sonra yalnızca güvenlikle ilgili konulara değil siyasî süreçlere de müdahil olmalı." Kosova'daki siyasî süreç ne, NATO niçin, nasıl müdahil olacak? Bunun nasıl bir meşruiyeti var?

Kosova'daki siyasî süreç Sırlarla Amavutlar arasındaki pazarlık süreci. Bu diyalog süreci yaklaşık altı ay önce başladı. Yani Kosova'nın geleceğine ilişkin bir siyasî görüşme süreci. Geçtiğimiz aylarda Mitrovika'da çıkan çatışmalar da bununla bağlantılı. NATO sadece bir askerî örgüt değildir, mesela Makedonya'da görüşmeler süreci içinde yer aldı. Bir sürü irili ufaklı yan misyonu da yerine getiriyor. NATO hem alan olarak görev bölgesini, hem de fonksiyonel olarak el atacağı konuları ve alanları genişletmeye çalışıyor. Bu bakımdan, Balkanlar NATO için sonraki misyonlara hazırlık işlevini yerine getirdi. Amerika Balkanlar'da elde ettiği deneyim ve birikimlerle NATO'yu Ortaasya'da ve Ortadoğu'da kullanmak istiyor. Bunun bir sürü işareti var, kendisi de söylüyor za-

Zoojlojideki adıyla Galago Mahali

ten. Nicholas Burns, ABD'nin NATO'daki büyükelçisi, "NATO'nun bundan sonraki misyonu Ortadoğu'dur" diyor, NATO Doğu'ya gidecek. Amerika bunu bir politika olarak belirliyor, bunun üzerinde duruyor. Georgia'daki görüşmede, Almanya, Fransa ve onların arkasına saklanarak Türkiye, "istemiyoruz" dedi. Ama konu kapanmış değil, Amerika'nın böyle bir politikası var ve Amerika'da iktidara kim gelirse gelsin, NATO Doğu'ya doğru genişleyecek, alan olarak Ortadoğu'ya kayacak.

Kosova'daki siyasî süreç dönersek...

Kosova'daki temel problem Amavutların bağımsızlık istemesi, Sırların buna izin vermemesi, Amerika'nın ve Avrupa'nın ne yapacaklarını bilememeleri. Kosova'ya bağımsızlık verirsiniz, bu başka bölgelerde, özellikle de Balkanlarda ve Avrasya'da zincirleme bir reaksiyona neden olur. Kosova'da Amavutlar ayrılmış bağımsız olurlarsa, o zaman mesela Bosna'daki Sırlar da "biz de Bosna'dan kopup Sırbistan'la birleşeceğiz" diyebilir.

Kosova'daki Amavutların temel talebi Amavutluk'la birleşmek mi, yoksa bağımsız bir Kosova devleti kurmak mı?

Kimse Amavutluk'la birleşmekten söz etmiyor şu anda, öncelikle bağımsızlık istiyorlar. Bu durum, Kosova için "statü mü, standart mı?" sorusunu gündeme getirdi. Oradaki BM yönetimi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü çerçevesinde sekiz standart belirledi, "bunlar yerine getirilmeden geleceğe ilişkin hiçbir görüşme yapılmaz" dedi.

Kosova'daki siyasî süreç nasıl gelişir sizce, bir öngörünüz var mı?

Bir olasılık bu durumun böyle devam etmesi, Kosova'nın Sırbistan içinde özerk bir bölge olarak kalması. İkinci olasılık Sırların önerdiği çözüm: Kosova'nın, Sırların ağırlıklı olarak

Amerika, Avrupa Birliği'nin NATO'dan bağımsız bir askerî güç kullanmasına karşı çıkıyor. Hatta buna Türkiye'yi de ortak etmeye çalışıyor.

yaşadığı bölgenin –o bölgede önemli kömür madenleri var- Sırbistan tarafında kalarak bölünmesi. Şu anda fiilen Kosova Amavutları ve BM hakim Kosova'ya. Kağıt üstünde Sırbistan'a ait bir bölge olsa da.

NATO'nun gündeminde bir de Ukrayna var, üstelik altı çizilen bir madde olarak: "Ukrayna'ya demokratik ve askerî reformların daha hızlı ilerlemesi konusunda baskı yapılacaktır. Ukrayna'nın Avro-Atlantik bölgesinin güvenliği için önemi ve Avro-Atlantik demokratik standartlara ulaşması konusunda yapılacak yardımlar da vurgulanacaktır."

Ukrayna'daki iktidar Batı ülkeleri tarafından demokratik bulunmuyor, gerçekten de anti-demokratik, yolsuzluklara bulaşmış bir yönetim söz konusu. Öte yandan, Avrupa ya da Avrasya haritasına baktığınızda, Ukrayna çok stratejik bir konumda. Amerika Doğu Avrupa'da, Sovyetler'in nüfuzunda bulunan ülkelerde hakimiyetini kurmaya başladı. Bunu sağlarken de kullandığı en büyük araçlardan biri de NATO oldu. Bu ülkeleri NATO'ya dahil etti, böylece Avrupa'yı da yeni ve eski diye ikiye bölebildi. İkinci boyut, Amerika ile Avrupa arasındaki gerilim. "Stratejik rekabet" diyelim, bu rekabette, çok fazla farkedilmiyor ama, Karadeniz bölgesi ciddi, önemli bir yere sahip. AB'nin 1990'ların başından itibaren Ortaasya gibi enerji ve ulaşım koridor projeleri var. Bunlar da Karadeniz üzerinden geçecek, Amerika da strateji olarak bu bölge üze-

NATO Dışişleri Bakanlarının Reykjavik zirvesi. Ben Bradshaw (İngiltere), Colin Powell (ABD), Abdulaziz Kamilov (Özbekistan). Kamilov'un orada ne işi var demeyin, NATO'nun adındaki "Kuzey Atlantik" in coğrafyayla alakası yok artık, imparatorluk ordusunu ünvani sadece.

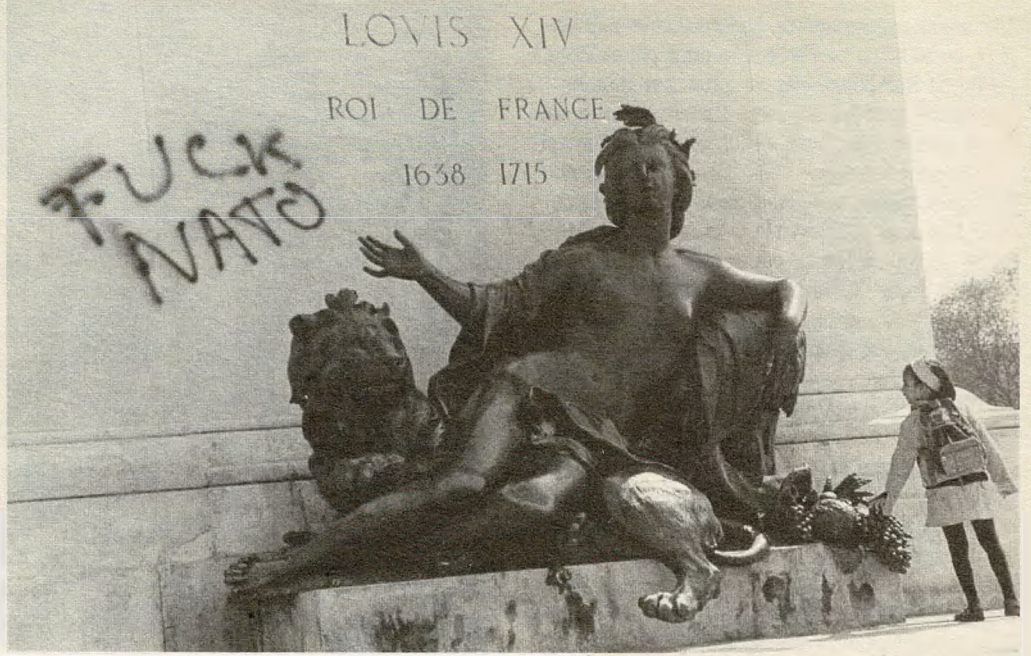
rine yerleşmeye çalışıyor, büyük ölçüde de yerleşti. Bu bağlamda, Ukrayna'nın yeri çok önemli. Aşağı yukarı bir tek Ukrayna kalmıştı Amerika'ya ve NATO'ya uzak duran. Romanya ve Bulgaristan çok hevesle işbirliği yapıyorlar, Türkiye'nin durumu zaten malum, Gürcistan Amerika yanlısı; Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Baltık ülkeleri Amerika'yla birlikte hareket ediyor.

Amerika aynı zamanda Almanya, Fransa, Rusya arasına da yerleşti. Bu

stratejik çerçeveye baktığınızda Amerika'nın Ukrayna'yla ilgilenmesi normal.

"Avrupa Birliği ordusu" da tartışılacak konular arasında yer alıyor. AB ordusu projesi AB-NATO ve AB-Amerika ilişkilerinde nasıl bir rol oynuyor?

AB, 1990'lardan beri bir blok olarak hareket etmeye çalışıyor, 1999'dan itibaren de oldukça iddialı bir şekilde, bir ortak güvenlik projesi hazırladı ve ordu kurmaya başladı. 60 bin kişiye iki ay içinde toparlayıp genellikle barışı koruma ve uygulama misyonlarında kullanmayı öngörüyordu. Fakat bunları yapabilmemesi çok zor. Amerika, AB'nin NATO'dan bağımsız bir askerî güç kullanmasına karşı çıkıyor. Hatta buna Türkiye'yi de ortak etmeye çalışıyor. Amerika, 90'lar boyunca Varşova Paketi üyelerini dahil ederek NATO'nun varlığını devam ettirmeye, misyonunu Balkanların üzerinden sürdürmeye çalıştı.

Durum oldukça çıplak. Türkiye tarihinin en Amerikancı iktidarıyla karşı karşıyayız. AKP'yi destekleyenler bundan memnunsa, bu onların dünyayla ilişkisini gösterir.

Ama 90'larda, Balkanlar'ın bu misyonu tamamlandığı için şimdi Ortadoğu'ya yönelmek istiyor. AB ülkeleri NATO'dan bağımsız bir güvenlik yapılanmasına giderlerse, bu NATO'nun sonu olur. Amerika'nın da hiç istemediği bir şey bu. Aynı bir askerî güç fikrine karşı çıkıyorlar, ama NATO'yla birlikte bir güvenlik yapılanmasına olur veriyorlar. Bu noktada AB'nin de temel çelişkisi, koyduğu hedefleri yerine getirebilecek güçte olanaklara sahip olmaması. Korkunç düzeyde bir silahlanma harcaması yapması gerekiyor, ancak şu anki iktisadi koşullarıyla bunu yapabilecek konumda değil.

Irak gündem maddeleri içinde geçmiyor, herhalde gayri resmi olarak ele alınacak. NATO içindeki en hararetli sorun Irak galiba...

Amerika, Georgia'daki G-8 toplantısında "Büyük Ortadoğu Projesi"nin hem adında hem içeriğinde bölge ülkelerini biraz daha memnun edecek bazı değişiklikler yaptı. "Dışardan bir proje empoze edilmeyecektir, toptancı yaklaşımdan kaçınılacaktır, her ülkenin kendi özellikleri gözönüne alınacaktır" gibi yumuşatmalarda bulundu. Zaten bu "Büyük Ortadoğu Projesi"yle ilgili metni sızdırmıştı basına, gelen tepkiler doğrultusunda buna rötüşler yapıyor. Dolayısıyla, Irak konusu gündeme gelecek.

Barış cephesinde hummalı bir faaliyet var, yaygın protesto gösterileri olacağı benziyor. Sokaktaki muhalefet zirveyi etkileyebilir mi?

Gösterilerin boyutuna bağlı. Türk polisi gösteriler konusunda aşırı duyarlı. Özellikle NATO gibi konularda, hele soldan gelen gösterilere karşı son derece sert. Çok büyük kitlesel gösteriler olursa, küreselleşme toplantılarını etkilediği gibi NATO zirvesini de etkileyebilir. Fransa Evian, Amerika Sea Island gibi kamuoyunun kolay ulaşamadığı yerlerde yaptı o toplantılar. İstanbul öyle bir yer değil, 10 milyonluk bir metropol. Yapılacak gösteriler ses getirebilir, dünyanın gözü İstanbul'da olacak çünkü. Bu yüzden de geniş katılımlı bir karşı çıkış çok anlamlı olacaktır.

Bir de evdeki muhalefet var, sessiz tepki; AKP hükümeti bu zirveyle bir kimlik beyanı da yapmış olacak. Onlara oy vermiş insanların nezdinde nasıl bir görüntü olur bu?

Kamuoyunu medya oluşturuyor, medya da çok şaşırtıcı biçimde doğrudan hükümete çalışıyor. Bu hükümet, Türkiye tarihinin en Amerikancı yöneti-

mi, ama ne yaparsa yapsın medya görmezden geliyor. İsrail'e göstermelik çıkışlar yapıyorlar, Amerika'ya gittiklerinde Yahudilerin ağırlıkta olduğu düşünce kuruluşlarında konuşuyorlar. American Enterprise Institute var, yeni muhafazakârların merkezidir, Irak konusunu orada planladılar. Tayyip Erdoğan orada konuştu, basın görmezden geldi...

Basın görmezden gelse de, insanlar her akşam televizyonda Irak'ı, Filistin'i seyrediyor, sonra da AKP'lilerin Amerikalılar karşısında "hazır ol"da durduklarını...

Aslında durum oldukça çıplaktır. Türkiye tarihinin en Amerikancı iktidarıyla karşı karşıyayız. AKP'yi destekleyenler bundan memnunsa, bu onların dünyayla olan ilişkisini gösterir. Hepsinin kalmadığını biliyorum, gazeteciler geliyor, islamcı çevrelerden görüş isteyenler oluyor, hükümetin tavrından hoşnut olmadıklarını söyledikleri çoğu. Taban buna bir şey demiyorsa, bu o tabanın niteliğiyle ilgili bir sorundur.

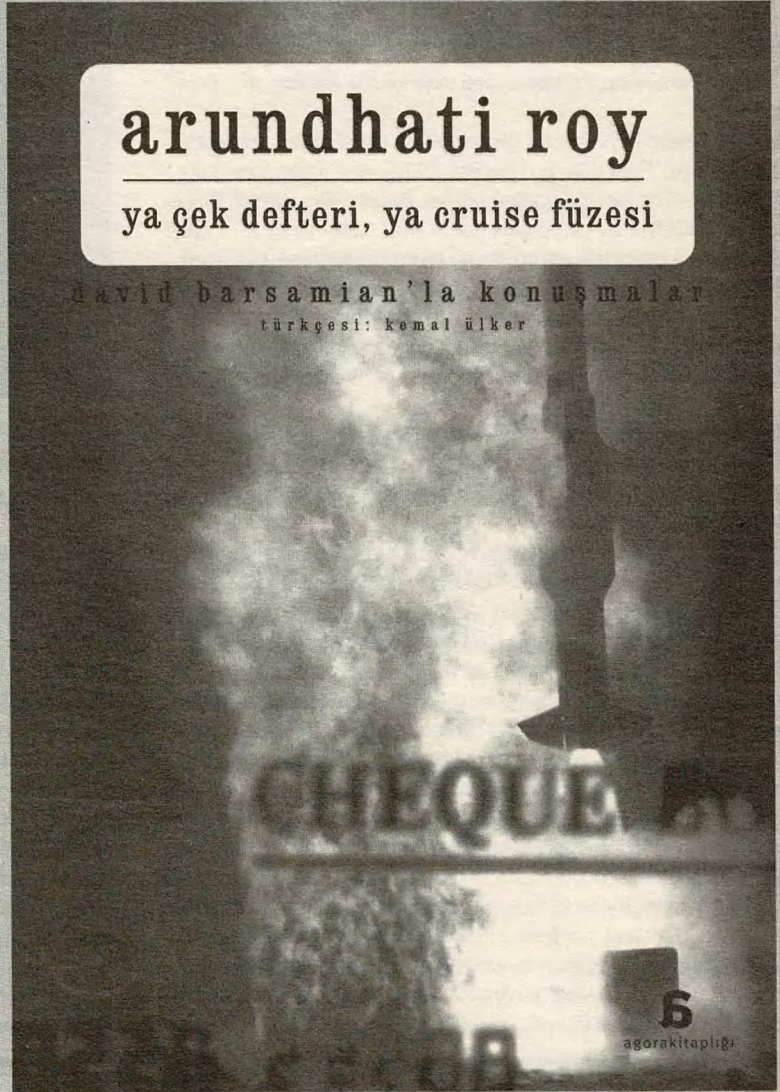
Söyleşi: Yücel Gökçürk

“DEMOKRASİ, HÜR DÜNYA’NIN OROSPUSUDUR.” (Arundhati Roy)

SİYASET >

Edebiyatseverlerin 1997’de Booker Ödülü’nü aldığı nefis romanı “Küçük Şeylerin Tanrısı”yla tanıdıkları ve “İşte, şirketlerin küreselleşmesi; Arjantin’i çek defteriyle, Irak’ı Cruise füzeleriyle dize getirmek!..” diyen Arundhati Roy, 11 Eylül sonrası dünya ve muhalefetin küreselleşmesi hakkındaki görüşleriyle...

Sayfa: 160
Fiyat: 7.5 milyon

< KÜLTÜREL ÇALIŞMALAR TARİH KÜLTÜRÜ AFFETMEZ Hasan Bülent Kahraman

Hasan Bülent Kahraman, popüler kültüre, kitle kültürüne ve onların yozlaştırıcı etkisine eleştirilerini yansıttığı “Kitle Kültürü Kitlelerin Afyonu”ndan sonra, şimdi de kültür sorunlarını üzerine düşüncelerini ortaya koyan “Kültür Tarihi Affetmez” adlı çalışmasıyla okurların karşısında...

Sayfa: 384
Fiyat: 15 milyon

Faleh A. Cabbar Irak'ta Şii hareketi ve direniş

< SİYASET

IRAK'TA Şİİ HAREKETİ
VE DİRENİŞ
Faleh A. Cabbar

Amerikan İmparatorluğu'nun 'ikinci Vietnam' batağına saplandığı şu günlerde, Irak'ta başkaldıran ve direnişin başını çeken Şii Hareketi'nin tarihsel kökenleri, Baas rejimindeki serüveni ve günümüzdeki durumu; yazarın Mayıs 2004'te kaleme aldığı “Türkçe Basım’a Önsöz”le birlikte...

Sayfa: 527
Fiyat: 19 milyon

< ROMAN MUTLULUK Will Ferguson

Toplumsal yeni afyonu ‘kendini geliştirme’ kitaplarını ve bu tür kitaplardaki mutluluk reçetelerini eğlenceli bir dille eleştiren, bu arada, masaları her daim müsvedde dosyalarıyla dolu editörlerin perişan hallerini gözler önüne seren, bir komik roman...

Sayfa: 400
Fiyat: 15 milyon

700 Don Kişot

Avrupa Parlamento'su seçimlerinin belki de en ilginç hadisesi Güney Kıbrıs'ta, bir Kıbrıslı Türkün bağımsız aday olmasıydı. Seçimi kaybeden, ancak Kıbrıs tarihinde, "Rumlardan oy isteyen ilk Kıbrıslı Türk" ünvanını kazanan Mehmet Hasgüler'le adaylık serüvenini ve "iki Kıbrıs"ı konuştuk...

Rum Kesimi'nin Avrupa Parlamentosu seçimlerine katılma fikri nereden geldi?

Mehmet Hasgüler: Rum Kesimi denilen Kıbrıs Cumhuriyeti 16 Ağustos 1960'da kuruldu. Türkiye bu cumhuriyeti 1974 yılına kadar tanıyordu. 1963'te Kıbrıslı Türkler hükümetten çekildi. Çekilen tüm Kıbrıslı Türklerle rağmen, o hükümetin tanındığına dair 5 Mart 1964 tarihli 186 sayılı BM Güvenlik Konseyi kararıyla bu ünvan Kıbrıs Cumhuriyeti hükümeti olarak Kıbrıs Rumlarına verildi. Bugün, "dünya Rumları tanıyor" deniyor ama, o zaman Türkiye de buna onay verdi, hatta İsmet İnönü 6 Mart 1964 tarihinde bunu bir siyasî zafer olarak nitelendirdi. 64-74 arasında Rumların zoruyla içimize kapandık, 74'ten sonra da Türkler dünyadan yalıtılmış bir hale sokuldular.

Benim burada kabul edemediğim nokta, ortağı olduğumuz bu Kıbrıs Cumhuriyeti'ne biz niye Rum Cumhuriyeti demeye devam ediyoruz, niye bu cumhuriyetteki hakkımızı talep etmiyoruz?

Sadece 700 oy aldınız. Buna ne diyorsunuz, beklentiniz neydi?

Amacım başka benim. Dediğim gibi, biz niye bu devleti Rumlara hediye ettik? Bunu sorgulamak, tarihe yeni bir bakış açısı getirmek istiyorum. Talep ediyorum o haklarımı. Çıkmak ve Rumlara anlatmak istedim. Ortodoks kilisesinin reform yaşamamasından dolayı, Ortodoksluğun içine milliyetçilik katmış olmalarının Kıbrıs'taki en önemli sorunlardan biri olduğu başta olmak üzere, gerçek Kıbrıs sorununu anlatmak, çözüme katkı yapmak istedim. Çünkü Kıbrıslıların ihtiyacı olan Annan'ın söyledikleri değil. Seçim sonucuna sayısal olarak bakmadan önce, önümüze neler koyduğumuzu, neler hedeflediğimizi belirtmemiz gerek. AP seçimlerinde aday olduğuma dair 20 Mayıs'ta ortaya koyduğum bildiriye göre, temel hedef, Kıbrıslı Türklerle Kıbrıslı Rumlar arasında, Kıbrıslı Rumlarla Türkiye arasında, Kıbrıslı Türklerle Yunanistan arasında, Yunanistan ile Türkiye arasında barış, dostluk ve kardeşlik köprüsü oluşturmaktır. Bu temel hedefi belirlememizdeki en önemli neden şuydu: Annan Planı'nın iki toplumu kendi içinde bölmek için yarattığı olumsuz atmosferi dağıtma-

Annan Planı'nın iki toplumu kendi içinde bölmek için yarattığı olumsuz atmosferi dağıtacak bir yenileşmeye ihtiyaç vardı. Tek başıma karar verdim ve bağımsız aday oldum.

cak bir yenileşmeye ihtiyaç vardı. Tek başıma karar verdim ve bağımsız aday oldum. Ama adaylığım süresinde iki gün içerisinde, etrafımda örgütlü örgütsüz Rumlar buldum. 20 Mayıs'ta başvuruyu yaptım, yaklaşık 10 gün içinde her şeyi düzenledik...

Öncesinde bazı partilerle görüşmeler oldu mu?

Gayriresmî olarak teklifler geldi. Resmî bir teklif almadım.

Gayriresmî nasıl oluyor?

Birtakım kişiler aracılığıyla oldu.

Sizin onlara bir yöneliminiz oldu mu?

Hayır, çünkü benim Güney'le bağlantım yok. Bir-iki kişi vardı, onlar da benim yanımda olmadılar bu seçimde.

Ben ana hedefi belirlerken akademik kimliğime güvendim. Partilerden aday olmuş olsaydım, bu kadar şeyi söyleyemezdim. Hiçbir parti de zaten benim söylediklerimi söyleyemedi.

Ne söylediniz kampanya boyunca?

Barış köprüsünü bu kadar açık ve sahici biçimde ortaya koyabilecek benim.

Niye?

Mesnetsiz bir iddia değil: Kıbrıslı Türk bir adaydım. Oluşturduğumuz Barış İnisiyatifinde Rumlar ve Türkler vardı. Barış ancak iki toplum arasında gerçekleştirilebilir. Barış Annan Planı'yla, liderlerin kendi arasında görüşmelerle gelmez bu adaya. Barış geleceksen, bizim kurduğumuz bu tarz hareketlerin güçlenip kök salmasıyla gelecek.

Annan Planı'na karşı mısınız?

Evet, karşıyım, 1959'da olduğu gibi, yukarıdan ite kaka Kıbrıslıları, dinsel

14, 600 ADAY, 732 KOLTUK, YÜZDE 45 KATILIM

Avrupa hayalinde minör sükut

Son genişlemeyle sayıları 25'e yükselen AB ülkeleri Avrupa Parlamentosu'nun yeni üyelerini seçti. Kayıtlı seçmen sayısı 350 milyonu aşırıyordu, genişleme öncesi 626 olan sandalye sayısı 732'ye çıkmıştı. 99 parlamentere sahip Almanya'yı 78'er sandalyeyle Fransa, İtalya ve İngiltere takip ediyor. Diğer ülkelerse şöyle sıralanıyor: Polonya ve İspanya 54, Hollanda 27, Belçika, Yu-

nanistan, Portekiz, Macaristan ve Çek Cumhuriyeti 24, İsveç 19, Avusturya 18, Danimarka, Finlandiya, Slovakya 14, İrlanda ve Litvanya 13, Letonya 9, Slovenya 7, Lüksemburg, Güney Kıbrıs, Estonya 6, Malta 5.

İlk yıllarda sadece danışma organı statüsündeki Avrupa Parlamentosu, bundan böyle yasaların onaylanması hakkında Avrupa Komisyonu ile birlikte karar verme hakkına sahip. Parlamento, AB bütçesinin, genişlemenin, AB dışı ülkelere yapılacak mali yardımların onaylanmasında eski dönemlerin tersine söz söyleme hakkına sahip artık. AP bundan böyle AB'nin denetleme organı gibi çalışacak ve Avrupa Komisyonu ayda bir kez Strasbourg'da bir araya gelecek parlamento üyelerinin sözlü soru önergelerini cevaplamak zorunda olacak.

Seçimler sonucunda ortaya çıkan tablo AP'nin

sağ eğilimli partilerin eline geçtiği gösteriyor. Yeni dağılımda da Hristiyan Demokratların oluşturduğu Avrupa Halk Partisi 276 üyeyle başı çekiyor. İkinci sırada 200 üyeyle Sosyalist Grup yer alıyor. Liberallerin sayısıysa 66. Daha önce 55 üyesi bulunan Sol Birlik Grubu da bu seçimlerde 39 sandalyeyle dördüncü sırada kaldı. Yeşillerin üye sayıysa 42. AP'de grup oluşturabilmek için en az 5 farklı ülkeden 19 parlamentelerin bir araya gelmesi gerekiyor.

2004 seçimlerinin en kaygı verici yönlerinden biri

TAM KADRO AVRUPA PARLAMENTOSU

Avrupa Halk Partisi (Hristiyan Demokratlar)	272
Sosyal Demokratlar	201
Liberaler	66
Yeşiller	42
Komünistler	36
Egemenlikçiler (Konfederal Avrupa yanlıları)	28
Bölgeler Avrupası Yanlıları (ademi merkezîyetçiler)	18
Diğerleri (Aşırı Sağcılar)	68

ve kültürel etmenleri göz ardı ederek çözüm getirilemez. Papadopoulos ve Denktaş birbirlerinin simetrisi adamlardır, bir çözüm yaratamazlar. Tarihi yeniden tartışmadan nasıl birleşik bir Kıbrıs yaratabiliriz ki? Ama bu Annan'ın da işi değil, Kıbrıs merkezli bir inisiyatif gerekli.

Rum seçmenlere yönelik temel mesajınız neydi?

Sorunun İngiltere boyutunu gündeme getirdim. İngiltere çok büyük

gibi. Türkiye'de de üniter devleti savunuyorum. Türkiye'de ulusal çevrelerin açıkça bu ilintiyi kurmamış olmaları da onların çifte standartlarını ele veriyor. Yugoslavya'da da üniter devleti savunuyorum. Post-modern sömürge anlayışlarını kabul etmek bir anlamda ABD'nin "Büyük Ortadoğu Projesi"ne meşruiyet sağlamaktır. Eski sömürge anlayışının yeni bir versiyonu bu.

Annan Planı'nı eleştirirken Türki-

suçlar işledi Kıbrıs'ta. Annan Planı'nı da İngiltere çıkardı. İngiltere bize ne hediye etti ki biz ona üs hediye ediyoruz? Kıbrıslı Türklere de şunu söylüyorum: "İngiltere Rumların arkasını sıvazlıyor" deniyor yıllardır. Sen Kıbrıs'ta tarih boyunca İngiltere'ye ortak tepki koymazsan, karşı çıkmazsan, bugün böyle adam yerine konmazsın tabii. Önderin olarak, Denktaş gibi bir zamanlar sömürge yönetiminin memuru olmuş insanlar olunca, sana ne Rumlar, ne İngilizler, ne de dünya saygı duyar. Rumlar bana oy vermeyebilir, önemli olan tarihe bir şerh koyabilmektir. Ayrıca, ben federal Kıbrıs'ı değil, üniter Kıbrıs'ı savunuyorum. Eşit, egemen bir cumhuriyet planım var. Ben bölünmüş bir Kıbrıs istemiyorum Annan

ye'deki "ulusal solcular"dan farkınız ne?

Ulusalcılar, Kıbrıs'ı AB'ye karşı dinamit lokumu olarak kullanıyorlar sadece. Karşı cenahtaki Avrupalılar da, Kıbrıs'ın maymuncuk gibi AB kapısını açacağını düşünüyor. İki taraf da istismar ediyor Kıbrıs halkını. Ben üçüncü yol diyorum. Türkiye ve Yunanistan'ın, madem öyle diyorlar, gerçek anavatan gibi ortaya çıkıp bu iki halkın, militarist politikalarından uzak olarak yaşamalarını sağlamaları lazım.

Annan Planı'na Türk tarafı evet, Rum tarafı hayır dedi, Türk tarafı öne geçmiş sayılır mı?

Kıbrıs'ta kimse öne geçemez. Geçse de kısa sürer. Türkiye öne geçmişti 1974'te, ne hale geldi. Denktaş Türk topraklarına toprak kat-

mak isteyen bir kişidir. Bu onun idealidir, ülküsüdür. İki asır öncesindeki gibi düşünerek fetihçilik yapmak yanlıştır. Kıbrıs'a müdahale eden CHP ve MSP'ydı. MSP fetihçi olarak yaklaşıyordu, "hepsini alalım" diyordu. CHP ise uluslararası hukuk çerçevesinde çözüm istiyordu. 2004'e geldik, CHP o günkü MSP gibi fetihçi oldu. O günün CHP'sine de bugün AKP denk düşüyor. Denktaş'ın artık Kıbrıs'a getirebileceği hiçbir şey yoktur. Türkiye'ye de felaket getirme, günümüzün Enver Paşa'sı olma yolundadır. Ulusalcılar bunu anlamıyor: Denktaş, Mustafa Kemal değildir, Enver Paşa'dır.

Sizi destekleyen kesimler kimler oldu?

Mesela Socialist Workers. Bunlar da aday anyormuş.

Bunlar parti mi?

Bunlar bir hareket. Bir gazete çıkıyorlar Express gibi diyebiliriz mesela. Seçim kampanyası konusunda ana hatları ben belirledim. O hatları üzerinden anlaştık. Zaten onlar da buna hazırıldılar. Onlar için sembolik bir Kıbrıs adayı gerekiyordu. Beni destekleyeceklerini ve bunun ileride bir harekete dönüşeceğini konuştuk. Yanı başımızda, Irak'ta, ABD ve İngiltere'nin bir kıyıya dönüştürdüğü Irak işgalini iyi gözlemleyerek, Filistin'i doğru tahlil ederek ve bu büyük güçlerin ülkemize ve bölgemize çözüm ve barış getiremediklerini bilerek yaklaşımlarımızı belirlemekte anlaştık.

Socialist Workers referandumda ne oy vermişti?

Hayır oyu verdi. Avrupa'nın tek yüzü yok diyoruz, insan hakları ve demokratikleşme yüzü var, ama bu arada sömürgeci, ırkçı, kârcı yüzü de vardır. Buyrun bu yüzünü de konuşalım. Ben Kuzey'den hareket ederek bunu söyledim, Güney'de de çok büyük ses buldu. Çünkü Akdeniz'de üçüncü dünya ülke vatandaşlarının İtalyanlar tarafından nasıl boğulduğunu biz iyi biliyoruz... Dolayısıyla, söylediklerimiz yankı buldu.

Kampanya safhasında söylediklerinize dönersek...

Bu ifade ettiğim şeyler, mesela İngiliz üsleriyle ilgili söylediklerim yankı buldu. Sağcılar oy vermediler ama, "çok güzel şeyler söyledi" diyorlar. Mesela Lima-

Rumlar bana oy vermeyebilir, önemli olan tarihe şerh düşmektir. Üniter Kıbrıs'ı savunuyorum. Mandela nasıl ırkçılığı yendiyse, biz de böyle bir model yaratalım.

sol'a gittik. AKEL'i desteklemiş bir kişi bize yerini açtı. Bir başka AKEL'ci yerini vermek istemedi, çünkü bir oy dahi kaybetmek istemediklerini söyledi. Lima-sol'da insanlar geldi, çok güzel tartışmalar oldu. Tartışma bittikten sonra, 70 yaşındaki bir adam ayağa kalktı, "Ben sizi destekliyorum, siz gerçekten barış istiyorsunuz, ben barışa oy vereceğim" dedi. Aynı adam "ben 74'de altı ay kadar Türkiye'de Adana'da savaş esiri oldum" dedi. İşte bu, bizim seçimi kazandığımızı gösterdi. Bu bana yeter, bence ben seçimi kazandım.

Yani 74'ten sonra bazı insanları Türkiye'ye getirip esir mi tuttular?

Evet, esir tutulan binlerce kişi oldu. O da onlardan biriydi. Bu fotoğraf aslında Kıbrıs'ı anlatıyor. Bunun gibi daha birçok örnek oldu. Örneğin ben 1974'te 8 yaşındaydım ve biz Mağusa'da, Karakol bölgesindeydik. Şehri Rumlar kuşatmıştı ve surların dışından içeriye girmek için yürümeye başladık. Bir Rum kampının çok yakınından geçtik yürüyerek. O zaman anneme Rumlar bizi gördüğü halde neden ateş etmiyor diye sormuştum. Bunca sene sonra, bu seçim çalışmaları

yüzde 45'in altına düşen katılımdı. Dahası, AB'ye yeni giren ülkelerdeki oran genel ortalamasının da altında seyrederek yüzde 29 civarında kaldı. Katılım oranının düşüklüğü, AP seçimlerine ilgisizlik sadece seçmen nezdinde değil. Siyasetçiler açısından bakıldığında da genelde ülkelerin kariyer yapabileceğine inanmayan siyasetçilerin AP seçimlerinde aday oldukları gözleminde birleşiyor.

Seçimler AB içindeki ülkelerin tek bir parlamento çatısı altında toplanmaya henüz hazır olmadıklarını gösterirken, sağ politikaları savunan adayları yanı sıra bizzat AB'nin kendisine karşı olan aşırı sağcılarının beklenmedik derecede yüksek oy almaları da bir diğer şaşırtıcı sonuç oldu. Örneğin, AP'ye 19 parlamenter gönderen İsveç'in üç sandalyesinde, kuruluşu henüz dört ay bulan, aşırı sağcı ve AB karşıtı Junilistan'dan (Haziran Listesi) gelen isimler oturacak. Yine AB karşıtı ve aşırı sağcı İngiltere Bağımsızlık Partisi (UIKP) oy oranını bir önceki seçime kıyasla yüzde 9.3'ten yüzde 16.8'e çıkardı ve 12 sandalye kazandı. AB karşıtı aşırı sağın AP içindeki oranı neredeyse

yüzde yüz artmış durumda. Yeni üyelerde de başta Çekler Polonyalılar olmak üzere AB karşıtı aşırı sağa dikkat çekici bir yönelim var. AB karşıtlarının bir araya gelebilirlerse AP'de grup kurma şansları bile oluşmuş durumda.

Yeni üyelerin ilgisizliği ve Almanya gibi nüfus itibarıyla parlamentoda başı çeken lider ülkelerin sağcılarının hakimiyetinde kalmayı sürdürmesi AB'nin ekonomik ve siyasal programlarının neo-liberal, özelleştirmeci tarzda şekilleneceği endişesini yaratırken, yeni üyelerin de birlikten umduklarını bulamamaları sorunu var. Polonya gibi bazı yeni üye ülkeler hem umdukları para yardımlarını almakta zorlanıyorlar, hem de serbest dolaşım hakkına sahip olabilmemiş değiller henüz.

AB'nin lideri konumundaki ülkelere parlamentoda yeni üyelere daha da az sandalye verilmesi ni dillendirenler de oldu üstelik. Dolayısıyla AB'yi sosyal anlayışta kurulmuş, yeni bir Avrupa'nın temellerini atan, sınırları ortadan kaldırıp ortak bir oluşuma giden bir mecra olarak tasarlayanlar, o yönde ilerlenmesini hayal edenler bugünlerde biraz hayal kırıklığı da yaşayabilirler.

AP seçimleri sonuçları Türkiye açısından da önemliydi. Türkiye'nin hedefi AB'den müzakerelere başlama tarihi koparmak olduğu için AP içindeki dağılım pek de önemli değil gibi görünür. Çünkü müzakare tarihi tamamen her üye ülkenin merkezi hükümetinin ve parlamentolarının ilgilendiği ve yetki alanına girdiği bir konu. Türkiye'nin AP ile olan kritik hesaplaşması, müzakereler bitip de artık üyeliğin onaylanmasına sıra gelince yaşanacak.

AP içinde hristiyan demokratlar ve aşırı sağcılar ağırlıklarını artırırsalar da şu an için Türkiye'ye tarih verilmesi, hatta ev ödevleri gerçekleştirilirse AB'ye katılımın kabul edilmesi taraftarı olan üye sayısı halen baskın görünür.

AP seçimlerine katılan 30 Türkiye kökenli aday vardı. Vural Öger ve Cem Özdemir Almanya'da seçimi kazanırlarken Ozan Ceyhan kaybetti. Finlandiya'da sosyal Demokrat Parti'nin adayı Nesrin Can AP'ye giren üçüncü Türkiye kökenli aday oldu. Almanya'da seçimi kazanan bir diğer Türkiye kökenli aday da Alman Komünist Partisi adayı Feleknaz Uca'ydı.

sirasında o sorunun yanıtını aldım. O gün oradaki Rum birliğinin komutanı olan adamla tanıştım tesadüfen. O ateş emri vermediği için bize kimse ateş etmemiş. O komutan hakkında da sonradan soruşturma açılmış. Adamın ayrıca bir kolu sakat kalmış daha sonra savaşta. Buna rağmen referandumda evet oyu vermiş, barış gösterilerine katılmış. Bu adam bana gelip DİSİ'yi destekliyorum, ama Türklere karşı değilim dedi.

Siz "benim bu cumhuriyette hakkım var" dediniz ama, bir Rum da "benim de Gime'de hakkım var" diyebilir?

Buyursun, Gime'yi görüşelim, benim de Baf'da hakkım var, onu da konuşalım. Ben bütün bir Kıbrıs'ı istiyorum, her yerine özgürce gitmek istiyorum. O da bunu yapsın. AB'ye, Annan'a ne ihtiyacımız var barışmak için? O nedenle bize verilen oy çok spesifik bir oy. Seçim sistemi de ilginç: Bir partiye oy veriyorsun, altı kişi artı iki kişiyi seçiyorsun. Ama bana verseydi sadece bana oy verebiliyorduk, bağımsızlarda tek bir bağımsız oyu verilebiliyorduk çünkü. Yani dolayısıyla, benimle birlikte Kıbrıs'ta ortak bir hareket yürütmeye hazır 700 kişi var diyorum. O 700 kişi hiçbir partiye desteklemedi, hiçbir adaya oy vermedi ve sadece beni

1940'larda Mağusa'da liman işçileri grevi: Türkler ve Rumlar kolkola... Üstte Mehmet Hasgüler'in kampanya broşürü: "Barış ve dostluk köprüsü kurmak için oylarımız Hassan Mehmet'e."

seçti. Bu, dün yoktu. Bu seçimler tarihin artık bir daha aynı olmayacağını göstermiştir. Tarihimizde Kıbrıslı Türkler Kıbrıslı Rumlardan, onlar da bizden oy istememiştir. Bu bir iltiriz, ama son değildir. Artık hiçbir şey 14 Haziran'dan önceki gibi olmayacaktır.

Kuzey'de, sizin gibi muhalif olup, statükoya karşı olan, ama referandumda hayır oyu kullanan insan sayısı ne kadardır?

Çok olduğunu sanmıyorum.

Peki niye Kıbrıslı Türkler bu seçimlerde oy kullanmadılar, sadece 503 seçmen vardı 97 kişi katıldı...

Kuzey'de çok negatif bir hava yaratıldı çünkü. O 97 kişinin büyük bir kısmı bana oy vermedi. Genelde örgütsüz, sıradan Kıbrıslılar bana vermiştir. Mağusa'da 7 oy aldım. Kimlerin bana oy verdiğini biliyorum. Normalde 134 kişi oy kullanmak için kayıtlıydı. Onların çoğunluğu bana oy vermedi. Bizim kimseye kızgınlığımız yok. Kıbrıslı Türkler ve Rumlara yapmaları gerekenleri anlatmaya çalışıyo-

Ulusalçılar, AB'ye karşı dinamit lokumu olarak kullanıyor Kıbrıs'ı, AB'ciler de bir maymuncuk gibi kapıyı açacağını düşünüyor. İkisi de istismar ediyor Kıbrıs halkını.

ruz. Ama hayal kırıklığına uğramadım dersem yalan olur. Bizim gücümüz yetmedi Kuzey'deki milleti etkilemeye. Afrika gazetesi, Kıbrıs TV, Kanal T haricinde bize karşı bir sansür oluşturuldu. Radyo Mayıs bir şeyler yapmaya çalıştı ama, gerisi yardımcı olmadı. Türkiye medyası da, Birgün ve Radikal hariç, ilgi göstermedi. Bu şunu gösteriyor: Uzunca bir süre, ABD'nin 1990'dan itibaren Kuzey'de ve Güney'de eğitmiş olduğu barışçılar kendi ülkelerine, kendilerine ait barış çözümleri formüllerine yabancıdırlar. Ve bu tür inisiyatiflerden çekiniyorlar. Neden? Çünkü en büyük özellikleri dışa bağımlılıkları. İkincisi, bu dışa bağımlılıklarından ötürü kendilerine güvenmemeleri. Üçüncüsü de statükoculuktur.

Türkiye'de, sağcılar da Kıbrıs'taki barış yanlıları için "Amerika'dan eğitim almış kişiler" diyor. Sizin sağcılardan farklı bir argümanınız var mı?

Onların Amerika'ya karşı tutumları biçimsel ve konjonktürel. Benim tavrımın ise birincisi, içeriği vardır; iki, süreklidir; üç, gerçek barışın dışardan geleceğine inanıyorum.

Kıbrıs'taki bu ters simetrenin nedeni ne: Kuzey'in solcuları evetçi, sağcıları hayırcı; Güney'in solcuları hayırcı, sağcılar evetçi?

Şöyle bir sorun var bence, Kuzey'de ateşkes koşulları hâkim. Ateşkes koşullarında solcular önlerine ne gelirse gelsin üstüne atlamaya hazırlar. Nüfus kaybına uğruyorlar, ciddi sefalet içindeler, kendilerini yönetemiyorlar, kimlik meselesi vesaire. Bundan bir kurtuluş olarak dışardan gelen plana sarılma duygusu hâkim. Güney'de ise Kıbrıs Cumhuriyeti hükümetini işgal eden solcular vardır. Güney'de "Kuzey'de işgal var" diyorlar, bence esas işgal Kıbrıs Cumhuriyeti hükü-

metindedir. Kıbrıs Türklerinin ve Rumların ortak olduğu bir yapıda şu anda solcular hükümetçilik yapıyor. Kuzey'de de Rum mallarını dağıtmış yani Rum mallarına tapu vermiş bir solcu hükümet var. Dolayısıyla, diyorum ki, bunlar karşılıklı statükocudur, solcu falan değildir. Statükoculukları, iki taraftaki

kurumları ele geçirme mantığıyla hareket etmeleri nedeniyle sürekli yazlaşıyor, ilkelere uzaklaşıyorlar. Sistem bağımlı hale geliyorlar. Bunun en temel nedeni de solcuların milliyetçiliklere mağlup olmasıdır.

Yani şu anda Kıbrıs'ta bir ulusal sorun vardır. Bu ulusal sorunun olduğu yerde solcular bu tür yozlaşmalara, ilkelerinden uzaklaşmaya açık yapılarıdır. Dolayısıyla, bu ulusal mesele onların yanlış karar vermelerine neden oluyor. Yani Irak'ta Saddam'ın gitmesi için, Amerika'nın bayrağını öpen Kürtlerin durumundan çok farklı değildi.

Evet ama, Annan Planı'na hayır denince ne olacak ki?

Ben onlara bir şey demiyorum. Ben sadece eleştiriyorum. Bence Annan Planı'nın üçüncü versiyonundan sonra, cezalandırılması gereken AKEL cezalandırıldı. Çünkü kendi çıkarları için gereken mücadeleyi göstermemişlerdir bu anlamda. ABD'ye AKEL de inanıyor, CTP de inanıyor. Plana inanmadığı için hayır demedi AKEL, hayır çıkacağını bildiği için hayır dedi.

Peki genel olarak Rumlar niye evet demedi?

Benim görebildiğim en temel neden ekonomik. Yani "bugüne kadar Kıbrıs Türklerini Türkiye besledi, bundan sonra da biz mi besleyelim" kaygısıyla hareket ettiler. Bu çok temel bir neden. İkinci önemli neden de güvenliğin uygulanamayacağı kaygısıydı. Bir de asker sayısı ve Türkiye kökenliler meseleleri var. Türkiye kökenlilerde şöyle bir nokta var: Güvenlik Konseyi kararlarında Türkiye sürekli nüfus yapısını bozmakla suçlandı. Sonra aynı BM, aynı kişileri Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti'nin vatandaşı yapacaktı. Böyle bir çelişki vardı. Üçüncü bir neden de iki yapıya

Ulusalçılar şunu anlamıyor: Denktaş, Mustafa Kemal değildir, Enver Paşa'dır.

bölünmüş olması. Çünkü Annan Planı Kıbrıs'ı sonsuza kadar bölüyordu. Bu, hayır demede çok anlamlı bir nedendir aslında.

Siz Rumlar'ın yerinde olsanız...

Ben Rumların yerinde olsam hayır derdim. Bakın önemli bir durum da, Kıbrıs Türklerinin uygulanan ambargo nedeniyle üretimden düşürülmüş olmalarıdır. Üretimden düşürülmelerinin bir sorumlusu da Özal'dır. "Siz üretmeyin, biz size her şeyi veriz" dedi. Bu yönde insanlar teşvik edildi ve şu anda kuzeyde 41 bin kişi devletten çekiyor. 10 bin kişi günlük olarak Güney'e gidip çok ağır koşullarda çalışıyor. Üç kişilik aileden hesaplasanız 70 bin kişi eder. Geriye ne kaldı zaten! Dolayısıyla, Rumlar Kuzey'in olumsuz koşullarını görünce, Türkiye'yi yargılamaya başlıyorlar. Bence Rumlar ambargolarla Türkleri bunalıtmamış olsalardı, Türkler üretmeye devam edeceklerdi ve en azından bir partner olarak karşılarda görebileceklerdi. Bunun en büyük sorumlusu Rumlardır. Türkiye de Kıbrıs Türk toplumunun bu yapısından rahatsızdır. Çünkü üretimden koparılmış bir halk Türkiye'ye de bir yarar sağlamaz, kendine de yarar sağlamaz. Şu anki hükümet de sorunun çözümünü istemekten uzakta duruyor. 80 bin Kıbrıslı Türk kayıt olsaydı, kendi düşüncelerinden iki aday gösterebilirlerdi, 40 bin oyla iki kişiyi AP'ye çıkaracaklardı.

Niye yapmadılar?

Çünkü uyuyorlar. Diplomasinin tek bir kanaldan yürütüleceğini zannediyorlar. Diplomasinin değiştiğinden, çok farklı yaklaşımların geliştiğinden, sosyal ve sivil diplomasinin, kitle diplomasinin oluştuğundan haberleri yok. Benim kişisel başvurum da böyle bir girişimdi. Akademik bir diploması yaptım.

CTP seçimlerde aday gösterseydi, Türkiye ile arasında gerginleş-

CTP Genel Başkanı ve KKTC Başbakanı Mehmet Ali Talat, Mehmet Hasgüler'in adaylığı hakkında şu yorumu yaptı: "Herkes aday olabilir, kendi tercihi. Herkes kendi vicdanı, kendi aklıyla bağlıdır. Ama bu kişisel bir başvurudur, Kıbrıs Türk halkı adına yapılmış bir başvuru değildir. Kıbrıs Türk halkı KKTC'de yaşıyor ve kendi temsilcilerini seçiyor. AP'deki altı sandalyeden ikisi Türklere ait ama Rumlar tarafından gaspedilmiş durumda. Bu gaspı mazur göstermeye çalışmak doğru değil. Adaylık Rumların bu yapıya destek olmaktır. Mehmet Hasgüler'in seçilme şansı da yoktur. KKTC makamlarına bize bilgi vermesine gerek yoktu ama örgütlerle temas edilebildi, onu da yapmadı. Bize danışılmadığından değil, bize yapılan bir haksızlığa alet olunma ihtimalinden dolayı rahatsızlık yarattı."

Güney Kıbrıs'ta bir gösteri: "15 Temmuz 1974'ü unutmuyoruz." Ve Mehmet Hasgüler'in seçim kampanyasından bir anekdot: "Limasol'daki toplantıda, 70'lerindeki bir adam ayağa kalktı, 'Ben sizi destekliyorum, siz gerçekten barış istiyorsunuz, ben barışa oy vereceğim' dedi. Aynı adam 'ben 74'de altı ay kadar Türkiye'de Adana'da savaş esiri oldum' dedi. Bu bana yetti, bence seçimi kazandım."

me olur muydu?

Türkiye, Avrupa Yerel Yönetimler Asamblesi'nde Kıbrıslı Türklerin Kıbrıs Cumhuriyeti altında temsil edilmesine çekimser oy verdi.

O niye oldu? Hükümetten "kendi ayağımıza ateş ettik" gibi bir açıklama yapıldı...

Bence Kıbrıs Cumhuriyeti'ne dönük bir açık kapı bırakıyorlar

Sizin Türklere ve Rumlara önerdiğiniz nedir?

Ülkenizle ilgili, geleceğinizle ilgili çözümlerinizi ortaya koyun, AB-ABD projelerinden uzak durup kendi kaynaklarınıza dayalı olarak bir

ilk senfoni orkestrasını kuran Rumlardır. İlk üniversiteyi İzmir'de Rumlar kurmuştur. İzmirli Rumların kendilerine ne kadar çok şey kazandırdığını bilirler...

Siz Türkiye'yle işbirliğini daha çok öne çıkarıyorsunuz...

Hayır. Önce Türkiye'yi ikna edelim diyorum. Türkiye'ye düşmanlık yapmayın diyorum Rumlara. Sadece anti Denktaş olmakla bir yere varamayız, bütün bir sistemi kavrayalım diyorum. Yapay, güvensiz bir şekilde oluşturulacak bir barış kalıcı olmaz.

Plana hayır demelerinde hayat

Güney'de 60 bin kişi açlık sınırında, 10 bin işsiz var, 8 bini de üniversite mezunu. Ekonomik anlamda Rum tarafını çok abartıyoruz.

inisiyatif yaratınız diyorum. Kendi işlediğimiz suçları ortaya koyalım. Günahlarımızı ortaya çıkaralım, sıkıntılarımızı paylaşalım. Ve acılarımızı, sıkıntılarımızı birleştirip geleceğe buradan bakalım. Ama acılarımızı söylemeyip kendi içimizde monolog yaptığımızda bu acılar büyümeye, bizi kuşatmaya devam edecek. Mandela nasıl ırkçılığı yendiye, biz de böyle bir model yaratalım. Rumlar hep yapay Türkleri buldular, Zülfü Livaneli, Ozan Ceyhan gibileri... Bunlar yapay Türkler. Doğal Türkler değil. Siz bizi doğal Türkler olarak seviniz, ben de sizi doğal Rum olarak seveyim. Gelin dinlerimize bakalım. Ne demişti Hz. Muhammed: "Biz bir elin iki parmağıyız". Hristiyanlığı, helen milliyetçiliğinin hizmetine sokmaktan vazgeçin. O zaman anlaşırız" diyorum. Ben Türkiye'nin AB üyeliğini bunun için istiyorum, 6 milyon Rum, 2 milyon Ermeni yaşasın istiyorum Türkiye'de. Türkiye AB üyesi olursa, işte böyle olur diyorum. Denktaş'la, Mehmet Ali Talat'la siddik yanış yapmaktan vazgeçiniz. Türkiye'de sizi anlayacak milyonlarca insan var diyorum. Trabzon'da

standartlarının yükselmesi de etkili değil mi?

Galiba alışmışlar statükoya. Çünkü durup dururken devleti paylaşacaklar, durup dururken Türklerle ilişkiye geçecekler, bunlar zor şeyler. Çünkü kendileri de Güney'de 60 bin kişinin açlık sınırında olduğunu söylüyor.

Güneyde fakir insan var mı?

Var tabii, gittim gördüm. Evinde sandalyesi olmayan insanlar var.

Hani Avrupa'nın en zenginleriydiler, her evde üç araba vardı...

Üç arabaları olur mu ya? 10 bin işsiz var, 8 bini de üniversite mezunu. Ekonomik anlamda Rum tarafını çok abartıyoruz. İçinde bulduğumuz sakat görüntüden dolayı karşı tarafı yanlış görüyoruz.

Türkiye'deki liberaler Güney'deki zenginlikten dem vuruyor hep...

Onlar AB için de aynısını söylüyorlar. Londra'da bugün 50 bin evsiz var. AB sosyal adalet falan getirmez kimseye. AB karşı olunacak ya da yandaş olunacak bir şey değil ki. Türkiye solu - gerçek solcuları kast ediyorum, ulusalcıları değil- Kıbrıs konusunda susuyorlar. Liberaller de AB meselesi yüzünden

2003'te keşfettiler daha Kıbrıs'ı. Güneri Cıvaoglu mesela yıllarca Denktaş'ın evlenme yıldönümünde özel bilet gönderilerek davet edilen birisiydi. Şimdi AB için çözümden yana. Ben ona sormaz mıyım, yıllardır niye çalışmadın çözüm için? Türkiye basını da halkına doğruları söylemedi. Kıbrıs'ı Manisa gibi bir il olarak gösterdiler. Şimdi de çıkıp "vereceğiz" diyorlar, neyi vereceksiniz? Kimin malı ki bu ada? Bugün Anadolu'daki insanlar da sanki Türkiye'nin bir ilini verdiklerini zannediyorlar. Bu pek konuşulmaz ama, 12 Eylül'ün Türkiye'ye verdiği en büyük zararlardan biri de şu: Kuzey'de bir devlet kurdurdular, bugün CHP milletvekili olan İnal Batu'nun eliyle bir de Türkiye'den gelenler partisi kurdurdu. Sosyalist Enternasyonal üyesi CHP'nin Kıbrıs politikasını da bu insanlar belirliyor.

AKP'nin tavrını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Erdoğan Fatih'i anlamış bir politikacı bence. Erbakan bu anlamda içeriksiz birisidir örneğin. Deneyimsiz olsa da Erdoğan, Fatih'i oynuyor bugün. Yanlış anlaşılmasın, bunu modern anlamda kullanıyorum. Bakın, bugün Rumlar Adana'ya geliyor. Temsilcilik arıyorlar. Ticaret yapmaya başlayacaklar. Üç milyon turist geliyor Rum tarafına. Türk turizmciler bunu yakalayacaklar. Antalya - Limasol arasında bir turizm cenneti oluşacak. Üst gelir grubundan üç milyon turisti düşünüyor Türkiye'deki turizmciler. Kıbrıs'ta su kaynakları yetersiz, Türkiye'den su götürülecek Rumlara, portakal bahçeleri yeniden canlanacak. Bunları konuşmamız lazım. Rumlar bunları Denktaş'la konuşamaz, Kıbrıs Türk solu da bunları konuşmuyor. Kuzey'de sağ da sol da hamaset yapıyor, bir taraf Denktaş karşıtı, öbür taraf yanlısı... Ezberden konuşuyorlar.

Siyasi yelpazenin neresinde durarak söylüyorsunuz bütün bunları?

Bir Kıbrıslı Türk aydını olarak söylüyorum. İngiliz üslerine karşı çıkmak ve tüm Kıbrıslıları buna çağırmak için aday oldum. Artık Türk Türkçülük yapmayacak, Rum da Rumculuk... Kazansaydım, belki gırmezdim parlamentoya. Benim amacım, bir başlangıç için öncü olmak, insanların kendi ülkeleriyle ilgili çözüm üretmelerinin önünü açmak. ABD'nin, Avrupa'nın ağızına bakmayalım, Rumlar bizim düşmanımız değildir,

Bir araya geldiğiniz grupla işbirliğiniz sürecektir mi? Ne yapacaksınız bundan sonra?

15-20 Temmuz ile ilgili bir etkinlik yapılması düşünülüyor. Bu toplantılara bize oy verenleri davet edeceğiz. Tartışacağız, bu hareketin nasıl bir hareket olacağını konuşacağız. İstanbul'da "Gelme Bush" etkinliklerine katılacağız. Türk ve Rum karışık Kıbrıs'tan Türkiye'ye geleceğiz. Fakat bunu yapmadan önce, bu 700 insana ulaşım, katılımı artırmaya çalışmamız gerekcek. Bu da bizi sosyal meseleleri dile getiren diğer insanlarla buluşturuyor. Bana Don Kişot denildi, belki öyleydim, ama burada 700 Don Kişot vardı. AP seçimlerinde Kıbrıslı Türklerin katılımının düşük olmasını Kıbrıs Türk hükümeti özellikle istemiştir. Tarihimizde ilk defa yaşayacağımız karma seçimleri Rum devleti de engellemiştir. Bu da aslında onların da o devleti Kıbrıslı Türklerle paylaşmak istemediklerinin en açık örneğidir. Ve buna kimse tepki göstermemiştir. AKEL hükümettedir hâlâ. AKEL'ciler CTP ile omuz omuza verip aday çıkarmama karar aldılar. Bir yığın mazeret ürettiler. Mazeret üretmede solcuların üzerine yoktur zaten. Rum devleti bu arada Bağlantısızlar Hareketi'nden çıkmaya da karar verdi. Niye, çünkü artık zenginler kulübünde olmak istiyor. "Ben sefil üçüncü dünyalılarla aynı kampa değilim, NATO'ya gireceğim" diyor. Hadi bakalım! Öte yandan, AB üyesi olunca İngiliz toprağını da Avrupa toprağına katmadı. Şu anda İngiliz üslerinin olduğu toprak ve Kuzey, Ortadoğu'dadır. Hukukî olarak, Avrupa Güney'in bulunduğu topraklardır. Güney'in de içinde iki üs vardır, onlar Ortadoğu'ya bağlıdır, İngiliz toprağıdır. Böyle bir ülke düşünebilir misiniz?

Teorik olarak Kuzey de Avrupa toprağı değil mi aslında şu anda?

Teorik olarak öyle, ama hukuken değil. Kuzey'le ilgili hiçbir şey yapılamıyor. Türkiye AB'den müzakere tarihi aldığı gün, Mehmet Ali Talat'ın ne söyleyeceğini çok merak ediyorum.

Sevinmeyecek midir?

Sevinecek de, Kıbrıs Türkleri'ne ne söyleyecek? ABD'lilere çok güveniyor. Ve Kıbrıs Türk'ü ortada kalacak. KKTC'yi tanıyacaklar mı, tanımayacaklar. Peki ne olacak KKTC? Avrupa Birliği müzakereleri ne olacak Rumlar kabul etmediği zaman? KKTC'nin uluslararası platformdaki durumu ne olacak? Mehmet Ali Talat, Denktaş'ın tımağı bile olamayacak. Kendine özgü bir tezi var mı, yok. Denktaş'ı beğenmezsiniz, o ayrı, ama bir tezi vardır ve etkilidir. Şimdi "Amerika artık Talat'ı tanıyor, Denktaş bitti" diye yaygara yapıyor Türkiye basını. Bence Denktaş çekilmedi. KKTC'de siyaset artık iki taraflı yürüyecektir. Denktaş gidişatı görüyor ve her an müdahalesini yapabilir. Hem Denktaş hem de Talat dışındaki muhalefet Talat'ın başarısızlığını bekliyor şu an, fırsat kolluyorlar.

SEYYAR SATICILAR ÖRGÜTLENİYOR

Aç bir kediyi düşünün

Gezegenin eski adı seyyare olduğuna göre, seyyar satıcıların yeni adı gezegen olabilir... Her seyyarın var bir yörüngesi üç aşağı, beş yukarı, ama şimdi "sistem"e, gezegen misali entegre olmak üzereler. TÜMSEY (Tüm Seyyar Satıcılar Derneği) çatısı altında örgütlenen meslek erbabı, işi konfederasyona kadar götürmeye kararlı. Hedef seyyarlığın yasallığını tescil ettirmek, zabıta terörünü nihayete erdirmek ve hayatı normalleştirmek. Bir de süper projeleri var tezgah altında... TÜMSEY'in başkanı İsmail Bilim ve emektar gezegen Yavuz Şelim Şen, içlerini Express'in teybine döktü...

İsterseniz sizin seyyar satıcılık öykünüzden başlayalım?

İsmail Bilim: Hali vakti yerinde bir esnaftım. Çankaya Sedat Simavi Sokak'ta bir dükkânım vardı, Esat'ta Beyazgül Sokak'ta da başka bir dükkânım vardı. Esas mesleğim bayan kuaförlüğüdür. Ama şartlar iflas etmemize neden oldu. O dönemde daha yeni de evlenmişim. Öyle bir hale geldim ki, yiyecek ekmeğimiz kalmadı, yapacak hiçbir şeyimiz kalmadı. Derbeder lakaplı, Mehmet Özcan isimli, Haymana'lı arkadaşım ile görüştüm. Sıkıntılarımı anlattım, bir şey satmak istediğimi söyledim. Bana üç yüz tane gömlek verdi. Gömlekleri naylon ipe bağladı ve sırtıma yükledi. Arabaya binecek param yok, ama esnafıktan kalma takım elbisem hâlâ üstümdedir. Demirtepe Köprüsü'ne kadar yürüdüm, orada bismillah deyip, naylonun üzerine tezgâhı açtım... Hava sıcak olduğu için ceketimi çıkardım, altta beyaz gömlek. İlk müşterim, 'aa beyefendi bu ne kan!' diye hayret edince, bir de baktım ki, naylon ip yüzünden, omuzlarım hep kesilmiş. Beyaz gömlek, kandan kıpkızıl olmuş. Benim hikâyem aslında burdan başladı.

Ne zaman oluyor bu?

Valla o zamanlar gömlekleri 13 bin liraya alıp, 15 binden satıyordum. Yaklaşık 23-25 yıl öncesine tekabül ediyor. O gün bugündür seyyar satıcılık yapıyorum.

O zamanlar da zabıta tarafından kovalanıyor muydunuz?

Zabıta o zaman da malımızı alıyordu, ama bir para ödettirip, iade de ediyordular... Gel zaman git zaman, aile içinde, yoksulluktan kaynaklı sıkıntılar yok olmaya başladı.

Ama önceki parasızlık o kadar rahatsızlık vermişti ki, inan, sabah 6'da evden çıkıp, Dikmen'den Ulus'a kadar yürüyordum...

Seyyar Satıcılar Demeği fikri nereden çıktı?

Ali İbiş diye Yozgatlı bir seyyar satıcı arkadaşımızı zabıta çok dövdü, çok eziyet etti, çok da malını aldı. Ali'de psikiyatri rahatsızlığı oluştu bu yüzden. Ali İbiş'i bitirdiler. O bitince, karısı aldı başını gitti, çocukları gitti, evi dağıldı, düzeni dağıldı. Bakırköy'de yattı, tedavi de gördü. Hepsisi de zabitanın uyguladığı psikolojiden oldu. Sakarya Caddesi'nde otuz tane zabıta dövdü onu. Ondan sonra da Ali, tek kişilik naçizane bir eylem yapıyor. Kartonun üzerine,

Ali İbiş diye bir arkadaşımız vardı, zabıta çok eziyet etti.

Ali'de psikiyatri rahatsızlığı oluştu. Ali İbiş'i bitirdiler. Evi dağıldı. Bakırköy'de yattı. Hepsisi zabitanın uyguladığı psikolojiden oldu.

"Çankaya Belediyesi Zabıtası beni dövdü, malımı aldı" diye yazmış. Üç dakika içinde üç yüz, dört yüz insan başında toplanıyor. O sırada bizim as başkanımız Sürmeli Öztürk, tesadüfen ordan geçiyor. Kendisi de seyyar satıcıdır. Onun da çok malını aldılar. Bıçak kemiğe dayanmış. Bunun üzerine seyyar satıcılara telefonla haber veriyor, herkes toplanıyor ve Çankaya Belediyesi'ne yürüyorlar. Haydar Yılmaz'la (Çankaya Belediye Başkanı) görüştükten sonra da, daha önce alınıp da verilmeyen tüm mallar iki saat içinde seyyar satıcılara iade ediliyor. Tabii mallar hep belgesiz alındığı için, yüzde yetmiş beşi kayıp, bulunamadı. Devamında Sürmeli Öztürk, "sivil toplum örgütü oluşturup, haklarımızı yasal yollarla arayalım" diyerek bizi buldu. Biz de yasal altyapıyı araştırdık. Dernekler Kanunu'nu inceledik. Güzel de bir tüzük hazırladık. Ve Türkiye'deki tüm seyyar satıcıları kapsamak için Tüm Seyyar Satıcılar Derneği (TÜMSEY) kurduk.

Seyyar satıcılık yasal mı ki, demek kurabildiniz?

Seyyar satıcılık yasalara aykırı değildir. Biz Dernekler Yasası'nı inceledik ve bunun yasal olduğunu öğrenince derneğimizi kurduk.

TÜMSEY'i kurarken, tüzüğü, kanunları kendiniz mi araştırdınız?

Yavuz Selim Şen: Tabii ki tek başımıza araştırmadık. Bu ülkenin en iyi bilim adamlarıyla da konuştuk. Gittik ODTÜ'deki profesörlere danıştık, onlar da yardımcı oldu. Ve dünyada eşi olmayan "Toplumsal Dönüşüm Projesi"ni hazırladılar bize. Hem onların hem de bizim fikirler bir araya gelince, böyle ortak bir proje ortaya çıktı.

Nedir bu "Toplumsal Dönüşüm Projesi"?

Biz bu projemizi bugüne kadar kimseye açıklamadık. Sadece fırsat verilirse, uygulayarak açıklayacağız. Bunu merak eden çok. Ankara Ticaret Odası (ATO) Başkanı Sinan Aygün de, belediye başkanlarımız da anlatmamız için çok rica etti. Ama taklit edilebilir bir proje olduğu için saklı tutuyoruz. Çünkü bu projeye, eklemek ihtiyacı olan vatandaşların ihtiyaç duyduğunu düşünüyoruz. Eğer fırsat verilir ve boş olan pazar yerleri bize verilirse, bu projeyi işte o zaman göstereceğiz.

Bir ipucu veremez misiniz?

Bu projeye öyle bir iddiada bulunuyoruz ki; devletten tek bir kuruş istemeden, dünyada örneği olmayan bir projeyi hayata geçireceğiz. Amerika'dan gelen turist bile "aaa" diye bakacak. Bunun için kimseden de tek kuruş para istemiyoruz. Bizim tek kuruş paramız yok, ama projemi-

TÜMSEY'ciler bir meslektaşlarının tezgahı başında alem yaparken Express objektifine yakalandı.

zin sistemini kurduk; kendi kendini dönüştürecek. Artık ışık hızı mı diyeyim, ses hızı mı, anında ilerleyip hayata geçecek ve sonuçları ortaya çıkacak.

Projeyi hayata geçirmek için neyi bekliyorsunuz?

Biliyorsunuz, belediyenin pazar yerleri haftanın sadece bir günü hizmet veriyor. Diğer altı gün ise bomboş. Bu boş pazar yerlerini, haftanın sadece ve sadece bir günü için bize versinler. Gidip orda satışımızı yapabilelim. Biz o zaman iddia ediyoruz, seyyar satıcılık biter. Tıpkı taksicilik gibi. Arabaları sarıya boyayınca, korsan taksici kaldı mı, kalmadı... Bizim projemizin içinde bu da var.

Yani artık sokaklarda seyyar satıcı kalmayacak mı?

Yolun ortasında kalmayacak. Şimdi bakın, bizim tespitlerimize göre sadece Kızılay'daki sokak başlarında binlerce 'kör nokta' var. Kör noktalar, insanların yoldan geçerken adını basmadığı köşelerdir. Bize izin versinler, trafik ve yaya geçişini engellemeyen bu noktalarda işimizi yapalım.

Diyelim ki bu projeniz hayata geçti. Seyyar satıcılar kimliklendirildi. Korsan seyyar satıcılık ortadan kalktı, o zaman seyyar satıcılık belli bir grubun tekeline düşmüş olmaz mı? Mesela ben seyyar satıcılık yapmaya karar verip, size danışmadan, gidip tezgâh açsam ne olur?

Bilim: O zaman olmaz, düzeni bozarsın. Zaten şu anki düzen bozuk. Amacımız bu bozuk düzeni toparlayıp, bir yere oturup, işsiz insanların istihdam olmasını sağlamak. Biz böyle bir oto-kontrol sağlasak, siz de kendi başınıza buyruk, tezgâh açmaya kalksanız,

Projemizi taklit edilebilir olduğu için saklı tutuyoruz. Turist bile "aaa" diye bakacak. Projenin sistemini kurduk, artık ışık hızı mı diyeyim, ses hızı mı, anında hayata geçecek...

olmaz. Ama siz gerçekten benim gibi işinizi kaybetmişseniz, başka işiniz yoksa, tabii ki yetkili yere danışıp, size gösterilen yerde seyyar satıcılık yapabileceksiniz. Bu tekelleşme değil ki. Sistem iş bulma kurumu gibi çalışacak.

Demeğinizin kaç üyesi var?

Ankara'da yaklaşık 30 bin seyyar satıcı var. Hepsı üyemiz değil ama. Bunlardan 2790'ı TUMSEY'in üyesi.

Diğerleri niye üye olmaktan imtina etmiş?

Kimse üyemiz olmaktan imtina etmiyor. Çok fakir bir demeğimiz. Kendi çabamızla bugüne kadar geldik. Basın açıklamaları yapıyoruz, kimse göstermiyor, demeç veriyoruz, kimse yazmıyor. Kimse bizi kaale almadı ki.

Neden?

Paramız yoktu, gösterişimiz yoktu. Basın açıklamalarında kavga çıkarmıyorduk. O yüzden de diğer seyyar satıcıların henüz bizden haberi bile yok. Üyemiz olanlara da, söyleyerek, davet ederek filan ulaştık.

İstanbul'daki Seyyar Satıcılar Demeği'yle bağlantı içinde misiniz?

Bir bağlantımız yok, ama Ankara'yı toparladıktan sonra onlara da ulaşacağız. Biz yedi ilde, yedi tane dernek kurmayı düşünüyoruz. Daha sonra da konfederasyon oluşturmak istiyoruz.

Şen: Şu anki Çankaya Belediye Başkanı da bizi dinledi. Sonra da Zabıta Müdürlüğünden ve ODTÜ'den bilgi aldı. "Toplumsal Dönüşüm Projemizi" azıcık da olsa ona anlattık. Beğendi de. Tam anlatmamamız rahatsız ettiyse de, saygı duydu. Tezgahlarımızı ODTÜ'lü mimarlara çizdirdik. Sakarya Caddesi'nde bunları teşhir edeceğiz. İşimizi bu tezgahlarda yapacağız. Sonraki hedefimiz de yedi ilde daha bu projeyi hayata geçirmek. Başkan adaylarımızı bile belirledik. Ondan sonra da tüm Türkiye'deki seyyar satıcıların mücadelesine destek vereceğiz.

Bu noktaya nerden geldiniz?

Derler ya, seyyar satıcılar okumayı pek sevmez diye. Biz kanunları, kuralları defalarca okuduk. Sürekli şikâyetlerimizi bildirdik. Yazdık, yazdık, yazdık, tırnaklarımız kırılanda dek yazdık. Başbakan'a da, Cumhurbaşkanı'na da,

İsmail Bilim

ATO Başkanı'na da yazdık. Şikâyet mekanizmasını kurunca, birtakım gelişmeler yaşandı. Yedi ay önce Sinan Aygün, yok vergi teröristi, yok vergi kaçağı filan demeye başladı... Yapma başkanım! Biz bu ülkenin yoksul kalan insanlarıyız! Biz de sattığımız malı alırken, KDV'sini ödüyoruz. Bize terörist dersen, seyyar esnafı rencide edersen, dedik. Tabii aynen böyle değil ama, resmi dille kendisine tepkimizi yazıp gönderdik. Yaklaşık iki hafta önce de bizim hakkımızda bir açıklama yaptı. Onun altında yatan nedenleri de biliyoruz... Yaptığı açıklamayı, yaptığına pişman olduğunu da zaten kendisi söyledi bize.

Seyyar satıcıların "yaban kazları"na benzettiği açıklama mı?

Evet. Sinan Aygün, yazılı ve görsel basında etkin bir isim. Söylediği söz, her yerden duyulur. Gariban seyyar satıcılara "yaban kazı" dedi. Haşa, biz hayvan değiliz. Kaz da değiliz, kuş da değiliz. Karşınızda aslan gibi Türkiye vatandaşları İsmail Bilim duruyor! Biz de ta-

TUMSEY'cilerin ATO'yu ziyaretleri...

bii buna tepki gösterdik. ATO'nun önüne siyah çelenk bıraktık.

Sonra ne oldu?

Siyah çelenk olayından sonra Sinan Aygün bizi davet etti. Altı-yedi ay öncesinde kendisine resmi belgelerle açıklamada bulunmuştuk. Vergi mükellefi olmak istediğimizi anlatmıştık. En son görüşmemizde de "yahu istediğinizi yapın, yazar kasanızı da açın, satışınızı da yapın" dedi.

Neden vergi mükellefi olmak istiyorsunuz?

Bilim: Vergi vermeyince, beşinci sınıf vatandaş olarak görüyorlar. Bize dağ kanunlarını uyguluyorlar. Zabıtalara zor kullanıyor, malımızı alıyor, geri vermiyorlar. Çocuklarımızın rızasını zorla elimizden alıp götürüyor, üstüne üstlük dövüyorlar. Götürenin kim olduğunu, ne olduğunu, görevli veya görevsiz olup olmadığını da Allah bilir. Sivil giyimli, elinde sadece bir telsizi var. Artık çöpçünün bile elinde telsizi var. Sahte polislik yapıyor insanlar... Metro çalışması yapılırken, benim elimden malımı aldılar. Kimsin sen kardeşim, çıkar kimliğini dedim. Adamı tanımiyorum. Ben zabıta'yım, diyor. Malımı alıp götürdü, bir daha da geri alamadım. Hâlâ da böyle oluyor. Zabıta olsan bile, malımı aldığında bana belge vermek zorundasın. Belge isteyince, "belge vermem, gel karakola gidelim" diyor. Yahu niye karakola geleyim! Malımızı, akşamki ekmeğimizi elimizden alıp götürüyor adam. Almaya gittiğinde, eğer zabıta almışsa, bir de bakıyorsun ki eksik çıkmış. Nerde malım, desen de, "biz hırsız mıyız!" diye tepki gösteriyor. "Devletin memuru hırsız mı olur" diyor. Tamam, sen hırsız değilsin, ama malım eksik, diyorsun...

Zabıta seyyar satıcının malını aldığına belge vermek zorunda mı?

Şen: Tabii ki zorunda. Belediye Personel Yönetmeliğine göre, malı alıyorsan, belgeyi de vermek zorundasın. Bu maddelere göre, seyyar satıcıyı ancak men edebilir. Onlar bu men kelimesini, dağ kanunu diye uyguluyorlar ama. Ayrıca TCK 526'ya göre, kişi zor çıkarırsa, orda satış yapmaya devam ediyorsa, savcılığa suç duyurusunda bulunabilir. Yahu seyyar satıcı zaten seni görür görmez, fırlarcasına kaçıyor. Senin onu ikaz etmene gerek yok ki, adam kendi kendini men ediyor zaten. Malını kurtarmak için, insanlar akan trafiğin arasına dalyor, yerlere düşüp dizlerini parçalıyor ya! Ayağı kırılan, hastaneye kaldırılan seyyarları biliyoruz biz. Nesin sen ya, kimi kovalıyorsun. Biz vatan haini miyiz! Kovaladığın insan, ekmek mücadelesi veren, namuslu, şerefli ve onurlu insan.

Malınız alındığında, neden mahkemeye başvurmuyorsunuz?

Bilim: Ortada tutanak yok, belge yok. Neyle başvuracaksınız? Adam, ben senin malını almadım derse, ne yapacaksın, hiçbir şey. Aslında ne anlatsak boş, gelin kameranızla, kendiniz görün, malların nasıl alındığını...

Zabıtalara sivil giyimli olarak müdahale etmesi yasal mı?

Polis sivil olabilir, ama zabıtanın sivil olarak görev yapması, dünyanın hiçbir yerinde yok. Ama bunlar sivil görev yapıyor ve bırak yasayı masayı, yasalar üstünden görev alıyor. Kimden alıyor bunu, telsiz emrinden. Şahit olduk, zabıta müdürü telsizden emir veriyor: "Şurada seyyarlar var, basın, tezgâhları alın. 80 kişi organize olun, basın orayı, mallarını alın. Direnenlerden zorla alın, vurun, dövün!" diyor. Yahu sen neyi, kimi basıyorsun, kimi dövüyorsun?

Seyyar satıcılar dövülüyor mu gerçekten?

İnanmıyorsanız, alın kameranızı bir gün. Gidip birlikte bakalım. O zaman kendi gözünüzle görürsünüz. Geçen sene sanırım Sabah gazetesinde 'Başkent mutavaatları' başlıklı yazıda yazmıştı, adam diyor ki: Kızılay'da elinde hediyelik paket taşıyan bir grup insan gördüm. Öğrendim ki, bunlar zabıta'yım. Merak ettim, acaba zabıtalara özel bir günü mü diye. Biraz bekledikten sonra, bir de baktım ki, hediyelik paketlerden sopa çıkartıp, seyyar satıcıların üstüne yürüdüler... Vuran kim, devlet, vurulan kim, millet. Biz demek olarak bunu Ankara Valiliği'ne, İçişleri Bakanlığı'na, Adalet Bakanlığı'na, Başbakanlık'a ve hatta Cumhurbaşkanlığı'na yazdık. Ama hâlâ da çıkan bakın, adamlar sivil görev yapıyor.

Seyyar satıcılıkla ilgili bazı spekülasyonlar yapılıyor. Bu işin içinde mafya var mı gerçekten?

Mafya güçlü insanların işidir. Günde on milyon kazanan, çocuğunun karını doyurma mücadelesi veren adamdan mafya mı olur!

Şen: Bir kedi düşünün, tok olduğu zaman problem yok. Bir de çok aç bıraktıktan sonra önüne yemek koyun. Aç kelimesinin altını çiziyorum. Tam karnı doymamışken, çeyreğini yemişken, siz o yemeği kedinin önünden almaya bir yeltenin, o kedi parçalar sizi. 1994'te beyaz eşya ticareti yapıyordum. Dükkanımda, buzdolabından, televizyonuna kadar

her şey vardı. Ondan sonra Çiller krizi gelince, biraz sendelendim. O sırada gazeteler, promosyona başlayıp televizyon dağıtınca da battım. Namuslu bir insan olarak, eşyalarımı sattım, borcumun bir kısmını ödedim. Öbür kısmı ödemek için düşününce, İstanbul'da kiloyla saat satıldığını öğrendim. Oraya gittim, bir çare bulurum diye. Bitmişim ben, bitmişim. Ama tesadüfen çorapçılarla tanıştım. Ordan çorap aldım, getirip sattım... Şimdi sen gel, benim ekmeğime elini uzat. Üstelik dağ kanunuyla. Yahu kedi bile bunu kabul etmez, üstüne saldırır. Kedi bir insanı öldüremez ama yüzünü, gözünü kan çanağı yapar! Eğer buna mafya diyorsanız, biz mafyanın en kralıyız. Bırakın İtalya'yı, Sicilya'yı, dünyanın en büyük mafyası biziz. Ekmeğimizin mafyasıyız. Çünkü açız, başka yolu yok.

Bilim: Benim iki oğlum ve bir karım var. Oğlumun biri hasta. Ben bunlara bakmakla yükümlüyüm. Eğer onlara eklemek götüremezsem, çocuklarım

metre dolastırıp, teşhir ettiler. Yıldırma amaçlı çok şey yapıldı. Biz tabii polisin yetkisini araştırdık, böyle bir yetkisinin olmadığını öğrendik. Çünkü tezgahları zabıtanın önce polis gidip alıyordu. İlgili kurumlara şikâyet ettik. Onlar da bir genelge yayımlayınca, baktık ki artık polis zabitanın önünde değil, otuz metre arkasında yürüyor. Daha sonra, depolara baskın yaptılar. Her seyyarın, akşam eve giderken malını koyduğu bir deposu vardır. Beş on seyyar bir araya gelerek, bir kapıcı dairesini, apartmanın kazan dairesini kiralayıp, malını koyuyordu. Buralara otuz tane

Sinan Aygün yok vergi teröristi, yok vergi kaçağı demeye başladı. Yapma Başkanım! Biz yoksul kalmış insanlarız. Biz de sattığımız malı alırken KDV'sini ödüyoruz.

topluma zararlı bireyler olarak yetişecek, çünkü aç. Neticede bana bağımlıdır o. Karım ne olacak, bakkala gidecek, yaz diyecek. Üç gün yazdıracak, dördüncü gün bakkal, karımdan başka bir şey isteyecek. Ama ben buna asla müsaade etmem. Bunun mücadelesi ni veriyorum.

Demek kurmak size ne gibi kolaylıklar sağladı?

Seyyar satıcılar dernek oluşturunca, hemen karşı güç oluştu. Bize karşı devlet gücü oluştu. Valiliğin emrinden sonra emniyet güçleri, seyyar satıcı zabıta karşı ağızını açtığı an hemen eli ne kelepçe vurdular. Kimin haklı kimin haksız olduğuna bakmadan seyyar satıcıları, kelepçeli ellerle, yüz iki-yüz

Çevik Kuwet polisi, on tane vergi denetim memuru ve zabıta, ticarethane olarak kullanıldığı gerekçesiyle baskınlar düzenledi. Sanırsın ki hücre evine baskın yapılıyor. Oysa orada insanlar ticaret yapmıyor ki. Malını emane ten koyuyor akşam, sabah da gelip alıyor... Biz bunu da şikâyet ettik. Yapmayın yahu bunu, kazan dairesi ticarethane olur mu ya, dedik. Bunu da attık. Bugüne gelene kadar çok şey gördük tabii. Ama artık yavaş yavaş sesimizi duymaya başladılar. Bizim de haklarımızın olduğunu bildiğimizi biliyorlar. İnşallah bir de federasyon kuracağız ve haklarımızı ülke çapında arayacağız. O zaman seyyar satıcılar zabıta dayatından da kurtulmuş olacak.

ANKARA'NIN "HORTUM SÜLEYMAN'I" NIN ESERİ

Çocuk kendini kesmiş!

Ankara Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı Ömer Yay isimli zabitanın kendisine hortumla işkence ettiğini iddia eden 18 yaşındaki seyyar satıcı Taner Ceylan, suç duyurusunda bulundu. Seyyar Ekipler Karakol Amir Yardımcısı İsmail Kızılırmak'a göre, "çocuk kendi kendini kesmiş." Tüm Seyyar Satıcılar Demliği'nin (TÜMSEY) Başkanı İsmail Bilim, olayın "münferit" olmadığını, zabitanın kendilerine olmadık işkenceler yaptığını söylüyor ve Taner Ceylan'ın başına gelenleri şöyle anlatıyor:

"Zabıta 18 yaşındaki çocuğu hortumlarla dövmüş. Taner'i götürüp Adli Tıp'ta işkence gördüğünü de belgeledik. Çocuk yanımıza geldiğinde tir tir titiyordu. Fotoğraflarını da çektiydik. Karakolda da kendisine Ömer Yay isimli zabitanın hortumla vurduğunu söyledi. Zabitanın kimseyi dövmeye hakkı yok."

Zabitanın kendisine işkence yaptığını iddia eden seyyar satıcı Taner Ceylan ise, olaydan sonra üç hafta boyunca dışarı çıkmadığını söylüyor. Yaklaşık iki yıldır seyyar satıcılık yaparak beş kişilik ailesinin geçimini sağlamaya çalışan Ceylan, üç hafta önce tezgahını kapatıp evine giderken, yolda zabıta tarafından yakalandığını ve Ömer Yay isimli zabıta tarafından hortumla dövüldüğünü anlatıyor. Zabıtaların kendisini arabaya bindirdikten sonra dolastırıldığını ve bu sırada hortumlarla dövüldüğünü ileri süren Ceylan, "Bir anda hayatım altüst oldu" diyor. "Olayın şahitleri de var. Benim boğazımı sıkıp,

soluğumu kestiler. Arabaya bindirip dövdükten sonra da Sıhhiye Köprüsü'nün altına attılar. Ayrıca aldıkları malım için tutanak tutmadılar. Tüm semayem de gitti."

Ankara Adli Tıp Şube Müdür-lüğü'nün 3 Mayıs tarih ve 26224 No'lu raporunda da Ceylan'ın işkenceye maruz kaldığı belgelendi.

Büyükşehir Belediyesi Seyyar Ekipler Karakol Amir Yardımcısı İsmail Kızılırmak ise, işkence iddiasını yalanlayarak, Ceylan'ın kendi kendini kestiğini ileri sürdü. Zabitanın Ceylan'ı dövmediğini iddia eden Kızılırmak'a göre, "o çocuk zaten seyyar satıcılık dışında, psikopatlık yapıyor."

Kızılırmak'ın olayla ilgili anlat-tıkları şöyle: "Çocuğu kimse dövmedi. Alınan malının da tutanağını tuttuk, bizde mevcut. Polis bile insanla-rı dövmeyor, biz nasıl dövelim? Zaten çocuğun kollarına bakarsanız, her yeri kesik. Seyyar satıcılık dışın-da, psikopatlık yapıyor. Malı alınır-ken de arkadaşlara zorluk çıkartmış. Ben burada ona çay da ısırladım ve 'bir daha ağabeylerine zorluk çıkartma' dedim. Daha sonra duyduk ki, çocuk hakkında rapor almışlar." Ömer Yay isimli zabıta-nın on gün önce seyyar satıcılar tarafından bıçaklı saldırıya uğradığını ileri süren Kızılırmak şöyle devam ediyor:

"Bunlar seyyar satıcılığı yasal hale getirmek istiyorlar. Ankara'da demek açmışlar. Yaptıkları işi ya-sal hale getirmek için de, gidip bu çocuk hakkında işkence gör-düğüne dair rapor almışlar."

Söyleşi ve fotoğraflar: İrfan Aktan

⦿ patti smith

dicle, fırat, golyat

⦿ violent femmes

bir çakmakla dünya turu

⦿ manitoba

kazara güzellik

⦿ pink floyd

gizemli kahramanlık

⦿ transglobal underground

moğolistan'da heavy metal

⦿ nirvana

sıradan maşizme karşı

⦿ ohannes kemer

seks, çay & rock'n'roll

Kevin Danaher
Roger Burbach
Hadi Bunu Küreselleştirin!
Dünya Ticaret Örgütü ve Şirket
Egemenliğine Karşı Mücadele
Çeviren: Özlem Dalkıran
Metis | Antikapitalist
Hareket İçin Kılavuzlar
244 sayfa

Ruşen Çakır
Türkiye'nin Kürt Sorunu
Metis | Siyah Beyaz
288 sayfa

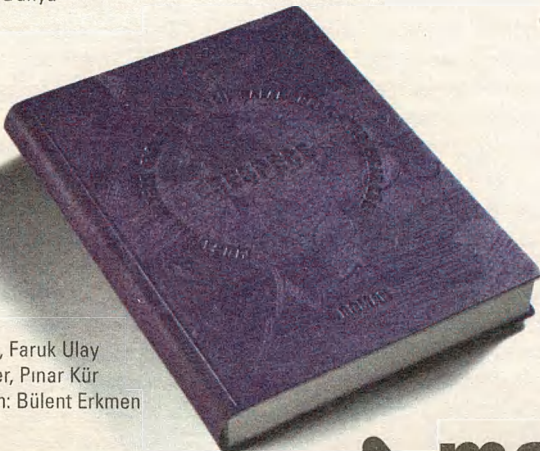
Slavoj Žižek
Yamuk Bakmak
Popüler Kültürden
Jacques Lacan'a Giriş
Çeviren: Tuncay Birkan
Metis | Kültür İncelemeleri
240 sayfa

Eric Schlosser
Hamburger Cumhuriyeti
Amerikan Fast Food Kültürünün
Karanlık Yüzü
Çeviren: Hayrullah Doğan
Metis | Yaşadığımız Dünya
344 sayfa

Murathan Mungan, Faruk Ulay
Elif Şafak, Celil Oker, Pınar Kür
Konsept ve Tasarım: Bülent Erkmen
Bespeşe
Metis | Edebiyat
680 sayfa

ABD'de 1998'de Dünya Ticaret Örgütü'ne karşı protestolara 20-30 kişi katılmıştı. Sadece bir yıl sonra, 1999'da ise Seattle'daki protestolara on binlerce insan katıldı. Bu nasıl mümkün oldu? ABD'de ve dünyada değişen neydi, daha da önemlisi, protestocular ne istiyorlardı? Küreselleştirilenlerin bu isyanını bizzat düzenleyenlerden ve katılımcılardan okumanın, onların deneyimlerini paylaşmanın, bundan sonra da aktivistlerin gündeminden düşmeyeceğe benzeyen şirket küreselleşmesine karşı mücadeleye ufuk açıcı bir katkı olduğunu düşünüyoruz.

Gazeteci Ruşen Çakır, çoğunluğu Kürt kökenli aydın, politikacı, belediye başkanı ve sivil toplum kuruluşu temsilcilerinden oluşan yaklaşık 50 kişiyle görüşti. Konunun gerçek muhataplarıyla birlikte, Avrupa Birliği uyum paketlerinin ardından yaşanan gelişmelerden, Kuzey Irak'ın Kürtler için yeni cazibe merkezi olup olmadığına, PKK'nın (Kongra-Gel) geleceğinden eve dönüş yasasının neden işlemediğine kadar pek çok sorunun yanıtını aradı. Kitapta ayrıca, Abdullah Öcalan'ın son bir yıl içinde avukatlarıyla yaptığı bazı görüşmelerin tutanakları, onlar aracılığıyla dışarıya ilettiği üç ayrı deklarasyonun önemli bölümleri, PKK içindeki tartışma ve ayrışmaların temel metinleri de yer alıyor.

Hitchcock filmleri, Stephen King, korku, bilimkurgu ve dedektif öyküleri, popüler romantik romanlar, günümüz kitle kültürü, Stalinist pornografi, Biçimsel Demokrasi, sonra Lacan, Hegel, Kant, Sade ve diğerleri... Hepsi bir arada, yan yana.

Žižek bir taştan diğerine seker gibi yazdığı halde, anlatıyı asla dağıtmadan, olağanüstü bir akıcılıkla, yaşadığımız çağın kültürel ifadelerini boydan boy katedebiliyor.

Hangi alana yerleşiyor bu kitap? Felsefe mi, psikanaliz mi? Film ya da edebiyat eleştirisi mi? Yoksa sosyoloji ya da siyaset mi? Bizce hepsine ve hiçbirine. Sadece şu söylenebilir: Böyle bir metin ancak Žižek tarafından yazılabilirdi. Zevkle okuyacağınızı düşünüyoruz.

Fast food kültürünün suç listesi hayli kabarık: Doğal çevreye yapılan tahribatı hızlandırdı. Zengin ile yoksul arasındaki uçurumu derinleştirdi. Obezliği, aşırı kilo hastalığını doğurdu ve yaygınlaştırdı. Kültür emperyalizmi yoluyla başka kültürleri tahrip etti, dengelerini bozdu. Yetkin röportajları, keskin zekası ve derin muhakeme yeteneği sayesinde Eric Schlosser, daha da uzatabileceğimiz bu suç listesi için yeterince sağlam kanıt sunuyor. Sarsıcı araştırması, fast food işinin doğduğu Kaliforniya şehirlerinden, pek çok fast food yiyeceğinin tat ve kokusunun üretildiği New Jersey Turnpike'daki sanayi şeridine kadar uzanıyor. Fast food şirketleri ile Hollywood arasındaki kurnazca ittifakla, hazır yiyecek endüstrisinin gıda üretimiyle, popüler kültürle, hatta gayri menkul piyasasında yarattığı etkilerle ilgili pek çok irkiltici olgu anlatılıyor kitapta.

Bespeşe'yi beş yazar, kendi sıraları geldiğinde, daha önce yazılmış olanları okuyarak ve bir öncekinin kaldığı yerden devam ederek yazdı. Eylül 2002'de başlayan roman Ocak 2004'te tamamlandı. Bülent Erkmen projeyi hazırladı, onun değişimiyle Murathan Mungan başlattı; Faruk Ulay, soğuttu; Elif Şafak, karıştırdı; Celil Oker, gerdi, Pınar Kür de bitirdi. Her metin son hali verilmiş halde bir sonraki yazara geçirildi ve sonradan geriye dönük olarak herhangi bir düzeltme yapılmadı. Erkmen'in bir "nesne-kitap" olarak tasarladığı *Bespeşe*, günümüzde artık pek uygulanmayan tipo baskı tekniği ile çinko alaşımlı klşe kullanılarak basıldı.

→ **metiskitap.com**

METİS YAYINLARI İpek Sokak No.9 34433 Beyoğlu, İstanbul Tel: 212 2454696 e-posta: info@metiskitap.com

Turnusol kağıdı

Roll'da eğlenceli bir bölüm var, cebimize on şarkı koyup gözümüzü kestirdiğimiz bir muhteremin kapısını çalıyoruz. Vaktiyle Hey dergisi yaparmış, "Körebe" başlığıyla. Bizdeki kod adı "Blind Test", zira mevzu ebelemek değil, misafirimiz dinlettiğimiz şarkıların hiçbirini bilmese de fark etmez, maksattaki gaye şarkılar ve hayat hakkında laflamak. Reklam gibi olmasın, mayıs ayında Mehmet Eroğlu vardı, önümüzdeki sayıda Fatih Akın'ı sözlüye alıyoruz. Ne zamandır, "Blind Test"ten mülhem bir "Blind Text" vardı aklımızda, bir nevi yazılı test.. Üç-beş, belki sekiz-on kısa "text" sunsak konuşumuza, o da bu alıntıları yorumlasa, o cümlelerden yola çıkıp çeşitli konulardaki düşüncelerini anlatsa...

Hemen her sayıda aklımızdan gelip geçen bu fikir nihayet kuvveden fiile çıktı. Bunu sabrımızın taşmasına borçluyuz; konu Tüpraş gibi mesele ettiğimiz durum olmasaydı, sabrımız belki de hiç taşmazdı. Zira alıntıladığımız yazarla bir alıp veremediğimiz yok, epeydir kendisini okuduğumuz da pek yok. Geçenlerde internette gezinirken bir yazısı dikkatimizi çekti, okuduk ve pes dedik. Yazıyı kimin yazdığı mühim değil, Beckett'in dediği gibi, "what matter who speaks" –konuşanın kim olduğu mesele değil. Mesele neyin söylendiği. Büyük ihtimalle kendisini solda addeden bu yazar, besbelli ki memleketin haline isyan edip döşenmiş. Gelgelelim, niyet başka, akıbet bambaşka. Söz konusu yazıyla bir kere daha idrak ettik ki, neo-liberal / yeni sağ ideoloji iliklere, kemiklere işlemiş. Son 15-20 senenin değerleri o vasıfta bir yazıyı kaleme almakta, onu köşe yazısı olarak yayınlamakta beis görmüyor. Fikir, üslup bir yana, her paragraf buram buram mantık sefaleti. Asıl ürkütücü olan, o mantığın bir kanaat önderi konumunda olması, laf cambazlığıyla okuyanları ikna etme ihtimali. Polemikten uzak duralım diyorduk, ama söylem bu kadar temsilî, konu da Tüpraş olunca kaçınılmaz oldu. Yazının iki adet çıkışını koyduk cebimize, güvenilir iktisatçı Mustafa Sönmez'in kapısını çalıp altını çizdiğimiz satırlar hakkındaki yorumlarını aldık. Tüpraş, Mustafa Sönmez'in deyişiyle bir "turnusol kağıdı", dolayısıyla "blind text"le sınırlı kalması olmazdı, "büyük satış" a karşı şapka çıkarılacak bir hak-hukuk mücadelesi veren Petrol-İş'in avukatlarından Gökhan Candoğan'a teybimizi uzattık, "dava"yı enine boyuna dinledik. Ve ortaya kendiliğinden bir dosya çıktı: "Yeni Başlayanlar İçin Ekonomi Politik." "Blindtext"le başlıyoruz, bir de türkü çalıyoruz: "Körolasın demiyorum, kör olma da gör beni..."

"Petrol Ofis'in bile taksitleri ödenemiyor, borç öteleme talepleri ortaya çıkıyor. O bile Vakıflar Bankası'nın kredisıyla alınmış bir KİT."

Mustafa Sönmez: (Altı çizili satırları okuyor) Nereden başlayalım?

Önce bütünü hakkında bir yorum alalım, sonra satır satır bakalım.

Bu insanların ufuklarında hukuk devleti diye bir şey yok. Bir yandan da AB'ye üye olmak istiyorlar, demokrasi istiyorlar. Burjuva demokrasisinin ana şartı nedir? Hukuk devleti olmaktır. Yargı böyle bir karar vermişse, hadiseyi hu-

ğindeki bir insanın yazdıklarıyla sol geçinenlerin yazdıklarını görebildik. Tüpraş konusunda aldıkları tutum bize bir çok konuda ipuçları veriyor. Bütün etiketlerine rağmen, hukuk devleti denen şeyi anlamadıklarını, içlerine sindiremediklerini ve içinde yer aldıkları medya matrisine karşı bir görelî özerklik duruşunu beceremediklerini görüyoruz.

Özkök ne yazdı?

Özelleştirmenin istihdam yarattığı bir örneği bilmiyoruz. Petrol Ofis'ini satarak toplum istihdam, yatırım, üretim, kalite, vergi olarak ne kazandı? Buradan yola çıkalım.

kukçu gözüyle tartışırın. Bunu yapmayı şunları yazmak nedir? (altını çizdiğimiz satırları yüksek sesle okuyor) "Petrol-İş Sendikası, Tüpraş'ta çalışan işçilerin devletin maaşlı işçisi olarak kalması konusunda bunca cansiperane savaşırken, o işçilerin çocuklarının işsizliğini de garantiliyor dolaylı yoldan: Kaderin cilvesine bakın!.."

Hem özelleştirme yanlısı gibi, hem özelleştirmeye karşı çıkanları statükocu, devletçi diye nitelendirip sonra bunlara yatırımcıya, yabancı sermayeye karşı çıkanlar diye bakmaya başladığında, bu yazıyı yazarsın. Bu yazıları yazanların hangi matrisin içinde olduklarına bakmak lazım. Nerede oturuyorlar? Mesela, patronlarının bu meseleyle ilişkisi nedir? Bu ilişkilere ne kadar mesafeli durarak yazı yazabilmekteler? Tüpraş meselesi aslında bir turnusol kağıdı oldu. Herkesin eteğindeki taşlar döktüldü. Buna Doğan Grubu'nun hadiseye genel olarak nasıl baktığını da dahil edebiliriz. Ertuğrul Özkök gibi Aydın Doğan'ın bir anlamda sağ kolu kimli-

Ankara'yı "marksist Disneyland" diye tarif etti. Ve Tüpraş'tan başlayan, Tekel, Telecom'dan devam eden özelleştirmenin Ankara'daki "marksist Disneyland" tarafından engellendiğini söyledi. "Marksist Disneyland" diye tarif ettiği aslında yargı, mahkemeler. Ertesi gün Tayyip Erdoğan bunları "bürokratik oligarşi" olarak tarif etti. Bunlar yargının tasarruflarını, ölçüsünü öyle bir yerden tartışıyorlar.

Kimi liberal yazarlar, halka satılan yüzde 35'in fiyatının sermayeye satılan yüzde 65'inkinden daha fazla olduğunu yazdılar. Yani bu özelleştirmeye itiraz eden liberaller de oldu...

Fiyatı bir tarafa bırakalım, İdare Mahkemesi kararı nereden bozuyor? "Bu Tatneft nedir, kimdir? Bunların izine rastlayamadım." Bilançoları filan ortada yok, verdikleri adres boş, yani buradan başlayarak diyor ki, "kime satıyoruz, bir görelim bakalım." Bu işe talip olanlar karanlık adamlar gibi görünüyor, Tataristan sermayesi diye bir şey. Peki hukuk bunları görmezden mi gelsin?

Sonuçta sendikanın itirazı şu: "Madem bunu satıyorsunuz, alan kim, ona bir bakın." Kara para sahiplerine mi satıyorsunuz, bir uluslararası mafyaya mı satıyorsunuz? Bu da stratejik bir kuruluş... "Kaça satıyorsunuz" a gelmeden, yargının esas olarak itirazı, satın alan kuruluşun muğlaklığı. Buna kimin ne itirazı olur ki? Bu nasıl bir kuruluşur ki, Türkiye'nin en büyük kamu işletmesine talip oluyor, sonra da adresi boş çıkıyor?

Cümle cümle gidelim: "İşsizliğin azalması için ne gerekiyor? Yatırım yapılması gerekiyor. Kim yapacak peki yatırım? Türk işadamlarında iş olmadığına göre (Yatırım seviyelerimizdeki kronik düşüş eğrisine bakın bir) yabancılar!"

Türk işadamlarının başka işadamlarından ne farkı var ki? İşadamı yatırım iklimi varsa yatırım yapar. Yatırım değil de rant kârıyla kafasını oraya çevirir. Bu işadamların Türk olup olmamasıyla ilgili değil ki. Türkiye'nin sanayisini işadamları kumadı mı? Bu sanayi nereden türedi? Sanayi kârının cazip olduğu durumlarda Türk işadamı yatırım

şey değildir. Gelen yatırımın illa da istihdam yaratması diye bir şey yok. İki senedir "büyüme, büyüme" deniyor, işsizlik artıyor. Her yatırım istihdam yaratmaz. Hele ki özelleştirmenin istihdam yaratacağı zinhar yanlış. Tersine, her özelleştirmeye tensikatlarla istihdam götürüyor. Tüpraş'ın özelleştirilmesiyle insanlara iş imkanı çıkacağı tamamen hurafe. Örnek: Petrol Ofis. Acaip tensikat yapıldı. "Çünkü" denildi, "burada devlet aşırı istihdam yapmış." İnsanlar işlerini kaybettiler. Onun için yabancı sermaye beraberinde bir sosyal iklim getirecek diye bir kural yok.

Devam edelim: "El âlemin Polonya'ya, Hırvatistan'a, Bulgaristan'a"

Vergi alıyorsun, kamu işletmesi kuruyorsun, sonra değerinin altında fiyatla satıyorsun. Benden aldığın vergiyi ona transfer ediyorsun. Özelleştirmeler kaynak transferidir.

yaptı. Ama faizi cazip bir alan olarak tutuyorsanız, adam o zaman yatırım yapmıyor, faizle oynuyor, oradan para kazanıyor. Bunun Türklükle bir alakası yok. Bu ülkede hâlâ yüzde 15 net reel faiz var. Türk işadamı denilen sermaye kesimi parasını devlete borç olarak veriyor, böyle bir faizin olduğu yerde bir işadamı yatırım yapmayı düşünmez. Yabancı da düşünmez. Yabancı niçin gelmiyor? Yabancı da zaten yerli ne yapıyor diye göz ucuyla bakar her zaman: "Oradaki yerli ne yapıyor, orada bir şey varsa ben de gideyim, hatta beraber yapalım" der. Yerli sermaye yatırım yapmıyorsa, üretim yapmıyorsa, gidip özelleştirmeye para yatırıyorsa, akli başındaki yabancı da gelmez. Niye Tüpraş'a gele gele Tatneft geliyor da, tanınmış uluslararası şirketler gelmiyor?

O cümle bir daha bakalım: "İşsizliğin azalması için ne gerekiyor? Yatırım yapılması gerekiyor. Kim yapacak peki yatırım? Türk işadamlarında iş olmadığına göre yabancılar!" Yabancı yatırım kayda değer bir istihdam yaratır mı? Diyelim yarattı, bu, sosyal güvence, ücretsiz sağlık hizmeti, eğitim anlamına da gelir mi?

Yabancı yatırım "şu ülkeye gideyim de sosyal güvence, ücretsiz sağlık ve eğitim hizmeti olanakları sağlayayım" demez. "Kârımı nerede azamileştiririm, bunu bana kim sağlar" diye bakar ve oraya gider. Geldiği ülkede istihdam yaratır mı, yaratmaz mı; vergi verir mi, vermez mi; bir takım sosyal ortamlar yaratır mı, yaratmaz mı? Bunlar yabancı yatırımın kendiliğinden getirdiği bir

yaptığı yatırıma bakın bir. Bir de bize yaptığı yatırıma. Bu kadar oynak piyasaları, kaypak kuralları, omnipotent bürokratları, 12 Eylül Cuntası eseri bir Anayasası, guguklamış hukuk düzeni olan bir ülkeye peki, siz yatırım yapar mıydınız? Gider AB üyesi olmasına ramak kalmış, dost ve ahabap Bulgaristan'a yapardınız, diyelim. Kapitalizm'za, mantık kuşudur güzel kardeşim." Yabancı sermaye neden adı geçen ülkeleri tercih ediyor, oralara ne gibi faydalar sağlıyor? Hem coğrafi, hem de kültürel yakınlıklarıyla, ayrıca AB üyesi olmaya daha yakın oldukları için yabancı sermayeye cazip gelen yerler. Ama aynı zamanda ücretlerin bizden bile yer yer düşük olduğu ülkeler. Belli bir sosyal donanımdan geldikleri için alt yapıları görece daha uygun. Ama bu ülkelerde ciddi bir gelir dağılımı iyileşmesi ve istihdama yol açıyor diyen varsa, külliye yanlış. Çin'i alalım. Çin, bugün yabancı sermayenin bir numarası. Ve acaip büyüme hızları gerçekleştiriyor. Ama ne gelir dağılımı düzeliyor, ne de sosyal bir fayda sağlanıyor. Tersine Çin, o ucuz iş gücünü tepe tepe kullandırarak bir birikim sağlamaya çalışıyor. Ama Çin'de olsun, Hindistan'da olsun, gelir dağılımı hızla bozuluyor. Büyümenin, yatırımın otomatikman bir bölüşüm ve istihdam iyileşmesi yaratacağı külliye hurafedir.

Özelleştirmelere, ulusalcı-devletçi çizgiden karşı çıkanların gerekçeleriyle o çizgide olmayan solun gerekçeleri arasında nasıl bir fark var?

Türkiye zaten sermaye birikiminde to-

pal bir ülke. Yeterince kapitalist gelişme yok. Dolayısıyla, sermaye birikim süreci ağır. Buna karşılık genç, gerçekten istihdam isteyen, hızla dünya nimetlerinden faydalanmak isteyen bir nüfusu var. Onun için bu ülkeye üretken bir yatırımcı lazım. Bunun devlet mi olduğu, özel mi olduğu hiç önemli değil. Bu ülkenin yatırıma ve istihdama ihtiyacı var. Bu perspektiften bakıldığında, Türkiye'de devlet yatırımcılığı, hiçbir zaman bir ideolojik tercih olmamıştır. Türkiye'de devlet yatırımcılığının en coşku- lu dönemleri 50'li yıllarda Menderes, 60'lı yıllarda Demirel iktidarıdır. Yani, bugün özelleştirilmeye çalışılan KİT'ler, büyük kamu yatırımları bu sağcı iktidarlar tarafından yapılmıştır. Bu ideolojik tercih mi? Üstelik bütün bunlara, bugün özelleştirelim diyen Dünya Bankası kredi vermiştir. Bu bize neyi gösteriyor? KİT'ler ya da kamu yatırımları bir ideolojik tercih değil, sermaye birikim sürecinin doğal ihtiyacı olduğu için yapılmıştır. Türkiye, birçok alanda bunlardan uzaklaşma ihtiyacında değilken bu ideolojik söylemin, "KİT'ler tasfiye edilsin" söyleminin içine düştü. Tersine, Türkiye'nin hâlâ kamu yatırımcılığına ihtiyacı var. Adının kamu olması da gerekmiyor, yatırıma ihtiyacı var. Bunu özel sektör yapamıyorsa, devlet ya da yabancı sermaye üstlenecek. Özel sektör yatırım yapmıyor, yabancı sermaye gelmiyor, sizin yatırıma ihtiyacınız var, bölgesel eşitsizliğiniz var, dünya kadar probleminiz var. O zaman akli selim der ki, "kamu olsun, özel olsun, yeter ki yatırım olsun, istihdam olsun." Bu şu demek değildir: Kamunun yapacağı yatırımın mutlaka savurgan, mutlaka kayırmacı, kaynak yutan olması da gerekmiyor. Öyle bir kamu işletmeciliği modeli geliştirirsiniz ki... İşte Şişe Cam örneği, işte İş Bankası.

Express'te defalarca naklettik: Verimle, kârlılıkla mülkiyet arasında bir ilişki yok. Bunu Dünya Bankası uzmanları da söylüyor. Bir kamu işletmesi verimli-kârlı olabileceği gibi bir özel kuruluş pekâlâ -hayatın her gün gösterdiği gibi- verimsiz olabilir. Birçok araştırma, -üstelik Dünya Bankası araştırmaları bunlar- verimle mülkiyet arasında bir ilişkinin olmadığını kanıtlıyor. Örneğin, İngiltere'deki özelleştirmeleri konu alan bir araştırma, kimi KİT'lerin özelleştirmeden önce verimli, sonra verimsiz olduğunu, kimilerinin ise özelleştirmeden sonra verimli hale geldiğini, kimilerinde de herhangi bir değişiklik olmadığını gösteriyor. Ve yine Dünya Bankası uzmanları, bir işletmenin verimini belirleyen şeyin, işletme kültürü olduğunu söylüyor. Bir kamu işletmeciliği modeli geliştirilebilir ve bunlar Şişe Cam, İş Bankası gibi örnekleri sağlar. İspanya'daki Mondragon böyle bir model. Onu gelecek sayıda işleyeceğimiz için, bu bahsi kapatıp "özelleştirmelerden elde edilen gelirin sağladığı toplumsal fayda"ya gelelim...

O gelir hiçbir şekilde bütçeye yar olmadı.

İstihdam sağlandı mı?

Hayır, hiçbir şekilde istihdam yaratmadı. Özelleştirmeden gelen, ilanlara gitti, danışmanlık ücreti oldu, öyle abuk-sabuk bir gelir-gider dengesi var ki, özelleştirme neredeyse kaynak yutacak hale gelmiş. İsteyen Özelleştirme İdaresi'nin sitesine bakabilir. Benim araştırmalarımda da var: Özelleştirmenin kaynak yarattığı tam bir hurafe. Petrol Ofis'in bile taksitleri ödenemiyor, borç öteleme talepleri ortaya çıkıyor. O bile Vakıflar Bankası'nın kredisyle alınmış bir KİT.

Bir sonraki cümleye geçelim: "Karadelikler'i kapayabilmek için IMF'den para dilenmeye, Merkez Bankası'nı çalıştırıp enflasyonu kaşımaya ve en mühimi Rantı Ye şışkolarna dünyanın sayılı yüksek reel faizlerini kaptırmaya devam edelim." IMF'den alınan paranın, enflasyonun, rantın nedeni KİT'ler mi?

Ne alakası var? Kamu bankalarının içini kimin boşalttığı ortada. Daha dün Halk Bankası'nın, Ziraat Bankası'nın parasını kimlerin götürdüğü, çarşaf çarşaf yayınlandı. Aralarında dünya kadar medya patronu da var. Bir taraftan medya gücünü kullanacakların, Ziraat Bankası'nı, Halk Bankası'nı hortumlayacakların, ondan sonra da kamu bankaları, kamu kuruluşları zarar ediyor, bunları satalım diyeceksin. Halk Bankası KOBİ'lere kredi veriyorum demiş, KOBİ tarifini öyle yapmışlar ki, her medya kuruluşu KOBİ tarifine girmiş. Ondan sonra da Ankara'dan da iş bitirerek Halk Bankası'nın dünya kadar parasını götürmüşler. Halk Bankası'yla Ziraat Bankası'nın içi nasıl boşaldı? Küçük üreticiye, tarıma kredi vererek mi? Bunların içleri boşaldığı için, IMF'den kredi alınarak içleri doldurulmaya çalışıldı. IMF'ye borçlanma bundan ötürü oldu, yağmacıların, rantçıların hortumlamasıyla oldu. Bunlar çarşaf çarşaf yazılıyor, üstelik kendi gazeteleri yazıyor.

Başta ki cümleye bir daha bakalım: "Petrol-İş Sendikası, Tüpraş'ta çalışan işçilerin devletin maaşlı işçisi olarak kalması konusunda bunca cansiperane savaşırken, o işçilerin çocuklarının işsizliğini de garantiliyor dolaylı yoldan"

Bunlar totoloji. Petrol İş ne yapıyor? İstihdamın önünü tikiyor! Böyle şey olur mu? Petrol İş Tüpraş'ı sattırsa yeni yatırım, yeni istihdam imkanları

mı olacak? Özelleştirme denen şey yeni yatırım değil, varolan bir değeri, değerinin altında bir fiyattan satın alıyor, üstelik satın alan adamın da siccili karmakarışık. Hukuk da bunun için satışı bozuyor. Akli selim sahibi kişi olaya bu soğukkanlılıkla bakar: İdare Mahkemesi satışı niye bozmuş? Bakmış mı o karar neye dayanıyor? Mahkemenin yargıçları, ideolojik tutumlarından ötürü mü bozmuşlar? Adam diyor ki: "Kurala uygun bir satış yaptınız mı, yapmadınız mı? Bunu satın alan adam adresinde yok. Üç aylık bilançolar yok ortada. " Bir hukuk adamı böyle bir satışa nasıl onay verebilir?

Petrol iş böyle bir dava açmasaydı, ya da Tüpraş kuralına uygun ve gerçek değeriyle satılsaydı, işçilerin çocuklarına istihdam sağlanmayacak mıydı?

Türkiye'de özelleştirmenin istihdam yarattığı bir örneği bilmiyoruz. Mesela Petrol Ofis'ini satarak Türkiye toplumu istihdam, yatırım, üretim, kalite, vergi olarak ne kazandı? Buradan yola çıkalım. Petrol Ofis yetkilileri de bize Petrol Ofis'i satın alarak ne gibi sosyal faydalar sağladıklarını sıralasınlar. Petrol Ofis'i aldıktan sonra ciddi bir tensikata gittiler, iş yerini sendikasıztırdılar, birçok istasyonu kapattılar, daha az vergi ödüyorlar, kamu kaynaklarını kullanarak burayı satın aldılar. Bunlar sosyal faydalar değil, sosyal giderler.

Peki bir KİT'i özelleştirmek için nasıl bir terazide tartmak gerekiyor?

Bence hadiseye kamu-özel diye bakmamak lazım, bu ülkedeki istihdam, üretim, yatırım, katma değer artışı optiğinden bakmak lazım. Devletin turizme yatırım yapmasını bugün gereksiz bulurum. Zamanında Turban'ları kurmuş, turistik yörelere tesisler yapmış, öncü kuruluş olmuş, altyapıyı kurmuş, o sayede özel yatırımcılar o sektöre girmiş. Artık Turban'a filan gerek yok. Ama aynı devlet Turban'ları kapatmak yerine o birikimini özel sektörün gitmediği Van gibi, Mardin gibi tesise ihtiyacı olan, turizm potansiyelini canlandırarak yörelere gidebilirdi, o alandan külliye çekilmek yerine. Bütün özendirmelere rağmen,

Devlet yatırımcılığı, hiçbir zaman bir ideolojik tercih olmamıştır. Devlet yatırımcılığının en coşkulu dönemleri Menderes ve Demirel iktidarlarıdır.

men, özel sektör Antalya'dan başka bir yere gitmek istemiyor. Devlet böyle bir misyon değişikliğine gidebilirdi. Devletin özel sektörün iş yaptığı alanda durmasına gerek yok. Devletin yapılmayacağı yapmak üzere gitmesi lazım. Nereye kadar? Bir yatırımcı olarak ona ihtiyaç duyulduğu sürece. Türkiye'nin, ideolojik bir mülâhazadan bağımsız olarak kamu yatırımcılığına ihtiyacı var, fiili şartlar bunu gerektiriyor. Bunun savurgan, popülist olması gerekmiyor. Modeli, tarzı bulunabilir.

O model aslında, Kamu İktisadi Teşekküllerinin, kelimenin sözlük anlamıyla kamusallaşması olamaz mı? Adları KİT ama, kendileri devlet. Ayrıca, devletle kamu arasına kalın bir çizgi çekmek gerekmiyor mu? O zaman, ihtiyaç duyulan modelin ana hatları kendiliğinden ortaya çıkmaz mı? Başka bir denetim mekanizması, başka bir üretim ve bölüşüm modeli oluşturmak mümkün olmaz mı?

Doğru. Tabii ki kamuyu devlet aynı şey değil. Yönetime işçi denetimi, çalışan denetimi mekanizmaları getirilebilir, kaynak savurganlığını ve yolsuzlukları önlemek üzere daha saydam işletmeler kurulabilir, politikacıların popülist etkilerini bertaraf edecek yapılar oluşturabilir. Bunlar üzerinde düşünülmemiş şeyler değil. Dünyada çeşitli başarılı örnekler var.

Şimdi gelen cümle popüler mitolojinin özeti gibi: "Tüpraş'ın özelleştirilmesinde tüm emeği geçenleri: Küçük Mümtaz Soysal'ları, büyüklerini, idare mahkemesi üyelerini, Petrol-İş Sendikası'nı ve ayrıca adam gibi bir ihale düzenlemeyi beceremeyen Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'nın tüm kifayetsiz yetkilerini kutluyorum. İdare Mahkemesi'nin üç gün içinde satışın tekerine çomak sokmayı başarması, göz yaşartıcı bir

Tersine dünya okulu eğitim kurumlarının en demokratiğidir.

Giriş sınavı gerektirmez, kayıt parası almaz, derslerini bedava verir, herkese ve her yerde; yerde ve gökte: Bu okul, bir biçimde, insanlık tarihi boyunca ilk kez evrensel iktidarı ele geçiren sistemin kendisinden doğmuştur.

Tersine dünya okulunda, kurşun su üstünde kalmayı öğrenir, mantar suya batmayı. Yılanlar uçmayı ve bulutlar yollarda sürünmeyi...

Tepetaklak

Eduardo Galeano

Ders Programı:

Tersine Dünya Okulu

Örneklerle eğitmek

Öğrenciler

Adaletsizliğin temel ilkeleri

İrkçiliğin ve cinsiyetçiliğin temel ilkeleri

Korku Okumaları

Korku eğitimi

Korku endüstrisi

Biçki-dikiş kursları: İsmarlama düşman nasıl yaratılır?

Etik Semineri

Alıştırmalar: Hayatta başarılı

olmanın ve dost kazanmanın yolları

Faydasız kötü alışkanlıklara direnme dersleri

Dokunulmazlık Sahibi Sınıflar

Vaka incelemeleri

İnsan avcılarının dokunulmazlığı

Gezegen yok edicilerinin dokunulmazlığı

Kutsal otomobilin dokunulmazlığı

Yalnızlığın Pedagojisi

Tüketim toplumu dersleri

İleri iletişimsizlik dersleri

Karşıokul

Vaat ve ihanet olarak binyılın sonu

Çıldırma hakkı

Çitlembik

www.citlembik.com.tr

dayanışma örneğidir hakikaten. Zamanında 20 milyar dolar filan ederken Mümtaz Soysal (esas oğlan) sayesinde satamadığımız, şimdi de üç-dört milyar dolar verenin elini öpeceğimiz Telekom'unuz filan, tüm o Tekel'ler, Petkim'ler: kotarmayı beceremediğimiz ihaleler ve iş isten geçtikten sonra ellerimizde patlayan biricik mallarımız onlarca yıldır olduğu gibi Devlet Mali Deniz modelinde devam etsinler. Bütçede devasa Karadelikler olarak cümlemize dönsünler." Tayyip Erdoğan da 5 Haziran'da yaptığı konuşmada hemen hemen aynı şeyleri söylemişti: "Türk Telekom bir kişi yüzünden (Mümtaz Soysal'ı kastediyor) zamanında özelleştirilemedi. Eğer o gün satılabilseydi Türkiye'nin dış borcu ödenmiş olacaktı. Türk Telekom için o zaman 20-30 milyar dolar fiyat biçiliyordu. Ülkenin dış borcu da o kadardı. Bugün Türk Telekom'a acaba ne veriyorlar veya ne verirler ve Türkiye'nin borcu nerede? Bunun bedelini kim ödüyor? Bütün Türkiye ödüyor." Hiç alâkası yok. Mümtaz Soysal nasıl bir güce sahip ki Türk Telekom'un satışını engelledi? Kurallara uygun bir özelleştirme prosesi becerbilseydiler, ne Mümtaz Soysal'ın gücü yeterdi, ne de herhangi bir yargıç. Belli ki, ne kendi içinde tutarlı bir özelleştirme stratejisine sahip olmuşlar, ne hukuka

KOBİ tarifini öyle yapmışlar ki, her medya kuruluşu KOBİ tarifine girmiş. Halk Bankası'yla Ziraat Bankası'nın içi nasıl boşaldı? Küçük üreticiye, tanıma kredi vererek mi?

uygunluk gibi kaygıları olmuş, bunun için de gidip gidip çuvallamışlar. Ayrıca, Telekom'un değeri için söylenen de külliyan hurafe. 20-30 milyon dolar olduğu nereden çıkmış?

Nereden çıktı? Hep öyle söyleniyor? Satışın gündemde olduğu sıralarda şöyle varsayımlar vardı: Türkiye'de kaç hat var? 20 milyon. Her hattı bin dolardan satsak, 20 milyon dolar eder gibi ezbere söylenmiş laflar. O dönemde bütün Avrupa'da, Almanya'sı, Fransa'sı da dahil olmak üzere herkes telekomünikasyona özelleştirme peşindeydi. Piyasada müthiş bir arz vardı ve herkes kuralına uygun, hukuka uygun özelleştirmeler gerçekleştirdi, alan aldı. Türkiye'nin bu tür çapaklı özelleştirme süreci sonunda da Telekom ellerinde kaldı. Kendi beceriksizlikleri ve hukuk tanımazlıkları yüzünden böyle oldu. Hâlâ aynı yerdeler. Niye Petrol İş o kimsesiz ve çelimsiz haliyle dava kazanıp duruyor? Özelleştirme İdaresi'nin bir ordu avukatı var. Ne Telekom'un öyle bir değeri oldu, ne Türkiye'nin borcu Telekom'un satışıyla kapatılabilecek bir borç.

Telekomünikasyonun özelleştirilmesi değil de, demin konuştuğumuz anlamda kamusalallaştırılması durumunda, mevcut sorunların birçoğunu halledebilecek bir kamusal kaynak yaratılmış olmaz mı?

Nasıl olmaz? Şu cep telefonu hikâyesinden gidelim. Turkcell'inden Tel-sim'ine, bu pazar sabit pazarları aşmış durumda. Telekom, Ericsson'la ya da başka bir yabancı sermayeyle işbirliği yapıp bu hizmeti veremeyecek güçte miydi? Bütün bu kaynak kamuda kalırdı.

Nasıl istihdam yaratacağız, nasıl yatırım yapacağız sorularının cevabı buralarda yatmıyor mu?

Tabii ki. Bu anlamsız rekabetin ortaya çıkardığı kaynak savurganlığı da önlenmiş olurdu. Çok daha ucuza insanlar cep telefonu hizmeti aldıkları gibi, elde edilen kaynaklarla çok önemli işler yapılabilirdi. Bir sürü alanda böyle.

Kendi içinde tutarlı bir özelleştirme stratejisinin olmadığından söz ettin; özelleştirme propagandası başladığında, temel tez kamu mülkiyetinin doğası gereği verimsiz olmasıydı. Kamu kuruluşlarının özel sektöre devredilmesi ekonominin bütününün daha verimli, daha rasyonel olması sonucunu doğurur deniyordu. Ekonominin mantığının bunu emrettiği söyleniyordu. Giderek bundan söz edilmez oldu, en verimli, en kârlı işletmeler satışa çıkarıldı ve bütçe açıklarının kapatılmasına çare olarak görüldü...

Kafalan hiçbir zaman açık olmadı. Bunları satarak bütçe açığı mı kapatacağız, ideolojik olarak devleti dışlamış

mı olacağız, açıkların önüne mi geçeceğiz? Hiçbiri değil, ama hepsi birarada. Böyle bir kakafoni hakim oldu.

Hepsi birarada ama, bu şekliyle özelleştirme hortumlamasının başka bir biçimi değil mi?

Başka bir biçimi tabii!

Yoksul halkın cebinden aldıklarıyla bir işletme kuruyorsun, sonra onu sermayeye transfer ediyorsun...

Tabii ki. Bir el değiştirme; kamusal serveti, ki o kamusal servet de gökten inmiyor, toplumdan vergiyi alıyorsun, onunla bir kamu işletmesi kuruyorsun, sonra değerinin altında bir fiyatla satıyorsun. Benden aldığın vergiyi ona transfer etmiş oluyorsun. Özelleştirmeler tamamen bir kaynak transferidir.

Bu konuştuklarımız yıllardır yazılıp çizilen şeyler. Peki, Türkiye'nin saygın bir gazetesinin saygın bir yazarı, nasıl oluyor da naklettığımız gibi bir yazı yazabiliyor?

Aklıma iki sık geliyor. Cehalet ve sığlık veya patrona ters düşme kaygısı. İkinci sık ağır basıyor galiba. Bu yazarların hepsi, yazdıkları her kelamanın Aydın Doğan'la ne kadar çatıştığını, ne kadar ona dokunduğunu dikkate almak durumunda. Başka türüsünü bekleyemezsin. Tüpraş'ın bir ayağı Petrol Ofis'te, Petrol Ofis de artık Aydın Doğan'la İş Bankası'nın.

Kel başa şimşir satış

Türkiye'nin en büyük sorunu işsizlik.

Bunu kabul etmeyen asıl vatan hainidir! (Bu 'market'ten atılmamış icap ediyorsa.)

Geçenlerde bir yerde görüp dehşet içinde kaldım: Yurdumuzda en çok 1980 doğumlu varmış.

15-25 yaş kuşağındakilerin nüfusa oranına bakın bir: Dehşet verici! Anlayana!

Maalesef yani, Viyana'da yaşamıyoruz. Bir dolu genç insan: Bunlara iş lazım, aş lazım. Ev lazım. Sağlık hizmetleri, eğitim lazım. Bunların kendi kendilerine bakması lazım.

Bırakın resmi işsizlik oranlarının ruhumuzda yaratması gereken dehşet hissinin, bu ülkede inanılmaz oranlarda bir 'gizli işsizlik', gizlenen işsizlik var. Aile içinde idare edilenler. Bir babanın emekli maaşıyla geçinen anne, kızları, kızların çocukları. Zengin ahababın/akrabanın yanında 'getir-götür boy', 'lep deyiçi', 'kafa sallayıcı' olarak çalışanların da işi yok. Kahvede, bilardo salonunda, altılı ganyan bayiinde ağbilerinin/dayılarının yanında 'tıkılan' mafioso'ların da öyle: Onların da işi yok. Esasında.

Tüm bu genç, işsiz kalabalıklar bir gün: 'Yetti lan! Bize de bir iş, bize de sosyal güvence, bedava sağlık hizmeti, çocuğumuza eğitim: Yoksulluğumuzdan, yoksunluğumuzdan ölelim mi yani?' diye kapımıza (mecazi) dikilecekler diye, halihazırda bir korku da yok.

Böylesine genç bir nüfus, tıklayan bir bomba. Bizler de olanca kaygusuzluğumuzla o bombanın üstünde oturmuş, nargilelerimizi içiyoruz.

İşsizliğin azalması için ne gerekiyor? Yatırım yapılması gerekiyor.

Kim yapacak peki yatırımı? Türk işadamlarında iş olmadığına göre (Yatırım seviyelerimizdeki kronik düşüş eğrisine bakın bir) YABANCILAR!

Ama durum ne?

Küçük Türk okuldan dönmüş, 'Hani bana? Hani bana?'

demiş. Durum, tam da bu. 'Al sana!' demiş! Resmen.

El âlemin Polonya'ya, Hırvatistan'a, Bulgaristan'a yaptığı yatırıma bakın bir. Bir de bize yaptığı yatırıma. Sonra da oturup hüngürt şakırt ağlayın.

Ama yok, ağlamayın.

Bu kadar oynak piyasaları, kaypak kuralları, mamut boyutlarında omnipotent bürokratları, bi tarafından dikilirken öbür tarafından sökülen 12 Eylül Cuntası eseri bir Anayasası, guguklamış (ve bunun böyle olduğu her sene Hukuk'un tepesindekilerin ananevi konuşmalarıyla tescillenen) bir hukuk düzeni olan bir ülkeye peki, siz yatırım yapar mısınız?

Gider Avrupa Birliği üyesi olmasına ramak kalmış, dost ve ahabap Bulgaristan'a yapardınız, diyelim. Kapitalizm zira, mantık kuşudur güzel kardeşim. Şimdi Tüpraş'ın özelleştirilmemesinde tümün emeği geçenleri: Küçük Mümtaz Soysal'ları, büyüklerini, idare mahkemesi üyelerini, Petrol-İş Sendikası'nı ve ayrıca adam gibi bir ihale düzenlemeyi öldür Allah beceremeyen Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'nın tüm kifayetsiz yetkililerini huzurlarınızda kutluyorum.

Mahkemelerinde insanları en kıl tüy gerekçelerle yıllarca, yıllarca süründürmeye muvaffak olan bu ülkede, Ankara 10. İdare Mahkemesi'nin 3 (üç) gün! içinde! satışın tekerine çomak sokmayı başarması, göz yaşartıcı bir dayanışma örneğidir hakikaten.

Zamanında 20 milyar dolar filan ederken Mümtaz Soysal (esas oğlan) sayesinde satamadığımız, şimdi de üç-dört milyar dolar verenin elini öpeceğimiz Telekom'unuz filan- Tüm o Tekel'ler, Petkim'ler: kotarmayı beceremediğimiz ihaleler ve iş isten geçtikten sonra ellerimizde patlayan biricik mallarımız. Bunlar aynen onlarca yıldır olduğu gibi Devlet Mali Deniz modelinde 'halkın' olmaya (sözüm ona: tüm o demagogların gözlüğüyle) devam etsinler. Bütçede devasa Karadelikler olarak cümlemize dönsünler.

Dönsünler ki, tüm o Karadelikler'i kapayabilmek için IMF'den para dilenmeye, Merkez Bankası'nı çalıştırıp enflasyonu kaşımaya ve en mühimi Rant Ye şişkolarına dünyanın sayılı yüksek reel faizlerini kaptırmaya devam edelim. Aynen tefecilerden sakalı kurtaramayan müflis aile babası kılığında, sürünelim.

Hem onlarca yıldır belimizi büken ekonomik düzenden nasiplenilenlerin arabası aman ha devrilmesin; hem de Kıbrıs Meselesi'nde olduğu üzere, hiçbir mevzuu 'meselelikten' çıkarmaktan yana olmayan Statü Bekçileri'nin şanlı mevzileri, asla ve kat'a gerilemesin.

Petrol-İş Sendikası, Tüpraş'ta çalışan işçilerin devletin maaşlı işçisi olarak kalması konusunda bunca cansiperane savaşırken, o işçilerin çocuklarının işsizliğini de garantiliyor dolaylı yoldan: Kaderin civesine bakın!..

Artık ne Zorlu ister bunca gazı kaçmış bir Tüpraş'ı ne de biz bu cewval Özelleştirme İdaresi'yle kimseye bir şeycikler satabiliriz. Yabancı Yatırımcıyı Kaçırma Demekleri'nin üstün başkanları karşısında da, şapkamızı çıkarıp kelimizi bir güzel kaşıyabiliriz.

Perihan Mağden, Radikal, 5 Haziran 2004

Söyleşi: Y. G.

TÜPRAŞ DAVASININ İÇYÜZÜ

İdeolojik körlük

TÜPRAŞ'ın kamuda bulunan yüzde 65.76'lık hissesi Efremov GMBH ünvanlı şirkete satıldı. Petrol-İş de yasaya ve ihale şartnamesine aykırı olduğu gerekçeyle ihalenin iptali için dava açtı. Önce Ankara 10. İdare Mahkemesi, ihalenin yürürlüğünün durdurulması kararı verdi, ardından Bölge İdare Mahkemesi bu kararı iptal etti. Bu iki kararın yarattığı tartışma küllenmeden, davayı gören 10. İdare Mahkemesi esasa ilişkin kararını açıkladı ve TÜPRAŞ özelleştirmesini iptal etti. Kararı, davayı, TÜPRAŞ'ı anlamak için davanın en yakın tanığı, Petrol-İş Sendikası'nın avukatı Gökhan Candoğan'la konuştuk.

İptal kararından günler sonra, Maliye Bakanı Unakıtan iptal edilen özelleştirme işleminin hukuka uygun olduğu yönünde açıklamalar yapıyor hâlâ. Mahkeme'nin iptal kararının gerekçesi neydi?

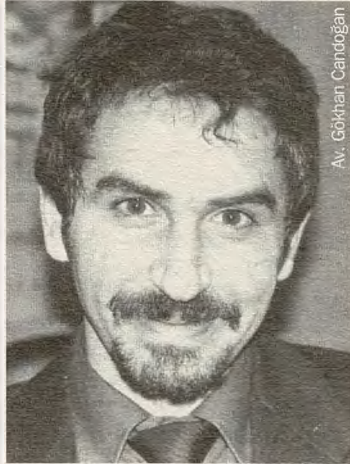
Gökhan Candoğan: En özet haliyle, Özelleştirme İdaresi Başkanlığı (ÖİB) kendi koyduğu kurallara, yani ihale şartnamesine uymamış, mahkeme de tek tek bunları tespit etmiştir. Ayırntıya girersek, bence en önemlisi, ihale şartnamesine göre "geçerli bir teklif" in nasıl olacağıyla ilgili bölümdür. İhale şartnamesine göre teklifin süresiz ve şartsız olması gerekiyor. Efremov'un 24 Ekim 2003 tarihinde verdiği son teklifte ise, iki varsayımın kabulü üzerinden 600 milyon dolar peşin teklifte bulunduğu yazılı. Bu iki varsayımdan biri, Petrol Piyasası Yasasının -o tarihte taslak halindeydi- Bakanlar Kurulu tarafından TBMM'ye sunulmuş olduğu şekliyle yasalacağı varsayımıydı. İkincisi de hisse sözleşmesinin imzalanacağı tarihte -o da Mayıs 2004'e tekbül ediyor- bu şirketin borçsuz ve nakitsiz şekilde TÜPRAŞ'ı devralacağıydı. Şirket teklifini bu iki varsayımı kabul ederek vermiş. 10. İdare Mahkemesi, bu iki varsayımın şart olduğunu kabul etti. Ve bunun olması demek Efremov'un teklifinin daha verilme tarihi olan 24 Ekim'de hiçbir şekilde dikkate alınmaması demektir. Diğer önemli gerekçe ise, açık artırma yapılmaması sebebiyle kamu zararına neden olduğu, takdir yetkisinin kamu yararı doğrultusunda kullanılması gerektiği yönündeki saptamadır.

"Takdir yetkisi"yle kastedilen ne? Bu ihale, kapalı zarf içinde teklif alındıktan sonra görüşmeler yapılarak pazarlık usulüyle yapıldı. İhale Komisyonu son gün 13 Ocak 2004'te tarafları çağırdı, "Biz sizden zarf içinde son tekliflerinizi alacağız ve ge-

rekli görürsek, son teklif tutarları üzerinden açık artırma yapacağız" dedi. Bu açıklamadan sonra taraflar ve ihaleyi izleyen insanlarda, bir açık artırma yapılacağı beklentisi oluştu. Ancak İhale Komisyonu zarfları açtıktan sonra masa altına eğilip kendi aralarında görüşerek, ihalenin bittiğini, Efremov'un ihaleyi kazandığını açıkladılar.

Yani aslında açık artırma olsaydı belki diğer şirket kazanacaktı ve bedel artacaktı...

Tabii bedelin artacağı kesin. Çünkü

Av. Gökhan Candoğan

Efremov'un son teklifi 1 Milyar 302 bin dolar. Anadolu Ortaklığı Girişimi'nin teklifi 1 Milyar 216 milyon dolar. Yani iki teklif arasında çok az bir fark var. Anadolu Ortak Girişimi sonradan açıklama yaptı, biz teklifi artıracaktık diye. Açık artırma yapılmaması çok yanlış. Gerekçeler kabul edilebilir gerekçeler değil. Diyorlar ki, büyük uluslararası şirketlerin temsilcileri ihaleye katılıyor, bunlar belli fiyat aralıkları arasında yetkili. Dolayısıyla, fiyat çok yükselirse bu insanların yetkisi olmayacağından açık artırmaya giremezler. İyi ama bu şirketin sorunu, kamunun sorunu değil ki. Sen kendi malını satmıyorsun sonuçta. Sen kamuya ait bir şirket

keti satmakla görevlisin ve eğer böyle bir satış yapılacaksa, kamu yararına en yüksek değere ulaşmak gibi bir amacın olmalı. Bu özelleştirmede bu amaca uygun davranılmadı.

Efremov'un teklifinde şart olarak ileri sürdüğü yasadan beklentisi neydi? Petrol Piyasası Yasası, TÜPRAŞ gibi üretici şirkete aynı zamanda dağıtım şirketi kurma hakkı da veriyor. Yani sektörde bir entegrasyon getirme olasılığı vardı. Efremov'un asıl sahibi olduğu ileri sürülen Tatneft, Tataristan'da bir petrol şirketi. Aynı zamanda üretici şirket. Ham petrolü var, ama rafinaj tesisi-

TÜPRAŞ Türkiye'nin vergi ve fon gelirlerinin yüzde 20'sini tek başına karşılıyor. TÜPRAŞ'ı alan şirket zarar edip vergi ödemezse, Türkiye çok ciddi bir kayba uğrar.

leri son derece ilkel, TÜPRAŞ'la karşılaştırılmaz. TÜPRAŞ ona göre kendini teknik olarak çok yenilemiş durumda. Bunlar hem petrolü kendileri getirecekler, hem de petrol piyasası yasası ile dağıtım şirketi kurma hakkı elde edeceklerdi. İstedikleri buydu, tam bir dikey entegrasyon oluşturmak. Sektörde bu oluşum kâr maksimizasyonu açısından son derece önemli. Çünkü aslında burada verimlilik entegrasyonla sağlanıyor. Petrolü en başta alıp işlemeye başladıktan sonra, her aşamada elde ettiğin ürünü bağımsız olarak da satabilirsin, işleyişte de birçok yan ürüne ulaşabiliyorsun. Burada asıl kâr dağıtım noktasında. Bu arada o taslak yasalardı.

Dünyada dikey entegrasyona dönük bir yönelim var mı?

Gerçekten öyle bir şey var. Mesela Shell gibi şirketler çok entegre yapılar. Petrol kuyuları, onları işleme tesisleri ve son ürün noktasına kadar dağıtım ağları var. İşin gereği bu aslında. Çünkü petrolü tek başına çıkarıp bir şeyler elde etmek çok zor. Uluslararası şirketlerin petrole-madene bu kadar ilgili olmasının nedeni budur. Borda da aynı şey geçerli. Bor bir sürü işte kullanılabiliyor hammadde olarak, ama işlenmesi halinde çok yüksek katma değer üretiyor. Ama bizde belirli bir noktadan sonra pek bir şey yapılamadı. Yani sadece hammadde sahibi ülkeyiz. Bu da düzgün işletilmiyor. Birçok maden tesisi, bakır örneğin, çok kötü koşullarda özelleştirilerek Türkiye kayba uğratıldı. TÜPRAŞ'ta da benzer bir süreç olabiliirdi.

Dikey entegrasyon gerçekleşseydi, TÜPRAŞ BP veya Shell'le rekabet edebilir duruma gelebilir miydi?

Eskiden zaten bir kamu kuruluşu olarak TÜPRAŞ-Petkim-TPAO hepsi tek bir şirketti. Yani o dikey entegrasyon vardı kamuda. O dikey entegrasyonu özelleştirmeyle parçaladılar. Ne tuhaf ki Petkim'in satışıyla ilgili ilk ihalede, Rekabet Kuruluna görüş için gittiklerinde Rekabet Kurulu bunun dikey entegrasyon

Şirket değerinin tespitinde güçlükler bulunan, şirket yönetiminde devamlılığı sürdürmenin büyük önem taşıdığı ve fiili ya da hukuki tekel durumunu taşıyan büyük kuruluşlarda blok satış yönteminin uygulanması olanağı yoktur; ülkemizde ve öteki ülkelerin çoğunda, böyle durumlarda, halka açılmadan başka yöntemler başarılı olmamıştır. Halka açılma yöntemiyle şirket yönetiminin özel ellere devredilmesinin yolları vardır. Özelleştirme başansızlıkları için, hukuk sistemimizi ve bürokrasiyi suçlamanın yaranı yoktur. Büyük kuruluşlar için blok satış yönteminin uygulanması 'eşyanın tabiatına aykırıdır.'

Mustafa Aysan 09/06/2004, Radikal

oluşturabileceğini, ama rekabet açısından sakıncalı olabileceğini söylüyor. Özelleştirme İdaresi'nin Rekabet Kurulu'na verdiği bir yanıt var. Diyor ki "Bu sektörde dikey entegrasyon şarttır, dünyanın eğilimi bu yöndedir. Bu alanda büyük şirketler kârlılık açısından dikey entegrasyona gidiyor, dolayısıyla burada dikey entegrasyondan korkulmamalı". Yani adamlar öyle bir zihniyet içindeler ki, bu alanda dikey entegrasyonun önemli olduğunu belirtiyorlar, bu şekilde verimliliği ve gelirin artacağını öngörüyorlar, özel sektör firmalarını, uluslararası firmaları buna örnek gösteriyorlar. Böylece, tıkr tıkr işleyen bir kamu şirketi mekanizmasını özelleştirmek için parçalara ayırarak verimliliği ve geliri ortadan kaldırdıklarını da itiraf etmiş oluyorlar. Yani eğer bu sektör açısından var olan uygun üretim tarzı korunabilseydi, Türkiye bu anlamda çok daha büyük bir kazanca sahip olacaktı. Bu bizzat özelleştirme için ortadan kaldırılmış bir şey.

Rekabet konusuna gelince, BP'nin Türkiye'de zaten bir şirketi var: Ataş rafinerisi. Sektörün yüzde 86'sı TÜPRAŞ'ın kontrolündeyse, yüzde 14'lük pay da Ataş'ındı. Ama Ataş sadece kendi ortaklığı olan şirketlerin dağıtım firmalarını ürün sattığı için Rekabet Kurulu'na şikâyet edilmiş bir şirket. Onun ötesinde teknolojisi son derece geri. Yetersiz olduklarını bizzat kendileri söylüyorlar. TÜPRAŞ'la karşılaştırılmayacak oranda kötü. Bir özel firma ve uluslararası tekellerin firması.

Ataş kurulduğundan itibaren mi özel bir firma?

Tabii. Ve nedense yabancı yatırımcının önünü açmıyoruz diye bir eleştiri vardır. Oysa bu şirket kurulduğundan beri böyle. Daha fazla yatırım gibi bir kaygı da hiç olmamış. Şu anda yeni alınan bir kararla Ataş rafineri faaliyetlerini sona erdiliyor, sadece depolama tesisi olarak kalacak. TÜPRAŞ satılmış olsaydı dev bir özel tekel konumuna dönüşecekti.

TÜPRAŞ'ın Ataş'la rekabeti haksızlık olmuyor muydu?

Açıkçası böyle bir şikâyet olmadı bugüne kadar. Ataş ile ilgili Rekabet Kurulu'na gitmiş bir şikâyet olmuştur ama, TÜPRAŞ ile ilgili olmamıştır.

Karara dönelim. "Türkiye'de hiçbir karar üç günde çıkmaz, bu karar üç günde çıktı" deniyor...

Onlar ne hukuktan anlıyorlar, ne de böyle bir algılan var. Açıkçası bilmeden,

Kamuya ait bir şirketi satmakla görevlisin, böyle bir satışta kamu yararına en yüksek değere ulaşmak gibi bir amacın olmalı. TÜPRAŞ'ta bu amaca uygun davranılmadı.

dosyayı, kararları okumadan yazıyorlar. Ankara 10. İdare Mahkemesi dosya tamamlandığı için esasa ilişkin kararını verdi. Yargı yavaş işliyor derler, yargı bu sefer hızlı işledi, bu kez de onu eleştiriyorlar. Bunun da ötesinde bir şey var. Aslında İdare Mahkemesi yargılarına teşekkür etmek lazım, çünkü yürütmenin durdurulması kaldırıldığında, Maliye Bakanı ve bilimum kişiler, "mahkemenin esastan kararını beklemeyeceğiz, devri yapacağız, ondan sonra mahkeme ne karar verirse versin, biz kararı uygulamayacağız" diye açıklamayı yaptılar. Anayasanın 138. maddesinin, yani idare, yargı kararlarına uymalıdır kuralının ihlalidir bu. Karar hukukî bir karar, objektif hiçbir hukukçu bu karara bir şey diyemez.

TÜPRAŞ ihalesini kazanan şirket Efremov, ama başka şirketlerin de adı geçti. Efremov'un da tabela şirket olduğu iddiaları var...

Efremov Almanya'da kurulu, 102.000 Euro sermayeli bir şirket. Aldığımız bilgilere göre şirketin adresinde tabela dahi yok. Ortaklık yapısına bakıldığında da yüzde 51'i, Tataristan'da kurulu bulunan Tatneft'e ait ESRE isimli bir şirket.

Kamunun ortak malı olan kaynakları, babalarının malı gibi satmaya girişen özelleştirmecilere hep aynı soruyu soruyorum: kimin malını kime satıyor-sunuz?

Maliye Bakanı Unakıtan, Kulaklarımı tıkayıp satacağımı' diyordu, benden ona tavsiye kulaklarını açsın ve bu soruya cevap versin. Demokratik temsil, bir hükümete, özellikle de kamunun ortak çıkarlarını nesiller boyu etkileyecek konularda sınırsız yetki vermez. Demokrasiyi, tek başına hükümet kurmaya yetecek kadar oy almaktan ibaret sananlar, oturup demokrasi derslerine iyi çalışsalar iyi olacak.

(...)

Başbakan'ın olayı (iptal kararını), 'Bürokratik oligarşi Tüpraş'ta direniyor' şeklinde ifade etmesi üzücü. Hatırlarsanız, Mesut Yılmaz da son zamanlarda başı sıkışınca bu terime başvurmuştu. Sağ partiler, hukuk sistemi, demokratik kurumlar ve itirazlar, canlarının istediğini yapmalarına engel teşkil edince 'oligarşi, statüko, bürokrasi' terimlerinin ardına sığınmayı, Özal'dan beri âdet haline getirdiler, onların demokrasi anlayışının sınırı bu.

Erdoğan, İstanbul Sanayi Odası'nda yaptığı konuşmada, 'Bir sistemin içerisinde bir bölüm bir işe şöyle derken bir başka bölüm de böyle diyor. Yani şöyle ile böylenin mücadelesi var' şeklinde vezir bir açıklama yapmış. Tam da bu, 'şöyle ile böylenin mücadelesine' demokratik tartışma deniliyor.

Nuray Mert 10/6/2004, Radikal

Bir geleceğimizin olması ancak başka bir dünya düzeni ile olasıdır. Böylesi bir düzeni nasıl oluşturabileceğimizin ipuçlarını veren bu kitap dizisine, hem dünyanın bugün geldiği noktayı değişik açılardan görebilmek, hem de gerçekçi alternatifler üretebilmek isteyen herkesin ilgiyle okuyacağı kitaplarla başladık.

Küresel Meseleler

"Kullanılıp Atılanlar" kitabıyla Kevin Bales, büyük şirketlerin gelişmemiş ülkelerdeki fabrikalarında aşırı düşük maaş ile çalıştırılan işçilerden söz etmiyor. Bales, yasa maskelerinin ardında zincirlere vurulmuş şiddetle köleleştirilmiş insanlardan, gerçek kölelerden söz ediyor.

Gerçeklerle yüzleşmenin zamanı geldi! Son elli yıl içerisinde yürürlükte olan ve ülkelerin kalkınmasını sağlayacağı iddia edilen ekonomik politikaların iflasına tanık olduk. De Rivero, kitabında bu iflası gözler önüne sererken 'ne yapılmalı' sorusuna da yanıt arıyor.

Dünyanın dört bir yanından küreselleşmenin günümüzdeki biçimine karşı çıkan ve refahın adil paylaşımı için mücadele eden ATTAC, zaman içinde gittikçe büyüyen ağı ile nasıl örgütlendiğini okuyucuya aktarıyor ve soruyor: **Protesto ile neler başarabiliriz?**

Dış yardım, elli yıldır varlığını sürdürüyor. Binlerce insan, yardım endüstrisine hizmet ediyor. Buna rağmen dış yardım hakkındaki tartışmalar ilk günden bu yana devam ediyor. **Kaşık ve Kepçe** adlı kitabıyla Sogge dış yardım hakkındaki tüm soruların cevabını arıyor.

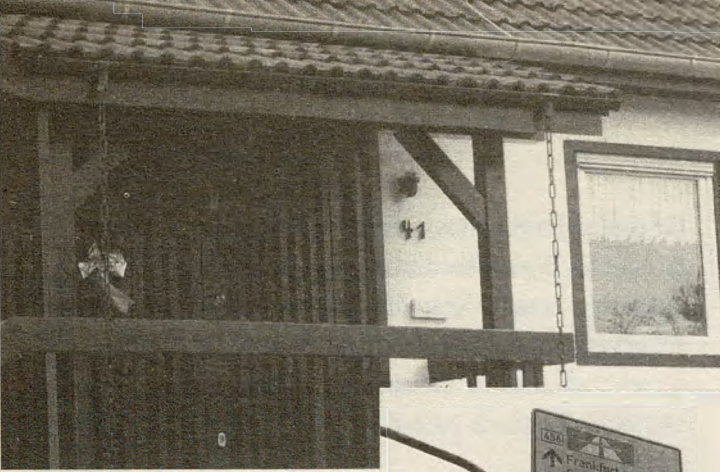

Dünyanın en yoksullarına dışa bağımlı olmak yerine, kendi kendilerine yetebilecekleri ve gıda güvenliklerini sağlayacak bir çözümün ana hatlarını da çizen yazar, dünyadaki açlığa ve tarımın rolüne ilişkin tartışmaya katkıda bulunuyor.

Çitlembik

www.citlembik.com.tr

İhaleyi alan Efremov şirketinin iddia edilen adresi...

kete ait. Yüzde 49'u da Virgin Adaları'nda kurulu Renix Finance isimli bir şirkete ait. Malî kayıtları, inceleme ve değerlendirme için son derece yetersiz. Virgin Adaları gibi yerler vergi kaçırma cennetleridir. Şirketin bulunduğu ülkeye vergi vermemesi için bir takım malî oyunlarla buralarda çok rahat şirketler kuruluyor. En hafif amacı bu. Bunun dışında kara para konusunda da sicili bozuk yerler. AB ve ABD'nin bu konularda ciddi çalışmaları var. Buraları düzene oturtmaya çalışıyorlar. Çünkü inanılmaz boyutlara ulaşmış durumda oralardan yapılan ticaret. Şirketin yüzde 49'unun Virgin Adaları'nda kurulu bir posta şirketi olması bence özellikle kayda değer. TÜPRAS niye böyle bir şirkete satılsın ki?

Davada bu gündeme geldi mi?

Bunların hepsini söyledik. Esasa ilişkin kararda bunlar da tartışıldı.

Bir de işin Zorlu tarafı var. Zorlu ile Efremov arasında bir ortaklık var herhalde. Ama ihaleye girerken Zorlu görünmüyor...

İhale şartnamesine göre bir şirket tüzel kişi olarak girerse farklı, ortak girişim olarak girerse farklı hükümler uygulanıyor. İhaleye Efremov tek başına girdi ve kazandı, Zorlu ilk başta yoktu. Sonra 13 Ocak'ta ihale komisyonunun karar toplantısında Zorlu vardı. Başta bunların ortak girişim grubu olduğunu düşündük, ama sonradan belgeler geldiğinde onların hukuken ihalenin içinde olmadığını gördük. İhale şartnamesinde bir hüküm var, ihaleyi kazanan şirket isterse, yüzde 51'i kendisine olmak üzere bir başka kişiyle ortak şirket kurup devir sözleşmesini imzalayabilir. Aslına bakılırsa, ihaleyi bütünüyle

anlamsız kılan bir hüküm. Çünkü ihale yapılmasının manası, isteklilerin belli bir incelemeden geçirilmesi. Şimdi diyelim ki sen bu hükümden faydalanarak Zorlu yerine BP ile Türkiye'de bir şirket kurdun. Böyle bir şeyin rekabet açısından olamayacağı kesin. Çünkü BP'nin Türkiye'de Atas diye rafinerisi var. Böyle bir ihaleye girmesi imkansız, çünkü sektörde yüzde 100 hakim durum, yani tekel oluşturacaktır bu. Dolayısıyla, ihale şartnamesinin bu hüküm kesinlikle hukuka aykırıdır. Buna izin vermek demek ihaleyi boşu boşuna yapıyorsun demek.

Diyelim ki ihale dört dörtlük gerçekleşti. İhaleyi kazanan şirket hisseleri devraldı. Devraldıktan sonra kendi hisselerini, dolayısıyla TÜPRAS'ı devretmek gibi bir özgürlüğe sahip değil mi?

Böyle bir özgürlüğe sahip, ama yüzde yüz bir özgürlük değil bu. Örneğin böylesi bir durumda Rekabet Kurulu'ndan izin alınması gerekiyor. Çünkü bu tür bulunduğu sektörde hakim durumda olan şirketlerin birleşme ve devralmaları özel şirket de olsa Rekabet Kurulu'nun iznine bağlı.

Zorlu bu ihaleye kendi parasıyla girmiyor, gazetelerde sürekli Zorlu'nun almaya uğraştığı banka kredilerini okuyoruz. Banka kredisyle, yani ödünç parayla özelleştirilme yapılması mümkün mü?

Yaşanılan şeylerden ders almak la-

zım. POAŞ'ın (Petrol Ofisi AŞ) özelleştirilmesi yakın tarihte oldu. POAŞ'ı, İş Bankası'yla Doğan Grubu aldı. Bunlar 1 milyar 260 milyon dolara POAŞ'ın yüzde 51'ini aldılar. Orada İş-Doğan ortaklığı, POAŞ'ı önemli ölçüde kredilerle aldılar ve yüzde 25'lik kamu payını da ihalesiz şekilde aldılar ki, bu tamamen hukuka aykırıdır. Sonra, 1 milyar dolar borcu bulunan İş-Doğan Petrol Yatırımları Şirketiyle POAŞ'ı birleştirdiler. POAŞ kârı ve zarar etme olasılığı olmayan bir şirket sonuçta. Ama İş-Doğan'ın 1 milyar dolar borcu varken, iki şirketin POAŞ adında birleşmesi sonucu zarar eden bir şirkete dönüştü. Zarar etmesi ne demektir, zarar ettiği müddetçe bu şirketin vergi ödememesi demektir. Birçok uluslararası kuruluşun raporlarında, TÜPRAS'ı alan şirketin de aynı birleşme yöntemini deneyeceği ve TÜPRAS'ı zarara sokacağı uyarısı vardır. TÜPRAS'ın zarar etmesi Türkiye için hayati bir tehlikedir. Çünkü TÜPRAS Türkiye'nin vergi ve fon gelirlerinin yüzde 20'sini tek başına karşılıyor. Eğer bu şirket zarar edip vergi ödememezse Türkiye çok ciddi bir gelir kaybına uğrar. Fakat bu özelleştirmede, ihaleyi kazanan şirket yapılarına baktığımızda, POAŞ'tan hiç ders alınmadığı görünüyor.

Başbakan Erdoğan, kararın "oligarşik bürokrasi direniyor" diye yorumladı...

Objektif bir hukukçunun, bu karara itiraz edebileceğini sanmıyorum. Ama Erdoğan hukukçu değil, siyasetçi. Aslında getirdiği suçlama kendi bürokrasına. Burada bir yeteneksizlik varsa, bu kendi bürokratinin ürünü olan bir yetersizliktir. Bence devlette özelleştirmeyi istememek gibi bir durum yok. Özelleştirme yapmak istiyorlar, ama hukuk alımları olmayınca çuvallıyorlar. Bu iktidar her şeyi yaparız rüzgarıyla geldi. İşte bu rüzgarla iktidarın bakanı "babalar gibi satarız" dediğinde, onun bürokrati de hukukmuş, şartnameymiş önemsemez tabii. Biz ihale dosyasındaki belgeleri ısrarla ileri sürmeseydik bu karar alamazdık. Onların kendi dokümanlarından çıktı bütün bunlar. Bir şeyin altını çiziyim: Bu işin en olumlu tarafı sendikanın yürüttüğü mücadelenin güzelliğinin ortaya konmuş olmasıdır. Sendika bu davayı yürütürken hiçbir zaman klasik argümanlara, sloganlara başvurmadı. Dosyada sadece bilgi hakimdir. Bu durum karara da aynen yansdı.

İptal kararına dair olumlu ve olumsuz tepkiler geldi. Olumlu tepkiler arasın-

Özelleştirme istihdam mı yaratıyor, işsizlik mi?

Özelleştirmeler ve toplumsal şiddet arasındaki ilişki nedir? Bu devasa yolsuzluklar nereden çıktı?

da azımsanmayacak kadar liberal kalem de var...

TÜPRAS şu anda gerçekten Türkiye'nin en büyük şirketi. Vergi geliri açısından çok iyi, kârlı bir şirket ve verimli. Bu nedenle, konuya kafa yoran liberaler de en azından özelleştirmenin layıkıyla yapılması konusunda duyarlılar.

TÜPRAS karadelik değil yani...

Kesinlikle karadelik değil... O eski bir masal. Bu, özelleştirme mantığının kabul ettirilmesi için anlatılmış bir masal aslında. Bunu birçok liberal köşe yazarı ihale sürecinde de yazdı. TÜPRAS gibi bir kuruluşun varken bunu zorla satmanın hiçbir manası yok.

Diğer KİT'ler içi boşaltılarak satışa hazır hale getirilirken TÜPRAS'ın kârını korumasının nedeni ne?

Bunun birkaç sebebi olabilir. Sektör olarak vergi açısından bakıldığında, petrol devletin bir sürü vergi aldığı bir ürün. Bu anlamda stratejik bir yanı da var. Bunun üzerinden ciddi vergiler alınıyor. Onun ötesinde TÜPRAS çok ciddi yatırımları olan bir şirket. Son dört-beş yılda 2 milyar doların üzerinde yenileme yatırımı yapıldı.

Bunu özelleştirmek için mi yaptılar? Diğer KİT'lerden esirgenen yatırım için TÜPRAS için yapıldı?

O biraz da yönetimle ilgili olabilir. İyi bir yönetici kadronuz varsa zorlayarak, tımlayarak bu tür şeyleri yapabilirsiniz. Bazı KİT'ler vardır, ne istenirse onu yapan insanlar vardır başında. Birçok KİT'in son on yılda zarar etmemesi çok şaşırtıcıdır aslında. Çünkü hepsi şu anda Ankara'da ÖİB tarafından yönetiliyor. Yani örneğin, adamın İzmir'de rafinerisi var, yönetimi Ankara'da. Özelleştirmek, serbestleştirmek için daha fazla merkezîyet getiriyorlar. Ve Ankara'daki insanların o şirketin üretilmesiyle, verimliliğiyle kârlılığıyla hiçbir ilgileri yok. Tek derterli onu satmak. Buna rağmen bu şirketler verimli çalışabiliyorsa, o çalışanların ve oradaki şirket yöneticilerinin -özellikle ÖİB'den olmayan yöneticilerin- payıyla olan bir şeydir. Görevden alınan TÜPRAS Genel Müdürü, 2002 faaliyet raporunda "Özelleştireceğiz diye bizi, merkezi bürokrasiye, Ankara'ya bağladılar, böyle ne iyi bir yönetim olabilir, ne doğru dürüst yatırım çalışması. Bizim iktisadî esaslara göre çalışmamızı engelliyorlar" dedi. Yani ÖİB diye bir yer var, bir yandan özelleştirme üzerine kurulu, bir yandan da KİT'lerin iktisadî esaslara göre çalışmasına taş koyuyor. Bu suçtur aslında...

Sonuç itibarıyla, TÜPRAS'ın özelleştirilmesi kamu yararına uygun mudur, değil midir? İhale düzgün işleseydi, bu koşulsuz özelleştirme sevdasına karşı verilen mücadelede bir zorluk içine girilmeyecek miydi?

Şu çok açık: Mahkemeler var olan normlar üzerinden gitmek durumunda.

Bütün dünya özelleştirme yaparken biz neden yapamıyoruz?

a) Sendikaları karşımıza alıyoruz. Çünkü, bizde "işgücü piyasası" diye bir şey yok. "İş tanımı" yok. "İşsizlik sigortası" hiç yok. Bunları genel olarak sağlayamıyorsa, özelleştirilecek kuruluşlar için sağlayabilirdik. İşçi özelleştirme sonrası işini kaybedeceğini düşünüyor ve bizim karşımıza çıkıyor. Kendisine göre haklıdır ve davranışı kapitalist öğretiye uygundur.

(b) Asgari gerekleri tam olarak yerine getiremiyoruz. Örneğin, daha ihalenin başında, Tüpraş'ta yapılan ihalenin rekabet şartlarına uyularak yapılmadığı ve bu biçimde yapılan bir ihalenin eninde sonunda iptal edileceği eski Rekabet Kurulu Başkanı Aydın Ayaydın tarafından açıklanmıştı. Buna rağmen, "Babalar gibi satarım" denildi. Şimdiye kadar yapılan bunca yanlışın Özelleştirme İdaresi tarafından alt alta konulması ve hataların tekrarlanması gerekiyordu. Hatalar tekrarlanıyor. Sistem bir türlü yerine oturtulamadı. Tecrübelerden ders çıkarılmadı.))

(...)

Yaman Törüner 8/6/2004 Milliyet

Özelleştirme yapmak için bir yasal düzenleme getirilmiş. Yani ekonomide verimlilik artışı sağlamak gibi genel bir gerekçe ile her şeyi satabilirsin. Mahkeme orada kamu yararını ciddi biçimde tartışamayabilir. Belki bunu mahkemeden beklememek de lazım. Çünkü hukuk biraz teknik bir şey. İdare mahkemeleri bu konuda son derece titizdir. Eğer teknik işlemler yasal yapılırsa yargı ona müdahale etmez. Bu yönüyle son yıllarda kamu karşıtı çalışmaların etkinliği dikkate alındığında, kamu yararının gündem dışına çıktığını ve özelleştirmeye karşı verilen mücadelenin kaybedildiğini söyleyebiliriz.

Kararın sendikal çevrede etkisi nasıl?

Bence TUPRAŞ kararı bir çok insana bir ışık verdi. Her şeye rağmen bir şeyler yapılabileceğini, emeğin karşılıksız kalmayabileceğini gösterdi. Bu arada beni en çok mutlu eden şeylerden biri TUPRAŞ çalışanlarının bizzat telefon edip kutlamaları olmuştur. Petrol-İş Sendikası, ta Irak savaşının başlamasından itibaren buna karşı propaganda yürüttü. Bunu da ciddi araştırmalara, ciddi hukukî argümanlara dayanarak yaptı. Alınan sonuç, bir sendikanın gücünü göstermesi bakımından çok önemli.

Yeni Şafak gazetesinin kararın iptalinin ertesinde attığı manşet: "O ka-fa'nın marifeti" oldu.

Mehmet Barlas, Taha Akyol, Ertuğrul Özkök, Perihan Mağden de bu minvalde yazdılar. Bakarsanız, çoğu AB yanlısı. Oysa AB, her şeyden önce hukuk ve hukuk devleti demektir. Yurttaş hakları, varolan sistemler içinde en üst düzeydedir. Bir insan, AB'yi savunuyorsa, çağdaş hukuk sistemini, hukuk devletini de savunması gerekir. Burada bizim sendikanın yaptığı hak alma özgürlü-

POAŞ zarar etme olasılığı olmayan bir şirket. Ama İş-Doğan'ın 1 milyar dolar borcu varken, POAŞ adında birleşmesiyle zarar eden bir şirkete dönüştü.

günü kullanmaktan ibarettir. TUPRAŞ'ta 4 bin işçi çalışıyor, özelleştirmeyle bunların iş güvencelerinin yanında, sendikal hakları da gidebilirdi. Nitekim, şimdiye kadarki bütün özelleştirme örneklerinde bu görüldü. Petrol-İş'in yaptığı sadece hakkını aramaktır. Sendikanın, örgütlenme hakkını korumak gibi bir özgürlüğü var. Diyorlar ki, sendika buradan çok yüksek maaş alıyor ve bunu koruma peşinde. E, ne var bunda? Sendikalı olmak demek güçlü olmak demektir, daha fazla hak elde etmek demektir ve bu sosyal devletin gereğidir. Hatta liberal devlet de insanların daha iyi yaşamasını istemez mi? Kağıt üstünde de olsa böyle bir varsayımı var. Bu standardı yakalamış insanlar var, bu standardın çok da aşağısında olan insanlar var. Normalde bakıldığında aşağıdaki insanları yukarıya çekmek lazım, sendikayı suçlayanlar yukarıdakileri aşağıya çekmeye çalışıyor. Bu nasıl bir mantıktır? Adamların AB'den anladığı, sermayeye sınırsız özgürlük verilsin, ama insan hakları olmasın... Mehmet Barlas, Taha Akyol gibi yazarların gerçekleri gözardı ederek yazmaları normal, çünkü ideolojik bir konumdan bakıyorlar. Mağden'in durumu biraz farklı, orada sadece sıkı bir cehalet var. Kendi gazetesinin yazarlarını okuması bile o yazıları yazmasına engel olurdu. Konunun esasına gelirsek, bence yaşanmışlıklar dururken, olasılıklar üzerinden yorum yapmaya hiç gerek yok. Bunun yerine "olan" şeyleri değerlendirmek gerek. Ve bu Türkiye'de ne yazık ki yapılmadı. Bu ülke özelleştirmelerden ne kazandı, ne kaybetti? Çalışanların ne kadarı işlerini korudu, ne kadarı işinden oldu? Özelleştirme istihdam mı yaratıyor, işsizliğe mi yol açıyor? Bunların toplumsal sonuçları nedir? Büyükle şehirlerde yaşamak neden bu kadar zor artık? Özelleştirmeler ve toplumsal şiddet arasındaki ilişki nedir? Bu devasa yolsuzluklar nereden çıktı? Bunların hiçbirinin tam kaydını tutmadık. Oysa bu yapılabilsaydı, Mağden'ininki gibi boş lafları da duymazdık sanıyorum. Bu arada belirtmem gerekir ki, bu karar üzerine yazdığı iki yazıyla insanlara düpedüz hakaret etmiştir. Yaptığı saçma sapan tanımlamaların, yakıştırmaların tamamını kınıyorum.

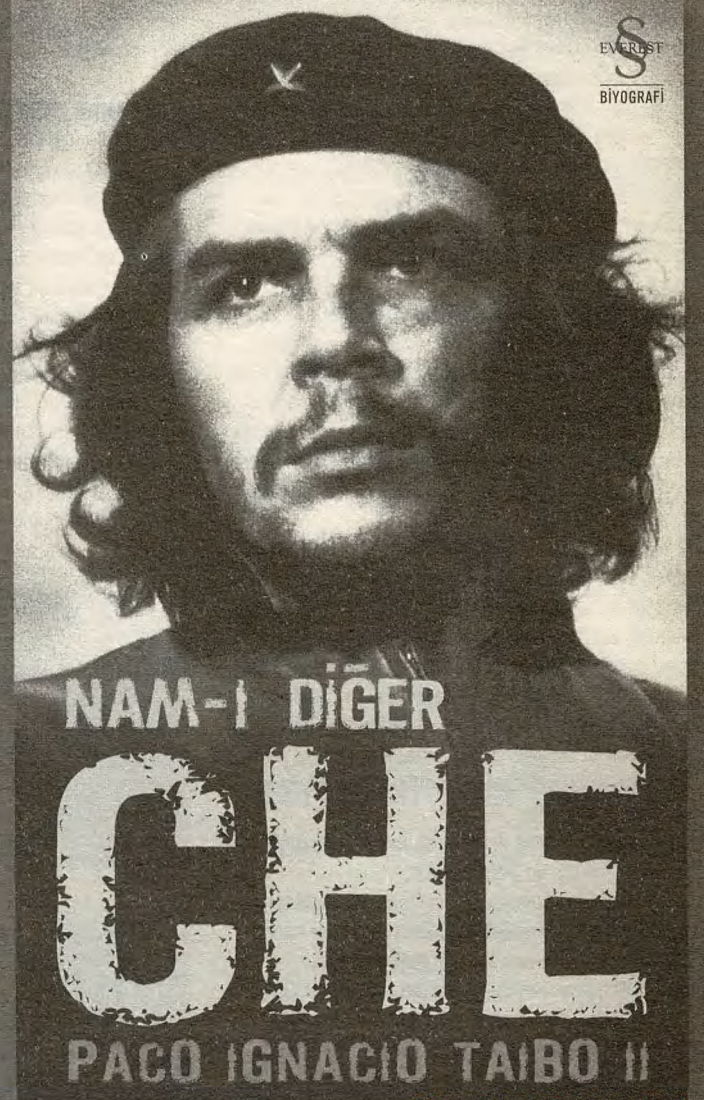
Ne zaman bu özelleştirme meselesi konuşulsa, Telekom ihalesinin iptali olumsuz bir örnek olarak gündeme geliyor. İhale tarihinde 30 milyon dolar ettiği, bir daha asla o paralara satılamayacağı, trenin kaçtığı söyleniyor. Bilgiye ulaşmanın bu kadar kolay olduğu bir zamanda bu kadar cahilce konuşmamak lazım. Bu iddiayı ileri sürenler, biraz araştırma yapsalar, o "bu fiyata satılırdı" dedikleri paranın fazlasının, o tarihten bugüne Türk Telekom tarafından Hazine'ye yıl yıl ödendiğini görürlerdi. Türk Telekom yalnızca geçen yıl Hazine'ye 2.5 milyar dolar ödeme yaptı.

Özel sektörde olsaydı ne kadar ödeyecekti?

İşte POAŞ çok güzel bir örnektir; belki hiç vergi ödemeyecekti. Kaldı ki o tarihten bu yana tüm dünyada özelleştirmeler ile ilgili bir sürü gelişme oldu. Fransa'da, İngiltere'de pek çok yolsuzluk, iflas yaşandı. Özelleştirilen pek çok işletme teknolojik yetersizlikten battı. Bunları hiç tartışmadan, hiç gündeme getirmeden konuşuyorlar. Şunu çok rahat söyleyebilirim: Petrol-İş Sendikası özelleştirme karşıtı mücadelesini sadece bilgi üzerinden yaptı. Karşı taraf ise buna yalnızca ideolojik körlükle yanıt verdi. Davayı da bu yüzden kaybettiler.

Bahadır Pak

SI COMMANDANTE! HASTA LA VICTORIA SIEMPRE

Tarihçi disipliniyle yazarlık yeteneğini bir araya getiren Taibo II, bir efsaneyi ete kemiğe bürüyor ve ardından capcanlı bir yaşamın tam ortasına yerleştiriyor; Bugünü anlamak için.

"Nükteci zekâsı ve doğal utangaçlığı"yla Ernesto Che Guevara!

EVEREST
BİYOGRAFI

“La” başka “da” başka

Geçen sayıda “Didâr-ı Hürriyet” başlıklı II. Meşrutiyet’i konu alan çalışmaya ilişkin bu sayfalarda yaptığımız değerlendirmeye kitabın yazarı Sacit Kutlu’dan bir cevap geldi. Aynen naklediyoruz.

Postexpress dergisinin 37. sayısında Gökhan Akçura’nın “Bencil koleksiyonlardan araştırmaçıya” başlığı altında yazdığı “Didâr-ı Hürriyet” kitabı hakkında bir yorum ve yazının içinde de Hakan Akçaoğlu ile yapılmış bir söyleşi yayımlandı. 3-4 yıl önce Akçura’ya hazırladığım kitaptan bahsetmiş, bende olmayan kartpostalları varsa, kendi ismi ile yayımlanmak üzere kullanmama izin vermesini rica etmiştim. Bana o zaman “II. Meşrutiyet benim ilgilendiğim bir konu değil” cevabını vermişti. “Didâr-ı Hürriyet” vesilesiyle konuyla ilgilenmesine sevindim. Akçura’nın yazısının büyük kısmında “Didâr-ı Hürriyet”i işlemeden ve çiçek veren bitki-belki zarif, ama Türkçemizdeki yerinde ifadeyle “meyve veren ağaç”ı tercih ederdim- tanımlamasından da mutlu oldum.

Kitabı okumadan yorum yapmak

Ancak Akçura’nın metni okumadığı, hemen fark edildiği halde, “Didâr-ı Hürriyet” için “daha önce yapılan çalışmalardan yararlanan, konuyu özetleyen bir kitap” yargısına varmasını, var saydığım kapasitesi ve objektifliğiyle bağdaştıramadığım gibi kitaba yapılmış gerçekten büyük haksızlık olarak görüyorum.

II. Meşrutiyet “ıvır zıvır tarihi” değil ki, o dönemi incelemek, bugüne kadar yapılan pek çok değerli çalışmaya ilave bir boyut getirebilmek, Akçura’nın kafasında canlandırdığı kadar basit ve kolay olsun. Yeni bir boyut getirilemiyorsa, zaten böyle bir kitabı yazmaya gerek kalmazdı. Şayet “Didâr-ı Hürriyet”i okumuş olsaydı, getirmeye çalıştığı pek çok özgün yorumu, örneğin Sayın Sina Akşin’in 31 Mart Olayı üzerine yazdıklarıyla hemfikir olmadığını fark etmesi icap ederdi.

Sayın Hasan Bülent Kahraman’ın değerlendirmesinin belki Akçura’ya yardımı olur:

“Bugün tartıştığımız konuların hepsi bir tarihsel genetiğe ve soybilime sahip. Sacit Kutlu’nun kitabı öncelikle bu anlamda bir ışık getiriyor. Kuşkusuz farklı yapıtlarda ve kitaplarda ele alınmış 1908-1913 arasını Kutlu, nesnel bir gözle bakarak, olayları ayrıntılandırarak ele alıyor. Bu yanıyla ‘Didâr-ı Hürriyet’, her an başvurulabilecek, besbelli ki, Tunçay’ın ‘hakemliği’nden de geçmiş, sağlam, güvenilir bir tarih yapıtı. Hatta, bu açıdan bakınca, kuramsal birçok yapıttan çok daha ileride bir boyuta sahip....” (Radikal, 6 Mayıs 2004)

Akçura, “Didâr-ı Hürriyet”ten duyduğu rahatsızlığın nedenini “bir üniversitenin yayını olması ve çeşitli yazarlar tarafından çok önemsenerek tanıtılması beni düşündürdü” sözleriyle açıklıyor. Sayın Tarhan Erdem, konuya şöyle yaklaşmış: “İstanbul Bilgi Üniversitesi’ni, bu kitabı bize kazandırdığı için kutluyorum, kurumları böyle basamaklar yükseltir.” (Radikal Kitap 30 Nisan 2004) Sayın Hasan Bülent Kahraman da aynı yönde düşünce belirtmiş: “Bilgi Üniversitesi, çok güzel kitaplar yayımlıyor. Sadece içerik olarak değil, biçim, nesne olarak da çok çekici yapıtlar.”

“Didâr-ı Hürriyet”, Bilgi Üniversitesi Yayın Kurulu’nda Sayın Mete Tunçay’ın önerisi ile kabul edildi ve basım kararı alındı. Düşüncelerine her zaman

çok önem verdiğim saygın bilim adamı Sayın Mete Tunçay, Yayın Kuruluna görüş bildirirken “Aman bu kartpostallarla güzel bir albüm basalım...” demedi; tam tersine kitaba yazdığı ve benim de her satırından büyük onur duyduğum Sunuş’ta, benim, kitabın bütününde geliştirip, sonuç bölümünde vurguladığım, -Akçura’nın ise hiç farkına varmadığı- görüşlerime katıldığını ifade ederek, övgüde bulundu. Anlaşılan, Akçura Sunuş’u da okumamış.

Yığınakta yapılan hata: Yanlış kurgu

Anlayamadığım bir nedenle, yazısını yanlış bir kurguya oturttuğu için, baştan sona yanlış değerlendirmeler yapmış. Bu sonuca varmasına neden olan kurgu yanlış, beni “koleksiyonculuktan doğan yazarlıklar” kategorisine sokmak istemesi ve “Didâr-ı Hürriyet”i bir albüm olarak değerlendirmekteki ısrarı. Kendimi hiçbir zaman koleksiyoner olarak algılamadım. Bunca yıl sadece ilgi duyduğum, araştırma yapabileceğimi hissettiğim alanlarda kitap, dergi ve kartpostal vb. satın almaya özen gösterdim. Bu konuda adını rahmetle andığım Tarkan Zafer Tunaya’nın etki ve telkinlerini hiçbir zaman inkâr edemem. Bu durumu Sayın Doğan Hızlan ve İhsan Yılmaz’ın hazırlayıp sundukları, CNN Türk’te 16 Mayıs’ta yayımlanan Karalama Defteri’nde de

dile getirdim.

Akçura, kitabın sadece bir alt başlığı olan “Kartpostallarla İkinci Meşrutiyet” ibaresini doğru algılayarak ‘la’ ekinin ‘da’ değil) nasıl bir anlam kazandırdığını kavrayabilseydi, burada metnin birinci planda olduğunu, metni tamamlayan kartpostalların işlevinin önsözde belirttiğim gibi sadece ve sadece yakın tarihimizin bu çok önemli dönemini inceleyen, o dönemi olabildiğince “görünür” kılmak olduğunu kavrayabilirdi.

“Kitap 400’e yakın kartpostalın eşliğinde, bir anlamda albüm gibi hazırlanmış” sözlerinden, arka kapağa veya önsöze de bakmadığı için kitabın bu boyutunu fark etmediği anlaşılıyor. Aksi takdirde arka kapaktaki yayınevinin tanıtımında, “Didâr-ı Hürriyet” bu yanılla bugüne kadar gördüğümüz biçimleriyle eski kartpostalların temel bir öge olarak sunulduğu bir albüm ya da katalog çalışması değildir. Tam tersine bu değerli çalışma, araştırma metni ile belge niteliğine sahip kartpostalların olağanüstü uyumlu birbirini tamamladığı bir ‘sosyal tarih belgesi’ olarak kendini göstermekte ve tarih yazınımızda bir ‘ilk’in başanlı örneği olmaktadır” yazısını görürdük. Tekrarlıyorum: Bir kartpostal albümü yayımlamadım. II.Meşrutiyet döneminin kartpostallarının bir katalogunu da yapmadım. Yaptığım tek şey; her

1-s.29

2- s. 31

2- s. 65

3- s.100

4- s. 118

1-s.29: “Salut de Constantinople” kartpostal firması adı mı, Ludwigsohn firmasının bir serisinin adı mı? Akçaoğlu yazı karakterine bakarak ikincisi doğru der. Ben de Ludwigsohn kartpostallarında adını kullanıyor, bu kartlar da adı olmadığına göre birinci şık doğru diye iddia ederim. Ne değişir? Esasen cevabı Mert Sandalcı çok önceden vermiş: “Salut de Constantinople: İstanbul ile ilgili en büyük ve en önemli kartpostal grubundan biridir. Bastıran firma ile ilgili bir bilgi yoktur...” Türk Pulculuğu, sayı 4, Ocak 1995, sayfa 32;

2- s. 31 ve 65: Akçaoğlu, farklı üst yazılarla yayımlanmalarına rağmen bu iki kartpostalın aynı olduğunu ve Cuma Selamı’na ait olduğu düşüncesinde. Resmi geçit yeri aynı, yani Yıldız Sarayı. Ancak Akçaoğlu’nun dikkatinden kaçmış, askerler ve üniformalar farklı. Birinci kartpostalda törene katılanların üniformaları daha yeni ve daha Batılı, ikinci kartpostalındaki üniformalar her hafta yapılan Cuma Selamlıklarına uygun tarzda. Birinci kartpostalın altında “Kaizer için yapılan askeri geçit töreni”, ikincinin altında “Cuma Selamı’ndan görüntü” yazıyor. Bu yazılara inanmamak için bir neden yoktur;

3- s.100: Bu kartpostalda Yunanlıların yanlış bastığı yazıları esas aldığını, tam ortadaki Niyazi Bey’i tanımadığını iddia ediyor. Dikkat edile sadece yanlış ve eksik yazılan düzelttiğim, Niyazi Bey gibi doğru olanları ise olduğu gibi bıraktığını kolayca fark edildirdi. Yoksa doğru olanı evet bu doğrudur diye belirtmem mi gerekirdi Akçaoğlu söyleyecek söz bulamaması diye;

4- s. 118: Akçaoğlu kitabı okumadığı için, “Göğüslerindeki kordelalarda yağlıboya ile meşrutiyet sloganı yazılı komite üyeleri” yorumunu hayal gücüne bağlıyor. Oysa metni okusa, bu tanımın dönemle ilgili birçok anı kitabında da yer aldığını görürdük. Meşrutiyet, beklenmeyen bir zamanda, çok ani ilan edilmişti ve Akçaoğlu’nun hayalindeki gibi kordelalara simle slogan yazdıracak zaman yoktu;

satırını tartışmaya hazır olduğum bir kitap yazmak-
tır. Akçura'nın hiç aklına getirmediği olasılık bu!

Efsunlu koleksiyonerler

Akçura, kartpostalları değerlendirmek için Hakan Akçaoğlu'na başvurmuş. Birlikte uzun uzun "Didâr-ı Hürriyet" acaba nedir? "Akademik çalışma mı, kartpostal albümü mü, hikâye kitabı mı, yazarın kendi kartpostallarını sergilediği koleksiyon seçkisi mi..." diye düşünmüşler, ama nasıl değerlendireceklerine karar verememişler.

Akçaoğlu da metni okumamış. Fakat haksızlık etmeyeyim. Onun işlevi zaten dört yüze yakın kartpostalın alt yazılarını bir koleksiyoner özeniyle büyüteç altına almak.

Akçaoğlu metni okumadığı için, "dolgu maddesi" diye küçümsediği, ama hangilerini kastettiğini belirtmediği kartpostalların tamamının ya tarihi bir olayla, ya da kitapta işlenen sosyal bir konuyla ilgili olduğunu fark etmemiş. Oysa sadece kartpostallara bakmak isteyenler düşünülerek Genel Dizin yanında ayrı bir Kartpostal Dizini yapılmış ve ilgili bölüm kolayca bulunabilsin diye metinde geçtiği yerin sayfa numarası belirtilmişti. Oraya baksa, spekülâtif yorumlar yapmasına gerek kalmazdı. Sayın Doğan Hızlan'ın, 8 Mayıs tarihli Hürriyet'teki yazısında belirttiği gibi: "Sacit Kutlu, kartpostalların numaralamış, böylece kartpostallar üzerine bilgi veren metni

birlikte okuyarak, daha doğrudan bir yorum yapabiliyorsunuz."

Keza dönemin tarihi yanında sosyal ve siyasi boyutunu olabildiğince verebilmek için kitabın sonunda ki Kronoloji bölümünde Kalem dergisinden karikatürlere de yer verilmişti.

Bu durumu "Bunları devlet yapmalıydı" ara başlığı altında Sayın Hasan Bülent Kahraman: "Burada, ilginç olanı, Kutlu'nun sorunu sadece dönemin 'sıcak' olaylarıyla sınırlı tutmayıp zamanın düşünce akımlarını da ele alması için bir başka ve önemli boyutu. Şu kadarını söyleyeyim ki, bu kitap, her düzeyden okur için başlı başına bir kazançtır. Yapıtın arkasında yer alan kronoloji, kartpostal ve genel dizin ayrıca yapılmış katkılar. Yayıncıyı, Fahri Aral'ı, neredeyse yılın yayın başarısı denebilecek bu yapıttan ötürü kutlamaktan öte yapacak tek şey kitabın keyfine varmak.." sözleriyle değerlendirmiş.

"Kaynaklar metin arasında dipnot biçiminde belirtilmediği" için "Didâr-ı Hürriyet"i bir akademik çalışma olarak görmeyen Akçaoğlu, tüm Batı üniversitelerinde bilhassa genel tarih, uygarlık ve kültür tarihi gibi temel konuların işlenmesinde yaygın bir yayın türü olan ve özellikle derslerde kullanılan "textbook" veya "referans kitabı" kavramlarından haberdar olmayabilir. Ama onun dahi kabul etmesi gerekir ki, metin, kartpostallar ve alt yazıların arasına girecek dipnotlar sadece okumayı güçleştirirdi. Bu

nedenle metinde benim getirdiğim yorumlar dışındaki bütün bilgilerin kaynaklara "Seçilmiş Kaynakça" bölümünde yer verildi. Sayın Tarhan Erdem'in aynı yazısındaki sözleri belki Akçaoğlu için aydınlatıcı olabilir:

"II. Meşrutiyet'in kartpostalları ile o yılların olaylarının bir araya geldiği 'Didâr-ı Hürriyet', Meşrutiyet'in siyasal incelemelerinde gelişme kaydettiğimizin bir kanıtı niteliğinde... Sacit Kutlu, yararlandığı kaynakları, metnin arasına dipnot biçiminde bildirmeyerek, bence doğru bir tercih yapmış; okuyucu ilgisinin, kaynak notlarıyla kesilmemesi bana iyi geldi." Akçaoğlu'nun haklı olduğu tek konu, bazı kartpostallarda üstlerindeki yazı ile resmin farklı olabilmesi. Abarttığı kadar sık rastlanmasa da doğru. Böyle bir olgu vardır. Ben de o nedenle yanlışlığından kesin emin olduğum bazı kartpostalların alt yazılarında bunları belirttim. Eksik olduğunu düşündüğüm durumlarda kendi fikrimi yazdım. Buna karşın şüpheye düşsem de tam emin olmadığım durumlarda kartpostaldaki açıklamaları olduğu gibi bıraktım. Aksi takdirde kitabı okuyan ve Akçaoğlu gibi "koleksiyoner" olmayan herkes haklı olarak "ama bu yazı kartpostaldakine uymuyor" diye itiraz ederdi. Koleksiyonculuğu oldukça abartılı biçimde önemseyerek, bir şey üretmek yerine yapılan iyiniyetli çalışmaların beğenmemeyi bir kimlik veya imaj olarak kullandığını hissettiğim Akçaoğlu'nun "somut yanlış örnekler" olarak değerlendirdiği spekülasyona çok açık iddialarını gene de yanıtlamak istiyorum: Sonuç olarak, söz konusu yazı ve söyleyişi, olumlu ve eleştirel bir işlev görmek yerine "koleksiyoner camiası" içinde (bilim camiası demiyorum) polemik yapabilmeyen hazzı uğruna kaleme alınmış olarak değerlendiriyorum.

Bu eleştirmenler "Didâr-ı Hürriyet"i, bir kasta ve hiyerarşiye dışarıdan bir hücum gibi algılamışlar. Korkmasınlar! "Didâr-ı Hürriyet" hiçbir şekilde kendi yapacakları daha mükemmel yayınları engellemez. Hatta Akçaoğlu diğer uğraşları arasında zaman bulamadığı için böyle bir işe soyunmuyorsa, kısmetse "Didâr-ı Hürriyet" in ikinci baskısında ek-sik gördüğü kartpostallara kendi adı altında yer ver-meme izin verir. Bundan da sadece okur ve Türk tarihi bir şeyler kazanır. Ayrıca, "Didâr-ı Hürriyet" i okuduktan sonra, varsa yapacakları tenkitler ve yorumlarla kitaba olumlu bir katkıda bulunur, bana da ilerideki çalışmalarım için yol göstermiş olurlar. Akçaoğlu ile yapılan söyleşinin sonuna doğru akıl yerini maalesef değişik duygulara terk etmiş. Kitabı okumadan yapılan yakışıksız, hatta kimi yerde hakaret içeren eleştirilerin haksızlığı karşısında mecburen; "Sükut etmek gibi nâdâna, âlemde cevap olmaz" darbı meselini ihlal ettiğim için Express okurlarından özür dilerim.

Sacit Kutlu

5-s.133: Benim yazdığım alt yazıyı değiştirerek aktarmasa ve doğru algılasaydı; kartpostalın hiç de öyle "Avusturya mallarını boykot eden kayıkçılar" olmadığını anlardı. Resim altını tekrar okursa fuzuli tenkit yaptığını rahatlıkla fark eder. Ayrıca o kartpostal 1920'lerden değildir;

6-s.189: Kartpostalın üst ve benim alt yazımın yanlış olduğunu, orasının Taksim Kışlası olmadığını düşünüyör. Niçin yanlış olsun? Orası Taşkılla değil. Kartpostaldaki yazdığı gibi bir gün önce şiddetli çatışmalar yapıldığı Taksim Kışlası;

7-s.192: Üstteki kartpostaldaki geçit resmi yapan askerlerin Hareket Ordusu askerleri olmadığını iddia ediyor. O sayfada Karaköy Meydanı'nda geçit töreni yapan askerleri gösteren iki kartpostal farklı iki firma tarafından çıkarılmış. Üstteki kartpostal Rochat Firması'nın 31 Mart için yayımladığı seri içinde yer alıyor. Altta ki kartpostaldaki ise Hareket Ordusu'na ait olduğu zaten yazıyor;

8-s.203: Hareket Ordusu'nun ayaklanmayı bastırmışından sonra başlayan tutuklamalarda askerlere yol gösteren biri diye yazdığım alt yazının uydurma olduğu kanısında. Alt yazı doğrudur. Bir sonraki kartpostalla beraber iki kartpostal bir antite teşkil ederler. Ama "uydurmaca" sözü çok yakışıksız;

9-s.220: Kartpostalın üstünde yazdığı gibi o otomobil Mahmut Şevket Paşa'nın arabası değil, Avrupa'dan ithal edilen ilk zirhlî ve makinalı tüfekli iki arabadan biri imiş. Bu durumlar genellikle malumatlı olarak tanınlanıyor. Araba, kartpostalın üstünde yazdığı gibi Hareket Ordusu İstanbul'a girdikten sonra Mahmut Şevket Paşa'nın kullandığı arabadır. Arka planda görünenler de Hareket Ordusu Kurmay Heyeti'dir. Muhtemelen paşayı karşılıyor veya uğurluyorlar. Yanlış anlaşılmasın. Bu araba tabii ki Mahmut Şevket Paşa'nın içinde suikasta uğradığı araba değil. O olay 4 yıl sonra gerçekleşecek, köprülerin altından çok sular akacak, arabalar dahil çok şeyler değişecektir. Bu da ancak kitap okunursa anlaşılabilir;

10-s. 221: Kartın üzerindeki yanlış bilgileri esas aldığım, Niyazi Bey'in kartta olmadığını iddia ediyor. Ben kartta yanlış gördüklerimi yazmış, kartta ismi yazılı olmayan İsmet Bey'i (İnönü) işaret etmişim. Kartpostaldaki üst sol baştaki kişi kartta yazılı olduğu gibi Niyazi Bey değil. Onu düzelttim. Ama sağ baştaki kişinin gerek vücut yapısı, gerek çehresi nedeniyle Niyazi Bey olması güçlü olasılık. Ben de bunu belirttim. 100. sayfa ile ilgili tenkitine bakılırsa benim Niyazi Bey'i tanımadığım gibi bir takıntısı var anlaşılır.

Gregor
Samsa, bir sabah
korkulu bir rüyadan
uyanınca yatağının içinde
kendini korkunç bir
hamam böceği olarak
buldu.

Kötü'ye kapılan açmaya seni iten
art niyetler senin değil,
Kötü'nündür. Hayvan, hissimla
çekip alır kırbaç efendisinin elin-
den ve kendi efendisi olmak için
kendi kendisini kırbaçlar, bilmez ki
bu, efendisinin kırbaçına atılmış
yeni düğümün yol açtığı bir hay-
alden başka bir şey değildir.

Kötü'ye taksit taksit ödeme
yapılmaz - oysa hep böyle
yapılmaya çalışılır. Büyük
İskender, gençliğinde kazandığı
askeri başarılarla, kurduğu
mükemmel orduya, içinde hisset-
tiği dünyayı değiştirmeye yeten
güce karşın, Çanakkale Boğazı'nın
önünde kalıp asla karşıya geç-
meyebilirdi. Bu da ne korkudan,
ne kararsızlıktan, ne de irade
güçsüzlüğünden olurdu. Sadece
yerçekimine bağlanabilirdi bu.

İlerlemeye inanmak henüz bir iler-
leme olduğuna inanmak anlamına
gelmez. Yoksa bu, inanmak için
yeterli olmazdı.

Arketip bir düşün ne olduğunu an-
lamak bazen zor gibi görünür. Bu konuda gü-
zel bir örnek George Perec'in çınkarılabilen kafatası
fantezisi'dir belki de: "Başparmaklarının tınaklarını ke-
miğin kenarlarına sürmemle birlikte, pek fazla bastırmama
gerek kalmadan (bir saat kapağı ya da radyomun pil böl-
mesinin kapağı gibi) açılıverip yere yuvarlanıyor. Bey-
nimin korteksini görüyorum. Kemiğimi alıp yeri-
ne koyuyorum".

Olay British Colombia bölgesinin
Sunshine sahilindeki büyük bir düğünde
geçiyor. Düğün, yöredeki hatırısayılır aileler-
den birinin geniş çimenlikli arka bahçesinde
yapılıyor. Orkestra çalıyor, sırayla herkes dansa
kalkıyor. Meğer çimlerin altından kanalizasyon
boruları geçiyormuş. Onca davetlinin ağırlığına sis-
tem daha fazla dayanmıyor ve borular patlıyor.

Çimleri lağım suyu kaplıyor ve insanların
ayakkabılarına dolmaya başlıyor. Fark edenler sesi-
ni çıkarmıyor. Şampanyalar akıyor, müzik çalıyor,
ta ki çocuğun biri "Burası bok kokuyor!" diyene
kadar. Herkes bir anda ayak bileklerine
kadar pisliğe battığını anlıyor. Ne zaman
Kuzey Amerikan yaşam tarzının
tıkandığını anlatmaya çalışsam
aklıma bu hikaye gelir.

Hapishane
Siyah formalıyla takıştıktan sonra, Gramsci uzun süreli bir uzaklaştırma
aldı, ama bu Gramsci'nin defterine yazıldı, hakimın değil.

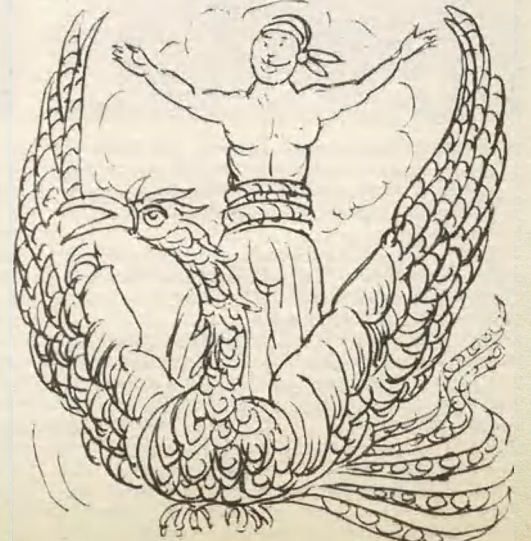
POST-KÜTÜPHANE

- Kalle Lasn** Kültür Bozumu (Bağımsız)
Mark Perryman Filozoflar Futbolcu Olsaydı (İlkbiz)
Eduardo Galeano Tepetaklak (Çitlenbik)
Kevin Danaher-Roger Burbach Hadi Bunu Küreselleştirin (Metis)
N. Klein, B. Epstein, G. Monbiot Küreselleş-me (YeniHayat)
Georg Lukács Marksist İmgelem (YeniHayat)
Franz Kafka Değişim (Ataç)
Ruşen Çakır Türkiye'nin Kürt Sorunu (Metis)
Cihan Çabuk Estetize Edilmiş Şiddet (Mephisto)
Franz Kafka Aforizmalar (Altıkkırkbeş)
Tom Robbins Siska Bacaklar (Ayrıntı)
James Cowan Haritacının Rüyası (Literatür)
Antoine De Saint-Exupéry Küçük Prens (Sander)
Ferit Öngören Gemici Sinbad (Neşeli Kitaplar)
Pierre Sorlin Düş Söylemleri (Metis)
Arundhati Roy Ya Çek Defteri, Ya Cruise Füzesi (Agora)
Matthijs van Boxsel Aptallık Ansiklopedisi (Ayrıntı)

Nasreddin Hoca bir gün hava değişikliği olsun diye
yürüyerek Akşehir'den Konya'ya doğru yola çıkmış.
Dinlenmek amacıyla bir ağaç gölgesine uzanmadan
önce çizimlerini çıkartmış ve uyandığında yönünü
bulabilmek için çizimlerinin topuklarını Akşehir'e,
burunlarını da Konya'ya doğru çevirerek koymuş.
yoldan geçen şakacı biri Hoca'nın çizimlerinin
yönünü değiştirmiş. Uyanıp da yola koyulan
Nasreddin'e her yer çok tanıdık geliyormuş. Sokaklar,
evler, insanlar. Yoldan geçen birine buranın neresi
olduğunu sorunca "Akşehir" cevabını almış. "Demek
ki iki Akşehir var" diye düşünmüş. Kendi evine çok
benzeyen bir ev bulmuş. İçeriden çıkan kadın kendi
karısına çok benziyormuş e onu görür görmez söyle-
meye başlamış. Hoca onun karısı olmadığını söyle-
miş. "Ben Birinci Akşehir'den Nasreddin'im oysa
burası İkinci Akşehir" demiş.
Hoca'yı iki Akşehir olup olmadığını tartışmak üzere
Bilgeler Meclisi'ne götürmüşler. O zaman üç, beş ya
da yüz Akşehir de olabilirdi. Peki bütün aşehirler'de
kendisi gibi bir Nasreddin Hoca da var mıydı ya da
hepsinde birer Bilgeler Meclisi olabilirdi miydi?
Evdeki kadın: "Gitmesine izin vermeyin!" diye
bağırınca, Hoca buranın başka bir Akşehir olduğuna
iyiden iyiye emin olmuş, "çünkü kanım beni hep
evden atardı" demiş. Bilgeler meclisi'nde, beş altın
karşılığında Hoca'nın oraya geldiği gün köyden ayrılan
adamin yerine geçmesi yani kadının kocası olması
kararı alınmış. Nasreddin Hoca ister istemez İkinci
Akşehir'in, Birinci'den çok daha iyi bir yer olduğu
sonucuna varmış.

Bir benzetme yapabilmek için söylüyo-
rum, 19. yüzyılın başlarında, Fransız
Devrimi'nden sonra işçi hareketinin kıva-
mını bulmaya başladığı dönem gibi bir
dönemdeyiz. Saint-Simon ve Fourier'nin
söyledikleri çok önemli şeylerin önceleri
çok az yankı yaptığı ve ancak 19. yüz-
yılın 30 ve 40'larında işçi hareketinin ye-
niden canlanabildiğini anımsayalım. El-
bette ki, benzetmeleri fazla abartamayız.
Ancak, yeni bir dönemin başlarında bu-
lunduğumuzun kabul edilmesi gerektiği-
ni söylerken ne demek istediğim anlaşı-
lıyordur sanırım.

Tamamen tarihsel bir örnek alalım:
Fransız Devrimi'ndeki sol Jakobenlerin
yığıtçe başarısızlığı, sosyalizmin devrimci
demokratik hareketle hiçbir ilişkisi bu-
lunmadığı düşüncesini, ütopyacılığı do-
ğurmuştur. Aslında bu 1793 ve 94 yılları-
ndaki gelişmeden doğan hoşnutsuzlu-
ğun ve kırılganlığın dile gelmesidir. Bu ol-
gu işçi hareketini uzun süre etkilemiştir
ve ilk kez Marx, demokratik devrim sa-
vaşımını devrimci sosyalizm için savaşı-
mın birinci basamağına yerleştirmiştir.

Küresel Korku

Çalışanlar işini kaybetmekten korkuyor.
Çalışmayanlar asla iş bulamamaktan korkuyor.
Açlıktan korkmayan yemekten korkuyor.
Otomobil sürücülerini yürütmekten korkuyor, yayalar ezilmekten korkuyor.

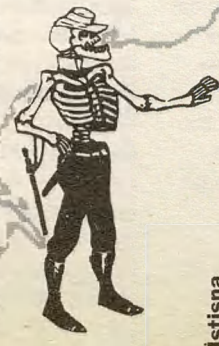
Demokrasi hatırlamaktan korkuyor, dil söylemekten korkuyor.

Siviller askerlerden korkuyor, askerler silahsız kalmaktan korkuyor ve silahlar savasız kalmaktan korkuyor.

Şimdi korku mevsimi.
Kadının erkeğin şiddetinden korkusu ve erkeğin korkusuz kadından korkusu.
Hırsız korkusu, polis korkusu.

Kilitli kapı korkusu, saatsiz zaman, televizyonsuz çocuk, uyku hapsiz gece korkusu ve uyandırma hapsiz gündüz korkusu.

Kalabalık korkusu, yalnızlık korkusu, olandan ve olabilecekten korku, ölme korkusu, yaşama korkusu.

İstisna

Kuzey'in ve Güney'in eşit şartlarda karşı karşıya geldiği tek bir yer var: Amazon Nehri'nin denize döküldüğü yerde bir futbol sahası burası. Ekvator çizgisi Amapá'daki Zéreo Stadyumu'nu her takımın bir devre güneyde bir devre kuzeyde oynayacağı biçimde tam ortadan kesiyor.

Yasak bellek

Piskopos Juan Gerardi Guatemala'da terörün yakın tarihini araştıran çalışma grubuna başkanlık etti. Bütün ülkeden toplanılan binlerce ses kaydı ve tavanlık, kırk yıllık acı belleğin parçalarını bir araya getiriyordu: 150 bin Guatemalalı ölü, 50.000 kayıp, 1.000.000 sürgün ve sığınmacı, 200.000 yetim, 40.000 dul. Her on kurbandan sekizi, çoğunluğu Yerli olan silahsız sivillerdi ve her on olaydan sekizinin sorumlusu ordu ya da resmi olarak ona bağlı olmayan askerî çetelerdi.

Kilise, 1998 Nisan'ında bir Perşembe günü, raporunu kamuya açıkladı. İki gün sonra Piskopos Gerardi ölü bulundu; beyni taş darbeleriyle parçalanmıştı.

İsimler

Maratone Doroteo
Guamochu bir Quiche
Yerlisidi, Guatemala
tarihinin en önemli at-
let'i oldu. Ulusal gurur
olmak için, Maya is-
mini değiştirmesi ge-
rekti ve Mateo Flores
olarak anılmaya baş-
landı.

Kahramanlıklarının
anısına, ülkenin en
büyük stadyumu Ma-
teo Flores olarak va-
f-tiz edildi; bu arada o,
hayatını malzeme ta-
şınırlığı yaparak kaza-
nıyordu. Maya Golf
Klubü'nün sahalarının
da çantaları taşıyor,
topları ve bahşişleri
topluyordu.

Fiyatlar

1993 yılında, küçük Brezilya Sosyal Demokrasi Partisi (PSDB), başkanlık seçimlerine girmek için ihtiyacı olan milletvekili sayısına sahip değildi. Otuzla elli bin dolar arasında oynayan bir fiyatla PSDB başka partilerden bazı milletvekillerinden kendi saflarına geçmesini istedi. Bunlardan biri bunu kabul etti ve üstelik açıkladı:

Bu futbolcuların da kulüp değiştiren yaptıkları bir şey. Dört yıl sonra Brezilya'da fiyatlar artmıştı. İki milletvekili başkan Cardoso'nun yeniden seçilmesini sağlayacak anayasa değişikliği için oylarını iki yüz bin dolara sattılar.

Düş gücüne övgü

Birkaç yıl önce, BBC Britanyalı çocuklara televizyonu mu, radyoyu mu tercih ettiklerini sordu. Neredeyse hepsi televizyonu seçti. Bu, kedilerin miyavladığını, ölümlerin nefes almadığını kanıtlamak gibi bir şeydi.

Ana radyoyu seçen çok az sayıdaki çocuklardan biri şu açıklamayı yaptı:
-Radyoyu daha çok seviyorum, çünkü radyo dinlerken daha güzel şeyler görüyorum.

Bu bir fıkra değil/2

1998 ilkbaharında, Viyana'da yeni bir parfüm doğar. Avusturya Bankası'nın güvenlik kasaları bölümünde televizyon kameraları karşısında vaffiz ederler. Yavruya Cash ismi verilir, çünkü paranın baştan çıkarıcı kokusunu yayıyordu. Halka: Almanya'da, Deutsche Bank'ta ve İsviçre'de, Union des Banques Suisses'te yeni sunumların gerçekleştirileceği bildirilir.

Cash parfümü yalnızca internet aracılığıyla ya da en saygın mağazalardan satın alınabiliyor:

-Parfümün Ferraris olmasını istiyoruz, diyor yaratıcıları.

Meşhur sözler

28 Kasım1990'da Arjantin gazeteleri siyasete atılan bir sendika yöneticisine ait birgece bir inç yayınladı. Luis Barrionuevo ani servetini şöyle açıklıyordu:

-Servet çalışarak yapılmıyor.
Hakkındaki yolsuzluk şikâyetleri sağanak gibi yağmaya başlayınca, dostları ona teselli yemeği verdiler. Sonra, birinci ligdeki bir futbol kulübüne başkan seçildi ve gıda sektörünün servis kolu çabalarının sendikası yönetmeye devam etti.

Dil/1

Çokuluslu şirketler böyle adlandırılır, çünkü aynı zamanda pek çok ülkede faaliyet gösterirler, ama zenginliği, politik, askeri ve kültürel gücü, bilimsel bilgiyi ve yüksek teknolojiyi tekelleştiren az sayıda birkaç ülkeye aittir. En büyük on çokuluslu şirketin şu andaki ediri yüz ülkenin gelirine eşdeğerdir.

Gelişmekte olan ülkeler, başkalarının gelişmeleri nedeniyle toplam kalmış ülkelere uzmanların verdiği addır. Birleşmiş Milletler'e göre gelişmekte olan ülkeler, gelişmiş ülkelere eşit olmayan ticari ve finansal ilişkiler aracılığıyla dış yardım olarak aldıkları paranın on katı daha fazla para aktarırlar.

Dış yardım uluslararası ilişkilerde kötülüğün erdeme ödediği küçük bir vergidir. Dış yardım genel olarak adaletsizliği doğrulayacak şekilde dağıtılır, çok ender buna karşı koyar. Sivah-Afrika 1995'te dünyadaki AIDS vakalarının yüzde 75'inden acı çekiyordu, ama uluslararası örgütler tarafından bu hastalığı önlemek için dağıtılan fonların yalnızca yüzde üçünü aldı.

Küresel saha

Bugünkü haliyle futbol, yüzölçü aşkın bir süre önce doğdu. İngilizce konuşarak doğdu ve oynandığı her yerde hala İngilizce konuşuyor. Ama şimdi iyi bir sponsor'un kıymetine ve şirketleşme'nin erdemlerine övgüler düdüğü duyuluyor; vaktiyle iyi bir forvet'in top sürme sanatının erdemlerine düdüğü övgülerle aynı ateşliliğe.

Şampiyonalar parasını verenin adını alıyorlar. Arjantin Kupası'na Pepsi Cola Kupası deniyor. Dünya Gençler Şampiyonası'nın adı Coca Cola Şampiyonası. Kıtalararası Kulüpler Turnuvası'nın adı Toyota.

Dünyanın en popüler sporunun taraftarları için, tutkuların en evrenselinin tutkunu için kulübün forması kutsal bir pelerin, ikinci bir ten, öteki bir kıymet. Ama forma artık gezgin bir reklam panosu na dönüştü. 1998'te Rapid Viena Kulübü'nün oyuncuları aynı anda dört reklam birden aldılar: Üst formada bir bankanın, bir ticarî şirketin ve bir otomobil markasının reklamını taşıyorlardı ve şortlarında bir kredi kartının reklamı vardı. Buenos Aires'te River Plate ve Boca Juniors karşılaşması, bir Arjantin futbol klasığıdır: Quilmes-Quilmes'e karşı oynar; iki kulübün formalarda da aynı ulusal bira markası işildir. Küreselleşme açısından bakarsak River Adidas için, Boca da Nike için top koşturur. Açık konuşmak gerekirse, 1998 Dünya Kupası'nda Fransa Brezilya'yı yendiğinde, aslında Adidas'ın Nike'i alt ettiği rahatlıkla söylenebilir.

Kapitalist Gerçekçilik

Chrysler şirketinin parlak yöneticisi Lee Iacocca, 1993 sonlarında Buenos Aires'i ziyaret etti. Verdiği konferansta işsizlik ve eğitim üzerine hayranlık uyandıran bir samimiyetle konuştu:

-İşsizlik sorunu çok zor bir konu. Bugün aynı sayıda insanla iki kat daha fazla otomobil yapıyoruz. İşsizlik sorununun bir çözümü olarak nüfusun eğitim seviyesini yükseltmekten bahsedildiği zaman, hep Almanya'da gerçekleştiren benî endişelendirdiğini söylüyorum: Orada işsizliğe karşı eğitim kampanyası yapıldı ve sonu, sosyalizme ve isyana itilen yüz binlerce meslek sahibinin başarısızlığı oldu. Bunu söylemek kolay değil, ama kendi kendime soruyorum, acaba işsizlere açık davranılıydı ve gençler de iş aramak için doğru McDonalds'a gitselerdi, daha iyi olmaz mıydı?

Dumanı Üstünde

Alışmayacağız – 'Namus' adına işlenen cinayetler 2003 raporu KA-MER

Türk Ceza Kanunu'yla ilgili tartışmalarda kadın kuruluşları, namus cinayetlerinde ve erkeklerin kadınlara karşı işlediği suçlarda, "haksız tahrik" unsurunun devreye sokulmamasını istiyorlar. Namus adına işlenen cinayetlerde ceza indiriminin kalkmasını talep eden kadın örgütleri, bu cinayetlerin, "kan davaları"nda olduğu gibi "nitelikli insan öldürme" kapsamına alınıp ağır cezaya tabi tutulmasını savunuyorlar. Tasarının, evlilik içi tecavüzün suç olması, kamu görevlilerinin cinsel taciz ve tecavüzlerine ağır cezalar getirilmesi, ayrımcılık maddesine "cinsel yönelim" nedeniyle ayrımcılık yapılamayacağına eklenmesi gibi son derece olumlu yanları var. Ancak, erkeklerin namus üzerinden kadınların hayatlarını ve bedenlerini kontrol altında tutma "haklarını" koruyan ana mantığa ilişilmiyor ne yazık ki! Pazartesi dergisinin nisan sayısında avukat Hülya Gülbahar, meseleyi ayrıntılarıyla ele almış. Gülbahar'ın "TCK ko-

misyon komisyon gezerken kadınlar öldürülüyor!" feryadı, neredeyse her ay bir yenisini okuduğumuz namus cinayetleri haberleri arasında yankılanıyor.

Ka-Mer, 'namus' adına işlenen cinayetler üzerine geçenlerde bir rapor yayımladı. Türkçe ve İngilizce olarak hazırlanan rapor, 2003 yılı boyunca Ka-Mer tarafından yürütülen "Namus Adına İşlenen Cinayetleri Önleme ve Toplumsal Duyarlılık Yaratma" projesi kapsamında yapılmış tüm çalışmaları içeriyor. Bu projeye ihtiyaç duyulmuş, çünkü ailede şiddet yaşayan kadınların destek aldıkları Ka-Mer Acil Yardım Hattı'nı 1997'den itibaren iki bin civarında kadın aramış, bunların 70'i o sırada ölüm tehdidi altındaymış. Ka-Mer, öncelikli hedefini başvuranların can güvenliğini sağlamak olarak koymuş. Uzun vadede hedef tabii ki konu ile ilgili bir toplumsal duyarlılık yaratmak ve kadının yaşam hakkını tehdit eden uygulamaları ortadan kaldırmak.

Raporda 2003 başına kadar yapılan 23 başvuru tek tek ele alınmış. Tehdit altındaki kadınların Ka-Mer'e nasıl geldikleri, başvuru tarihleri, eğitim durumları, yaşları, medeni durumları, neden "yargılandıkları" ve Ka-Mer'in neler yaptığı tek tek kaydedilmiş. İlk başvuruda, Şemse Allak'ın ismi var. Bir gazete haberi üzerine harekete geçen Ka-Mer, taşlanarak öldürülmek istenen ve komaya giren Şemse Allak'la ilgileniyor. Yedi ay boyunca verdiği yaşam mücadelesini kaybeden Allak'ın cenazesine aile sahip çıkmıyor ve ce-

nazeyi Ka-Mer ve diğer kadın kuruluşları kaldırıyor. Bilindiği gibi söz konusu olay, "namus" adına işlenen cinayetlerin kamuoyunun gündemine taşınmasına vesile olmuştu. Bu yüzden ilk davanın böyle bir anlamı da vardı.

Ka-Mer'in faaliyetleri, nüfus cüzdanı çıkarmaktan sığınma evine göndermeye, psikolojik destek olmaktan yasal işlemler için avukata vekâlet vermeye kadar değişiyor. Burada önemli olan, her başvurunun ayrı bir vaka olarak ele alınması ve duruma göre, bazen aileyi iknayı da içerebilen farklı farklı çözümler üretilmesi. 23 rakamı, var olan vakaların tamamı değil muhakkak. Nüfus cüzdanı bile olmayan kadınlardan söz ediyoruz. Bir yıl içinde sadece bir kadın merkezine 23 başvuru olması, her yıl onlarca kadının öldürüldüğünü göstermeye yetecek bir veri.

Güldünya

Bu 23 kadından 5'i önce intihara zorlanmış, intihar etmeyi reddedince öldürülmeye çalışılmış. Bu da, bir zaman özellikle Batman üzerinden tartıştığımız Güneydoğu'da kadın intiharları meselesine yeniden farklı bir bilinçle bakmayı gerekli kılıyor. Rapordaki en çarpıcı bulgu, 'namus' adına işlenen cinayetlerin illa cinsel ilişki ya da bekâretin kaybedilmesiyle bağlantılı olmaması. Burada temel mesele, kadınların itaatsizlik etmeleri, yani erkeklerce dayatılan kural ve normların dışına çıkan davranışlarda bulunmaları. Ve bu kural ve normların "dışı" dediğimiz alan, en temel insan haklarını dahi içeriyor. Başvuruların tamamında ilk suç olan "itaatsizlik"ın örnekleri arasında şunlar var:

- Kocaya ya da ailedeki diğer erkeklerle hizmette kusur etmek
- Onların şiddet içeren davranışlarına karşı koymak, cevap vermek
- Evden dışarı çıkması yasaklandığı halde komşuya gitmek
- Kentten köye gelin giden bir kadının, köy geleneklerine göre giyinmeyi reddetmesi
- Kadının, birlikte oturduğu kayınpederinin sevmediği bir komşu kadınla konuşmaya devam etmesi
- Konuştuğu her erkek ile ilişkisi olduğu iddialarına karşı çıkması
- Kocanın eve getirdiği içki arkadaşlarına hizmet etmeyi reddetmesi
- Yüksek sesle konuşmak, gülmek, makyaj yapmak
- Eşini kaybetmiş bir erkek ile konuşmak
- Ailenin uygun gördüğü birisi ile evlenmeyi reddetmek
- Şiddete maruz kaldığı için boşanmaya kalkmak...

Bunlar, bir kadının "canını almak"

PINAR SELEK'LE "BARİŞAMADIK" ÜZERİNE

İktidara benzemek

Pinar Selek'in yürüyüşü sürüyor: "Barışamadık". İthaki'den çıkan ve mayınlı arazide dolaşan kitabı okurken aklımıza takılanları Selek'e sorduk...

Barışamadık'ı yazma sebebin, seni bu çalışmaya götüren neydi?

Pinar Selek: Kendi tarihime ülkenin tarihi çok bağlantılı, çok içiçe. Ceza evine girmeden önce, Türkiye'deki savaşı anlamaya yönelik bir çalışma başlatmışım. Neden bu insanlar silahlı eline aldılar, bu savaşı nasıl örgütleniyor, nasıl geliyor, iki taraf da kendini nasıl değerlendiriyor sorularının cevaplarını arıyordum. Tarihimle de hesaplaşacak daha geniş bir çalışma yapmak istedim, neden yalnızım, neden yalnız ya da "neden barış talebi duyulmuyor"u sorgulamak istedim. Bu süreçte, içerde bütün sol örgütlerle birlikteydik. Teorik olarak bildiğim bir şeyi içerde iyice gözlemledim, boğazıma kadar doldum aslında. Bir şey söylemem

lazım, bu gördüklerimi anlatmam lazım, ama direkt anı olarak değil, içimdeki sözü açığa çıkarmam lazımdı. Aslında bunların hepsini birleştirdim, yani içerdeki muhalefetin örgütlenme yapısını, söylemini iktidarın söylemi ile birleştirdim. Kendimi sorgularken, kendimden Dev-Sol'u ayrı görmüyorum, TIKKO'yu da ayrı görmüyorum, açıkçası devleti de ayrı görmüyorum. Hepimiz aynı ortamdan çıkmışız. Bu ortam beni yetiştirdi, dolayısıyla herkes gibi ben de bir özneyim. Eleştirim aynı zamanda bir özeleştiriyi, kendimi ondan çok kopuk görmüyorum.

Nasıl bir yöntem izledin?

Amacım Türkiye'deki barış ya da savaş karşıtlığı adına yapılmış bütün çalışmaları incelemek değildi, birkaç

tanesi üzerinden genel bir tartışmaya, sorgulamaya başlamaktı. O yüzden dört örgütlü yapıyı seçtim: Türkiye Barışseverler Derneği, Barış Derneği, Türkiye Barış Derneği ve Antimilitarist İzmir Savaş Karşıtları Derneği. Fakat bunları incelerken önce nerede durduğumu ve nereden baktığımı anlattım, dolayısıyla ilk bölüm biraz teorik çerçeveyi oluşturdu. Genel bir girişten sonra bu hareketlere kadar olan tarihe değindim ve tarihe başladım.

Barış hareketi içinde en olgunlaşmış girişim olarak İzmir Savaş Karşıtları Derneği'ni görüyorsunuz...

Örgütlenme noktasında İzmir Savaş Karşıtları'nın tartışmaları daha çok "neden örgütlenemiyoruz," "nasıl gelişmeliyiz" üzerineydi, ama teorik

olarak biraz daha düşünen bir yaklaşım vardı. Diğer barış demeklerinde tam bir savaş karşıtlığı olmadığı için aslında savaşın net bir tanımı da yok. Daha çok içinde bulundukları siyasal ortamın sloganları ile olan değerlendirmeleri vardı. İzmir Savaş Karşıtları kendilerini barışçı olarak nitelemiyorlar. Savaş karşıtıyız diyorlar ve savaş üzerine çok ciddi tartışmaları var.

"Barışamadık"ta dikkat çeken bir dipnot var; "Bu satırları yazarken, gelişebilecek tepkilerden kaygılıyım." Kitapta sadece savaş, savaşın yapısı değil, savaşın karşısında ki cephe de, solun tarihindeki milliyetçi, kemalist miras da sorgulanıyor. Kitaba savaş cephesinden çok o cepheden tepkiler gelebilir...

Benim de kaygım oydu zaten, yoksa devletten kaygılandığım için değil **İlk tepkiler nasıl?**

Kürt demokratik hareketinden değil, ama Kürt milliyetçilerinden tepki geldi, "Ermeni katliamında niye Kürtleri de yazdın" gibi. Özellikle Kürtleri belirtmedim. Genel anlamda Kürtlerin de durumundan bahsettim. Diğerleri

için geçerli gerekçeler olarak görülebiliyor! Ve bu davranışları nedeniyle öldürülen kadınların katilleri, haksız tahrik indiriminden yararlanıyor(du). Hiç tartışmasız, acilen yapılması gereken, bu tür cinayetleri nitelikli insan öldürme kapsamına almak ve kadın sığınma evleri için bütçeden daha geniş pay ayırmak değil mi? Bunun için öncelikle yasanın 'namus takintisi'ndan kurtulması şart. Bu yönde bir gelişme, kadınların daha geniş kapsamlı mücadelesinin de önünü açacak. 1997 yılında kurulan ve "orada" bağımsız kalmayı başaran Ka-Mer bu kapkaranlık tablodan bir umut kaynağı... Seyirci kalmıyor onlar, uzaktan izlemiyorlar. Müdahil olmanın ve mücadele etmenin çok zor olduğu bir yerde bütün muktedirlere inat bu bağnazlığa karşı diş gösteriyorlar. Umanz bir gün yapacak işleri kalmaz!

Asena Günel

Soğukkanlılıkla
Truman Capote,
çeviren: Ayşe Ece,
Sel, 419 sayfa

Kansas, Amerika Birleşik Devletleri... Verimli buğday tarlalarının evlerin arasına bazen kilometreler koyduğu Garden City ve Holcomb beldesi veya kırsal Amerika'nın cenneti... Ve o cenneti bir anda cehenneme çeviren cinayetler... Clutter'lar bölgenin "sevilen-sayılan" ailelerinden, Herb Clutter'in iş hayatındaki başarısı, adil patronluğu falan bölge sınırlarını bile aşmış, kimi ruhsal problemlerine rağmen Bonnie Clutter ömek anne,

çocukları Nancy mezuniyet partisinde herhalde kraliçe olacak, Kenyon da biraz daha büyüdüktan sonra oraların en gözde bekâr... 1959 Kasımı'nın ortalarında katledilmiş bir biçimde bulunuyorlar evlerinde. Kim, neden yapmış belli değil. Evdeki herşey yerli yerinde duruyor, el çantasından aşırılmış birkaç dolar ve bir küçük cep radyosu hariç... Olay gazetelere yansıyor, mütevazı bir Amerikan rüyasını gerçekleştirmiş bu insanların hayatlarına vahşice son verilmesi bütün ülkenin tüylerini diken diken ediyor. Bir insan avı başlatılıyor, suçlular aranmaya başlanıyor. Artık umutsuzluğa düşülen uzun bir süreden sonra cinayetlerin sorumluları Perry Smith ve Dick Hickock bulunuyor, cinayetlerin neden ve nasıl işlendiği açığa kavuşturuluyor ve sanıklar ölümle cezalandırılıyorlar... The New York Times'ta cinayet haberini okuyan Truman Capote, yıllardır aklını kurcalayan kurgu olmayan / "non-fictional" bir roman yazma dü-

şüncesini gerçekleştirmek için bölgeye gidecek, tam altı yıl boyunca cinayetlerle ilgili kim var kim yok herkesle -özellikle, eline bir kayıt cihazı ya da defter almadan- görüşecek, Smith ve Hickock'un cinayet sonrası rotalarını adım adım izleyecek, kaldıkları otellerde kalıp, yemek yedikleri yerlerde karnını doyuracak, akşam olduğunda ise 1966'da "Soğukkanlılıkla"ya dönüşecek notlar alacak, izlenimlerini temize çekecekti. Kitap çıktığında, 1948'de dergilerde yayımlanan hikâyeleri ile O. Henry ödülünü alan, "Other Voices, Other Rooms" (1948), "The Grass Harp" (1951), "Breakfast At Tiffany's" (1958) gibi bugün her biri klasik sayılan romanlar ve Hollywood için senaryolar yazan Capote'nin en başarılı kitabı sayılacaktı. Roman, konusu ve arkasına aldığı "medyatik" rüzgârla bir best-seller'a dönüşecek, ancak bu taşıdığı edebi değere gölge düşürmeyecekti. Capote, "vaka"yı incelediği yıllar boyunca inanılmaz yetkinlikte gözlemler ve kişilik çözümlemeleri yapmış, suç ve suçlular üzerine çalışmış, sadece Clutter'lar ile Smith ve Hickock'u değil Holcomb ahalisinin, katillerin aile ve yakınlarının, cinayeti araştıran dedektiflerin, yargıç ve jüri üyelerinin, Smith ve Hickock'un yerleştirildikleri cezaevlerindeki gardiyanların ve diğer mahkûmların hikâyelerini de benzeri az bulunur bir edebi incelikte, bıçak sırtında giden bir kurguyla aksettirmişti. Kitap üzerine çıkan olumsuz eleştirilerse "Capote'nin payına 2 milyon dolar, kahramanların ise darağacının,

kendini "non-fiction" romanın mucidi gibi sunması, veya Hürriyet'in pazar ekinde Sefa Kaplan'ın da hatırlattığı gibi sanıkların mahkeme ve idam süreçlerini yakından izleyen yazarın Smith'e aşık olup, kitabında cinayetlerde oynadığı rolü hafifletmesi gibi "magazinel" bir çerçevedeydi. Richard Brooks tarafından sinemaya da uyarlanıp, mahkeme sahnelerinde, davanın gerçek jüri üyelerinin oynadığı "Soğukkanlılıkla", suç, cinayet, iyilik ile kötülük, sevgi ve nefret, aile, idam, korku ve daha pek çok insanî durum üzerine uzun uzun düşündüren, "ağır" gerçekçiliğin, veya yazarın kendi deyimi ile "gazetecilik ve muhabirliğin yeni bir sanat formuna dönüşmesinin" romanı. Amerikan edebiyatının en ilginç kişiliklerinden, seveni kadar nefret edeni de çok olan Truman Capote'yi bir aksilik olmazsa 20. ölüm yıldönümü nedeniyle ağustos ayında Express sayfalarında anacağız, ama önce "Soğukkanlılıkla"yı okuyalım.

İlker Aksoy

daha çok gündemleştirmemek biçiminde konuya yaklaştılar.

Bu kitabın yazılmasının amaçlarından birisi de bu tarz bir tartışma mı yaratmaktı?

Bu tartışmanın zaten olduğunu düşünüyorum. Sorgulamak derken kendimizi sorgulamak, beraber tartışmak istiyorum. Böyle bir tartışmaya ihtiyacımız var, çünkü savaş sistemi gittikçe güçleniyor. Ve bunun karşısında ciddi bir hareket yok, bir arayış da yok, birbirinden kopuk küçük küçük gruplar var.

En büyük eksikliği geçmişten ders alınmaması, sorgulanmaması olarak mı görüyorsunuz?

İktidardan koparak muhalefet etmiyoruz. Muhalefeti hâkim ideolojik hegemonyanın etkisi altında yürütüyoruz. Milliyetçiliğin, militarizmin etkisi altında kalıyoruz. Feminist hareketin de burada ciddi bir sorumluluğu var. Feminist hareket kendi rolünü oynamadığı için toplumsal cinsiyet sorgulamaları üzerinden gelişen bir savaş karşıtlığı da yok. Cezaevindeki yapılan gördüğümde, aynı zamanda devlet geleneğini, hâkim si-

yaset geleneğini de görüyordum. Buna benzeşerek biz ne yapabiliriz ki? Orada egemen siyaseti görüyorsunuz ve buradan özgürlük zor çıkar diyor-sun.

"Bundan sonra ne yapacağımıza karar vermek için de bu kitabı yaz-

dım" diyorsun. Bu sorgulamanın ardından nasıl bir savaş karşıtı mücadeleye öneriyorsun?

Bunu tek başıma yanıtlamam çok doğru değil, bunu kendi örgütlenme ağlarımızda çok yoğun tartışmamız gerektiğini düşünüyorum. Normalde bazı fikirlere vardım ve bunları da kitapta belirttim, ama bunlar tartışmaya açık şeyler. Nasıl olması gerektiğini burada söylemek ukalalık olur. Ne yapabileceğimize birlikte karar vermeliyiz diye düşünüyorum.

Kitapta salt bir barış yanlılığı, saf bir savaş karşıtlığı gözlemleniyor. Bu mümkün mü? Savaş karşıtlığını böyle mi anlamak gerekiyor?

Amargi içinde de, önceden cezaevinde de biz bunu çok tartışıyorduk. Sana birisi vurmak istese sen elini tutmaz mısın, sen de vuramaz mısın? En çok sorulan soru bu olur. Ben şiddet kullanılmaz, savaşılmaz demiyorum, ama sadece bu savaş kutsallaştırılmaz. Marcos'un bir mektubunda okumuştum, olağanüstü bölge valisi gibi bir adamı yakalıyorlar, esir alıyorlar, bir mahkeme kuruyorlar. Bir sürü suçu var, teca-

vüzden, çocukların öldürülmesine kadar, "Ama" diyorlar "en büyük suç bizleri silahlı isyana teşvik etmek". İdam karar veriyorlar, sonra diyorlar ki, "biz sana daha ağır bir ceza vereceğiz şimdi. Bu kadar aşığladığın insanlar tarafından affedilmek cezası". Ve affediyorlar adamı. Mesela, kutsal savaşımız, yüce kurtuluş savaşımız, bu savaş sayesinde biz bunu yaptık demiyorlar, o savaş kutsamıyorlar. Dolayısıyla, şimdi şiddet kullanılmak zorunda kalılabilir, ama şiddet kutsanmamalı. Şunu hep düşünmek lazım: "Şiddet kullandım ama, başka bir yoldan da yapabilir miyim acaba"? Şiddet kutsallaştırıldığı zaman sorun başlıyor. Özgürlüğü mümkün olduğu kadar geliştirelim, ama şunu da bilelim, barışı unutarak özgürlüğü geliştirsek o mutlaka içinde farklı kutsallık ilişkileri de barındırır, onları tekrar üretir. Mümkün olduğu kadar iktidarın bizi barıştan uzaklaştırmaya sevk ettiğini, kendine benzetmeye çalıştığını kendi alanında dönüştürmeye çalıştığını da unutmadan mücadele etmek gerektiğini düşünüyorum.

AYŞEGÜL DEVECİOĞLU'YLA "KUŞ DİLİNE ÖYKÜNMEK" ÜZERİNE İnsanların en iyi halleri

Zamanın ruhu var mı? Varsa eğer, geçmişte kalan bir zamanın ruhu anlatılabilir mi? Bir delikanlının bir genç kızın gönlünü çelmek için biraz "yazma"ında tuhaf bir şey yok, peki bir gemi mühendisinin hoşlandığı kıza "ben tersane işçisiyim" diye kur yapması anlaşılabilir şey mi? Hele ki bu yaşanmış bir öyküye...

O zamanın ruhu nasıl anlatılabilir? Ayşegül Devecioğlu anlatıyor...

**Niçin ifade biçimi olarak romanı tercih ettin?
Yazma süreci nasıl gelişti?**

Ayşegül Devecioğlu: Bu konuda Birikim'de edebiyat dışı yazılar da yazdım, tartıştım, çok konuştum arkadaşlarımla... Ama bunun hakkıyla, ya da benim anlatmak istediğim gibi, ancak edebî diye tarif edebileceğimiz bir metinle dile gelmesinin benim açımdan mümkün olduğunu aslında yazmaya başladıktan sonra kavradım. "80 öncesini anlatmak istiyordum da düşünüp, taşınıp roman yazmaya karar verdim," şeklinde anlaşılmasını istemiyorum bu sözlerimin. Bu kayıp zamanda yaşananların, ancak edebî olarak dile gelebileceğine inanmam, kafamdaki hikâyenin kendisini böyle anlatmaya razı olması bir ve aynı şeyler. Edebiyat benim aracım değil. Hepimiz o dönemle ilgili büyük bir karmaşa içindeyiz. O dönemi tarif eden kavramların, o dönemi canlandıran, üstüne hayat ettiğimiz dokunun yok olduğunu görüyoruz. Edebî olarak o dokunun yaratılmasının siyasî metinlere kıyasla daha mümkün olduğunu düşündüm. Edebiyatta hayal ediyorsun ki, geçmişte bugün biz ancak hayal edebiliyoruz. Hayal etmekte bile zorlanıyoruz. Siyasî metinler de insanın hayalinin ürünü aslında. İnsanın en güzel hayalinin ürünü üstelik. Ama biz o hayali kaybettiğimiz ve siyasî kavramlarla yeniden kuramadığımız için bu metinler kadük kalmaya mahkûm oluyor. 12 Eylül öncesine ilişkin büyük bir unutmaya var. Bu büyük unutmaya o dönemi canlı ve mümkün kılan atmosferin ve zamanın unutulmasıdır. Zamanın devamını kaybetmesi olarak tarif edebiliriz bunu. Zamanın kaybolması edebiyatla kendini ifade etmeye çalışırken de büyük bir engel olarak karşına çıkıyor. Yarattığın kahramanlar soluk alıp veremiyor. Hikâyenin geçtiği dokuyu oluşturmak için çok fazla işçilik gerekiyor. Bunlar metinde zorlanmalara yol açabiliyor. 12 Eylül öncesi diğer tarihsel dönemlere de benzemiyor. Çünkü o döneme anlam veren ne varsa kaybolmuş şimdi. Bu yüzden yapılan bütün göndermeler boşlukta kalıyor.

Romanın başında bir Thomas Mann alıntısı var: "Zaman anlatılabilir mi? Salt kendisi... Kendi başına..." Bu roman, "bir zamanı" anlatma çabası; zamanla birlikte gelen unutmaya, bozulmaya, çarpılmaya, çarpıtılmaya direnmenin bir yolu mu? Evet. "Büyülü Dağ"da, Mann, o soruyla sayfalar boyu boğuştuğundan sonra, "anlatılabilir" diyor. O soru benim de sorumdu. Kitabın başına oturdumda, bunun asla anlatılamayacağını, bütün referanslarıyla unutulmuş, unutturulmuş, hiç iz bırakmadan kaybolmuş bu zamanın, tekrar yaratılamayacağını düşündüm. Ama, o zamanı anlatmaya çalışmaldım, çünkü hikâyeyi ancak öyle var edebildim, kahramanlar ancak öyle canlanabiliyordu. Gülay'la Yavuz'un ilişkisinin neden o kadar kıssa, neden o kadar ölümcül, o kadar trajik olduğunu insanlar öyle anlayabiliyordu... Kitabın başına oturduğum zaman hayret ettim, sanki ben bu konu üzerine hiç düşünmemişim, hiçbir şey bilmiyordum gibi kafamın boş olduğunu gördüm. O za-

Ayşegül Devecioğlu

man anladım ki, geçmişimle gerçekten ilk defa bu kitabı yazarken yüzleşeceğim.

Bu edebiyatın getirdiği bir şey mi?

Evet. Bunu düşünmek çok ürküttü beni.

O korku neyin korkusu, nasıl bir korku?

Şöyle bir korku. Daha yumuşak bir zeminde geçeceğine düşündüğün bir işe giriyorsun. Edebiyatın kollarında sanki yumuşak bir yataktasın, burada her şey daha kolay olacak, kelimeler seni kolaylayacak. Ama öyle değil. Siyasî metinlerde kullanılan kelimelerin dışına çıkınca, o dünya yaratma özgürlüğü, kelimelerin sınırsızlığı sana büyük bir acı veriyor. Hayal gücün hem şifa hem acı veren bir canavara dönüşüyor. Ağlıyorsun sızıyorsun, sonra yine yazının başına oturuyorsun. İşte o zaman anladım, yirmi sene sonra geçmişimle gerçekten hesaplaşacağım. Ve her şeyin kalemimin ucundan akan olmasından korktum, sorumluluktan korktum. Daha da çok acı çekmekten korktum.

12 Eylül öncesi hareket, toplumun hak hukuk, özgürlük ve eşitlik arayışı için yola çıktığı bir toplumsal yükseliş döneminin ürünüydü. Zaten darbe de bir avuç genç için yapıldı. Dolayısıyla, öyle bir baskı ve zulüm uygulandı ki, bu travma sadece sola ait değil, bütün topluma ait. '80 öncesinde bambaşka bir hayat sürerken, darbe ve hapishane süreciyle birlikte, insanların kendi tarihleriyle ilişkileri de kesildi. Bütün toplum öncesiz sonrasız bir zamana hapsedildi. İnsanlar başlarına ne gel-

diğini, ne olduğunu bile tam olarak anlayamadılar. Kendi içlerine kapandılar. O zaman her şey çok yakındı. Hatta 20 sene sonra bile çok yakın. Ben hâlâ konuşamıyorum, konuşmakta zorlanıyorum. Ama hâlâ mesafe almamış, o dönemi konuşabilir hale gelmemiş olmamızda hastalıklı bir yan var. Bu tuhaf bir biçimde bugünkü siyasî ortamı da belirliyor. Çünkü o döneme, konuşacak ya da yazacak kadar mesafe almamız gerekirdi. Bazıları o uzak geçmişte koruma saikiyle konuşmuyor. '80 öncesi bir altın çağıdı, orada hepimizin çocuklukları ve çok güzel şeyler var; istiyorlar ki ona leke sürülmesin, öyle kalsın. Böylelikle o kayıp zaman mistifiye ediliyor. Ne kadar mistifiye edilirse, o kadar kayboluyor. Buradan ya umutsuzluk ve teslimiyet ya da nihilizm türüyor. Biz nihilist değildik, çünkü halkın bizimle birlikte olduğuna, hep birlikte bu düzeni değiştireceğimize inanıyorduk. Kin ve nefretle bakmıyorduk, umutluyduk. Bugün yarın devrim olacağı düşüncesini biraz da bundan alıyorduk, her kapıdan rahatlıkla içeri girerken, gecekondu mahallelerinde babamızın evi gibi dolaşırken, hiçbir yabancılik duygusu çekmiyorduk. Herkesin bizi beklediğini, hepimizin dost olduğunu, hepimizin arkadaşlar ve yoldaşlar olduğunu düşünürken, bunları uyurtmuyorduk. Çünkü o zaman öyle bir hava vardı. Bunu biz de unuttuk. Unuttuğumuz için geçmiş bir kahramanlık masalına kapattık. Halkın faşizme karşı mücadelesi, devrimci hareketlerin gücü ve örgütülüğü, Pol-Der gibi örgütlerin neyi temsil ettiği yalnızca bir nostalji malzemesi artık.

Gerçek bir dönemi, şahsî açıdan çok sıcak yaşanmış bir dönemi, ilişkileri anlatırken, edebiyatın özgürlüğü yaşanmışlarla sınırlanmıyor mu?

O karakterler, o dönem, insanların kafasında öyle bir dönem yaratıldığında anlam buluyor. Yoksa, Yavuz gibi biri şu anda birçok insanın kafasında gerçekdışı, hele İbrahim tümüyle gerçekdışı, ama çok İbrahim vardı, çünkü o dönem o değerlerle

"Büyülü Dağ"da Thomas Mann, "Zaman anlatılabilir mi? Salt kendisi..." sorusuyla sayfalar boyu boğuştuğundan sonra "anlatılabilir" diyor. O soru, benim de sorumdu.

yaşanıyordu. Ben çok İbrahim tanıdım, o ne bir hayal, ne idealize edilmiş bir tip, hatta çok daha fazlasını da söyleyebilirdim ama, insan kendisine ket vurmak zorunda kalıyor, çünkü bugün insanların kafasında o değerler toplamı kayboldu. O zamanı yaşarkenki bütün düşünce kodlarımız, dünyaya bakışımız, toplumun sahip olduğu değerler, o kelimeler yok oldu. Yok olduğu için de karakterler inandırıcı olmuyor. Geçenlerde şöyle bir şey duydum, "Vizontele Tuuba"nın bir internet sitesi varmış, oraya çok sayıda mesaj geliyormuş. Bir sürü genç "12 Eylül'de darbe mi oldu?" diye soruyormuş.

Kitabı onlar okuyacaklar mı ya da arzu ettiğin gibi anlayabilecekler mi?

Ben en çok onların okumasını istiyordum. Onlar

bu dönemi yaşamadıkları için bilmiyorlar, ama bu dönemi yaşayan insanların da bu dönemi iliklerine kadar unuttuklarını gördüm. Ancak "unutma" kelimesi bana hiçbir şey ifade etmiyor. Ben bunun unutmama dediğini biliyorum. Ben de unutmamanın dışında değilim, olamam da zaten. Dolayısıyla, bu bir hatırlama süreci aynı zamanda. Hatırlamak, hatırlarken hatırladığın her şeyden dolayı canının yanması, tek tek tüylerinin çekilmesi gibi. Sonra, hatırladığın şeyi nasıl anlatayım da, bu zamanı yeniden yaratayım? O zamanın dokusunu dokuyacağın ne bir iplik var, ne kumaş var; hiçbir şey yok, o teknik yok... O dönemi hiç yaşamamış, çok genç çocukların okuyup anlayabildiğini gördüm. Onların içinde benim oğlum da, oğlumun sevgili de var. Sonra arkadaşlarımla çocukları... O dönemi eli yüzü düzgün bir şekilde anlatmayı beceremedim sanıyorum. Ama "böyle bir metin mi yazmak isterdim" diye kendime sorduğumda, cevabım hayır. Çok daha sivri dilli olmak isterdim mesela. Bazen çok daha acımasız olmak isterdim, çünkü bunun hem benim ihtiyacım olduğunu, hem de gerçeğin böyle olduğunu düşünüyorum. Bunları böyle konuşmaktan bize sola, sosyalizme zarar değil fayda geleceğine inanıyorum. Ama oralarda daha şefkatli oldum, çünkü hiç konuşulmamış ve çok haksızlık edilmiş bir dönem. **Zamandan başlı başına bir kimlik, kimi zaman bir dost kimi zaman ise bir düşman gibi söz ediyorsun?**

Kitapta Yavuz adını verdiğim kahramanı yaratırken, darbeden hemen önce ve darbeden sonra tanıyıp birlikte çalıştığım bir arkadaşımın esinlendim. Hareketin silahlı militanlarından. Kahramandı. Ancak zaman kahramanları katile dönüştürmüştü. Onu meşru ve haklı kılan şey yok olmuştu. Çatışmada öldü. O zaman, bunun ne demek olduğunu hissettim. Sadece korkunç bir acı olarak. Tabii ki yorumlayamadım. Ama o zamandan da bildim ki, bu, zamanla ilgili bir şey. Bu bizim başedemeyeceğimiz kadar güçlü bir şey. Ve bazılarımız için bu, ölüm hükmünden başka bir anlama gelmiyor.

O dönemde edebiyatla ilişkin nasıldı?

Evde çok iyi bir kütüphane vardı, babam okumaya çok meraklıydı. Çok kitap okuyan birisi olarak üniversiteye gittim. Ne var ne yok yiyip yutmuştum.

Rus romanları, Fransız romanları... Biz pek sokağa çıkarılmazdık,

oyun oynamaya filan. O yüzden de ev kuşuyduk. Varlık Yayınları'ndan çıkan kitapların neredeyse hepsini ortaokulda okumuştum. Sonra bir sürüsünü yeniden okudum, tadını alabilmek için. Ankara'ya sosyoloji okumaya gittikten sonra, "Seni Halk Adına Ölüme Mahkûm Ediyorum", "Vietnam Savaşı Zaferi" gibi kitaplar okumaya başladım. Öyle bir rüzgâr var ki, devrimci mücadelenin o anki ihtiyaçları her şeyin üstüne çıkıyor. Bu kadar kitap okumaya meraklı bir insan olarak, teorik kitaplar dışında pek roman okuyamadım. Ama şiir okurdum bol bol.

Çok okuduğun zamanlarda öne çıkan bir yazar, bir kitap var mıydı?

Mesela Panait Istrati'den çok etkilenmiştim. Bütün kitaplarını su içer gibi okurdum. Yankı Yayınları'nın sahibi Kemal Amca (Demirel) babamın çocukluk ve gençlik arkadaşı. Yankı Yayınları'nın kitapları bize düzenli olarak gelirdi. John Berger'in "Görme Biçimleri"ni ilk defa onlar yayımladılar. "Küçük Pren"ler, Kafka'lar, Bahmann... Tam lise

İstanbul Ticaret Lisesi günleri... Behçet (soldan ikinci), hemen yanında Ayşegül Devicioğlu...

dönemime denk düşmüştü, ona şükrediyorum şimdi. O dönem okuduğum şeylerden en çok hoşuma giden, en fazla aklımda kalan Marcus Aurelius'un anıları, "Theo'ya Mektuplar".

Solculuğa, harekete girişin nasıl oldu? "Artık ben devrimciyim," dediğin bir durum, bir an olmuş muydu?

Bizim dönemde, solcu olmak gayet doğaldı. Zaten başka türlü olunamazdı. Üstüne düşündüğümü bile hatırlamıyorum. Ticaret lisesindeydim. Behçet'i (Dinlerer) de, ölen eşim, orada tanıdım. Behçet solcuydu lisede. Benden iki yaş büyüktü, 1954 doğumluydu. Yengem okulun yöneticilerinden. Okula onun arabasıyla gidiyordum. "Burjuva çocuğu" diye herkes iteliyordu. Ticaret lisesinde ya azınlıklar ya da ekonomik durumu daha zayıf olan, üniversite okumayacak, hemen hayata atılacak gençler okuyordu. Ben devamlı olarak, avukatlık yapıyorum. Haksızlığa uğrayanların yılmaz bir savunucusuyum. O da aileden gelen bir şeydi. Babam personel müdürüydü, işten atılan bütün işçiler bizim evdeydi, babam onlara "şöyle başvurun, mahkemeye gidin" diye yol gösterirdi.

çoğumuz... Behçet de o zaman kullandığımız terminolojiyle kararlı, sakin, gösterişi olmayan bir insandı. Dolayısıyla, birlikte olacağın erkeği seçerken de, bu özellikleri dikkate alıyorsun. Ama dediğim gibi, bunları solculuğumdan yapmıyorum, doğal olarak öyle oluyordu.

Kitapta anlattığın, gemi mühendisi bir oğlanın bir kızı etkilemek için kendisini tersane işçisi olarak tanırtması çok göstergesel değil mi o döneme dair? Bunun olabildiği bir dünya bugün akıl alır gibi değil...

Bu gerçekten olmuş. Ben de sonradan duymuştum. Espri konusuydu tabii. Kendini proleter olarak yutturuyor (gülüyor)...

Gerçekten flört ediyor muydunuz? "Solcular flört etmezdi," gibi klişeler var...

Tabii flört ediyorduk. Ama o zaman daha işler ciddiye binmemişti (gülüyor)... Sonra ona "bu kız burjuvadır, onunla ilişkiyi keseceksin," denmiş. Fakat bu arada, ben de yengemin arabasını çiziyordum... Öyle olmadığımı nasıl göstersem, ben de sizdenim, beni de aranızda alın... Sonra, Behçet bana kitap vermeye başladı. Taksim'de tezgâhı vardı, kitap satıyordu. Ben de kitapları okuyup, sınıftaki sıraya "diyalaktığın üç ilkesini" kazımıştım, başlangıç olarak. Behçet'le flört etmem, solcu olmam aile ortamında gayet olumlu karşılanıyordu. Ders kitaplarım dururdu masamın üzerinde, yanında da koca bir yığın halinde, on-on iki sol kitap... Okuduğum falan yok da, hani bir meydan okuma olsun diye... "Kesintisizler"i falan okuyorduk. Bir şey anlıyor musun dersene, yok, ama devrimciydim.

Behçet senden önce mi gitmişti Ankara'ya?

Hayır, birlikte gittik. Ben Ankara'ya gidiyorum diye geldi, çünkü biz ayrılamayız artık, ayrılmamalıyız diye düşünüyorduk.

Aynı grubun içinde miydiniz artık?

Aynı grubun içindeydik, ama o grup neydi, o belli değildi. Sonra, Devrimci Gençlik çıkmaya başlayınca, Devrimci Gençlik'e geçtik, ondan sonra da Devrimci Yol oldu zaten. İlk "evet ben devrimciyim, çünkü başka türlü yaşayamam" cümlesini zihnimden geçirdiğim bir an olmuştu. Tayland'da küçük kızların satılmasıyla ilgili bir haber okumuştum gazetede, -şimdi çok yazılıyor, ama o zamandan beri var bu demek- korkunç bir isyan duygusu uyandırmıştı. Bir de bizimkiler çok sinemaya gıderdi, Yahudi soykırımıyla ilgili çok fazla film gör-

düm. O kadar korkunç gelirdi ki bana, aklıma oynatacağımdan korkardım. Devrimci olunca, çok rahatladığımı hatırlıyorum: "tamam, dünyada bu zulümler var ama, ben bunu değiştirebilirim". Hangi kitapta okuduğumu şimdi hatırlamadığım, galiba Engels'in bir kitabındaydı, "fahişeler de ressam olabilecek" gibi bir söz vardı; belki de bu cümleyi okumadım. Çünkü sonra pek karşılaşmadım. Ama bunun önemi yok. Devrimcilik bu. Ben uydursam da bu. Yani insanların hayatlarının değişebileceği düşüncesi, beni kalbimden yakalayan şey oydu. Benim mensup olduğum siyasî hareketten ya da benzer hareketlerden birçok insanla konuştuğumda da ortak noktamızın aynı olduğunu görüyorum. Herkes için bambaşka bir hayat yaratılabileceğine inanmak. O yüzden, hiçbir hor-görü ya da hiçbir küçümseme yoktu birlikte olduğunuz insanlara karşı. İnsanlarla hemhal olma halini doğallıkla yaşıyorduk.

ODTÜ'ye kaç yılında gittin, ODTÜ'de ve Ankara'da nasıl bir ortam vardı, kendini neyin içinde buldun?

1974'tü. Gittiğimizde de kendimizi solcu diye tarif ediyorduk ve okulda herkes bizim gibiydi. Hazırlık okulundaydım. O günlerin esas güzel yanı şuydu: hepimiz aynı rüyayı görüp sabah uyanmışız gibiydi. Öğrenci temsilciliği tartışmaları, ilk küçük boykotlar başlayınca, ODTÜ faşistlerin saldırısına uğradı. Ondan sonra, iş kızıştı.

Devrimci ya da faşist olmak, şu siyasetten ya da bu siyasetten olmak sanki tamamen tesadüflerin ya da "kafalanmanın" sonucuymuş gibi sunulur oldu sonraları...

Siyasî dediğimiz tercihlerimizin, bakış, görüş tarzının sonucu olduğunu düşünüyorum. Örneğin, niye TKP'li olmuyorsun, Sovyet Komünist Partisi, Çin Komünist Partisi, Türkiye Komünist Partisi gibi güçlere dayanan bir şeyi tercih etmiyorsun da dimdizlaksın? Ben ya da arkadaşlarım gecekon-

ket kimliğini korumak istemiştir. Aslında, bütün bunların insanların yönelimleriyle ilgili olduğunu, neyin seni çağırdığıyla, hangi çağına kulak verdiğinle ilgili olduğunu düşünüyorum.

Bir de, o dönemi kahramanlık hikâyesine dönüşürenler var...

Bu geçmiş i incitmemenin yolu. Ama incitmemenin yolu aynı zamanda onu unutturmanın yolu haline de gelebiliyor. Kahramanlık, inandığın şeyi insanlara taşıma cesaretiydi, hiçbir yere arkayı dayamadan. 19 yaşında çocuklar olarak gidip kapıları çalıyorduk. Bu bize olağanüstü bir yaratıcılık veriyordu aynı zamanda. Geçmiş o kayıp altın çağa duyulan nostaljiye, kahramanlık destanlarına kapatıldıkça, bugünle bağlantısı daha da kesilecektir. O geçmiş bir nostalji malzemesi, güzel, kahramanca ama asla geri gelmeyecek bir dönem olarak kabul edilecektir. Nitekim o dönemde mücadele etmiş insanlar bu geri gelmeyecek zamana kısıp kaldılar. Kendilerini kimselerin inandığı bir peygamberin havarileri, hep kaybeden ata oynayan hayat kaçkınları olarak görüyorlar. Böylece bulundukları siyasî yapılarda yaratıcı ve dönüştürücü de olamıyorlar.

ODTÜ'de öğrenciyken mi, mahalle çalışmasına başladın?

Okulda öğrenci temsilcisiydim. Bir süre okulda kaldım. Sonra, Devrimci Gençlik kuruldu, Behçet'le beraber başından itibaren içinde yer aldık. Derken, bana "sen artık mahallelerde çalış," dediler. O zaman bu gayet doğal geldi. "A ben okulumu mu bırakacağım" gibi bir duygu değil. Okulda kalmak ayıp bir şeydi zaten. Bir de, en iyi adamlar mahallelere gönderiliyor diye, bir nevi terfi duygusu da duyuyorsun... Ama, biz ondan önce, ilk defa Kadın Derneği'ne yollandık. Onu hiç

Gecekondu mahallelerinde hiçbir yabancılik duygusu çekmiyorduk. Herkesin bizi beklediğini, hepimizin dost, arkadaş olduğunu düşünüyor, bunları uydurmuyorduk.

çalışma başlattık, günlerce dolaştık, su getirilsin, yol yapılsın diye üç bin kadar imza topladık. Gecekondu mahallelerinde her evdeki insanı tanırdık; bunu nasıl becerdiğimizi şimdi bilemiyorum. Kim kimin nesi, kimin gelini hasta, kimin çocuğunun ne sorunu var... Kapıyı çalar, girer oturur bir çay içerdik... Bu sadece bizim yaptığımız bir şey değildi. O kapıyı çalmak var, bir de o kapının sana açılması var. Karşılıklı bir şeydi. Bizim evimiz gibiydi. Bu çalışmayı bir araç olarak görmüyorduk. Tabii ki kafamızda "buraları devrimci mücadeleye yönlendireceğiz" düşüncesi vardı. Ama bir pragmatizm yoktu. Zaten öyle olsa, canla başla çalışamazdık, memurlar olurduk o hareketin. Oraya misafir olmuyorduk, hemhâl olmuştuk, onlardan olma, onlarla birlikte olma, onlar gibi olma, hep beraber olma hali vardı... Mesela şöyle bir şey hatırlıyorum, İncirli'de oğlanlar sabaha karşı çalışmadan gelirlerdi, gecekondu'lara girerlerdi, evin yaşlı kadınları sıcak yatağından çıkar, "gir oğlum ısın" der, kendisi gider bir köşeye. Çocuklar girerler yorganların altına ısınırlar... Binlerce örnek var bunun gibi. Benim için, bizim kuşağımız için büyük bir şans böyle şeylere tanık olmuş olmak.

Kitapta, santral memuresi Gülay düşünüyor:

"Hiç kadın sesi olmazdı zaten, hep erkekler..."

'Bacım' derlerdi telefonda. Gülay'ın çok hoşuna giderdi bu sözcük. Bacı, kız kardeş yani, sen benim özbeöz kardeşimsin demek... Arkadaşım, yoldaşımsın demek... Sana kötü gözle bakmam mümkün değildir demek..." Kadın-erkek ilişkileri nasıldı? Bu "bacı" meselesi sonradan, sol içindeki tutuculuğun, pürtenliğin simgesi oldu...

Devrimci hareketlerin içinde çok sayıda kadın olmasına rağmen, toplumdakine koşut biçimde, kadınlar üst yönetici konumdan çok hareketin militanını durumundaydılar. Kimse, "bu kadın, onun için burada dursun" demiyordu, doğal bir şekilde öyle oluyordu. Hem kadınların, hem erkeklerin kafalarında cinsiyetçilik vardı. Bu konular gündeme getirilmediği, üzerinde düşünülüp tartışılmadığı zaman, bu doğal halleriyle sürüyor. Fakat bunlar hiç

Ankara Yenimahalle Evlendirme Dairesi'nin önü, imzalar atılmış, fonda Cem Karaca'nın "Parka"sı çalıyor gibi. Ayakta, soldan ikinci Ayşegül Devecioğlu, kayıvalidesi ve kocası Behçet Dinler'in arasında...

dulara giderken kendimizden ve inancımızdan başka hiçbir şey götürmezdik. Ya da başka şehirlere gidilirdi, on beş gün-bir ay kalırdı, büyük bir miting yapılırdı. Bu sadece bizim eserimiz olurdu. Oradaki insanlarla girdiğimiz önyargısız ilişkinin ve onları bir politikanın aracı olarak görmemenin. Dünyadaki büyük komünist partilerin izleyicisi olmayan siyasî gruplarda, daha çok THKP-C kökenli gruplarda bu vardı. Biz Yugoslavya'nın işgalini parti çıkarları için savunmak zorunda kalmadık mesela. Ben siyasî tercihlerimizin hiç de tesadüfi olmadığını düşünüyorum. Mesala Devrimci Yol bir parti örgütlenmesine direnmiştir uzun süre. Hare-

istemedim. Öğrencilikte çok militanım, okuldayız ama okulda değiliz, hep şehirdeyiz, boykotlar, şunlar, bunlar, Siyasal'ın önündeyiz, Hukuk'un önündeyiz... "Ankara Kadınlar Derneği'ne gideceksin" denildiğinde çok bozuldum.

Niye?

Kadın Derneği'ne gitmek, çok aşağılayıcı bir şey geldi birdenbire. Ama gittim, ilk önce derneği ele geçirerek başladık tabii bismillah.

Nasıl bir yerdin Kadın Derneği, faaliyetleri neydi?

THKP-C döneminden bazı kadınlar Ankara Kadınlar Derneği'ni kurmuşlar, kadın hakları üzerinden tartışıyorlardı. Biz derneği devrimci bir nüve haline

bir şekilde gündeme gelmiyordu, gündemde tek bir şey vardı: Devrim. Devrim de her şeyi çözecekti, her derdin devasıydı. Üstüne gidilmemiş cinsiyetçiliğin tabii sonuçları oluyordu, tacizler de olurdu. Bunlar da örtbas edilirdi, en çok da kadınlar saklardı, kadınlar kendilerini suçlardı. Toplumu değiştirmek, toplumu dönüştürmek, insanı dönüştürmek hedefiyle birebir olduğunu görmezden gelip, bugün yarın iktidarı alacağız hedefine kilitlenildiği için bu konuların üstü örtüldü. Bunlardan hepimiz çok sorumlu. "Biz aslında kimseyi ezme istemiyorduk da, işte öyle oluverdi" diyemeyiz, çünkü biz toplumu dönüştürmeye adaydık. Öte yandan, biz gerçekten birbirimize kardeşler diye bakıyorduk. Öyle olmaya çalışıyorduk. Kardeş gibi görmek, kız kardeşi gibi görmek, senin isteğin, arzun... Pratikte böyle olmasa da "ben bunu böyle görmek istiyorum" diyorsun. "Arkadaş" niye diyoruz, "sen benim ailemden, her şeyimden ötesin". Bu adlandırmalar aynı zamanda hedefler, arzular. Olduğumuz şeylerden çok, olmak istediğimiz şeyler. Ama sonra ne oldu? Kadınların ve erkeklerin bu erkek ideolojisini benimsemiş ve bunu sorgulamamış olmasından dolayı,

Behçet Dinlerer, ölümünden kısa bir süre önce, oğlu Ali Fuat'la

ayrımcılığın ve tacizin üstünü örten klişelere dönüştü. Daha sonra, bunların klişe olduğu iyice açığa çıkınca da karikatürlere dönüştü. Bacı karikatürleri de o kadar haksız değil. 1979'dan sonra, bu çok daha belirgin, ondan sonra hiyerarşi de çok arttı harekette.

Aynı zamanda, silahlanma da arttı, faşist baskılar katmerlenmişti, büyük katliamlar vardı...

Klişeler ondan sonra arttı, çünkü faşist saldırılar çoğaldıkça, hareketin yapısı değişti. Belki korkuyorsun, o korkunu da böyle bastırıyorsun, klişelere sığınıyorsun... Belki bazı şeyler sana doğru gelmiyor ama, o anda karşı çıkamıyorsun, çünkü çok büyük bir şeyin içindesin, ona kıyamıyorsun, onun dışında kalmayı düşünemiyorsun. Ya da o an, hele faşist saldırılar o kadar yoğunken, bir sürü insan ölürken, eleştiremiyorsun, susuyorsun. O zaman, bütün bunlar çoğalıyor. Seni diğerlerinden ayrı kılan, halk hareketi sıfatını hak ettiren ruh kaybolup gidiyor.

Eleştiriler biraz da sonradan edinilen yaşamlardan yola çıkarak yapılmıyor mu? O dönemde solcular solcu olmayanlardan daha mı tutucuydu? Örneğin solcu, devrimci kızların aileleriyle, erkek arkadaşlarıyla ilişkileri, aynı kesimlerden solcu olmayan kızlarınkinden daha mı muhafazakâr, daha mı kısıtlayıcıydı?

Devrimci olmak kadınlar için özgürleşmek anlamına geliyordu. Güney Sanayi işçisi kadınları taniyorum, köylerinden gelmişler, sırf ekmek parası için oralarda üçer beşer kişi ev tutmuş kalıyorlar. Biz yabancınız o kadınlara, aslına bakarsan, ta Adana'ya gitmişim ben, İstanbullu olduğum da her halimden belli. Biz o kadınlarla aynı amaçta, aynı duyguda birleşmiştik. O kadınlar devrimci oldular, mitinglere katıldılar, fabrikalarında sendika örgütlediler, polisle çatıştılar. O kadınlar tabii özgürleştiler. 68 için hep şunlar söylenir ya: "Biz dans da ederdik, mini etek de giyerdik, sizin gibi değildik"... 68 halk hareketi değil, gençlik hareketiydi. Ben "78 kuşağı" gibi bir tanımlamadan hiç hazretmiyorum, ama diyelim ki bizim dönemimiz, 80

öncesi diye tanımlayabildiğimiz dönem, ister istemez farklıydı. Biz mini etekle gitmiyorduk gecekondulara, çünkü oralarda kabul görmek istiyorduk elbette, rahatsız etmek istemiyorduk insanları mini eteklerimizle, süslü kıyafetlerimizle. "Biz de sizdeniz" demek istiyorduk. İpin ucunun kaçtığı noktalar da oldu. Muhafazakârlık bulunduğu yapıyı değişmeden koruma endişesinden kaynaklanıyor. Solun tutuculuğu, halkla aynı ahlaki değerleri paylaşmasından kaynaklanmıyor. Kendi değerleri konusunda eleştiriye ve değişime kapalı olmak tutuculuk.

Ayrıca geçmiş düşünülürken, bir siyasî güç olarak iktidar iddiasında olduğun anda, iş doğal akışından çıkıyor. Toplumda var olan diğer siyasî güçler gibi popülist oluyorsun. Bizim hareketimizde de büyük bir halk desteği alınca, bu tür eğilimler fazlalaştı. "Biz zaten şu halimizle ve şu duru-

şumuzla halk tarafından destek görüyoruz" demedi. İş siyasî güç hesabına döndüğü zaman, belki olduğundan farklı görünme duygusuna kapılıyorsun. Halbuki o desteği gördüğümüz dönemde bize hiç kimse kullanacağımız kelimeleri öğretmedi. Oraya gittiğinizde şöyle giyineceksiniz, şöyle oturacaksınız ve şunları konuşacaksınız demedi. Biz öyle gittik ve öyle kabul gördük, öyle hemhâl olduk. Onlar da bize baktıklarında o samimiyeti, bizim nasıl didindiğimizi görüyorlardı.

Müslüman mahallesine başımı bağlayarak gitmek gibi; orada milletvekili adayı olacağım diye mesela... Daha sonra, böyle bir noktaya doğru gelindi galiba. **Başta Aydınlıkçılar olmak üzere, bu işlerde kanların topuzunu en çok kaçırın siyasetlerden gelenler sonradan soldan, solculardan, kendi solculuklarından en çok nefret edenler oldu...**

Bunları büyük bir fedakârlık yaptıklarını düşünerek, bir tür göze girme anlayışıyla yapanlar sonra kendilerinden, kendi geçmişlerinden nefret ediyor. Baktıkları zaman, aptal yerine konduklarını düşünüyorlar, "biz aptal mıydık, oralarda bulgur pilavı kaşıkladık", diye. Biz bulgur pilavını dünyanın en lezzetli yemeği gibi yiyorduk. O sofraları paylaşabilmenin hazzını duyuyorduk. Olmamız gereken yerdeydik. Bu da demin sözünü ettiğim siyasî tercihlerimizin altında yatan daha temel yönelimlerimizle ilgili. Ancak tercihler ya da duruş tarzları kalıcı da değil. Bunlar kayboldu. Geçmişte bu özelliklere sahip sol hareketlerin, kendi tarihini unutmasında, radikallikten korkmasında, insansız kalmasında görebiliyoruz bu kayboluşun izlerini.

"Ben hiçbir zaman o kadar iyiliği bir arada görmemişim. İyi insanlar demek istemiyorum. İn-

sanların en iyi halleri, sanki saklanıp gizlendikleri kuytulardan çıkmış, ortada salınıyorlar; kucaklaşmak, bütünleşmek, büyümek, gelişmek istiyorlar. (...) Mümkün olabileceğini hissetmişim. **Bunu kitaptan okumak, birinden dinlemek başka, kendi gözüyle görmek başka. ... Mümkün olduğunu değil, olabileceğini diyorum. ... o zaman her şeyden çok inandım hayatın hayal bile edilemeyecek kadar güzel, üstün ve insanî olan başka bir şeye dönüşebileceğine..."**

Nasıl oldu, ne zaman, yine kitaptaki deyişle "her şeyi var eden, besleyen, canlandıran şey, dev bir med-cezir dalgası gibi çekildi"?

Bu yalnız Türkiye ile açıklanacak bir durum değil. Bütün dünyada sosyalizm yeniliyordu. Dünya, kıtapta söylediğim gibi bizlerin gözü önünde yaşlanıyordu. Bu insanın akıl, bilgi ile dünyayı değiştirebileceğine olan inancının da yenilmesi idi. Ancak, sahip olduğumuz sosyalizm anlayışının da, gelinen noktada büyük payı var. Güç kazanmaya ve iktidara endekslenmiş, toplumu dönüştürme hedefini, çok yakın olduğu farz edilen devrimin sonrasına erteleyen bir sosyalizm anlayışı...

Başlarda bunlar yok muydu?

Bazen hayatın öne çıkardığı şeyler, o zamanın doğal yönelimleri, hareketlere katılan insanların doğal halleri, teorik metinlerde yazılıp çizilenlerin ötesine geçer. Onları bir çırpıda geçersiz kılar. Nehrin yatağında akması gibi sosyalizme akan onlarca gencin inancı, coşkusu, saflığı, masumiyeti... Bunlar sosyalizmin beslediği kaynaktan geliyor zaten. Ama gün geliyor, o yeni ve eşsiz dünyaya ulaşmak için tuttuğunuz yol, beslediği kaynaktan uzaklaşıyor. İktidar ve güç edinme eksenli anlayış başından beri vardı tabii. Ama siyasî güç değilken bunun etkisi o kadar belirgin değil. Güç kazandıkça etkisi görülmeye başladı. Bizi diğer siyasî güçlerden farklı kılan şeyi yavaş yavaş yitirdik. Behçet'le yaptığımız bir konuşma var, ölmeden önce yaptığımız son konuşma. An-kara'dan gelmişti, "Ayşegül, biz yıkmaya çalıştığımız şeyi yeniden kuruyoruz," dedi. Behçet şöyle biriydi: Ne yapılacaksa, yapılması gerekiyorsa onu yapardı. Öne çıkayım, hava atayım gibi davranışları yoktu. Yapılması gereken işi ya da verilen işi ya-

Engels'in "fahişeler de ressam olabilecek" diye bir söz vardı; belki de bu cümleyi okumadım. Ama devrimcilik bu. Ben uydursam da bu. Hayatların değişebileceği düşüncesi.

pan, bunu da gayet doğal olarak yapan bir insandı. Hepimizde biraz hava yanı vardı, ben daha gösterişliydim mesela ondan. Onun böyle konuşması beni çok etkilemişti. Sene 79'du. Birdenbire, aslında pekâlâ bugünkü düzende olan şeylerin, kendi kurduğun ve mükemmel addettiğin yapıda da olabildiğini görüyorsun. Daha da önemlisi, konuşmaya başladığında örnekler çoğalıyor. Ve bunun siyasî güç olmanla birlikte yaygınlaştığını görüyorsun. Devrimin subjektif şartları dediğimiz şey, hayatın değiştirilebileceğine inanmaktı. Bu duygu ve düşüncedir senin okulunu bırakıp gitmeni gayet doğal kılan. Buna inanmak devrimin olabilmemesinin koşulu. Yenilgi de, insanların dünyanın değişebileceği inancını kaybetmesiydi. Hareket olma halinden kendisini iktidara kilitlenmiş bir siyasî güç olma haline dönüyorduk. Büyük bir halk desteği alıyorsun, bu sana güçlülük duygusu veriyor, çok haklı olduğuna inanıyorsun...

Kitapta İbrahim, "haklı olduğuna bu kadar inanmak zalimleştirir insanı," diyor ya...

İşte o zaman, yapılan antidemokratik şeyler birden meşruiyet kazanıyor. Sen halkın desteğini al-

din, güçlüsün ve hedefine doğru, marşlardaki gibi, çelik adımlarla gidiyorsun. O arada, ayağının altında bir sürü şey ezilebiliyor ve bunu görmüyorsun. Halbuki o şeyleri ezerek amacına ermen imkânsız. Ayaklarının altında kalan, uğruna canını vermeye hazır olduğun o hayalden, bütün insanlar için iyiliklerle güzelliklerle dolu o dünyadan başkası değil.

Yine kitaba dönelim: "Çorum, Maraş, Elazığ, Balgat... Sivas... Hatay... Faşistler ülkeyi kana boğmuştu. Alevi köylerinde, işçi mahallelerinde halk kendini korumak için silahlanmıştı. Faşistler okullara, grevdeki işyerlerine, mahallelere saldırdıklarında, kahveleri taradıklarında, Alevileri, devrimci, demokrat insanları öldürdüklerinde, herkes devrimcilerin buna karşılık vermesini beklemez miydi?" O dönüşümde bu katliamların ne kadar payı oldu, yoksa açıklamayı orada aramayı sorumluluğu kendi dışındaki koşullara atma çabası olarak mı değerlendiriyorsun?..

Bunlar bizi sertleştirdi, çok insanın ölüyor olması, o kadar korkunç ölümlerin şiddete ve askerliğe getirdiği bir meşruiyet var. Herkesin birörnek olmasının meşrulaşması, çünkü ancak o şekilde hayatta kalabiliyorsun. Fakat ben o dönemde bulunmuş, çok yakın insanları kaybetmiş, o döneme büyük bir sevgiyle bağlı bir insan olarak, o koşullarda bile kendi ayaklarımızla yakalandığımız bu tuzağı görmemiz gerektiğini düşünüyorum. Çünkü biz kendimiz sosyalizm olmalıydık. Amacımız an ve an bütün davranışlarımızda, bütün örgütlenmelerimizde bütün yönelimlerimizde belirlemeliydi. Yaklaşan karanlığa karşı ancak böyle direnebilirdik. Mahallelere giderken, önceleri, sanki ayaklarını toprağa basmazdı da, yerin üstünde yürürdüm, öyle bir coşku vardı. Ama 80'e doğru, her gün gittiğim Gültepe'ye ya da Sefaköy'e işe gidiyor gibi gittiğimi hissetmişim. Ve bu beni çok korkutmuştu.

O zaman bunu farketmiş miydin, yoksa geriye dönüp baktığında mı görüyorsun?

Kesinlikle o zaman fark etmişim, kendimi memur gibi hissediyordum, diye geçirmiştim içimden. Önlem olarak daha çok şiir okumaya başladım; Nâzım Hikmet.

Neye bağlamıştın bunu?

Böyle tarif edemiyordum, ama hissetmişim. İnançsızlığımıza, inancımı kaybettiğime bağlayıp kendimi suçlamışım herhalde. Ama bunu sadece kendimde değil, başka insanlarda da fark ediyordum.

Behçet'le o konuşmayı yaptığınız zamanlar, öyle bir tartışma yakın çevrenizde var mıydı?

Hayır, bunu tartışmıyorduk. Ama evin mutfağında yaptığımız o konuşmayı çok iyi hatırlıyorum. Ben de Behçet'e katılmışım. Şöyle hissetmiştik: evet biz bunun içindeyiz, ama bu aslında, çekimine kapıldığımız, gerçekleştirebileceğimize inandığımız o hayata giden yol değil. Öte yandan, biz bunun dışında olamayız. Dışında olmak diye bir seçenek yok. Ayrılırsak bize kızılacak mı, hayır. Hiç öyle bir şey yoktu. Hatta darbeden sonra, aramızdan epey önce ayrılmış bir arkadaşla ilgili ve hepsi de doğru olmasına rağmen, ifade verildi diye çok kızmıştı arkadaşlar. Bizim böyle bir terbiyemiz vardı. O gün bırakıyoruz desek, bırakabilirdik. Ama biz bunu istemiyorduk. Canı gönülden inandığımız şeyin üstüne hiç leke düşmesin istiyorduk sadece. O coşku kaybolmuştu. Başından beri kendimizi içinde hissettiğimiz, kendimizi adadığımız o dünyayla ilgili tatsız bir gerçekle karşılaşmıştık. Ve değiştirmek için yapacağımız bir şey yoktu. O zaman şunu istiyorsun; bir güç, adeta bizim dışımızda bir güç, bizi şerefimizle ölene kadar iyi de olsa kötü de olsa, arkadaşlarımızla birlikte tutsun. Yani beklentimiz hayata dair değil, ölüme dair. Çünkü mensubu olduğumuz hareket, bize asker, memur olmamayı öğretmişti. Her şeyi kendimiz yaratacaktık. Ama şimdi yarattığımız şeyde, beklemediğimiz, sevmediğimiz, rahatsız olduğumuz şeyler görüyorduk. İşte bunun için şaşkındık. Bunların farkında olmağın mutsuzduk.

Bir yandan da Direniş Komiteleri'nin, Fatsa'nın olduğu dönemler değil mi?..

Bütün bunların bir ve aynı zamanda hatta aynı yerlerde olması doğal. Bunlar hem karşı karşıya hem yan yana duran, birbirini besleyen ama aynı zamanda yok eden eğilimler. Böyle olur. Hayatın akış tarzı bu.

Direniş Komiteleri'nin, Fatsa tecrübesinin özel bir yeri, anlamı var mıydı senin için?

Direniş Komiteleri bizim devrimci oluş sebebimiz, mahallelere gidişimizdeki o ruha birebir denk düşen, zaten o süreçten üretilmiş bir şeydi. Direniş Komiteleri, yaratılmasında hepimizin katkısı olan o mücadele pratiğinden çıktı.

Direniş Komiteleri döneminde, bugün yarın devrim bekleniyordu...

Çok büyük halk desteğinden kaynaklanıyordu... Fatsa gibi o kadar çok yer vardı ki, mesela Uşak, köylerine kadar örgütlüydü. Adana... Karadeniz, Trakya... Ve bu örgütlülük devrimciler gelince toplantı yapmak şeklinde değildi, orada kooperatifler vardı, bu ülkede insanlar bir başka hayat yaşıyorlardı. Fabrikada işçi olan birinin ailesiyle birlikte başka bir şehre örgütlenmek için yerleştiğini biliyorum. Böyle birçok insan vardı. Antep'e gitmiştim, daha sonra 89'da Nokta'da çalışırken, Bekir Çimen adındaki bir kişiye yapılan işkenceyle ilgili haber yapmak için, bütün köylerde dolaştık. Köy odasına gidiyorsun, bir sürü adam geliyor oturuyor, 80-85 yaşlarında ihtiyarlar. Hepsini sadece dayak falan değil, askıdan, elektrikten geçirilmişti... Bunca baskının nedeni, bir avuç devrimci genç değildi.

Bir de, devrimin "tarhiin zorunlu bir aşaması" olarak kaçınılmaz, sanki neredeyse iradenin dışında adeta kader gibi görülmesi var...

Çünkü kitaplar öyle yazıyordu. Halbuki insanlar yaparsa olacak. İnsanlar ne yaparsa, o olacak. Bu aynı zamanda bizim sarp, engebeli ve dolambaçlı yollarda geçecek uzun soluklu halk savaşı fikrimizle de garip bir biçimde çelişiyordu. Ama çok

hızlı bir gelişme olmuştu. Görülmedik bir katılım ve halk desteği vardı. Bu desteği iyi yorumlamak gerekirdi.

Senin zihninde o zamanlar nasıl bir devrim fikri, imgesi vardı?..

Sadece her şeyin değişeceğini düşünüyordum. Her şey değişecek ve çok güzel olacak. Herkes için, bütün insanlar için çok güzel olacak. Saf bir şey olarak bu hepimizin kafasında vardı. Sovyetler Birliği'nde binlerce insanı sonunda öldüren ve yok eden bir iktidara dönüşen devrimi yapan sosyalistler de bu fikirlerle yola çıkmıştı tabii ki. Biz zaten öleceğimizi düşünüyorduk, hiçbirimiz yaşamacağımızı düşünmüyorduk. Kendimiz için istediği-

Darbenin hazırlanmasında, faşizme karşı bir mücadelenin sağ-sol çatışması klişesine hapsedilmesinde, basının sorumluluğu büyük. Bu klişeye solcular da inanıyor.

miş bir şey değildi, ama mutlaka olacaktı. Yaşarsak, kendimizi Kolhoz tipi yerlerde hayal ettiğimizi hatırlıyorum. Behçet'le hayal kurduğumuzda, ikimiz de kendimizi bir tarlada ya da bir çiftlikte sabahdan akşama kadar emek veren, kitap okuyan insanlar olarak hayal ederdik... Kendimize biçtiğimiz gelecek buydu. Bununla gurur duyardık. Hiçbir zaman bir köy komününün başına getirileceğimizi filan da hayal etmedik... (gülüyor)

Darbeyi, hemen öncesini, 12 Eylül gününü, hemen sonrasını nasıl yaşadın?

Devrimci Yol, darbenin olacağını önceden biliyorlardı diye çok övünür ya (gülüyor)... Ewelden, bütün örgütlenme yapısı değişti, bunun tedbirleri alındı, bir darbe beklentisi içindeydik. Aslında, darbe hiçbir şeymiş. "Oh kurtulduk, artık kan dökmeyecek" duygusuyla halk çok sevindi deniyor ya, hiç beklemediğim bir tanıdığım da "rahatladım" demişti. Bizler böyle bir şey yaşamadık. Darbe olunca, bütün sendikalar, legal toparlanma yerlerimiz kapatıldı, biz zaten bunun tedbirlerini almıştık ve apayrı buluşma, anlaşma, konuşma yöntemleri geliştirmiştik. Dolayısıyla, legal yerlerin yasaklanması bir çok etkisi yapmadı bizde. Biz darbeyi operasyonlardan sonra hissettik.

O kadar kısa sürede, o kadar etkili olabileceğini tahmin ediyordunuz mu?

Hayır, beklemiyorduk. Hiç kimse yakalanmaz diye düşünüyorduk, o kadar insanın birbiri ardına yakalanması... Bir şeylerin bu kadar kolay çözümlenmesi çok büyük panik duygusu yarattı. Halk desteğinin bir kısmı da, bizim de diğer siyasi güçlerin yanında ihmal edilemeyecek bir güç olmamızdan ileri geliyordu. Bir güce biat etme, bir gücün peşinden gitme de vardı çünkü. Kitapta eleştirdiğim gibi hareket de bu yönelimleri besleyecek tarzda davranıyordu. O güç birdenbire dağılınca, çok büyük bir hayal kırıklığı yarattı.

O panik halini, "çözüldük, direnemiyoruz" duygusunu ilk nasıl yaşadın?

Açıkçası bunu bir hayal gibi yaşadım. Hiçbir şey bende şok yaratmadı: Operasyonlar, Behçet'in yakalanması... Bunlara kendimi çok hazırlamışım. Behçet'in karısı olduğum biliniyordu. Ben gecekondu mahallesinde, el matbaasında Behçet'in pullarını yapıyordum. Kimliğimin ortaya çıkmaması için Behçet'in karısı olduğumun anlaşılmaması gerekiyordu. Onun için de hiç ağlamadım. Bunlar için de çok gayret göstermedim. "Aman kendimi tutayım, ağlamamayım da, dışarıya karşı kahraman bir devrimci gibi davranayım" diye değil, kendiliğinden böyle oldu. Ama bunun doğal bir şey olmadığını sonradan anladım.

Behçet yakalandığında neredeydin?

Behçet'le ayrı şehirlerde yaşıyorduk. Hastanede ölüm halindeyken, doktorlar annesine telefon etmiş. Behçet'in işkencede ölümüne neden olan komiser Kemal Yazıcıoğlu bizi daha evlenmeden önceden tanıyordu. Evlendikten sonra, beni gözaltına alıp "artık evlendiniz, bu işlere karışmayın, yoksa sizi oyarım" falan filan demişti. Bizim özel polisimizdi, Devrimci Yol'a bakıyordu o. Hepimizi ilk baştan itibaren tanır. Kemal Yazıcıoğlu'na karşı dava açtık...

Avukat İbrahim Açı'nın baktığı dava mı?

Evet. Behçet'in bana verdiği isim Kemal Yazıcıoğlu, Fakat dava zamanaşımına uğradı. Ve Kemal Yazıcıoğlu ikinci dereceden sanık olduğu için kurtuldu. Gerçi diğerleri de beraat etti. Behçet'in davasının başında yer alması, işkencenin üstüne girdilmesi için önemliydi. Davanın otuz kadar avukatı vardı, fakat avukatların hiçbirisi gelmedi. Her ay yapılan bitmez tükenmez duruşmalara sadece İbrahim Amca'yla birlikte gittik. Ama polisler tam takım hazır oluyordular duruşmalarda.

Hastaneye gittin değil mi?

Evet. Hastanede kayıt defterinde "iyileşerek taburcu oldu" yazıyordu. Doktorlar bize telefon etmişti, "orada bir odaya atıldılar" diye. Hastanenin başhekimi "bu adam on iki kişinin katili, bu herifle doktor olarak ilgilenirseniz başınız belaya girer" diye tedavisini engellemiş. Başhekim de sonra kalp krizinden öldü, yargılanamadı. Ben durumu bildiğim için hastanenin içine girdim. Araya taraya bir odada buldum. Çok iyi doktorlar vardı, hatta dördü işkence davasında tanık oldular. O dönemde bu çok büyük bir cesaretti.

Behçet nasıl bir haldeydi, seni tanıdı mı?

Hayal meyal. Kolu bacağı kırık, her tarafı morarmış, çürümüş çok fena bir haldeydi. Behçet'e çok kötü işkence yapmışlar, inanılmaz şeyler yapmışlar. Zor konuşuyordu. "Ayşegül seni arıyorlar, kaç!" dedi. Ben ona "konuştun mu" diye sordum. Kendimi hiç affetmediğim şeylerden biridir bu. O "seni çok özledim, seni çok seviyorum" dedi. Ben buna karşılık, "konuştun mu" dedim. "Kimseyi ele vermedim" dedi. Hastanedeki doktorlarla konuştum. Böbrekler çalışmıyordu. Ertesi gün kimliksiz gittim hastaneye. İşkence ekibi yaşadığını, odaya çıkarıldığını duyunca hemen gelmiş. Beni yakaladılar. Ankara'dan tanıdığım polislerden biri değildi. Ben "kız kardeşiyim" dedim. Behçet çok uzun boylu ve açık tenli, birbirimize hiç benzemiyoruz. O sıralarda yalan söylemeye alışığım tabii. İlegal yaşıyoruz, bütün gün yirmi yere gidiyorum, hepsinde ayrı bir hikâye uyduruyorum. Kimlik istedim, "çantamı aşağıda akrabalara bıraktım, ben torbaları taşıdım" dedim. Zaten onların kafasındaki solcu kız klişesine de uymuyorum. Kolumdan tuttu. Kemal Yazıcıoğlu'nu arıyor. "Amir sorguda," dedi. Yani işkence yapıyor birilerine. Telsizle konuşmaya çalışırken, ben kurtuldum kaçtım. Sonra bir daha hastaneye gidemedim. Amcam kanalıyla Mamak Paşası'ndan özel izin aldık. Annesi böylece başında bekleyebildi. Silahlı bir tim odada bekliyordu. Benim annem ve babam da çok sahip çıktılar. Öldüğü haberini ben telefonla aldım. Otopsi için başvuruldu. Otopsi Behçet'in bütün ailesinde korkunç bir travma oldu. Dışardan otopsi sırasında çıkan testere seslerini duymuşlar. Hâlâ, o dehşetin etkisindedirler... Bütün hayatları altüst oldu.

12 Eylül'e dair yazılan romanları, hikâyeleri, çekilen filmleri nasıl buluyorsun? İçlerinde beğendiklerin, sana olumlu gelenler hangileri?

Murat Uyrakulak'ın kitabını, "Tol'u çok sevdim. Niyazi Zorlu'nun kitabı "Hergele Aşıklar" da, tü-

müyle farklı bir açıdan anlatıyor bu dönemi. Her iki kitabın da özelliği o döneme doğru bir sevgiyle ve en önemlisi de sevgiyle yaklaşımları. "Hergele Aşıklar" aynı zamanda büyük bir muhalif kitap, di- liyle, anlatımıyla... Okulda altına çiş yapan çocuğu hiç zorlamadan bir düzen sorunu olarak sunabil- meyi başarmış Niyazi Zorlu. 12 Eylül üzerine yazı- lanların, 12 Eylül edebiyatı diye kodlanan şeyin bir kısmı, içeride yatmış çıkmış insanların yazdıkla- rıydı. Bugünü de izah ediyor o romanlar aslında. Solun 80 sonrasında kendini topluma sunacağı kimliğin de ipuçları var bu romanlarda. Solun, kur- tarıcı ve kahraman kimliğinden sıyrılıp, başına ne geldiğini de anlamamış, yenik ve mağdur kimliği- ne doğru daralması. 12 Eylül edebiyatını yani, bü-

Fotoğraflar: Şahan Nuhoğlu

tün bir dönemi hastalık- lı terörist tipleri ekse- ninde anlatmaya çalış- şanları saymıyorum.

Mağduriyet edebiyatı, o dönemi yaşamış insanları bile isyan ettirecek kadar, hikâyelerin kabalığı, kendisinden geriye yalnızca bunun kaldığına iman etmiş olmaktan kaynaklanan bitmez tükenmez iş- kence anlatıları... Böylelikle unutulmuş dönem, bu romanlarla canlanmadı aksine daha da karanlıkta kaldı. Tabii yazarları bu sonucu hesaplamıyorlardı. İçine düştükleri koşullarda -bu romanların çoğu hapiste yazıldı- kendilerinden yavaş yavaş uzak- laşmaya başlayan halka ne kadar acı çektiklerini anlatarak yeniden ulaşmaya çalışıyorlardı. Halbuki bizim kahramanlığımız, hiç tanımadığın mahallele- re, inancımızdan başka hiçbir şey taşımadan gi- debilmemizdi. Özgüvendi. İlişki kurma sevgisi, se- vecenlik, insanların ihtiyaçlarına duyarlıklarımız, sevginin verdiği o sezme gücü... Bizim hikâyemiz buydu. Bugüne ışık tutacak hikâye de bu.

Romandaki gazeteci tipini ortaya çıkaran neydi?

85'te Yavuz ölüyor, ama Gülay'ın hikâyesi orada bitmiyor. Gazeteciyle konuşmada aktarmaya çalış- tığım kültürel ortam, 80'lerin ikinci yarısından sonra, 90'larda belirginleşmeye başladı. Zamanı zapturapta alma, bir bütünlük içinde verebilme kaygısıyla o gazeteci anekdotunu ekledim. Ayrıca, darbenin hazırlanmasında ve faşizme karşı bir mücadelenin sağ-sol çatışması klişesine hapse- dilmesinde, yaratılan o kanlı terörist imgesinde basın sorumluluğu büyük. Hayret edilecek bir şey. Bu klişeye solcular da inanıyor. Bu ülkede faşiz- me karşı mücadele verildiğini unuttular. Mesela, Can Dündar köşesinde yazmış, 78'liler Vakfı'na asmışlar. Elimize silah verdiler, birbirimizi vurduk,

diye... Ben ilk önce fraksiyon çatışmasından bah- sediyor sandım. Meğer sağcılarla solculardan bahsediyormuş. Hayır, 80 öncesinde bu ülkede sağ-sol çatışması yoktu. Faşizme karşı mücadele vardı. Bu haklı ve doğrudu. Olayı sağ-sol çatış- ması olarak lanse eden büyük medyaydı. O gaze- teci tipi biraz bunu anlatmak, biraz o kültürel orta- mı tarif edebilmek içindi.

ÖDP'nin geniş bir kesimi Devrimci Yol kökenli.

ÖDP'yi nasıl değerlendiriyorsun?

Ben ÖDP'li olmadım. Çünkü ÖDP'den önceki De- mokrat dergisi ve Toplumsal Araştırma Vakfı gibi örneklerde, tamamen eski reflekslerle hareket edildiğini düşündüm. Sol hareket içinde, neyin ne amaçla yapıldığını anlayabilecek kadar zaman ge- çirdim. Demokrat ve Vakıf sürecinin, en önemli- si 80 öncesinin bir özeleştirisi yapılmadan bugün solun ihtiyaçlarını karşılayacak bir örgütlenme ya- pılamayacağına inanıyorum. Sivas katliamından sonra, toplumda laik bir kırpıdanma oldu. Yıllar- da sonra büyük çapta ilk toplumsal tepkiydi. ÖDP bu dalganın üstüne kurulmaya çalışıldı. O dönemde ÖDP'ye üye olan bir sürü insanda laikçi- lik öne çıkıyordu. ÖDP'nin harcında, dile getirilme- yen kemalizm ve laikçılık bol bol vardı. İkinci öne çıkarılan unsur da devrimcilerin birlik olmasıydı. Halbuki böyle bir şey de gerekmiyor. Ya da birlik için birçok şeyin tartışılması gerekiyor. Sanki eski reflekslerle hesaplaşmış, sadece 80'e kadar de- ğil, 80 sonrası olan biten, dünyada yaşananlar değerlendirilmiş, birtakım kavramlar üzerine, sos- yalizm düşüncesi üzerine yeniden düşünülmüş gi- bi bir yapı kuruldu. Kısa zamanda zaten bileşenle- rine ayrıldı. Çünkü sadece Dev-Yol değil, diğerleri de o konuda samimi değillerdi, herkes daha son- raki aşamalarda koparacağı parçası düşündü. Ba-

Bugün sol, solculuktan korkuyor. Yaratılan klişe solcu tipine öyle inanmış ki, öyle görünmemek için milliyetçiliğe, yoksullara sırtını dönmeye razı olabiliyor.

zıları da, yeniden bir şeylerin olabileceğine inandı. Yeni yeni toparlanan, tartışmaya çalışan, yeni bir umut arayan insanların da kolları kanatları kırıldı. "Eski refleksler aşılmadı" diyorsun ya, asıl sorun tutulması gerekenlerin terk edilmesi, terk edil- mesi gerekenlerin tutulması galiba. Aman kaba solcu gözükürüz korkusuyla, solu sol yapan fikir- lerden öcü gibi kaçılır oldu...

Radikallikten ürkrüyor solcular sanki. "Biz de sizin gibiyiz" mesajını vermeye çalışıyorlar. Sol tarihsel olarak diğer siyasî güçlerden farklılığıyla var oldu. Bugün sol, adeta solculuktan korkuyor. Medyanın ve sistemin yarattığı klişe solcu tipinin kendisini temsil ettiğine öyle inanmış ki, böyle görünme- mek için milliyetçiliğe, basmakalıplığa, yoksullara sırtını dönmeye bile razı olabiliyor. 80 sonrası si- yasî yapılar bu zihniyetin izini taşıyor. 80 sonra- sında, bir sürü insan işlere girdi, hayatlar kurdu, standartlar değişti deniyor. İçerden çıktıktan son- ra arkadaşlar bu manzaraya bakıp, -bu ifade de edildi- "insanlar hayatlarını değiştirmek istemeye- cekler, biz bu malzemeyle ne yapabiliriz" diye dü- şündüler. Bu bakış açısının hiçbir olumlu dönüşü- me yol açmaması bir yana; o malzeme de gittikçe kötüleşiyor.

Bugün aktif bir siyasal faaliyet içinde misin, kendine yakın bulduğun bir yapılanma var mı?

Güce, iktidara dayalı siyasal yapıların sorgulan- dığı yeni sol anlayışlara yakınlık duyuyorum. Dünya çapındaki alternatif küreselleşmeci hare- ketler... Hiçbir yapılanma içinde değilim. Olmak istiyorum, ama olamıyorum.

Kendi hamuruna katmak

Latin Amerika'nın en kıyak damarı desek Marquez'e, Fuentes'e, Cortazar'a haksızlık olur mu? Yeni kitabı "Tepetaklak" öyle bir başyapıt ki, o abideler bile önünde saygıyla eğilir. Bize kalırsa, en azından bir süre, cep telefonu gibi taşımakta fayda var. Keşke öyle bir cihaz olsa, tuşa basınca sayfalar çevrilse, mesajlar okunsa, irtibatlar kurulsun. 29 numaralı vagonumuzu pas geçmemiş olanlar biz leb demeden kestaneyi anlamışlardır, lafı uzatmadan "dede"ye bağlanalım: Huzurlarınızda, 12 soruda Eduardo Galeano...

Globalleşme

Bu yeni bir fenomen değil, uzun bir geçmişe sahip bir trend. Son yıllarda, iletişim ve ulaşımındaki başdöndürücü gelişmeler ve ulus ötesi sermaye evlilikleriyle müthiş bir hız kazandı. Ancak, globalleşmeyle enternasyonalizmi birbirine karıştırmamak gerekiyor. İnsani durumun evrensel olduğunu biliyoruz; benzer arzular, korkuları, ihtiyaçları ve düşleri paylaşıyoruz. Ama bunun, zincirlerinden boşanmış sermayenin ulusal sınırları silmesiyle bir alakası yok. İnsanların seyahat etme özgürlüğü başka şey, paranın ki başka şey. Bu, Meksika-ABD sınırında çok net olarak görülüyor. Para ve mal söz konusu olduğunda ortada bir sınır yok, ama insanlara karşı Berlin duvarı ya da Çin Seddi gibi.

İnsanın yiyeceğini seçme hakkı

Her gün beş yeni restoran açan McDonald's gibi başarılı şirketler globalleşmenin mükemmel sembolleri. Benim açımdan Berlin duvarının çöküşünden daha belirleyici olan, "demir perde"nin -demirden değil, haşlanmış patates-ten yapıldığı anlaşıldı- ortadan kalktığı günlerde, Moskova'nın Kızıl Meydan'ındaki McDonald's'in önünde Rusların kuyruğa girmesi idi. Dünyanın "McDonald'slaştırılması", gezegenin dört bir yanına plastik gıda tohumlarının ekilmesi demektir. Fakat, McDonald's'in başansı, en temel insan haklarından biri olan insanın kendi yiyeceğini seçme hakkını yaraladı. Mide, insan ruhunun unsurlarından biridir, ağız da onun giriş kapısıdır. Ne yediğinizi söyleyin, size kim olduğunuzu söyleyeyim. Mesele ne kadar yediğiniz değil, ne yediğiniz ve bu seçimi nasıl yaptığınızdır. İnsanların yemek yapmaları kültürel kimliklerinin önemli bir parçasıdır. Yoksul, hatta çok yoksul insanlar için bu çok önemlidir. Çok az yiyecekleri olan ve geleneklere saygı duyan yoksul insanlar, yemek yemek gibi basit bir şeyi bir ritüele dönüştürürler.

Standartlaşma

Dünyanın en güzel tarafı içinde birçok dünya barındırması. Bütün insanlığın mirası olan kültürel çeşitlilik; insanların yemek tarzlarında olduğu gibi duygularında, düşlerinde, konuşmalarında ve danslarında tezahür ediyor. Kültürel davranışların standartlaşması yönünde çok belirgin bir trend var. Fakat aynı zaman da, korumaya değer farklılıklara sahip çıkan insanların bunu geri itmesi söz konusu. Sosyal farklılıkların değil kültürel farklılıkların vurgulanması insanlığa tek bir çehre değil, birçok çehre kazandırır. Bir çiğ andıran bu zorlama standartlaşmaya karşı, dini fanatizm ve umarsız tepkilerden kaynaklanan çılgınca reaksiyonların yanı sıra, çok sağlıklı bir reaksiyon var.

Açlıktan ölmekle sıkıntıdan patlamak arasında tercih yapmamız gereken bir dünyaya mahkûm olduğumuzu sanmıyorum.

Hareket halindeki kimlikler

Kültürel kimlik müzede sessizce duran kıymetli bir vazo değildir. Hep hareket içindedir, değişim halindedir ve hep gerçekliğin meydan okumasıyla karşı karşıyadır; bizatihi gerçeklik de hareket halindedir zaten. Neysem oyum, ama aynı zamanda olduğum şeyi değiştirmek için ne yapıyorsam oyum. Anı ırk olmadığı gibi, anı kültür de yoktur. Ne talihliyiz ki, her kültür uzaklardan gelen un-

surlardan oluşur. Bir kültür ürününü tarif eden şey -bu ister bir kitap, şarkı, atasözü veya bir futbol stili olsun- nereden geldiği değil, ne olduğudur.

Tipik bir Küba içkisi olan "daiquiri" de Küba'dan eser yoktur. Ne buz, ne limon, ne şeker ne de rom Küba kökenlidir. Şekeri, Amerika'ya Kristof Kolomb Kanarya adalarından getirdi. Yine de daiquiri Küba içkisi kabul edilir. Endülüs'ün "churro fritters"ı Ortadoğu'dan, İtalyan makarnası Çin'den geldi. Hiçbir şey kökeniyle tarif edilemez. Önemli olan onunla ne yapıldığı ve bir toplumun düş kurarken, yaşarken, dans eder-

Mide insan ruhunun unsurlarından biridir, ağız da onun giriş kapısıdır. Mesele ne kadar yediğiniz değil, ne yediğiniz ve bu seçimi nasıl yaptığınızdır...

ken, oynarken, sevişirken onunla ne ölçüde özdeşleştiğidir. Dünyanın olumlu tarafı budur: Mütemadiyen birbirine karışmak ve yeni meydan okumalara yeni karşılıklar bulmak.

Ancak, zorlama globalleşme nedeniyle bugün standartlaşma yönünde bir

trend var. Bu trendin kaynağı büyük medya gruplarının bugüne kadar görülmemiş ölçüdeki gücüdür.

Geleceğin umudu: İnternet ve kamusal radyo

Her ülkenin anayasasında yazılı olan ifade özgürlüğü dinleme hakkına indirgenmiş değil mi? İfade özgürlüğü aynı zamanda konuşma hakkı değil mi? Kaç kişinin konuşma hakkı var? Bu sorular birbirleriyle yakından alakalı ve kültürel çeşitlilik azap çekiyor. İletişim dünyasında bağımsız faaliyet imkanları giderek daralıyor. Ege-men medya grupları ameliyat edilmiş haberlerle birlikte mümkün olan

Eduardo Galeano

tek dünyanın mevcut durumunun olduğu vizyonunu empoze ediyor. Milyonlarca gözü olan bir yüzü standart iki gözlü hale getirmekten farkı yok bunun.

Umut verici olan şey internetin gün batımı; umudu ayakta tutan paradokslardan biri de bu. Global askeri stratejiyi koordine etme ihtiyacından doğmuştu. Başka bir deyişle, savaşa ve ölüme hizmet etmek için ortaya çıkmıştı. Ama şimdi, eskiden fark edilmeyen sayısız sesin forumu haline geldi. Bugün bu sesler duyulabiliyor ve bu yeni aracı kullanarak iletişim ağları kuruluyor. İnternetin ticari amaçlarla ve insanların manipüle etmek için de kullanılabileceği doğru. Ama, televizyon ve yazılı basının dikte almadığı bağımsız düşünceler için çok önemli bir ifade özgürlüğü alanı açtığı su götürmez bir gerçek. Radyoda da iyi şeyler oluyor. Latin Amerika'da yerel-kamusal radyoların çoğalması insanların kendilerini ifade etmeleri için geniş bir spektrum sunuyor. İnsanlarla olup bitenler hakkında konuşmak, onların kendi hayatlarını anlatmalarını dinlemekten farklı bir şeydir. Bu gerçekleştiğinde ifade özgürlüğüne hak ettiği saygı gösterilmiş olacaktır.

Amaç ve araç

Eski Yunan'da katillerle birlikte hançerler de cezalandırılırdı. Cınayetlerde kullanılan hançerler yargı tarafından nehere atılırdı. Araçlarla

amaçları karıştırmamalıyız. Latin Amerika'nın talihsizliği şu ki, Amerikan modeli ticari televizyon kök salmış durumda. Bambaşka amaçlara hizmet eden Avrupa televizyon modelinden hiçbir şey öğrenmedik. Almanya, Danimarka, Hollanda gibi ülkelerde, kamusal niteliği sayesinde çok önemli bir kültürel rol oynuyor, her ne kadar bugünlerde eskiden olduğu kadar güçlü olmasalar da. Latin Amerika'daysa, ABD televizyon modeli yüzünden, satan her şey iyi, satmayan her şey kötü telakki ediliyor.

Yerilerin mücadelesi

Latin Amerika'nın en önemli gizli gücü ve enerji kaynağı, kendilerini yerli hareketleri ve onların sahip çıktıkları değerlerin müthiş güçleri vasıtasıyla ifade eden halklardır. Bu değerler doğayla uyum içinde yaşamak ve açgözlülüğe odaklanmayan topluluklarda hayatı paylaşmaktır. Bunlar geçmişten devralınan fakat geleceğe dair olan ve bugün için de hepimiz için geçerli değerler. Geniş kitleler bu değerleri paylaşıyor, çünkü bunlar sefakat ve dayanışmanın olduğu bir dünyanın değerleri. Son yıllarda ciddi biçimde yaralanan ve bazı durumlarda imha edil-

mamız gerekiyor. Doğa bir manzara değildir, içimizde bir şeydir, birlikte yaşadığımız bir şeydir. Sadece ormanlardan bahsetmiyorum, Amerika yerlilerinin doğaya saygı olarak yaptıkları her şeyi kastediyorum. Doğayı kutsal bir varlık olarak görüyorlar, şu anlamda: Ona verilen zararın eninde sonunda kendilerine zarar vereceğine inanıyorlar. Dolayısıyla her cinayet bir intihar haline geliyor. Bu durum, yürümenin ya da temiz hava teneffüs etmenin mümkün olmadığı gelişmiş dünyanın kötü kopyaları olan büyük Latin Amerikan şehirlerinde gözlemlenebilir. Havası, suyu ve toprağı zehirli bir dünyada yaşıyoruz. Fakat daha önemlisi, beyin-

Top ve ben uyumlu bir çift olmadık. Başka bir bakımdan da felakettim. Rakip takım iyi oynadığında gidip tebrik ederdim. Bu, modern futbolda affedilmez bir günah.

miş bir dünya bu. Bizim dünyamız bencilik ve "gemisini kurtaran kaptandır" inancı üzerine kurulmuş bir dünya.

Halk ve toprak

500 yıl önce, Latin Amerikalara insanı doğadan ayrı tutmayı öğretmişlerdi. Doğa bir tarafta, insanoğlu öteki taraftaydı. Bu boşanma bütün dünyada vuku buldu. İdollere taptıkları gerekçesiyle birçok yerli diri diri yakıldı. Onlar kendi çağlarının çevrecisiydiler, bana anamlı gelen tek ekolojiyi uyguluyorlardı: Doğayla hemhal olan bir ekoloji. Doğayla uyum ve hayata komünal yaklaşım, 500 yıllık yargılama ve aşağılamaya rağmen antik yerli değerlerinin hayatta kalmasını sağladı. Asırlar boyunca, doğa dizginlenmesi gereken bir canavar olarak görüldü; adeta yabancı bir düşman ve bir hain gibi telakki edildi. Eylemlerden çok sözcüklere yaslanan palavracı reklamcılık sayesinde şimdi hepimiz "yeşil" ya, doğa korunması gereken bir şey oldu. Fakat ister hükmedilecek, ister korunacak ve kâr için sömürülecek olsun, bizden ayrı bir şey olarak görülüyor. Doğayla hemhal olma duygusunu yeniden kazan-

lerimiz zehirlenmiş durumda. Samimi dileğim o ki, kendimizi iyileştirecek enerjiyi edinebilelim.

Bir mancinik olarak hafıza

Aşkın ve Savaşın Gündüz ve Gecele ri adlı kitabımda, anılarımızın bizim mutlu olmamızı sağlayıp sağlayamayacağını sormuştum kendime. Hâlâ bir cevabım yok. Bir Amerikan romanı okumuştum, büyük dede torunun çocuğuyla buluşur. Büyükdede hiçbir şey hatırlamaz, çünkü bunamıştır. Düşünceleri su gibi renksizdir. Çocuğun da anıları yoktur, çünkü yaşı daha çok küçüktür. Kitabı okurken şöyle düşünmüştüm: Ne mutluluk!

Ama bu, benim peşinde olduğum mutluluk değil. Ben hatırlamaktan ve hatırlamaya karşı savaşmaktan doğan mutluluğu istiyorum; hüznü, acıyı ve tecrübenin açtığı yarayı içeren, ancak ileriye götüren bir mutluluk. Bir çapa, geçmiş demir atan bir hafıza değil, bir mancinik olarak hafıza. Bir yere vemiş bir hafıza değil, bir başlangıç noktası olarak hafıza. Amerika kıtasında bir yerli geleneği var, Pasifik adalarında, Kanada'da, Meksika'da Chiapas'ta rastlanan bir gelenek bu: Bir seramik ustası yaşlandığında; elleri titremeye, gözleri zayıflamaya başladığında zanaatını bir törenle bırakır. Bu törende en güzel işini, zanaata yeni başlayan bir çırağa sunar, çırağ o çömleği alır, yere çarpıp bin parçaya böler. Sonra o parçaları alır, kendi çamuruna katar. Benim inandığım hafıza öyle bir şey.

Otoportre

Yazdığım kitapları kategorileştirmekte zorlanıyorum. Tahayyülle olgular arasında bir sınır çizmek kolay değil. En çok sevdiğim şey öykü anlatmak. Ben kendimi öykü anlatıcısı olarak görüyorum. Veriyorum ve alıyorum. Sesleri dinliyorum ve onları yaratıcı bir eylemle öyküye, denemeye, şiire, romana dönüştürüyorum. Standart ayırmaların ötesine geçerek türleri kaynaştırmaya ve bütünlüklü bir mesaj vermeye çalışıyorum, zira dille böyle bir sentez yapılabileceğine inanıyorum. Gazetecilikle edebiyat arasında bir sınır yok. Edebiyat, bir toplumun çeşitli türlerde ürettiği yazılı mesajların toplamıdır. İçinizden geleni bir gazeteci ya da bir edebiyatçı olarak söyleyebilirsiniz. İyi gazetecilik aynı zamanda iyi edebiyat olabilir, Jose Martí'nin, Carlos Quijano'nun, Rodolfo Walsh'ın ve birçok başka ismin kanıtladığı gibi.

Ben hep bir gazeteci oldum ve öyle devam etmek istiyorum, gazete bürolarının o sihirli dünyalarına adım atmış birinin oradan ayağını kesmesi mümkün mü? Orada özlü olmayı, özetlemeyi öğreniyorsun, bu birçok konu hakkında yazmak isteyen biri için ilginç bir deneyim. Ayrıca, kendi küçük dünyandan çıkıp gerçeklerle yüzleşmeye, başkalarının şarkılarıyla dans etmeye mecbur kalıyorsun. Dışarı çıkıp insanları dinlemek zorundasın. Bir de madalyonun öteki yüzü var: Aciliyet. Yazarken tek bir kelime için üç saat harcadığım oluyor, gazeteciliğin bana vermediği tek lüks bu.

Düşler ve uyanık olmak

Benim tek derdim maskelenmiş bir gerçekliği açığa çıkarmak, gördüğümüz ve gizli kalan şeyler hakkında yazmak. Sahte ve yanıltıcı bir gerçekliği gözlemekle ortaya çıkan bir gerçektir bu, aynı zamanda bilinmeyen veya pek duyulmayan gerçekleri dile getirmenin yoludur. Gerçeğin ne olduğuna bakmadan onu değiştirmenin sihirli bir formülü yok. Onu değiştirmek için önce ne olduğunu görmek gerekiyor. Latin Amerika'daki sorun da bu. Onu göremiyoruz. Kendimize körüz, çünkü kendimize başkalarının gözüyle bakmaya şartlandırılmışız.

Futbol

Bütün Uruguaylılar "gol" diye bağırarak doğar. Doğumevlerimizin bu kadar gürültülü olmasının sebebi de bu. Her Uruguaylı gibi ben de futbolcu olmak istemiştım. Sekiz yaşında oynamaya başladım, ama beceremedim, çok sakardım çünkü. Top ve ben uyumlu bir çift olmadık. Karşılaştığım bir aşkı benimkisi. Ayrıca, başka bir bakımdan da felakettim. Rakip takım iyi oynadığında gidip onları tebrik ederdim. Bu, modern futbolda affedilmez bir günah.

Niçin Kafka okumalı?

Ünlü marksist düşünür Georg Lukacs, onca yıl "gerçekçi değil" diye Kafka'yı karaladıktan sonra, bir gece apansız evinden alınıp ne ile suçlandığını bilmeden sorguya çekilmek üzere bir şatoya götürüldüğünde, ağzından şu sözler dökülmüş: "Kafka gerçekçiyim." Bunu anlamak için ne marksist olmak gerekiyor, ne de Joseph K.'nin talihsizliklerine uğramak. "Alakarga"nın 80. ölüm yıldönümünde, birkaç sayı sürdüreceğimiz anma şenliklerine başlıyoruz...

Galiba inandığım tek yazar Kafka. Onun bir cümlesini okuduğumda, gözümü boyamak ya da yanıltmak için yazdığını düşünüyorum. İnankı maksadıyla yazmayan, eserleri bende böyle bir kesinlik ve benimseme ilişkisi uyandırmayan pek çok yazar var sevdiğim. Kafka'yı ise seviyorum, çünkü ona inanıyorum. Bu duygusal bir şey, izaha gelmez. Otuz altı çocuğum olsaydı, içlerinden birine diğerlerinden daha fazla güvenirdim diye tahayyül ediyorum. Benim açımdan, Kafka'nın durumu da öyle: Yazdığı şey hakkında asla şüpheye düşmüyorum. Eğer gökyüzü yeşil ya da siyah ya da kırmızı dıyorsa, ona inanıyorum. Bana söylediğini yiyip yutuyorum, sindiriyorum; tamamen benim inancım, benim kanaatim haline geliyor. Ta gençliğimdeki ilk okumalardan itibaren Kafka'yla hep böyle oldu.

Bende bu etkiyi uyandıran iki kişi tanıyorum: Michaux ve Kafka. Michaux da bana ne söylerse inanırım, ama bugün sanki Kafka'nın bana söylediklerine inanmayı tercih etme eğilimdeyim. Bunun yansıtmayla en ufak bir alakası yok. Kimse Kafka olmak istemez; ama Kafka'nın uyardığı inanç edebiyattan kaynaklanıyor. Varlığından, varlığa dair ortaya

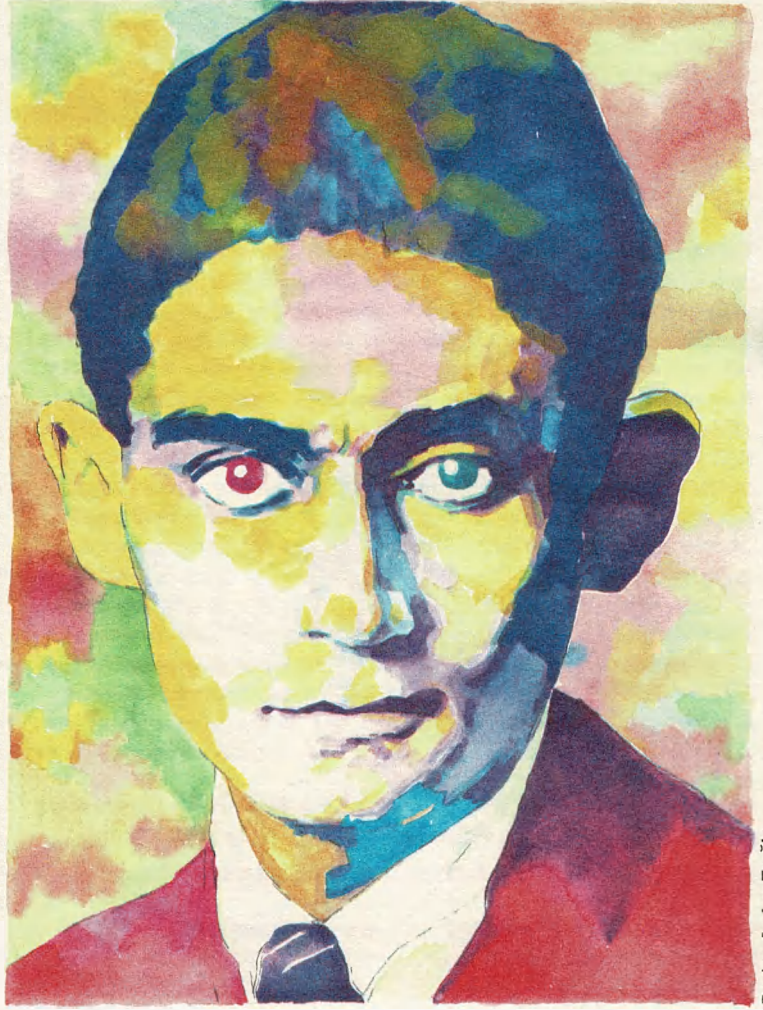
İnandığım tek yazar Kafka. Kimse Kafka olmak istemez; ama Kafka'nın uyardığı inanç varlığından, varlığa dair ortaya attığı sorudan kaynaklanıyor.

attığı sorudan kaynaklanıyor. Belli bir kutsallık ya da dinilik biçimine duyulan bir bağ söz konusu olabilir mi? Hiç şüphesiz; ama öyleyse bile bunun ne olduğunu bilemiyorum. Kafka'nın zaman zaman ayrıntılar üzerinde ondan önce kimse'nin göstermediği bir dikkati, ilgisi ve uyanıklığı var. Bunu kanıtlaması zor, ama bende bu duyguyu uyandırıyor: Onbinlerce yıldır hepimiz aynı şeyleri gördük ve bazı noktalarda bazı şeyleri ilk fark eden ve kaydeden Kafka oldu. Romanları, bazı yerlerde, dehşetle ya da hayranlıkla veya hayretle bunu bize aktarır. "Günlük" de öyle. Bazen küçücük ayrıntılardır söz konusu olan. Örneğin, Yahudi tiyatrosunun müdiresi Bayan Tschissik'in içinden geldiği gibi konuştuğunda yüzünü bir anda aydınlatıveren o yoğun parlaklığı. Ağzının kenarıyla, gözlerinin ucunda aynı anda oluşturan kınışıklığa yol açan bir parlaklık. Dudaklarla göz arasındaki ilişkiyle kendini ifade eden, yüzün eksiksiz hakikat anı, Kafka'dan başka kim bundan bahsetti? Kimse.

Pierre Dumayet

Romancı, denemeci, televizyon belgeselleri ve programları yönetmeni. 1976'da Antenne 2 için "Metamorphoz" üzerine bir belgesel, 1990'da Arte için "Kafka" belgeseli, 2002'de de yine televizyon için 52 dakikalık "Kafka'nın Yazışmaları" filmlerini hazırladı.

Resim: Arslan Eroğlu

Dehşetli evlilik arzusu

Bana öyle geliyor ki, hayatından yola çıkarak Kafka'ya dair sorular sormak fazla riskli, çünkü hayatının gerçekten nasıl olduğunu, ne olduğunu bilebilmek çok zor. Durmadan hayatından bahseder, ama hayatını tam olarak sadece yazdıklarından biliyoruz. Örneğin, "Günlük" sayesinde, Felice'le ilişkisine dair bir fikir edinebiliyoruz. Bu hikâyenin başlangıcı da çok tuhaf. Felice'le ilk defa karşılaştığı ana, Brod'un evindeki akşam davetine ayırdığı daha ilk satırlardan itibaren hep bu tuhaflık var: salona girdiğinde, Felice'in masada oturduğunu ve onu hizmetçi sandığını yazıyor. Bir akşam yemeği için davetliler gelirken hizmetçinin masada oturuyor olması çok ender rastlanır bir durumdur herhalde. Onu daha ziyade zarafetten uzak, nahoş ve kesinlikle manasız buluyor ve bu saptamalar onu beklenmedik bir sonuca ulaştırıyor: Daha o akşam Felice'le evlenmeye karar veriyor. "Evlenmek" onun için ne anlama geliyor? Kafka sürekli olarak dehşetli evlenme arzusu duyan bir adam. Ayrıca, nişanlanmaya da meraklı, sık sık nişanlanıyor; tabii nişanı bozuyor da, bu konuda ona yardımcı

olanların sayısı da az değil, çoğu zaman öyle olmasını dilemediği halde nişanı bozuyor.

Tavırlarında en açık olan, adabımuâşeret kurallarına, âdetlere karşı özgürlüğü; bu da gençlik, güç ve sağlık belirtisi. Örneğin, bir akşam, Felice'le çok kötü bir gün geçirdikten sonra, etrafındaki herkesin evlenmemesi konusunda fikir birliği ettiği, hatta evlilik fikrine açık açık güldükleri bir zamanda, evine dönüyor ve yazıyor: "Değişen bir şey yok".

Kafka'nın isyankâr bir yanı da var. Birinin ona yapmasını söylediği şeyi yapmaktan asla hazzetmiyor. Ve bu uzlaşmaz bağımsızlıkta, bize dokunaklı gelen bir yan var. En azından bazılarımıza. Flaubert yoldaş bize bunu uzun zamandır öğretiyordu. Flaubert, Kafka için de bir usta ve dosttu.

Kafka'nın kehanetleri

Kafka'nın yazılarında Gulag ve Sovyet bürokrasinine dair öngörülerini görmek pek çok kişiye çok sarsıcı gelmişti. Neyse. Esasında, bir metnin kâhince olup olmadığını sormanın pek bir anlamı yok. Bütün büyük edebî metinler kâhincidir, illa ki. Ama Kafka'nın eser-

lerinin okunma sürecine, okunma tarihine bakarsak, "Şato"dan "Dava"ya 20. yüzyılın olayları önemli bir rol oynamıştır, bu inkâr edilemez. Aynı yoldan ilerlersek, "Metamorfoz"un ("Dönüşüm") gelecekteki hangi olayın kehaneti olduğu sorusunu kendimize sormamız lazım herhalde.

Nerede gülmek lazım?

Bana öyle geliyor ki, Kafka'yı yorumlamak çoğu zaman kesinlikten oldukça uzak, kararsız, belirsiz kalıyor. İnaniyorsun, ama asla tam olarak anlamadığından kesin emin olamıyorsun. Bir örnek vereyim. Hiçbir zaman Kafka'yı spontane olarak komik bir yazar gözüyle okumadım. Metinlerinin içinden sürekli mizah akar, evet, ama asla sizi katıla katıla güldürecek raddede değildir bence.

Oysa, "Günlük"te, "Metamorfoz"u dostu Max Brod'a yüksek sesle okuduğunu ve bütün okuma boyunca kahkahalarla gülmekten yerlere yattıklarını anlatıyor. Kafka'nın bu anlatığına şüpheyle bakıyor değilim –kesinlikle çok

"Günlük"te, "Metamorfoz"u dostu Max Brod'a yüksek sesle okuduğunu ve kahkahalarla gülmekten yerlere yattıklarını anlatıyor. Peki, "Metamorfoz" niçin bizi güldürmüyor?

gülmüşlerdir. Ama, tam olarak neye güldüklerini anlayamıyorum. Ve bu benim için hâlâ hakiki bir soru. Olayların ağırlığı mı bizi "Metamorfoz"un güldürücü komikliğini kavramaktan aciz kıldı? Buna inanmakta zorlanıyorum biraz. Peki o zaman, "Metamorfoz" niçin bizi güldürmüyor? Halbuki ona ve aynı şekilde Brod'a kahkahalarla gülmek gayet tabii geliyordu. Bunun kafamızı kurcalaması ve bizi kaygılandırması lazım. Metne sayfa sayfa, sahne sahne geri dönüp bir bilinç sınaması yapmaktan başka bir şey kalmıyor bize. "Metamorfoz"un hangi anında gülmek normal olur? Muamma.

Metin çözümlemesine girişmeden önce bunun gibi zaman ve mesafe farklılıkları olduğunu hatırlamakta fayda var: Onun okumasıyla, o zamanki okumayla bugün bizim yapabileceğimiz okuma arasında çok temel bir farklılık olabilir. Biz "Metamorfoz"u daha ziyade hakiki bir hikâye olarak okuyoruz. Belki de

Kafka'nın yakılmalarını istemesine rağmen, el yazmalarını saklayan ve yayınlatan yakın arkadaşı Max Brod.

Kafka başka türlü okuyordu. Bu hikâyeyi, sürekli olarak kendisine "parazit" muamelesi yapan babasını düşünerek mi yazdı acaba? Hiş şüphesiz Kafka'yı çevresi içinde, ortamında değerlendirecek bazı unsurlardan yoksunuz. Örneğin, 1890'la 1925 arasında Viyana'nın nasıl bir yer olduğunu aşağı yukarı gözümün önüne getirebiliyorum.

Ama o dönemin Prag'ını net olarak tahayyül edemiyorum. Belki de bu yüzden metnin neresinde gülmem gerektiğini bilemiyorum.

Mevcudiyetin ıstırabı

Bana öyle geliyor ki, Kafka mutlu olmayı öylesine çok istemiş, ama hayatının çok büyük kısmını, sırf o anda

Lenin Üzerine Slavoj Žižek

Eski bir Demokratik Alman Cumhuriyeti fıkrası vardır: Bir Alman Sibiry'a iş bulur; bütün haberleşmelerin sansürden geçeceğini bildiğinden arkadaşlarıyla 'Bir kodlama sistemi kuralım: Benden gelen bir mektup eğer mavi mürekkeple yazılmışsa gerçek; kırmızı mürekkeple yazılmışsa yalan olsun.' diye anlaşır. Bir ay sonra arkadaşları mavi mürekkeple yazılmış bir mektup alır: "Burada her şey mükemmel: Dükkânlar tıka basa, yiyecek çok, apartmanlar büyük ve iyi ısıtılıyor, sinemalar Batı'dan filmler gösteriyor, ilişki kurabileceğim çok sayıda güzel kız var - tek bulunmayan şey kırmızı mürekkep..."
(Žižek, The Guardian, 01.05.04)

Bugünkü liberal-demokratik konsensüsü sorgulayacak, sistemin temeli olan görünmez özelliklerini, özgürlüklerimizin nihai olarak üstü örtülü tutsaklıklarımız olduğunu konuşacak dilin -kırmızı mürekkebin- eksikliğinde kendimizi "özgür hissederiz". Žižek bu kitapta bize kırmızı mürekkebi sağlıyor.

encore
yayınları

e-mail: kitap@encoreistanbul.com
internet satışı: www.ideefixe.com

Felice Bauer'le ilk karşılaştığında, onu zarafetten uzak, nahoş, kesinlikle manasız buluyor ve beklenmedik bir sonuca varıyor: O akşam Felice'le evlenmeye karar veriyor.

orada olduğu için, kendisinden uzaklaşmadığı için ıstırapla geçirmiş bir adamdı. Kendine mevcudiyet: Kafka'nın bizi düşünmeye zorladığı bir nokta. Mevcudiyete karşı öfke nöbetleri, "Mektuplar" da bu sürekli karşı-mıza çıkar. Doktorlar sorar "ağrıyı tam olarak nerede duyuyorsunuz?" Bence, Kafka'nın yeteneklerinden biri de ıstırapının nerede olduğunu hayranlık uyandıracak şekilde bilmesiydi. Şaşırtıcı hatta sarsıcı olan şeylerden biri de ıstırap çeken insan Kafka'yla, yazının öznesi olan başkış Kafka'yı net olarak ayırt edememek. Bu ıstırap, bu yakınma sadece "Günlük"te ya da "Mektuplar"da yok. Bütün eserlerine nüfuz etmiş durumda. "Dava"da yazının bütün alanı bu ıstıraplı dokudan oluşuyor: ıstırap aynı zamanda tuhaf bir kayık pisti halini alıyor: Kendinizi tamamen bırakmaktan başka çarenizin kalmadığı bembeyaz ve kaygan bir yamaç. "Dava"da ötekiyle, şeylerle, kendinle kurulan bütün ilişki biçimleri ıstıraplıdır. ıstırapın damgasını vurmadığı tek bir insan ilişkisi yoktur.

Aziz

Kafka belki de aziz gibi gördüğüm, üstüne azizlik kokusu sinmiş tek yazardır. Bu, başkalarına, en büyüklere dahi ait olmayan bir şey. Proust bir aziz değil. Kafka, tanışma fırsatına erişemediğime çok memnun olduğum biri. Çok büyük bir saygıyla onu düşünüyorum ve onun karşısında kendimi bulmaktan çok huzursuz olurdum. Flaubert'le sohbet etme fikri beni çok coşkulandırır. Ama Kafka... Ona soru sormaya layık görmezdim kendimi. Sırf mevcudiyetimle ıstırapını artırmaktan çok korkardım ve ömrümün sonuna kadar ona nahoş gözükmekten, kabalık etmekten kaçınırdım. Varlığının ıstırap çeken yanı kendini dayatıyor. Bu bir yanılsama değil. Okuyucuda ıstırap çekmeyen bir Kafka'nın kendini ıstırap çeken biri gibi

göstermek istediği tuzağına düşme hastalığı olduğunu sanmıyorum. O hakiki bir mustarıptı. Peki ama, hakiki mustarıp nedir? Böğüründe açık yara olan bir adam. Tamamen çarniha gerili olduğunu söylemiyorum, eğer biraz gerildiyse de kimbilir kim tarafından? Hiç şüphesiz biraz babası tarafından, ya da zihnindeki imgesi tarafından ve esas olarak da kendi kendisi tarafından. Katolik değildi, Katolik olsaydı, belki hayatı kolaylaşırdı, ama öyle olmadı.

İki yılan

"Şato"daki bir cümle aklıma geliyor. K. ilk defa iki "asistanını" görüyor. Bunların asistanları olduğunu nasıl anlıyor? Bilemiyoruz. Biri, Kafka'nın kendisi olabileceği gibi, K. karakteri bunların asistanlar olduğuna karar veriyor. Şato'daki insanlar gibi giyinikler, yani üstlerini sıkıca saran elbiseleri var. Onları bu halde görünce, nahoş ve kaba davranmak için ve aynı zamanda samimiyetle K. şöyle diyor: "İki yılan gibi birbirinize benziyorsunuz." Birbirine benzeyen iki yılan gibi mi? Yoksa sadece yılanlar, bütün yılanlar her zaman birbirine benzediği anlamında mı? Kafka'da esrarsız bir cümle yoktur. Rahatsız edici; ben de bunu seviyorum. Yazmak belki de saydam-sızlığı değiştirmektir: küçücük dahi olsa, tam klişelik yere bir soruyu yerleştirmek. "İki yılan gibi" diyor. Biz olsak, "iki su damlası gibi" deriz, bir manası olmaz, hiç kimse su damlasının neye benzediğini hiçbir zaman umursamamış olduğu için de daha aydınlatıcı olmazdı kesinlikle.

Kafka, edebiyatı hayatının en temel faaliyeti olarak görüyor, ya da daha doğrusu, yazmak zarurî ve mümkün gördüğü "tek" faaliyet. Tek, başkası yok. Kendini hasretmesini gerektiren coşkuyla ve kendisini hasrettikten sonra ona verdiğiyle eksiksiz bir mutluluğa

Yeteneklerinden biri de ıstırapının nerede olduğunu bilmesiydi. O hakiki bir mustarıptı. Peki ama, hakiki mustarıp nedir? Böğüründe açık yara olan bir adam.

benzeyen tek faaliyet: Örneğin, henüz daha yüzmeye bilmediği yaşlarda, havuz kenarında babasıyla bir bira içmek gibi. Belki de bu yoğunluğundan ötürü Kafka'nın yazısı hem bu kadar hiddetli ve fevri hem de aynı zamanda bu kadar kesintili, kopuk kopuk. Kendi türünde neredeyse eşine rastlanmayan bir yazma kolaylığına sahip. Metinlerinin çoğunu bir gecede ya da birkaç günde yazıyor, öylece ilk çıkıverdiği gibi, karalamasız. Derken, uzun arıza dönemleri geliyor, sık sık şikâyet ettiği: Masanın başına oturuyor, nafil, hiçbir şey çıkmıyor.

Mektup büyüü

Çoğunlukla yazar mektuplarından farklı olarak, mektuplarında, zamanının edebiyat çevrelerine, dergilerine ya da edebî tartışmalarına çok nadir olarak atıfta bulunur Kafka. Bunun nedeninin mektuplarının mahrem olması olduğu düşünülebilir. Ama doğru gerekçe bu değil, çünkü örneğin Milena, bu tür meselelerle çok yakından ilgilenebilecek biriydi. Bunun asıl nedeni, Kafka'ya göre mektubun bu işe yaramamasıydı. Tıpkı çatalın çorba içmeye yaramaması gibi. Mektup bir tartışma forumu ya da kamusal bir alan değil; edebiyat dergileri, yayıncılar, bütün bunlar da Kafka için o kadar önemli değil. Mektuplaşmak çok daha ciddi

bir şey. "Mektuplar"a dair büyüçülükten bahsettiğinde, yanılmıyordu: Mektup yazmak biraz büyüü bir hareket. Birine yazmak doğaüstü bir eylem. Felice'e mektuplar sürdürülen bir büyü temrini.

"Mektuplar"daki bu büyü kısmının sanatsal yazılarında da bir eşdeğeri var mı? Kafka diğer metinlerinin yazımını da aynı ruhla mı yaşıyordu? Bu soruya açık bir cevap verebilecek kesin işaretler bulmuş değilim. "Günlük"te, yazdığını ya da yazmadığını söylüyor, ama yaptığının anlamına ya da yazının onun için neyi temsil ettiğine değinmiyor. Yine de Kafka'nın kurgusal yazısıyla "Mektuplar"ın yazısı arasında benzeşiklikler olduğunu düşünüyorum: Gerçekten yazıp yolladığı ve okurken tanıdığımız mektup sanatına dair olanlarla değil, daha ziyade Kafka'nın asla tanımadığı insanlarla sürdürmeyi hayal edebileceği ve asla gerçekten yazmadığı mektuplaşmalarla. Belki de bizleri, biz okuyucuları hayal ediyordu mektuplarının muhatabı olarak?

Gerçek bir mektupsever olarak hayata karşılaştığı en berbat güçlüklerden biri, muhatabını yazarken icat etmesiydi. Ve mektubun alıcısı, Kafka'nın kendisinden olmasını istediği karakterle çakışmakta her zaman fikir birliğinde olmuyordu.

Sanatına dönersek, örneğin "Şato"da doğru soru "K. ile Kafka arasında bir irtibat var mı" değil, daha ziyade, "K., Kafka'nın mektuplaştığı bir kişi mi" sorusu olmalı. Buna K.'nin cevap veremeyeceği söylenebilir. Doğru, K.'nin mektupları bulunmadı. Ama öte yandan, Kafka kendisine gelen mektupları da pek saklamıyordu...

Devamlılık

Samimi bir mektubu hemen anlarız. "Samimiyetsiz" bir mektubu tarif etmek çok daha nazik iştir. Kafka samimi olduğunu söylediğinde, ama aynı zamanda samimiyetsiz olduğunda, bunu söylememiş olmasına kıyasla çok daha karanlık, daha anlaşılabilir oluyor. Mektuplarının okunmasını istemiyordu. Mektuplarında ve "Günlük"ünde, kendisinden tuhaf bir şekilde söz eder, ama öteki insanlardan söz edişinden tamamen farklı bir tuhafılıkta da değil. Belli bir hoşnutsuzlukla, tıpatıp herkes gibi olmadığını fark etmiştir. Ama bir lanet hissinin gerisinde, herkes gibi olduğu bir nokta vardır: Biraz umutsuzca inanılma gayreti. Herkes inanılmak ister, özellikle de yazmayanlar. Prensip olarak, yazmak inanılmayı umursamamaktır belki de. Oysa Kafka sürekli olarak her ikisinin de peşinden koşar: Yazmak ve inanılmak. Başka pek çok şeyin arasında, onun kendine has yanlarından biri de bu herhalde. Her halükârda, şurası kesin ki, "Mektuplar"da, inanılmayı diliyor. Mektuplaşmanın amacı devam etmektir. O kadar çok, o kadar düzenli mektuplaşma, sürmeyi, kalmayı isteyen bir şey

olmalı. Öyle zamanlar var ki, bütün gününü Felice'e mektup yazarak geçiriyor. Burada, başışa, ihsana benzeyen bir şey var. Bir şeyin sürebilmesi için, kendine biraz zarar vermen gerekiyor, durmaman, vazgeçmemen: Sürdürülen bir yaratım. Kurgu yazımının bununla, yani devam etmekle kıyaslanabilir bir işlevinin olup olmadığı sorulabilir. Çok kesintili olan "Günlük"teki durum öyle değil. Bazı dönemlerde, uzun süre "Günlük"e elini sürmüyor. Ama bence, yazım da aynı değil:

"Günlük"te Kafka şeyleri masaya yatırıyor, mektuplardaysa onları ayağa diyor. Mektuplar bir tırmanma, aşma, her seferinde. Mektubun özü mektupta. Milena'nın Max Brod'a yazdığı mektuplarda hikâyeler, anekdotlar vardır. Kafka'nın mektuplarında bunlara rastlayamazsınız. Bu onu alakadar etmez. Mektuplaşmadaki tek meselesi şudur: Son gönderdiği mektup beklenmiş miydi, nasıl karşılandı acaba, bu mektuba verilecek cevabı bekleyişi kendisi nasıl yaşadı, nasıl okunacağını bilmeye çalışmanın eziyeti, sıkıntısı...

Mektuplaşmaya has süreçten dışarı çıkılmıyor: Gönderilen ve alınan mektupların arasındaki zaman, beklemenin gerilimi. Neredeyse taktik bir biçimde bu devam etme tembihi burada acılı bir şekilde kendini hissettiriyor. Eser yazmak da belki biraz böyle. Kendi mevcudiyetinin yükünü hafifleterek sürecin içinde yer alacak, sizi de sürecin içine alacak ötekiyle bir ilişki kurma tecrübesi. Ötekinin zama-

Bayağılığımızı öngördü, bugünün "psikiyatrisini", bizi boğan ve nefesimizi tıkamak için her yere yayılan bu yapış yapış "iyi duygular" çığını sezinleyebildi.

nını kendi ufkun kılmak, ufuk kılmak. Daha zor ne olabilir. Tıpkı bir tren istasyonu gibi. Hep aynı insan bekler. Ve trenler geçer, ama çok azı durur.

İletişim kusmak

Niçin Kafka bana dokunaklı geliyor? Nasıl anlatılabilir? Umutsuzluğu hakiki. O gündelik olanın ustası. "Şato"da olanlar hayata ne kadar benziyor! İnsanlar var. Sizi dinleyenler her şeyden bihaberdir, genelde. Sizi dinlemeyenlerse nispeten daha alakalıdır. Ve sonuçta herkes size ipe sapa gelmez ahmaklıklar anlatır. Kafka'nın bize söylediği şu: Mesele muhatabımızda yanılmamız değil. Bizatihi iletişim fikrinde yanılıyor. Buna inanıyoruz ve hata yapıyoruz. İletişim asla yerinde ve zamanında olmayacak şekilde icat edilmiştir. İletişim-

min temel ilkesi tıpkı Tanrı gibidir: dilsiz, her zaman namevcut. Eğer varolsaydı, uzun zamandır biliniyor olurdu. Muhabbetlerde bizi yapış yapış ediyorlar, daha az sıkıntı çekelim diye.

Birisiyle konuşulabildiği için bir şeyin daha iyiye gideceği fikri bende kuma isteği uyandırıyor, ve Kafka'nın bütün metinlerinde benimle aynı fikirde olduğunu gördüğümü söylemek istiyorum müsadenezle. Olaylar yoluna girmeyecektir, bizi

aksine inandırmaya çalışanlar yalan söylüyor: teselliyle tamamen çürümüş dünyamıza kâhin Kafka'nın bıkmadan usanmadan söylediği bu. Bayağılığımızı öngördü. Freud'a bi-

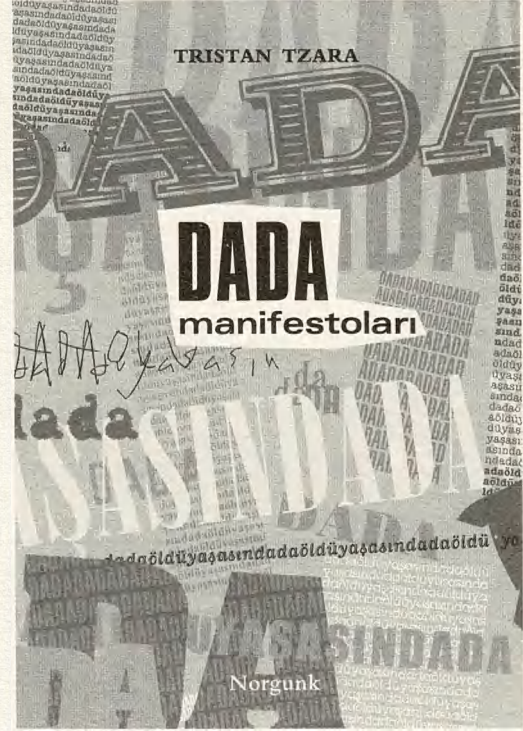
zim bugün yakın olduğumuzdan daha yakındı, ama bugünün "psikiyatrisini", bizi boğan ve nefesimizi tıkamak için her yere yayılan bu yapış yapış "iyi duygular" çığını sezinleyebildi.

Sanki her an herkes herkesi teselli etmek istiyormuş gibi oluyor her şey. Devâsa bir teselli, teselli Niagaraları, tabii ki en vahşice kayıtsızlıkla elele. Hepimize her gün başışlayıcılığın öznelere haline gelmemiz buyruluyor. Ben de, diyorum ki, Kafka okuyarak, bu gerçekliğe dair sonsuz derecede daha iyi bilgileniyoruz ve yine bu gerçekliğe karşı koymak için çok daha iyi silahlanıyoruz. Bana öyle geliyor ki bunu Kafka icat etti, insanları görmenin hakiki bir biçimini. Vizyonu kaygı verici, evet, ama kaygılanmak için gereken her şey mevcut.

Çeviren: Siren İdemen

DADA manifestoları

Tristan
Tzara

Bir manifesto bütün dünyaya yapılmış bir tebliğdir, tek iddiası, siyasal, astronomik, sanatsal, parlamenter, tarımsal ve yazınsal frengiyi hemencecik iyileştirme yolunu keşfetmektir. Yumuşak olabilir, saf olabilir, hep haklıdır, güçlüdür, kanlı canlı, mantıklıdır. Söz mantıktan açılmışken, kendimi çok sevimli buluyorum.

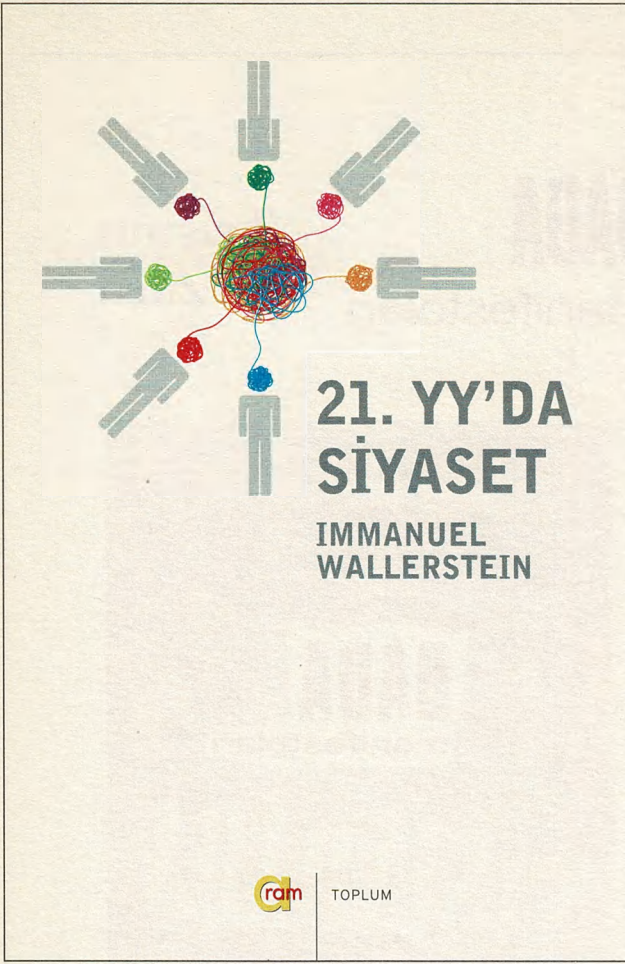
Tristan Tzara

Norgunk Yayıncılık

AG 116 Selçuklar Sokak 35 Akatlar / İstanbul
T. 0212 351 48 38 / F. 0212 351 83 24
www.norgunk.com / info@norgunk.com

19. ve 20. yüzyıllarda sistem-karşıtı

hareketler hep iki aşamalı bir strateji izlediler:

Önce devleti ele geçir, ardından dünyayı

dönüştür.

21. Yüzyılda Siyaset'te sosyal bilimci I. Wallerstein, devlet iktidarını ele geçirmeyi hedeflemeyen, toplumsal konumların ve kimliklerin çeşitliliğini, muhalif hareketlerin çokluğunu ve koalisyonunu temel alan bir dünya solu için 21. yüzyılın sunduğu imkanları araştırıyor.

21. YÜZYIL'DA SİYASET, IMMANUEL WALLERSTEIN

191 Sayfa, 7 000 000 TL

**15 Nisan 1988'de Ali Hasan El-Mecid
(Kimyasal Ali)'nin yaptığı konuşmadan...**

Gelecek yaza kadar oraya buraya dağılmış köyler kalmayacak, yalnızca kompleksler olacak. Irak'ın kuzeyinde köylerden kentlere göç kaçınılmazdır. Şu andan itibaren köylüler orada yaşamayı sürdürdüğü müddetçe onlara un, şeker, gaz, su ya da elektrik vermeyeceğim.

IRAK'TA SOYKIRIM, Kürtlere Karşı Enfal Harekâtı,
Middle East Watch, Bir Human Rights Watch Birimidir

Büyük Boy, 435 Sayfa, 15 000 000 TL

IRAK'TA SOYKIRIM
Kürtlere Karşı
Enfal Harekâtı

HUMAN RIGHTS WATCH
Middle East Watch

Siz nerelisiniz Erhan?

Erhan: Erzurum, ama ben doğma büyüme Berlinliyim. Benim de yedi kardeşim var, ben en küçüğüm. En büyüğü rahat 20 yaş büyüktür benden. Benim annemler de Almanca bilmez, zaten sekiz çocuğa baktığı için annem ağır işçi, Almanlara kanşamadı hiç. Bir abim mimar oldu, Manhattan'da yaşıyor, gerisi hep Berlin'de.

Hiç "nereden geldik buraya" diye şikâyet ettiklerine tanık oldun mu?

Erhan: Yok, ben görmedim.

Timur: Biz yaramazlık yapınca, bize "Bunlar da Alman oldu, laftan anlamıyorlar" derlerdi. Hep Türkiye özlemi olurdu, ama Almanca bilmeseler bile onlar da Alman oldular orada. Yoksa o kadar zaman dönülmez mi? Kendilerini kandırmışlar bence.

Senin baban ne yapıyormuş?

Erhan: Çok işlerden sonra, bahçıvan olmuş. İlk geldiğinde ne yapmış söylemişti, ama unuttum.

Daha çok Türk arkadaşınız mı vardı, Alman mı?

Erhan: Ben typical Türk mahallesinden geliyorum, Kreuzberg. Çok sanatkar bir yerdir Kreuzberg. Başka yabancılar da vardır, ama Almanı da yaşar. Duvar düşmeden önce daha canlı bir yermiş, sonra kötüleşti, son beş yıldır bir revival var. Otonom bir subculture var orada, çok başkadır Kreuzberg. 1 Mayıs'da şenlik olur. O kadar acayip bir yer ki, Almanya'ya gelen turistler otobüslerle Kreuzberg'den geçirip, parmaklarıyla bizi gösterirler. Müze gibi, top oynayan çocukları "işte bunlar Türk", "bunlar İtalyan" diye turistlere gösterirler. Birkaç Yunan vardır, Ermeni çoktur, Kürt vardır. Ben 1978'de doğdum, beş yaşında hissetmeye başladım, ben herkesin birlikte yaşayabildiği güzel bir mahalle gördüm. Önce yaşanan kötü şeyleri bilmiyorum. Duva-

"DİLEK AĞACI" NIN KAHRAMANLARI BABALARINI OYNUYOR

Kanakwood'dan sevgilerle

Yönetmeni belgesel ekolünden gelen Alman Rolf Schübel, yapımcı aynı zamanda yönetmen olan Kadir Sözen. Yıl sonunda Almanya'da ARD kanalında gösterilecek olan "Dilek Ağacı" adlı film 60'lı yıllarda belki Mardin-Münih, belki Sivas-Köln, belki Erzurum-Berlin şehir hatlarında parçalanan aileleri, kısalan aşk hikâyelerini, bir kuşağın deplasmandaki iç savaşını anlatıyor. Filmin oyuncularından "Vatanda Almancı, burada yabancı" ikinci kuşak Erhan Emre ve Timur (Tim) Seyfi'yi yakalayıp, ses kayıt cihazımızla kısa metrajlı bir belgesel çektik.

Senaryoyu ilk okuduğunuzda ne düşündünüz?

Erhan Emre: Akşam 12'ydi; diyalogları okumak için elime aldım, sabah beşe kadar iki bölümlük senaryoyu okumuştum. Bayağı etkilendim, tutkuldum yani. Hemen hemen bütün kısımları hoşuma gitti; hem aşk hikâyesi kısmı, hem de köyden İstanbul'a, oradan da Almanya'ya göç kısmı, arkadaşlık kısmı... Bir de tabii babalarımız bunların hepsini yaşadı. Birkaç gün önce çekimler için şey-deydik. Neredeydik Tim?

Timur Seyfi: İş ve İşçi Bulma Kurumu.

Erhan: Orijinal işçi bulma kurumuna gittik yani. İkimiz de etkilendik, çünkü biz üç gün önce oradaydık film için, babalarımız gerçekten otuz yıl önce. Çok surrealistich geldi bana her şey. Tam konsantre yapınca kendini, babanı daha iyi anlıyorsun. Bazı yerlerde tüylerim diken diken oldu. Bizim çekim gece 4'e kadar sürdü diye şikâyet ediyoruz, onlar sadece sırada on saat beklemişler. Biz filmde aynı köyden iki arkadaşı oynuyoruz. Ama onu dişleri bozuk diye Almanya'ya almıyorlar, kaçak geliyor sonra. Almanların böyle bir film çekmiş olması çok önemli. Yönetmenimiz belgeselci olduğu için, öyle bir yapısı da oldu filmin. Çekim sırasında bizi, İsviçre'de yaşayan Lale Yaşar'ı, Köln'den gelen Hilmi Sözer'i, İdil Üner'i, bütün Türk oyuncular çok

dinledi.

Babalarınız ne zaman gitmişler?

Erhan: 1968'de.

Timur: Benimki 65'te gitmiş. Ben Almanya'ya göçü anlatan bir film izlemedim daha önce. Türkiye'de belki vardır. Filmin bir arabesk yanı var ve bu çok hoşuma gidiyor. Ne kadar entelektüel takılırsak takılalım Anadolu ailesinden geliyorsan arabesk vardır. Filmde de kız vuruluyor, annesi köyden bunu hissediyor falan. Klşe gibi, arabesk gibi, ama gerçek. Hayatımız arabesk çünkü.

Siz nerelisiniz?

Timur: Sivaslıyız, ama Kafkaslar'dan göçmüş bizimkiler. Ben iki yaşındayken de Almanya'ya gitmişim. Daha yedi kardeşim var; ben beş numarayım. Önce babam gitmiş, sonra yavaş yavaş bizi yanına almış. İki abim Türkiye'de yaşıyor, gerisi hep Almanya'da. Büyük yaşta gelenler hiç sevmeliler Almanya'yı. 16, 17 yaşında gelmişler düşün. Bir de oturma izni ile ilgili bir sorun çıkmıştı, döndüler.

Kaçıncı kardeşten sonrasının Al-mancası çok iyi?

Timur: Burada yaşayanların hiç yok, Almanya'daki birinin çat pat. Annemle, babamın da çok az. Başından beri "iki sene sonra Türkiye'ye dönüyoruz" felsefesiyle baktıkları için, bir de hep Türklerin arasında olduklarından bu lisan olayına hiç eğilmediler.

Evde dönüş konuşmaları olurken sen içinden ne düşünüyordun?

Timur: Türkiye benim için tatil ülkesiydi; akraba, kuzen, nine görme yeriydi. Arkadaşlarım Almanya'daydı; hepsi Almandı. Tabii insanın içinde bir şeyler yeşeriyor, ama vatanım Türkiye değildi.

Baban hâlâ çalışıyor mu?

Timur: Yok 96'da emekli oldu. Artık altı ay Almanya'da, altı ay buradalar.

Nerelerde çalışmış baban?

Timur: Klasik Türk işçisi, çöpçü ola-

Bir çocukluk arkadaşım sonradan dazlak olmasına rağmen bize gelir, annemin ıspanaklı böreklerini yerd. Normalde yabancılardan nefret ediyor, ama börekleri yiyor.

rak otuz yıl çalıştı. Türkçede "çöpçü" dışında bir söz var mı? Hani arabalarla çöp toplanır...

Hoşuna gitmiyor mu babanın ne iş yaptığından bahsetmek?

Timur: Kesinlikle değil. Türkçe zayıflığından sordum. On yaşında başkaydı, sevmezdim babam çöpçü diye.

Yalan söylediğin oldu mu biri sorduğunda?

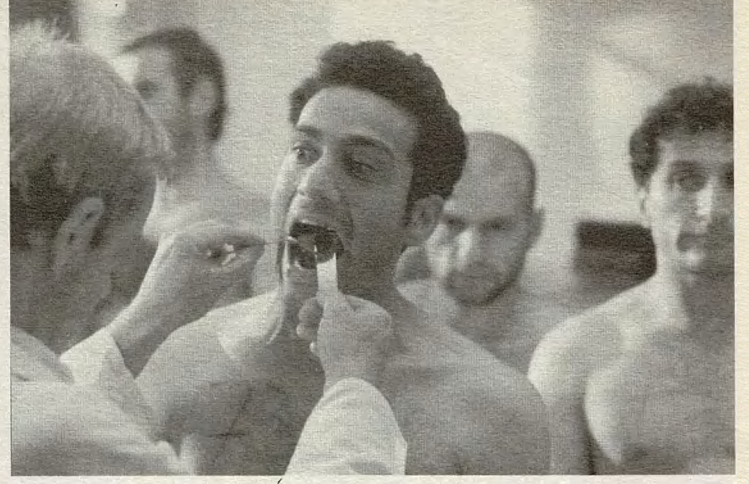
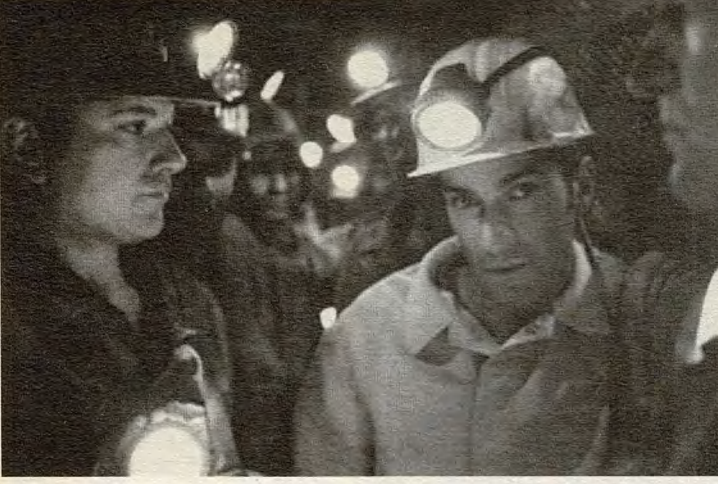
Timur: Oldu tabii o zamanlarda, ama büyüyünce tam aksine daha çok söylemek istiyordum. Benim babam çöpçü, ama çocukları ya üniversite, ya lise, hepsi okudu. Ne annemin, ne babamın okuma yazması vardır, ama çocukları çok iyi pozisyonlarda bugün. Biz de istisna değiliz. Amerika'daki İtalyanları düşünün, onların üçüncü, dördüncü kuşakta yaptıkları biz iki kuşakta yaptık aslında.

ra kötü yazılar, ev yakmalar... Harika bir çocukluk yaşadım, geceye kadar oyun oynardık, maç yapardık, çok fırlatma bir çocuktum. 13 yaşında mahalleden çıktık, "Allah" dedik "başka yerler de varmış", o zaman başka mahalle çocuklarıyla maç yapmaya başladık. Herkes herkesi tanırdı, kaçak bir yere gitsen biri kulağından tutardı, "nereye bakalım" diye. Tamam birkaç arkadaş kurban gitti yabancı düşmanlığına, ama bana hissettirmediler. Belki Münih'te farklıdır.

Timur: Münih'te tamamen Türk mahallesi yok, dağılmışlar. Ben 18 yaşına kadar ailem, birkaç komşu dışarda hiç Türk tanımadım. Alman arkadaşlarımı çok severdim.

Alman arkadaşların nasıl ailelerin çocuklarıydı?

Timur: Aslında bayağı zengin mahal-

lesiydi. Sosyal konut olarak yapılmış, ama her türlü lüksü var. Arkadaşları-
nın babaları hep mimar, doktor fa-
landı. Ben yabancılığımın değil de,
bazı kıyafet, statü gibi şeylerin eksik-
liğinden sıkıntı çektim. Bunu da yıllar
sonra fark ettim. İki tane olay var. Bi-
rinde parktaki bir arkadaşla gittim,
"Top oynayalım" dedim. "Yok" dedi,
"annem senle oynamamı istemiyor"
dedi. "Tamam" deyip gittim, üzerin-
de hiç düşünmedim. Bir kere de bir
Alman arkadaşımın evinde oynuyor-
duk, annesi kapıyı çaldı girdi "Tho-
mas yemek hazır" dedi. Çocuk da
"Ben yemeğimi yiyip geliyorum" de-
yip mutfığa gitti. Ben kaldım öyle,
odada tek başıma. Ezik bir durum ol-
duğunu sonradan anladım.

Alman arkadaşların size gelir miydi?

Timur: Tabii, tam Türk usulü ağırla-
nırlardı; yemekler falan. Hatta bir ço-
cukluk arkadaşım sonradan dazlak
oldu, dazlak olmasına rağmen bize
gelir, annemin ıspanaklı böreklerini
yerd. İyi bir çocuktu, ama çevresi kö-
tümüş işte. Normalde yabancılar-
dan nefret ettiğini söylüyor, ama ge-
lip bizim börekleri yiyor. Sadece
ayakkabılarını çıkarttırırdık, annem is-
temezdi ayakkabı. Ama onun dışında
o bilinen Türkvari davranışlar yoktu
ne ailemde, ne de çevremde.

Nasıldır o Türkvari davranışlar?

Timur: Mesela benim yaşımdaki tan-
dığım Türkler tam kafa dengim değil-
di. Daha maçoıydı. Ben lisede, üni-
versiteye girmek için çalışırken, onlar
tamirhanede çalışmaya başladılar.
Oradan araba kaçırıp, kızlar mızlar
gezerlerdi. Ben de kızlarla çıkmayı
severdim, ama öyle değil.

Üniversitede simultane tercümanlık okumak nereden aklına geldi?

Timur: Lisan derslerim hep iyiydi. Za-
ten küçükluğümde ben annemler
için çevirmenlik yapıyorum, bari oku-
lunu okuyayım dedim. Edebiyatla çok
aram vardı, Fransız edebiyatını sevdi-
ğim için Fransızcaya ağırlık verdim.
İki yıl da Marsilya ve Paris'te yaşa-
dım tam öğreneyim diye. Fransızcam
Türkçemden iyidir. Türkçeyi sadece
anneden, aileden gördük ne de olsa.

Sen de yazıyor musun?

Timur: Yazarım bir şeyler. Ama Al-

manca ya da Fransızca.

En iyi hangi dilde küfredersin?

Timur: Türkçe iyi küfredemediğim
farkındayım. Hatta zamanında kısa-
nırdım arkadaşlarımı "ya ne güzel
küfrediyor" diye. Hem ağzıma yakış-
mıyor, hem de Türkçeyi sadece an-
nemlerden duyuyorum, öğretmezler
ki bana küfür. Almanca, Fransızca
küfürde çok iyiyimdir.

Dindar bir aile mi sizinki?

Timur: Evet, namaz kılarlar, annemin
başı kapalıdır. Sekiz kardeşin ilk dör-
dü o kafada, son dört daha modern.
Bu filmde oynadığım tip diğerlerin-
den farklı olarak zengin bir işadami
oluyor, sakallı makallı tutucu bir tipe
dönüşüyor. Türkler iş yapmaya çok
hevesli, çok atik, 80'lerden sonra
gerçekten de böyle kapandılar, de-
ğiştiler. Birlikte kerhaneye gidip kafa
çektığın adamlar, ertesi gün "Sela-

Birlikte keraneye gidip kafa çektiğin adamlar, ertesi gün "Selamünaleyküm" demeye başladı. Ben de bugün tes- piple karşında olabiliyordim, ama olmadım işte...

münaleyküm" demeye başladı.
Diasporada yaşayan herkes dinini,
kültürünü kaybetme korkusu yaşıyor.
İsrail'de, Amerika'daki kadar dindar
Yahudi bulamazsın. Türkler de aynı
nedenlerle gettolaşmış.

Kendi ailede gözlemledin mi bunu?

Timur: Küçükken farkedemiyorsun,
ama tabii tutuculaştılar, daha milli-
yetçi oldular. Benimki zaten tradisyo-
nal bir aileydi, ama o bahsettiğim
arabalarla kız tavlayanlar da değişti.
Hepsi kapalı kızlarla evlendiler, para
kazanıp hacca gittiler.

Seni bundan alıkoyan neydi?

Timur: Bilmiyorum şahsi sebepler-
den herhalde. Evdeyken aileme
uyum sağlamaya çalıştım, ama dışa-
rıda başkaydı. 19, 20 yaşımda ken-
dime bir hayat kurdum, yabancı ülke-
lerde yaşadım, kendi evim oldu. Ben
de bugün tespiple karşında olabili-
dim, ama olmadım işte...

Erhan, bahçıvan babanın evde bah- çesi var mı, nasıl bir ev sizinki?

Erhan: Yok, ama iki daireyi birleştir-
mişler, sekiz tane odası vardır.

Timur: Ooo, şansa bak, biz üst üste
uyuyorduk.

Erhan: Sekiz kardeşin yanına, bir o
kadar da kuzen ekle. Evde hep on
beş yirmi kişi olurdu bizim. Hatta
haftasonları artardı.

Her yaz gelinir miydi Türkiye'ye?

Erhan: Gelirdik, ama ben on beş se-
nedir tatil için gelmiyorum, hep iş

için geldim. Görüşmeye, film çekme-
ye... Tadını alamıyorum ki, hep çalış,
çalış... Bu film çekiminde de iş
gece ikide, üçte bitiyor, sonrasında
gidecek bir yer bulamıyoruz. Ber-
lin'de 24 saat açık yer vardır; burada
24 saat yemek yiyebiliyorsun, ama
bir şey içecek, eğlenecek yer yok.

Senin okul devam ediyor değil mi?

Erhan: Evet, film akademisinde ya-
pımcılık okuyorum. Senede altı öğ-
renci alan, lüks bir okul. Okulda iki
tane Türküz.

Niye bu bölümü seçtin?

Erhan: Ben ilk defa dokuz yaşımda
bir televizyon filminde Kreuzberg'li bir
çocuğu oynadım. Ondan sonra da
her yıl en az iki tane televizyon ya da
sinema filminde oynadım. Başta
oyun gibiydi, 14 yaşımdayken bir Al-
man yönetmen elimden tuttu, beni
kurslara yolladı, çok şey öğretti. Akla-
ma hiçbir zaman başka bir şey yap-
mak gelmedi.

Küçükken ertesi gün okula gittiğin- de havan oluyor muydu yani?

Erhan: Tabii aslında benim kendi ha-
vam hiç olmadı, ama başkaları öyle
söyleyince havam oluyordu.

Şimdi Almanya'da tanınan bir oyun- cu musun?

Erhan: İnsan kendine öyle diyemiyor,
ama dokuz yaşımdan beri oynuyo-
rum, devamlı proje geliyor. Branşım-
da herkes tanır. Alman, Türk, Porte-
kiz bir sürü yönetmenle çalıştım.

Sen nasıl oyuncu oldun Timur?

Timur: Küçükluğümde beri piyesle-
re çıkardım. 11 yaşında bir müzik
grubum vardı, altı yıl sürdü. Heavy
metal yapıyorduk. Ben söylüyordum.
İtalyan, Uruguaylı, Fransız, Alman,
Türk; karışık bir gruptu. O zamanlar
şarkıcı olacağımı sanırken 18 yaşım-
da bir gençlik programında sunucu-
luk yaptım. Aksan yok, ama diksiyon
sorunum vardı, ona çalıştım. Fran-
sa'da yaşarken bir tiyatrodan oynadım
ve anladım ben aslında oyuncu ol-
mak istiyordum. Sahnede olacağımı
biliyordum, ama ne istediğimi böyle-
ce keşfetmiş oldum. Fassbinder'in
bir oyununu oynarken bir televizyon
yönetmeni beni keşfedince başroller
de gelmeye başladı. On yıldır oyun-
culuk yapıyorum.

İyi idare edilirse, ne oraya ne bura- ya ait olmanın sinemada, edebiyat- ta, müzikte zenginleştirici bir yanı var. Oyunculukta nasıl işler?

Timur: Bütün sanatlar kişiselliğe
bağlı olaylardır. Senin kişiselliğin de
hem Alman, hem Türk'se muhakkak
zenginleşiyorsun. Sorun olarak görür-
sen sorundur, hediye olarak görür-
sen de hediye. Ben halimden
memnunum. Türk öforisini, Alman di-
sipliniyle, Akdeniz mantalitesiyle bir-
leştiren güzel şeyler ortaya çıkıyor.

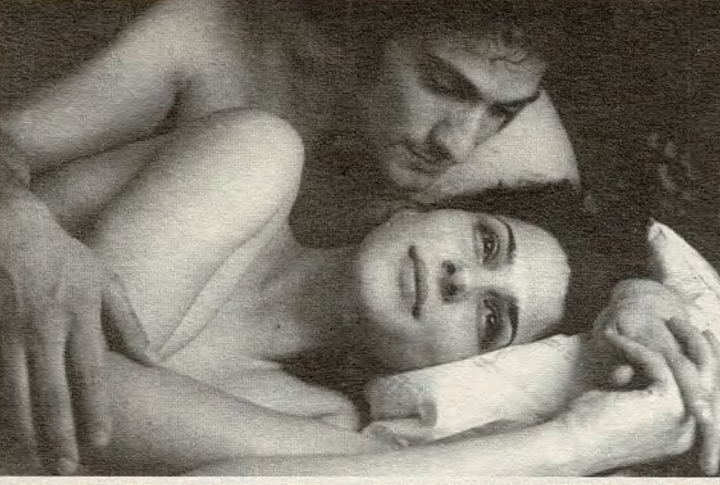
Size daha çok Türk rolleri mi gelir?

Erhan: Türküm, doğuyum, çalışka-
nım, normal olarak Türk rolü de oy-
nadım. Ama tipim İtalyan'a gittiği için
İtalyan da oynadım.

Timur: Ben de başta bayağı Türk ro-
lünü oynadım, ama zaman içinde oyna-
madığım tip kalmadı gibi bir şey.
Oyuncusun sonuçta.

Sen "Duvara Karşı"da oynadın, na- sıl buldun filmi?

Timur: Mükemmel buldum. Alman
piyasasını da çok değiştirecek bir
film. Artık ciddi ciddi Alman filmini
Türkler kurtaracak diye konuşuluyor.
Erhan: Film iyi olduğu için Almanlar

Türklüğünü unutturmak istiyor Fatih'in, export olarak alıp, "Bizim adamımız" diye tanıtmaya çalışıyorlar. **Magazin basını dünyanın her yerinde aynı, ama Bild'in Sibel Kekilli olayını patlatmasının arkasında bir Türk'ün başansına gölge düşürmek gibi bir komplo bulunduğu inanlar da var...**

Timur: Sibel'in değişik bir hayatı vardı; onu da ortaya çıkardılar. Fatih'e çalım atmak gibi bir amacı olduğunu sanmıyorum, öyle düşünen varsa da o meşhur kompleksimizdir bizim.

Erhan: Bence Sibel mükemmel, harka oynadı filmde, oyunculuğu unutuldu bu arada, o kötü oldu.

Timur: Birol'un oyunculuğu da güme gitti, film az tartışıldı. Ama Sibel çok güçlü bir kızdır, toparlar. Bir olay anlatayım. Dün ekipten biri hasta oldu, otele doktor geldi. Ben tercümanlık yapmak için adamla asansörde yukarı çıkıyoruz. "Siz ne iş yapıyorsunuz" diye sordu, söyledim "Almanya'da yaşıyoruz, Alman ekiple film çekiyoruz" dedim. Bana ne dedi biliyor musunuz? "Sibel Kekilli de var mı filmde? Olsa da görsekt!". Bu adam doktor yani. Şok oldum orada. Almanlar değil mesele, Türkler de aynı mantalitede, onu anlatmak istedim.

Bu kadar sene içinde Almanlar ne kadar Türkleşti sizce?

Erhan: Bizim mahallede bir sürü Alman Türkçe öğrendi.

Timur: E, artık yanaktan öpüşüyoruz. Ben küçükken bir Almanı yanaktan öpemezdim.

Erhan: Biz Berlin'de şapır şupur öpüşürdük ya... Münih kadrosu farklıymış. Bir de bu filmin çekimlerinden bir gün önce bir kamyonun içinde bütün kıyafetler, aksesuarlar çalındı. Almanya'da olsaydık kesinlikle çekimler başlamaz, bir hafta sonraya ertelenirdi. Ama burada bir günde ekip tekrar kostüm yarattı. Benden onlara bir şapka yani... Yönetmen uykusuz geceler yapmıştır, ama hal oldu işte.

Timur: Şapka çıkıyorum denir.

Türkiye'ye dönme hayaliniz var mı?

Erhan: Ben kendime Alman bile demiyorum, Berlinliyim diyorum. Berlin'i

birakmam çok zor.

Timur: Oyuncu olmanın en güzel yanı Çingene gibi yaşamak. Ben Türküm, Almanım, aynı zamanda Fransız da hissediyorum kendimi. "Avrupalı", "dünyalı" gibi lafları sevmiyorum, ama öyle genel bir şey olmayı tercih ederim. Türkiye'ye yerleşsek iş konusunda çok sıkıntı çekeriz bence.

Abimde kalırken televizyon dizilerine şöyle bir baktım, en beğenilen diziymiş, bana kötü geldi, uzak geldi. Belki tiyatro olabilir.

Bir de tiyatro grubun var...

Timur: Sekiz kişiyiz; adımız Fastfood Theatre. Doğaçlama tiyatro yapıyoruz, seyirciler belirliyor konuyu. Yılda 150 oyun oynuyoruz. Tek Türk benim, Goethe Institute, Alman kültürünü tanıtıyoruz diye Brezilya'ya, Amerika'ya falan yolluyor bizi. Bir de Impro-allaturca diye tamamen Türklerden oluşan bir grubumuz var. Geçen yıl burada Dulcinea'da da oynadılar. Bunun dışında çok klasik devlet tiyatrolarında oynadığım oyunlar da var.

"Urban Guerillas" diye bir hiphop filminin yapımcılığını yaptım. Kadronun biri oyuncu, gerisi orijinal. Kamera hiç girmedeği underground yerlere girebildi filmde.

Sen metalcymişsin, Erhan Kreuzberg'de hiphop dünyasına bulaşmadın mı hiç?

Timur: Hiphop bizim olayımız ya... (Birlikte küçük bir doğaçlama hiphop konseri veriyorlar) Hiphop yapan arkadaşlarla söyledim de ben. Ama Erhan hiphop'un ta kendisidir.

Erhan: Erci E, Kool Savaş falan hepşiyle tanışırız. Ben söylemiyorum, ama 90'dan beri onlarla birlikteyim; grafiti yaparım. Bir de uzun metraj bir hiphop filminin yapımcılığını yaptım. Yönetmen Neco Çelik. Adı "Urban Guerillas". Ekimde Almanya'da gösterime giriyor. Türkiye için görüşüyoruz. Dört tane hikâye var içinde, ama Berlin'de hiphopçuların, rockçıların, grafiticilerin hayatını anlatıyor film. Beşinci hikâyede de hepsi toplanıyor. Oyunculardan İdil Üner dışında hepsi gerçekten hiphopçular, grafiticiler. Türk, Alman, Arnavut, Yugoslav hepsi var. Berlinale'de ve on-

dan sonra en önemli film festivali olan Hof Film Festivali'nde gösterildi ve çok iyi konuşuldu. Ödüller aldı. Ben oynayamadım, çünkü başka filmlerde oynayıp para kazanmam, sonra da filme yatırmam lazımdı. Çok tabii bir film oldu, kamera hiç göstermediği yerleri, kişileri gösterdi. Başka bir yönetmen bu kişileri kamera önüne çekemezdi. Zor insanlar, underground insanlar bunlar. Ga-

Erhan Emre

nerede 36 görürsen anla, o Kreuzberg'i anlatıyordur.

www.timseyfi.com diye bir web siten var. Ne zamandan beri Tim'sin?

Timur: Aslında adım Timur Seyfettin Ölmez. Üç, dört yıl önce yurtdışında çalışmaya başladıktan sonra daha milliyetsiz görünmek için, ismimdeki noktalardan kurtulmak için Tim Seyfi yaptım kendimi. Bakış açısı anında değişiyor.

Seni Sean Penn'e benzetirmiş...

Timur: Çok. Annem bile televizyonda Sean Penn filmi seyrederince beni arıyor "Oğlum filmi gördüm" diye. Beğenmediğim oyuncu olsa hoşuma gıtmazdı, ama oyunculuğunun dışında politik görüşüne, insanlığına hayranım onun.

Sen de gazetelere parayı bastırıp Bush'u protesto ettiğini ilan edermiydin?

Timur: Herkes yapardı der, ama ben gerçekten yapardım. İbret verici bir adam Sean Penn ve çok insanın durup düşünmesine yardımcı oldu. Bu mesuliyeti ben de hissediyorum. Türk başkonsolosu değilim, yaptıklarımın Türk olduğum için değil, insan olduğum için olmasını isterim.

Hiç İstiklal Marşı'nı sesli okudunuz mu?

Erhan: Okuduk mu ya?

Timur: Olimpiyatlarda altın madalya aldığımda okumuştum. (gülüyorlar) Yok ya nerede! Türk tarihini de meraklı olup okumazsan, bir derste Osmanlı, mosmanlı diye geçiyorlar.

Oy veriyor musunuz?

Erhan: Almanya'da kime oy veriyorsun gibi şeyler üzerine konuşulmaz.

Burası Türkiye.

Erhan: Ama biz Almanız.

Timur: Sonuçta Hristiyan Demokratlar'a oy verilmaz, veren de azdır.

Erhan: Türk işadamları onlara verir.

Timur: Genelde sosyal demokratlara ya da Yeşiller'e verilir. Türkleri koruyan, uluslararası politikada alternatifleri olan onlar çünkü. Türkler için de acayip, adam hem milliyetçi, tutucu, hem de sosyal demokrata oy veriyor. Aslında bu politika işlerini seviyorum. Oyuncu olmasaydım, politikacıları sıkıştıran bir gazeteci olmak isterdim.

Hatırla sevgilim

John&Yoko bir baladdı, nedense birçoklarının kulağına ters geldi. Umursamadılar, devam ettiler, Yoko tek kaldı, devam etti. Hala da ediyor: 71 yaşında ve yeni sergisiyle meşaleyi tütrüyor...

Yoko Ono, 1968'de John Lennon'un İngiltere Kenwood'daki evinde kaydettiği ve 1969'ta Amsterdam Hilton Otel'in bir odasının (ve yatağının) kahramanı olduğu Vietnam savaşı karşı duran "The Bed-In" performansının gölgesinde çıkarılan "Two Virgins" albümünün "bonus-track"ı olan parçası "Remember Love"ı, son sergisinin başlığı olarak seçti. 29 Mayıs ile 8 Ağustos 2004 tarihleri arasında ziyaretçilerini bekleyecek sergi, Stockholm'ün çağdaş sanat merkezi Kulturhuset'te açıldı. Kulturhuset, Selgelstorg isimli (Türkiyeli insanların daha çok Tunç Okan'ın "Otobüs" filminden hatırladığı, kaçak işçilerin bir otobüste yapayalnız bırakıldıkları satranç tahtası deseni) meydana bakan bir binada yer alıyor.

Selgelstorg, Stockholm'ün en denetimsiz sosyal profilinin resminin çekilebileceği yer. Bir çukur içindeki meydana, oradan geçen binlerce insan dışında sadece, sırasını bekleyip orada konser veren müzik gruplarının ses sistemini taşıyan minibüsler ve her daim en sıkı satışlarını orada yapan uyuşturucu satıcılarını takip eden polis arabaları girebiliyor. (Kaçak işçileri taşıyan otobüslerin oraya bırakılması hiç mümkün değil.) Oradan geçen binlerce insan ise en zengin renkleri ve nitelikleri ile böylesi bir çağdaş sanat merkezinin rahmini oluşturabilecek dokuya sahip: Uyuşturucu satıcıları ("sektöre" Kürt mafyası hâkim), çoğu kadın ve genellikle korkak polisler, çağdaş sanat aşıkları, çoğu siyah ya da esmer tenli cankiler, festival kutlamasını yapan üniversiteliler, diplomasını aldığı için beyazlarını giyip "tastudenen" isimli ve kamyonların kasasında yaşanan (ellerinde bira kutuları ile sokaklarda dolaşıp, bağıra çağıra mezun olduklarını haykırıyorlar) dağıtmalarını bitirip de gecenin geç bir vaktinde ayılan liseli gençler, "aaa aaa bu kadar farklı insanların içinden geçerek, markete gidip de bir şeyler alabiliyormuşuz" diye şaşırان orta sınıf korunaklı İsveçliler, her geçenin karikatürize portresini çizmeye hazır sokak ressamı, hayvan haklarını savunan tezgâhlar, 6 Haziran seçimleri için birbirinden artistik pozlar veren milletvekili adaylarının afişleriyle meydanın çevresini donatan siyasi partililer...

Yoko Ono'nun sergisinin beyaz üzerine siyah yazılı, Kulturhuset'in tüm bedenini kuşatan sergi pankartı, meydanın en etkili görseli: "Remember Love".

Sergi, 50 krona (yaklaşık 10 milyon lira) gezilebiliyor. Sergiyi bitirip çıktığınızda yanınızda olabilecek bir afiş, birkaç yaka iğnesi de hediyesi. 20 ayrı bölümden oluşan sergiyi aslında tanıtmak niyetiyle gezmediğim için, her bölümün derinlikli anlatımını beklemeyin lütfen, ama Yoko Ono

"From my Window: La Fortuna. 2002. Yoko Ono.

Lennon-Ono çiftinin "Two Virgins" albüm kapağı için verdikleri poz.

yaratımının bıraktığı izlerle küçük bir yolculuğa çıkabiliriz.

Sergiye beş ayrı kapıdan giriliyor. Seçim sizin. Birincisi klasik, boncuklarla örülmüş bir geçitten, tüm sergiye hâkim olan ve barıştan yana tavır almanızı öğütleyen ilk bölüme (Crickets) ulaştıran giriş. İkincisi, giderek daralan bir koridorda, bir cephesi sizi izleyen aynayla döşenmiş klostrofobik bir giriş. Üçüncüsü, sizi bir kaydırdan sergi mekânına bırakan bir giriş. Dördüncü ve beşincisi ise, sağa ya da sola dönerek devam edeceğinizi sandığınız, ama aslında diğerine açılan ve sizi

başladığınız yere döndüren sahte girişler.

Kulturhuset'in ve İsveç basınının en ilgilendiği bölüm "Imagine Peace / Map Room", girer girmez ilk tanıştığınız etkinlik. Duvarları, tüm kıtaların ve ülkelerin atlaslardan kopyalanmış haritalarıyla -hatta uydumuz Ay'ın aydınlık ve karanlık yüzlerinin haritası bile var- kaplı bir odada, masanın üzerindeki onlarca "imagine peace" oymalı mühürleri mürekkeplere basarak ıslatıp, bu dileği yönelttiğiniz yere bastırmanızı öneriyor bu etkinlik. Irak'a, tabii ki İsveç'e ve ABD'ye basılan dileklerin, tüm diğer yerlere basılanlardan fazla olduğunu gözlemledim. Ben de Diyarbakır dolaylarına bastım mühürümü. "Sky TV" adlı, mekânın üç ayrı yerine yerleştirilmiş video sanatı, gerçek zamanlı çekilmiş, bulutların hareketi ve arada bir geçen kuşlarla hareket kazanan bir gökyüzü kaydıydı. Gerçek akışıyla zamana ve boşluğa saygının sakin bir işiydi.

"Whispers Piece / Helmets" başlıklı bir diğer etkileşimli iş, bizi yükseğe asılmış asker miğferleri içinden tesadüfi yaka iğneleri almaya çağırıyordu. Yoko Ono'nun, üzerinde el yazısıyla "Breathe, Touch, Dream, Yes" yazılı beyaz yuvarlak yaka iğnelerini miğferler içinden almanın, bizi çatışan duygular içinde bırakmasını umudu varsa da, bu zıtlığın sergi konuklarının çok

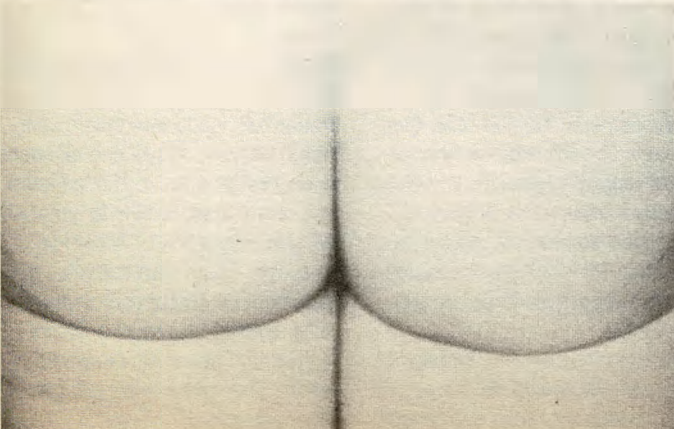
Yoko Ono, Fluxus sanatçılarının en etkinlerinden biri. Genellikle ve neredeyse sadece "Beatles'ı dağıtan kadın" olarak anılması feci bir seksist ve ırkçı talihsizlik.

Chess: Selgelstorg, Stockholm. Fotograf, Hakan Akçura; "Satranç", 2004

farkında ya da umurunda olduğu bir şey olduğunu gözlemleyebildiğimi söylemek zor. Onlar genellikle, olabildiğince fazla çeşitlilikte yaka iğnesini karıştırıp karıştırıp, bulup almakla ilgilidiler.

Sergide, "My Mommy was Beautiful" isimli odada, yan duvarlardan tavana kadar onlarca kadın memesi ve vulvası ile kuşatılıp, eğer olacaksak tedirgin olup, "From my Window / La Fortuna" isimli kolaj - dijital baskıda, bulutlar ve

sabah serinliği eşliğinde masa başında oturan –her bahardan, her kışa akan dostluğuyla, sevgisiyle– Lennon-Ono çiftini yâd etmek mümkün.

"Cough Piece" ses yerleştirmesi, yinelenen bir rüzgârda savrulan ve bir yerlere çarpan, olasılıkla yumuşak bir "şey"in sesini, bize aralarında yinelenen öksürükler eşliğinde ve yıllarca önce kaydedildiğini savunarak iletse de, biz bunları duyduğumuz balkondan gördüğümüz karşı binanın terasında, –Japon bayrağını da andıran– bir şirket logosunun üzerinde yer aldığı bir dizi bayrağın, sert rüzgârla kendi direklerine nasıl çarptığını görüp, oralar da bir kayıt cihazı olup olmadığını, bu kayıdın eşzamanlı olup olmadığını merak ettik.

"Blue Room" (tüm duvarlarına o odayı tanımlayan sözcüklerin tek satır olarak yazıldığı bir boş oda), "Half a Room Hospital version" (içinde yer alan tüm nesnelerin sadece yarısının var olduğu bir hastane odası yerleştirmesi) gibi klasikleşmiş fluxus yaratımlarının da yer aldığı sergide, siyah bir kordondan girilip de, mekân duygusu tam ortadan kalktığı anda karşılaştığınız bir gökkuşağı kartpostalıyla sizi buluşturan ve yaşamda artık hangi değerlerin nasıl yitildiğini, nereden savunulması gerektiğini anlatan bir metinle desteklenen işlerle de karşılaşmak mümkün: "Rainbow Postcard".

Sergide, Ono'nun yaratım tarihi on yıllara dağılan bir dizi videosunu "Video Room"da izlemek de mümkün.

Beams: Yoko Ono ve "Morning Beams" Foto: John Hollander / Reuters. Yoko Ono, serginin açılışında

kün. Bir zamanların 365 ayrı kış gösterdiği için topa tutulan video performans, artık gülümseyerek izlenebiliyor.

Sergi, İsveç'in, hiçbir şeyin abartılı, kışkırtıcı, bozguncu olmamasını, dengelerini sarsmamasını dileyen, "lagom" diye adlandırılan bizim "her şey kararında" deyişimize denk gelen toplumsal uzlaşmasının takipçisi vatandaşları için, çok sevimli ve kabul edilip desteklenebilir barışçı niteliği ile, çok ziyaretçi çekeceğe benzer.

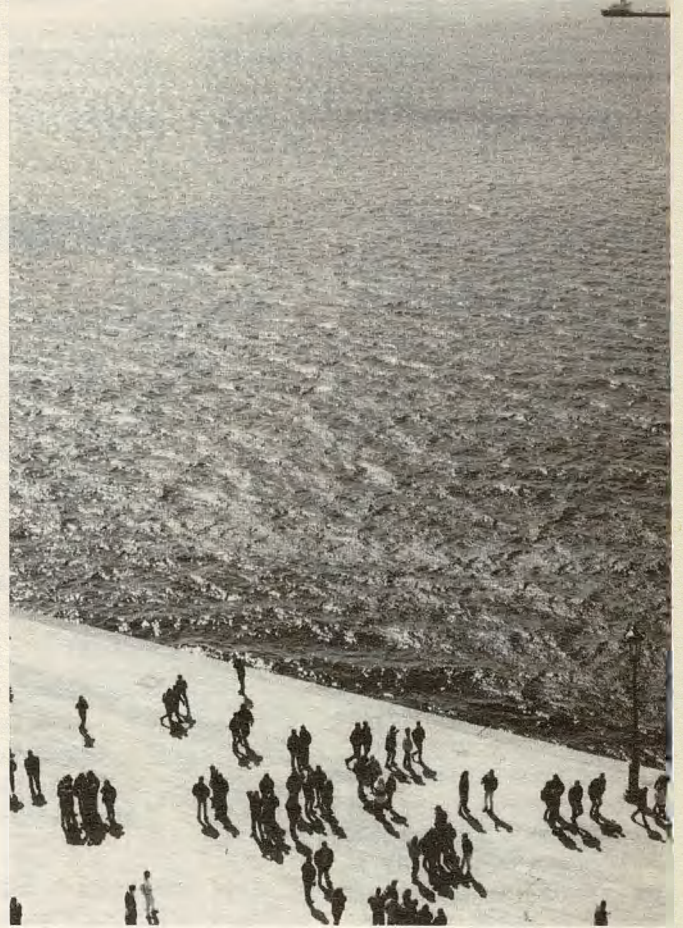
1933 doğumlu, erken yaşlarında müzik eğitimi alan, dört yaşında ilk konserini veren, İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminden, soğuk savaşa ve bugüne kadar tüm toplumsal çalkantının takipçisi ve muhalifi Yoko Ono, Japon erkek egemenliğine karşı çıkıştan, verdiği tam sayfalık ilanı ile ABD'nin dünya egemenliği peşindeki militarizmine karşı çıkışa kadar hiç susmayan bir soluk. 60'lı yılların son çeyreğinin devrimci sanat akımı Fluxus'un mimarlarından. Sanat eylemleri, happening'leri ve performanslarıyla yerleşik sanat kalıplarını altüst edip, herkeste var olduğuna inanılan yaratım potansiyelini kışkırtan Fluxus sanatçıları arasında en etkinlerinden biri. Genellikle ve neredeyse sadece, "Beatles'ı dağıtan kadın" olarak anılması ise feci bir "seksist ve ırkçı" talihsizlik.

Onun her zaman, tüm etkinliklerini, müziğini, sanat nesnelerini, resimlerini, posterlerini yönelttiği insanlarda, kendilerine ve "değerlerine" yönelik seçimlerini sorumlulukla ve etkinlikle belirleyebilen, muhalif, evrensel barıştan yana "kimlik"leri aradığını, bulmak istediğini, çoğalttığını düşünmek en doğrusu.

"Remember Love"ı ben, sergiden ayrılıp, Stockholm'un güneyinde çiseleyen yağmur altında aşkını/aşkımı hiç unutmadığım sevgilimle yürürken, yaşamım boyunca hiç görmediğim görkemde, gökyüzünün yarısını kat ederek sonlanan alt alta iki gökkuşağını dilim tutularak izlediğim günün, o güne yakışan sergisi olarak hatırlayacağım.

Hakan Akçura

“İçinizdeki İzciye İnanın”

- 1- Kütle, Hakan Kurşun'un onbeş şarkısını içeriyor
- 2- 18 Şubat 2003 tarihinde başlanan kayıtlar 14 Eylül 2003 tarihinde tamamlandı
- 3- 60 dk.12 saniye müzik için 3.4 km uzunluğunda manyetik bant kullanıldı
- 4- Bu ürünü hazırlamak için toplam 42 kişi çalıştı
- 5- KÜTLE'nin perakende satış fiyatı KDV dahil sadece 7.500.000.-TL
- 6- Sürekli aynı sesleri duymaktan sıkıldıysanız ve yeni izler duymak istiyorsanız KÜTLEYİ DİNLEYİN

Pb Ltd. 0 212 272 10 55
info@pbmusicworld.com
www.pbmusicworld.com

KÜTLE HAKAN KURŞUN MC & CD

İncesaz Üç / İstanbul'a dair (Kalan Mü- zik)

1997 yılında Murat
Aydemir (tambur, lavta),

Derya Türkan (klasik kemen-

çe) ve Cengiz Onural (gitar, cura, buzuki) tarafın-
dan kurulan, 1999 yılında "Bir / Eski Nisan",
2002 yılında "İki / Eylül Şarkıları" adlı albümleri
yayınlanan, ancak albümlerinden çok "İkinci Ba-
har", "Ekmek Teknesi" gibi televizyon dizilerine
yaptıkları müziklerle tanınan İncesaz grubunun
üçüncü albümü "Üç / İstanbul'a dair" Kalan Mü-
zik tarafından yayınlandı. Profesyonel bir birliktelik-
ten ziyade, gönül teli birbirini titreten üç arkadaşın
müzikal bir yolculuğu olan İncesaz grubu, önceki

çalışmalarının aksine bu kez daha geniş bir or-
kestrayla parçalarını icra ediyor: Yer yer senfonik
denebilecek düzenlemelerin, İncesaz'ın klasik
Türk müziği eksenli yeni bestelerine oldukça yakış-
tığı gözleniyor. Albümün ana teması, grup eleman-
larının, hem gruptan önce hem de grupla çalıştığı
dönemde pek çok çalışmasının baş konusu olan
İstanbul... Grup, bu albümde İstanbul'u anlamak,
anlatmak, yaşamak, yaşatmak istediğini söylüyor
albüm kapağında. Doğrusunu söylemek gerekirse,
kimi zaman Türk musikisine, kimi zaman İstan-
bul'da yaşayan farklı etnik grupların müziklerine
yaptığı göndermelerle, İncesaz'ın tamamen kendi
bestelerinden oluşan müziğinin bu iddiayı taşıyabi-
lecek yapıda olduğunu söylemek mümkün. Darısı
İstanbul'u ya bu keyfi konserlerde yaşatmak...
(B.Ö.)

İhsan Özgen, Linda Bur- man-Hall & Lux Musica Cantemir: Music in İstan- bul and Ottoman Europe around 1700 (Golden Horn / Equinox)

Klasik kemençenin büyük ustası İh-
san Özgen, Ortaçağ klavsen çalışma-
larıyla ünlenen müzikolog Linda Bur-
man-Hall ve bu ikili tarafından bir
araya getirilen küçük bir Ortaçağ top-
luluğu olan Lux Musica (flüt, keman,
viola de gamba, perküsyon, vb.) tara-
fından kaydedilen "Cantemir: Music
in Istanbul and Ottoman Europe aro-
und 1700" albümü, 1673 - 1723
yılları arasında yaşayan, Osmanlı dö-
neminin en önemli müzik teorisyen-
lerinden birisi olan Prens Dimitrie
Cantemir'den esinlenerek bestelen-
miş yeni eserlerle, Cantemir tarafın-
dan notaya alınan 17. yüzyıl müzikle-
rini bir araya getiriyor. Özgen'in ke-
mençenin yanı sıra tamburunu da
konuşturduğu albüm, klasik Türk
müziğini, kendi dönemi bağlamında
yorumlayan bir bakış açısına sahip:
Osmanlı'nın Batı'yla ilişkilerini sorgu-
layan, Osmanlı müziğinin dönemin
diğer müzikleriyle ilişkisini araştıran
albüm, repertuar olarak da oldukça
geniş bir sahaya yayılıyor: Albümdeki
yeni besteler, Türkiye'nin nevi şahsı-
na münhasır bestecisi Yalçın Tura ve
Amerika'nın Henry Cowell, John
Cage sonrası "yeni müzik" akımının
öncülerinden Lou Harrison gibi usta
kompozitörlerin eserlerinden
oluşuyor. Geçtiğimiz yıl Yalçın Tura
tarafından hazırlanan ve Yapı Kredi
Yayınları'nın iki cilt halinde yayın-
ladığı "Kantemir Edvarı" adlı, Os-
manlı dönemi müziğiyle ilgili en
önemli yazılı belge diyebileceğimiz
materyali bugünlere ulaştıran Dimit-
rie Cantemir'e adanan bu albüm,

son yılların önemli
bir müzik çalışması
olmasının yanı sıra,
oldukça değerli bir
müzikoloji çalışması
aynı zamanda.
(B.Ö.)

P O S T - D İ S K O

10 albüm

Asian Dub Foundation Enemy of the Enemy

John Cale Hobo Sapiens

The Clash Sandinista!

Nazan Öncel Göç

Peter Gabriel Up

Moğollar Yürüdük Durmadan

Mor ve Ötesi Dünya Yalan Söylüyor

Manic Street Preachers Know Your Enemy

Patti Smith Trampin'

Suicide American Supreme

5 şarkı

Violent Femmes Old Mother Reagan

Prince Dear Mr. Man

Erkin Koray Hayat Katan

Kardeş Türküler Mirkût

Ahmet Kaya Biraz da Sen Ağla

Gripin - Hikayeler Anlatıldı

Yapım: GRGDN Müzik Prodüksiyon / Dağıtım: Balet Plak
Hem İstanbul'da yaşayıp, hem "indie" rock dinleyen, ve en
az bir defa olsun Bronx'a gitmeyen birisi yoktur herhalde. İş-
te o Bronx'ta bir nesil Gripin'den, Jeff, Buckley, Pearl Jam,
Dandy Warhols coverları dinleyerek büyüdü. Yıllar geçtikçe
Gripin de onlarla birlikte gelişti, serpildi, beş ahbap çavuş

önce kendi parçalarını
bestelediler, sonra on-
ları cover'ların arasına
sıkıştırdılar, beste çal-
dıkları konserler der-
ken, kendi albümlerini
yayınladılar. Ne yazık
ki, Myslovitz konserin-
de biz de onları dinlemiş, dost acı söyler derler, şarkılarını
vasat bulduğumuzu yazmıştık. Kötü haber, "Hikayeler Anla-
tıldı"yı CD'den dinlemek de "ateşimizi düşürmedi". Gripin
bir sürü sıkı grupla haşır neşir, gitmiş kendine Muse'u
örnek almış, "damardan" bir rock albümü yapmaya soyun-
muş. Bunu yaparken de ne yeni fikirler geliştirebilmiş ne de
güçlü besteler yapmış; ortaya amatör bir demodan hallice,
zayıf bir albüm çıkmış. Eddie Vedder ne demişti, "aşk öy-
le bir konudur ki, üstüne ne kadar şarkı yapılsa azdır!" Gri-
pin de bir sürü aşk, ayrılık, yalnızlık şarkıları yazmış, ama bu
alanı kaplayan pek çok klişeye de takılıp kalmış. Herşeye
rağmen albümün epey bir seveni, Gripin'in de epey dinleyici-
si var, bu onlara ikinci bir albüm kaydetme olanağı getirirse
şansımızı tekrar deneyeceğiz, bizdeki "Hikayeler Anlatıldı"
ise şimdilik bir kenarda tozlanacak gibi duruyor... (İ.A.)

David Byrne Grown Backwards (Luaka Bop)

Solo kariyerinin 23. yılında David Byrne, "Grown
Backwards" ile karşımıza çıktı, gene yapacağını
yapıp bizi hayrete düşürmeyi başardı. Byrne, şimdi
de operaya el atmış. Verdi'nin "La Traviata"sından
aldığı "Un Di Felice, Etere" ile Bizet'in "İnci
Avcıları"ndaki düeti "Au Fond du Temple Saint"i -
hem de Rufus Wainwright ile birlikte okumuş,
hızını alamayıp "The Man Who Loves Beer"
adında bir araya da o bestelemiş. Gittikçe dolan
ama hiç taşmayan çantasından da ne ilk göz
bebeği rock'u, ne funk, soul ya da elektronikayı ne
de "world" müzik merakını eksik etmiş. Teksaslı
grup The Tosca Strings'in desteği ve her zamanki
absürd (ama gerektiğinde lafı gediğine koymayı da
bilen) lirikleriyle her sahnesi ayrı bir coğrafyada
geçen sürrealist bir Broadway müzikali yazmış.
İngiliz house üçlüsü X-Press 2 ile yaptığı "Lazy"yi
albüme koymasına da pastanın kreması... Hala
Talking Heads'i unutamayıp, Byrne'nin solo işle-
rine kulak vermeyenler neler kaçırdıklarını bir bilsel-
er! İ.A.

Y.HAKAN ERDEM

Kitab-ı Duvduvani

ROMAN
404 sayfa, 13.000.000 TL

Kitab-ı Duvduvani: Tarihi bir roman mı? Hayır. Daha çok, başrolünde tarihin olduğu bir roman.

Bir tarihçi tarafından yazıldı ama tarihi belgelere dayanmıyor: Tamamen uydurmaca. Yani roman.

Fantastik roman? Belki evet, belki hayır: Belki de en fantastik olan, hep burnumuzun dibinde durandır.

Aşk romanı mı? Evet ama, şekilden şekle girerek süregiden bir aşkın romanı. Aynı zamanda Avrupa aşkının, iktidar sevdasının da...

Bilimkurgu? Aslında daha çok "ilimtahayyül" denebilir. Ya da türler arasında gezinen bir anlatı...

Mizah? Hiciv? Ama neyin, kimin hicvi? Vuslatın demi olur mu? "...Meğerki iptida iftirak olsun."

Kitab-ı Duvduvani'nin kahramanları, İstanbul'da, Haç-Hilal Ovası'nda, Mazenderan'da, bu evrende ya da paralel evrenlerin birinde, günümüzde, gelecekte, 1599'da, 1970'lerde yaşarlar...

Günlerden bir gün, bunlardan biri, Utku Suat Ferid Ceylani, bir efsane olduğuna artık iyice emin olduğu Duvduvani Efendi'nin kitabını "tesadüfen" eline geçirir:

Benzersiz bir kitaptır bu! Alelaceyip, evrenler arası bir oyun başlar.

Peki bu oyunda kimler, kimlerin yazdıklarında birer oyuncudur? Meçhûl Muhayyil kimdir? Yazar, kendisinin olmadığını söylüyor. Belki de biraz siz, yani meçhûl okurlar...

Doktor, rejisör, Ciguli ve karısı

5 Haziran'da Maslak Venue'de sessiz sedasız tarihi bir gece yaşandı. Sessiz sedasız lafın gelişi, medyanın ilgisi, konserin yankısı babında; yoksa yer-gök "unza unza" diye inledi. Dr. Nelle Karadjic kaptanlığındaki orkestranın en sessiz, fakat en namlı ismiyse Emir Kusturica'ydı. O tarihi geceye zaplıyoruz, ayrıca tarihi bir Kusturica söyleşisini de klipliyoruz...

Emir Kusturica & The No Smoking Orchestra 11 kişilik kadrosuyla tam bir futbol takımı gibi. Sahneye çıktıklarında ise daha çok bir sirk bandosu görünümündeler. 1981'den beri grubun solisti ve lideri olan Dr. Nelle Karadjic, "sirk" imgesinin, grubun en iyi tanımını olduğunu söylüyordu zaten konserden önce. Karadjic'e göre, ciddi şeyleri gayri-ciddi bir atmosferde icra ederek, konserden çok, hayatın içinde bir sosyal etkinlik yaratmayı hedeflediklerini anlatıyordu. Takım sahnede yerini aldığı anda, Rage Against The Machine tişörtlü Kusturica, palyaço kıyafetli tramboncu, şort üstü fraklı klavyeci, İngiliz hakimi kılığındaki kemancı ve onlardan geri kalmayan halleriyle diğer müzisyenler gerçekten de bir konserden farklı bir yere düştüğümüzü kanıtlıyordu. Bu çingene-sirk-vodvil-kabare bandosu müziğiyle, sohbetiyle, happening'leriyle, espri ve hiciv duygusuyla farklı bir dünyadan düşmüş gibiydi. Tito sonrası dönemin hemen başlangıcında, 1981'de Saraybosna'da kurulan grup, tüm neşelerine rağmen koca bir ülkenin yıkılışına tanıklık etmiş, tavrı almış adamlardan oluşuyor. 1986'da Tito'ya laf atmaktan ötürü sansüre uğrayan No Smoking Orchestra'ya Kusturica ilk olarak başçı olarak katılmış, bir yıl sonra "Çingeneler.Zamanı"nı çekmek üzere ayrılmış. Savaşla birlikte No Smoking Orchestra da Belgrad'a taşınmış. "Siyah Kedi, Beyaz Kedi" filminin çekimleri sırasında Bre-goviç'le bozuştığında Kusturica tekrar eski dostu Karadjic'in kapısını çalmış ve filmine destek istemiş. No Smoking Orchestra'nın Batı'da tanınmaya başlaması da filmin soundtrack'ıyla oldu zaten. 1994 yılında bu sefer gitarist olarak gruba dönen Kusturica grubun başına da kendi ismini

ekleyerek, bir anlamda grubun hamiliğini üstlenmiş. "Siyah Kedi, Beyaz Kedi" soundtrack'i, "Unza Unza Time" albümü ve Kusturica'nın yeni filmi "Hayat Bir Mucizedir" filminin müziklerinden oluşan iki saatlik bir ziyafeti yan cebime koyduktan sonra beni en çok etkileyen, No Smoking Orchestra'nın birlikte müzik yapma şekliydi. Balkan, Çingene ya da Doğu Avrupa, ne dersiniz deyin, belli bir kültüre ait çok net bir tavır gözleniyor No Smoking'te... Elemanlarının herbirinin kendi havasında takıldığı, esnek, yumuşak bir tavır bu. Punk'tan ziyade reggae gruplarına benzer... Ve en önemlisi bu çalma düzeni, Batılı rock gruplarında alıştığımız sıkı ve katı çalma düzeninin anti-tezi. İyi rock gruplarının birarada çalma mantığı pürten iş ahlakına (eşittir sünni iş ahlakı) dayanırken, No Smoking, Manu Chao vs. gibi gruplarda çok daha laik, dünyevi ve müstehzi bir iş ahlakı hakim. İş entertain-ment'e değil de eğlenceye çeviren de belki bu tavrı, çünkü içinde Nietzsche'nin tarif ettiği şekliyle Neşe var.

11 kişilik No Smoking'deki enerjiyi, ifadesi, sesi ve şarkısıyla Ciguli'deki enerjiye yakın kılan da müziklerindeki değil tavırlarındaki bu benzerlik. Bu tavır karşısında

anarşik, nihilist, punk gibi laf

lar anlamsızlaşıyor. Politikadan kültüre kadar her alanda kendini Avrupa ekseninde yeniden giydirmeye çalışan ülkelerin ortak içsıktıklarını düşündüğümde, eski-Yugoslav, yeni Sırp, Belgradlı, Balkan ve Doğu Avrupalı No Smoking Orchestra bizden birinin bize tuttuğu bir ayna gibiydi, içimiz neşe doldu!

Ogan Güner

"Dolly Bell" in kahramanı gibi

Benim ve Saraybosna'daki akranlarımda hayatında müzik pek de önemli bir rol oynamadı; Adriano Celentano'nun gelişini saymazsak tabii ki. Onunki tam bir rock sayılmaz, ama tıpkı kot pantolon gibi bizi cezbeden modern sembollerden biriydi. Hele "24.000 Bacı" (24.000 Öpücük) şarkısı, ilk aşklarım, ilk isyanlarımla örtüşmesi bakımından çok önemlidir benim için. O şarkı bunların hepsini bir araya getirmişti. "Dolly Bell'i Anımsıyor musun", bir rock grubuna takılan bir kahramanı anlatıyordu. No Smoking'le punk çalmaya başladığımda kendimi filmdeki kahraman gibi hissetmişim. Sonradan Saraybosna'da öğrenim gördüğüm dramatik sanatlar okulunda, punk grubunda gitar çaldığım için, hocalık hakkımı elimden alındı. O acayip saç şekilleri falan ilgimi çekmezdi, ama punk'ın fikir yapısını, hayata dair sorularını beğenirdim. "Suç ve Ceza"nın kahramanının önüne çıkan tercihler de punk'tır.

Yeniyetme bir sinema delisiyken, aklım fikrim rock'n'roll'daydı, ama müzikolog bir arkadaşım Çingene hazinelerinden üç-beş örnek dinlettiğinde, onları sinemada değerlendirmenin enteresan olacağını düşündüm. Çok eklettik müziklerdi, Macar olsun, Ermeni olsun, Türk olsun, her tür etkiyi içlerinde eritmiş gibiydiler. Ayrıca rock riff'leri, caz elementleri, Batı pop müziğinin kimi unsurları Çingenelerin bayrağı altında bir araya getirilmişti sanki.

No Smoking'in müziğine "unza unza" diyoruz. Enerjik ritmik yapıyı ve farklı müzikal harçların bir aradığını vurgulayan bir terim. Bence reggae'den bu yana en önemli müzik. Çabamız Punk'un doğrudanlığıyla Slav nostaljisi, kent çılgınlığıyla eski Çingene ve Macar şarkılarındaki akordeon ve kemanın romantizmi arasında, müziğin dışında da bir diyalog kurmak... Gözüpek, yürekli bir müzik. Neşeli, anti-depresif.

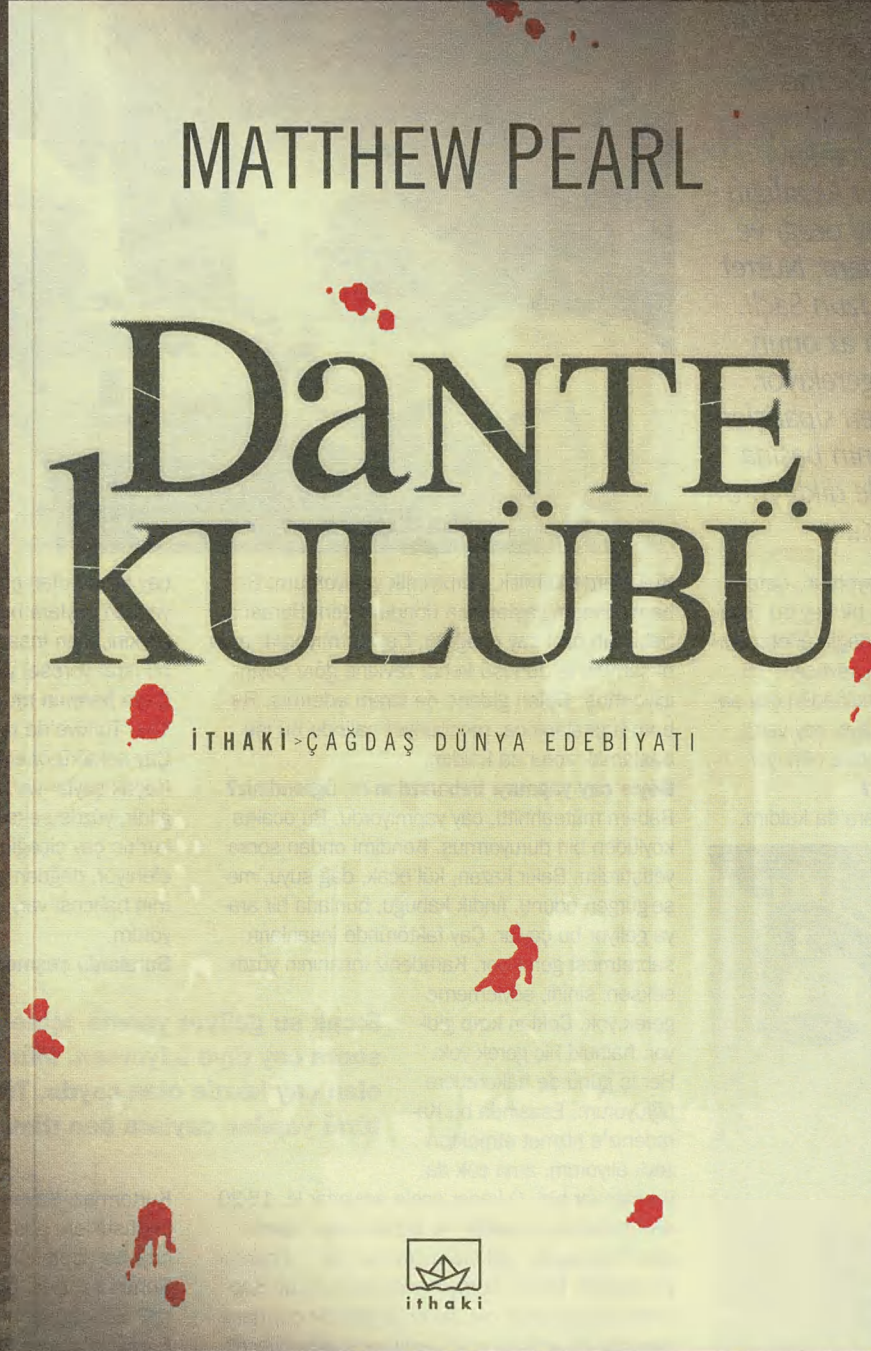
Filmlerimi müzisyen gibi çekerim, şarkılara da bir yönetmen gibi yaklaşırım. Filmlerimin yapısını müzikten yola çıkarak kurarım. Fellini "Sinema müziğe herhangi bir şeye olduğundan daha yakındır" demişti. Tamamıyla katılıyorum. "Senela" şarkımızı da ona adıyoruz zaten, 20. yüzyılın Shakespeare'ine...

Sahnedeyken de kendimi film çekiyormuş gibi hissederim. Zaten konser sırasında öyle şeyler olup bitiyor ki: kemancı arşesini ayakbabisinin içinden çıkarıp çalıyor, bir bayırıyorsunuz seyircilerden birinin vücudu bir enstrüman haline gelmiş, sahnede sürekli oradan oraya koşuşturan üç-dört müzisyen var. Şarkıyı canlandırmanın söz konusu olduğu kabare stilini ben önerdim Dr Nelle Karadjic'e. Onun tonuna baylıyorum; sokakta görseniz fındık faresine benzetebilirsiniz, ama sahneye adım attığında aslan kesiliyor. Bazı şarkıların sözlerini ben yazıyorum. Mesela biri Şeytan'ın ikibin yıldır ortalığı kasıp kavuran propaganda savaşlarında nasıl kurban durumuna düştüğünü anlatıyor. Bir diğeri Romeo hakkında: Büyükşehirde spermini satarak geçinmeye çalışan bir göçmenin hikayesi. Provokatif sözler, bir bakıma basbayağı punk. Ama çok daha duygusal şarkılar da var.

Bosna'da büyüdüm. Müslümanlıktan ziyade hristiyan eğitim aldım ve damarlarımda bir Doğulunun heyecanı ve melankolisi dolaşıyor. Ancak bütün bunlar gerçekte bir araya geleme-yen şeyler. Yugoslavya'yı milliyetlerden farklı bir temel üzerinde bir arada tutarak korumayı hedefleyen Ante Marković'in partisine girdiğimden beri bunun farkındayım. Biz kaybettik ve milliyetçi muhafazakârların yükselişini gördüm. Artık kendimi hiçbir şeyle özdeşleştiremem; kendime hâlâ Yugoslav demek-ten başka yapabileceğim bir şey yok. Bu da benim siyaseten yanlış olduğum nokta. Bu Balkan halklarının dramı; Elli yıl sonra her şeyi hatırlayacaklar.

Roll, Nisan 2001

Da Vinci Şifresi'nin yazarı Dan Brown ile
bu yaz aynı kulübe üye olacaksınız!

Yıl 1865... Boston'da yaşayan Dante Kulübü üyeleri **İlahi Komedy**a'nın çevirisini tamamlayıp, Dante'yi Yeni Dünya'ya tanıtmaya hazırladıkları. Ancak bazı çevreler Dante gibi bir sapkın Amerikalıyı zehirleyeceğini düşünmekte ve eserin yayınlanmasını engellemeye çalışmaktadır. Kulüp üyeleri bu engellerle savaşırken, işlenen seri cinayetlerle planları altüst olur. Çünkü sadece bu küçük grup cinayetlerin Dante'nin **Cehennem**'inden esinlenilerek işlendiğinin farkındadır. Boston'un ileri gelenlerini **İlahi Komedy**'de anlatılan cehennem cezalarıyla öldüren katili yakalamaları gerekmektedir... Sırları ortaya çıkmadan önce.

"Matthew Pearl edebiyatın yeni yıldızı olarak yükseliyor –çarpıcı, yaratıcı ve çok da yetenekli bir yazar. İnsanı bir anda içine çeken bir kurgu, klasik temalar ve sağlam karakterler... Daha başka ne istenebilir!"
Dan Brown (Da Vinci Şifresi'nin yazarı)

“UZUN SAÇLI” EFSANESİ

Çayın resmini yapan adam

Samsun-Trabzon güzergâhında, Fatsa'yı geçince yol kenarına çakılmış derme çatma tabelaların üzerinden okunuyor. Uzun Saçlı'nın Yeri'ne şu kadar kilometre. Methini çok duymuştuk, ne menem bir tesisle karşılaşacağımızı merak içinde yol alıyoruz. Gölbaşı mevkiinde virajın yılankavi döndüğü yerde sarp bir kayalığın üzerinde küçük bir çay ocağı ve karşımızda o efsane adam: Nusret Doğan, nam-ı diğer Uzun Saçlı. Çayını içmek için en az onun kadar sabırlı olmak gerekiyor. Yeni gelen müşterilerden siparişleri aldıktan sonra, ocağının başına geçiyor. Biz de tepesinde dikiliyoruz, laf lafı açıyor...

Uzun Saçlı: Bardakları küllen yıkıyorsun, deterjan olayı yok. Çok dikkat isteyen bir şey bu. Yani bu işi yapmak için ne lazım gibi değil, âdetin olacak, bu işi sevecen, insanları da sevecen. 15 sene pencere kenarlarında çok bekledim çay satacağım diye. 30 sene evvel de aynı çay vardı. Bazı işleri rayına getirmek birdenbire olmuyor.

Çaycılığa başlamanız nasıl oldu?

Yirmili yaşlarımda 7-8 sene Ankara'da kaldım.

Külüplerde komilik, kurpiyerlik yapıyordum. Babam, annem yaşlanınca döndüm geri. Burası da babamın özel çay ocağıydı. Çay satmıyordum, ama akşamları iş dönüşü kendi zevkine göre çayını içiyordum. Gelen gideneye de ikram edermiş. Babam hastalanınca, mecburiyet halinde bu işe başlamak zorunda kaldım.

Böyle çay yapmayı babanızdan mı öğrendiniz?

Babam müteahhiti, çay yapmıyordu. Bu ocakta köylüden biri duruyordum. Kendimi ondan sonra yetiştirdim. Bakır kazan, kül ocak, dağ suyu, meşe-gürgen odunu, fındık kabuğu, bunlarla bir araya geliyor bu çaylar. Çay faktöründe insanların sabretmesi gerekiyor. Karadeniz insanının yüzde sekseni sinirli, söylememe gerek yok. Çokları kızıp gidiyor, halbuki hiç gerek yok. Her iş günü de hakaretlere uğruyorum. Esasında bu Karadeniz'e hizmet etmekten zevk alıyorum, ama çok da üzenler var bizi. O kadar acele ediyorlar ki, 15-20 dakika bekleyemiyorlar. Az ileride kahvehaneler gibi, “hemşerim, gel bizim çayımızı ver”; o durum yok bende. Benim buraya geleceksin, Uzun Saçlı'nın orada hizmet olduğunu ve özel bir çay demlendiğini ve zevkine göre çayın yapıldığını bileceksin. Bunu bilersen burada çay içebilirsin. Tüpler piyasada yokken, 35 seneden beri bu işi yapıyorum. Bir tek çay satıyorum. Başka yerlerde 30 kalem, 50 kalem vardır, çaya önem verilmez. Ama bende tek kalem. Bu ballarsa komşunun, insanlara yardım etmeyi çok seviyorum.

Çayınız her dem taze değil mi?

Her müşteriye taze çay demlenir. Kalabalık olduğu zaman yarım saat, bir saat de sıra beklesin çay içmek için. Bakın, malzeme olduğu zaman çayın lezzeti bambaşka olur. Örneğin bir otelde oturuyorsun, sıcak su geliyor yanına, içine poşeti atıyorsun ondan sonra çay diye içiyorsun. Mümkün değil, mümkün değil! Mümkün olan

çay közde olan çaydır. Tüple yapılan, başka türlü yapılan çaylara ben itimat etmiyorum. Damak zevkini bilen insan, közde çay içer. Çaylan ilgili bu ısrar yöresel yapıdan ötürü.

Çaya harman mı yapıyorsunuz, nedir sırrı?

Yok. Türkiye'de tek çay varsa, Çaykur'un çaydır. Çay sektörü önemli. Özel sektör kullanmıyorum. Kaçak çaylar var. O çayların hiçbirisi makbul değildir, yüzde sekseni boyalıdır. Çayı bozar. Çaykur'un çay çiçeğini kullanıyorum, ama elekten eleniyor, dağdan sular getiriyorum. Büyükbabamın bahçesi var, özel olarak paralarla su getiriyordum.

Buralarda çeşmeden akan su güzel halbuki...

Sıcak su geliyor yanına, içine poşeti atıyorsun ondan sonra çay diye içiyorsun. Mümkün değil! Mümkün olan çay közde olan çaydır. Tüple yapılan, başka türlü yapılan çaylara ben itimat etmiyorum.

Kurtarmaz. Kaynak suyu olacak. Benim yaptığım istatistiklere göre, kömür çayının fazla kalması çayı bayatlatıyor. Cola, Yedigün satmıyorsun... Bunun saniyesi bile çok önemli, izah edebildim mi? Kül çayının haşlanmaması için 6, bilemedin 8 dakika içerisinde çayı açıyorsun. Yani bu çayın açılıp, satılması 20 dakikayı bir saniye bile geçmeyecek. Bu kitaplarda yazan bir şey değil, tecrübeyle sabit.

İşler nasıl ?

Bizim yaz aylarında işimiz iyidir, ondan sonra iş olmaz, akşama kadar otururuz, muhabbet ederiz, emekli gibi. Eylül 15 dedin mi, bizim işler biter. Ama ev var, bir ev olsun varsın. Babadan kalma.

Kış nasıl geçiyor?

Ava merakım var. Bu yörede karatavuk, çulluk, ördek olur. Av mevsimi başladığı zaman ava gideriz. Bizimkisi zevk için. Pansiyonculuk yapmaya kalkıştık, evin arkasına. Baktık adam parası-

la herkesi satın almaya kalktı, sonunda vazgeçtik. Bizim işimiz değildi. Ben sporcu insanım, dalgıçım. Bu yorgunluğumu gece deniz dibinde bir yarım saat oturur dinlenerek çıkarırım.

Balık var mı?

Eskisi kadar yok. Levrek, karagöz, köteğin bir cinsi mavuşgöl dip balıkları çoktu. Ama şu an kalmadı bunlardan. Benimkisi balık avlamaktan çok, denizin dibinde doğayla kendimi dinlendirmek için... Orada daha yalnız oluyorum, mutlu oluyorum. Stresimi atıyorum. Bütün gece sabaha kadar evde dans ediyorum, benim yatak yüzü gördüğüm yok ki. Benim vücut çalışmaya alışmış.

Evde nasıl dans ediyorsunuz?

(gülüyor) Gidiyorum 11-12'de eve. Ondan sonra banyomu yapıyorum, şunu bunu yapıyorum, saat geliyor bire ikiye. İki saat üç saat uyuyorsun, sabahleyin yedide kalkıyorsun. Bu dans değil de daha nedir ya?

Evde çayı siz mi demliyorsunuz?

Benim kendi evimde de olmuyor bu. Bu benim beynime adapte olmuş. Çay faktörü... Eğer mıntıka temizliğim olmamışsa, masam sandalyem çekilmişse, ondan sonra birtakım hareketler beynime yerleşirse o zaman çay da yerleşmiyor, bozuk oluyor. Çevreylen beraber beynimi adapte edebiliyorum. Çaydan resim yapan adam bir tek ben varım. Bu çaya baktığın zaman resmini görmezsen ben bu çayı hayatım boyunca yapmam. Benim ekolum, stilim değişik. Bunun alt yapısını, yani sırnını çözmek mümkün değil. Onun için ocağa kimseyi sokmuyorum. Sen gene ocağın kenarından bakabilirsin de, ne kadar baksan da bir şey anlayamazsın. Şimdi müsaade et de çayları dağıtayım. Bu Türkiye'de olacak bir olay değil. Bardaklarımda çayın lekesi bir tarafa, su lekesi bile yoktur.

Peki saçların hikâyesi ...

Aslen Kızılderiliyim. Oturanboğa'nın torunu olurum, Uzunçubuk da dayım olur. (gülüyor) Eski, çocukluk zamanlarımdan beri saçlarım uzundu. O zamandan beri kestirmedim. Askere gidince kestirdim 68'de. Askerden geldikten sonra 71'de, ekolum bozmayayım diye tekrar uzattım. 68 kuşağıyız. Uzun saçın önemi son zamanlara doğru çıktı. Neden çıktı? Şundan çıktı. Dünyanın en güzel saçını da yapsanız, en güzel malını da üretseniz reklamınız olmadığı zaman o ürünü satamazsınız. Türkiye genelinde ismini yüzde doksani bilmez, ama Uzun Saçlı dediğin zaman yüzde yüzü bilir. Saçımın önemi burda meydana çıkmış oluyor.

Bu pazarlama işini ne zaman farkettiniz?

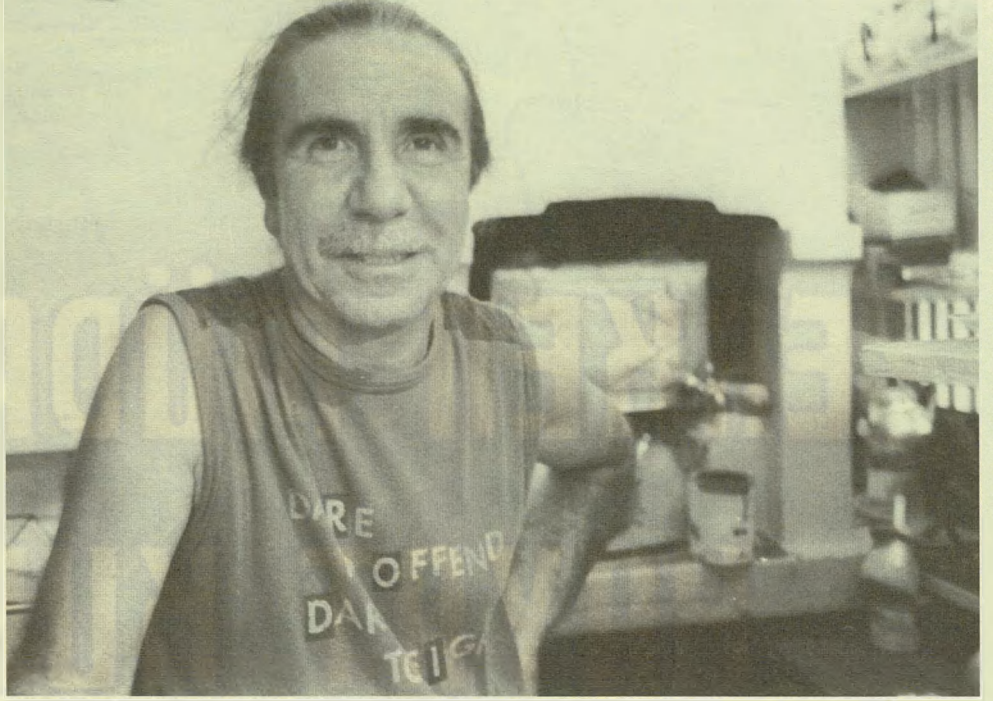
Sekiz-on sene oluyor. Pepsi yeni tabela verdi, ama yorulduğum artık bunlardan. (elektrik direğine asılı tabelalardan Coca Cola'nın yıllar önce yaptırdığı paslanmış) Vadeleri bitince kaldıracığım hepsini. Ellerimde çayla servis yaparken beni gösteren bir logo yapacağım.

Saçlarınızla Türkiye'nin rekorları adlı bir televizyon programına da çıkmışsınız.

Televizyonda birinci kanalda çıktım, sene 1986'yı zannediyorum. 30 tane delikanlı yarıştık, en uzun saçlı delikanlı ben seçildim o zaman. (gülüyor) Rekorlar kitabına da girdim. Ondan sonra tekrar uzattım. Birbuçuk metreydi en son uzattığım zaman. Baktım başedemiyordum, kestirdim. Şu an 80-90 santim.

Tevellüt kaç oldu?

Geceleri saymazsan 27 yaşındayım. Geceleri sayarsan 54. (gülüyor)

Gecelerle aranız yok mu?

Geceleri çok severim de, uykuda geçen zamanı hesap edince kahroluyorum.

Sene 68'de ne yapıyordunuz?

Ankara Kızılay'da kurpiyelik yapıyordum, yaş o zaman 16-18. Millet saçımı gördüğü zaman huy-lanıyordu, peşime düşerlerdi. Karışık günlerdi.

Nasıl geçiyordu günler?

Ben esasında Kızılderili filmlerine giderdim, eskiden çocukken. Ordan da esinlendim biraz. O Apaçiler, mapaçiler filan. Hoşuma da gidiyordu. Saçlarım da haftada bir-iki defa devamlı çıkıyor, berbere gidiyorum boyuna. Berbere gitmekten se-dedim, çocukken tabii, bunları uzatayım.

Özellikle sevdiğiniz bir tip var mıydı o filmlerde?

Kovboy değil de, Kızılderiliilere karşı bir sempati duyuyordum. Yine izliyorum, izlemez miyim? Ama

Uuuy, sanatçı olup da sevmediğim insan yok. Ama iyi, ama kötü. Onlar insanların ruhunu okşuyor. Sanatçılar olmazsa insanlar sıkıntıdan ölür, ölür.

bizim kabine bitti. Kızılderililer daha kalmadı.

Sizin çay tarifeleri de biraz Kızılderili usulüymüş? Nasıl yani?

Belli bir tarife yok anlaşılan. Çayı yapış şeklinizden ücretlendirmenize kadar.

Evet, evet. Herkes cebinde ne varsa bırakıp gidiyor. (kahkaha atıyor)

Müşteriye bindiği arabaya göre fiyat çekiyormuşsunuz, yaya gelenden para alıyormuşsunuz...

O esprinin kralı. Burası esprinin bol olduğu bir yer. Biz de çayın bardağı 600-700 bin civarındadır. Türkiye'nin ekonomisine göre ayak uyduruyoruz. Yoksa benim çayımın fiyatı belirlenemiyor. Çünkü emek var, sabahdan beri şu terlememi görüyorsunuz.

Burada tek tabancasınız değil mi?

Ben hep tek çalışırım. Benim müşterilerim bir ailedir, o ailenin içine başka birisinin girmesi taraftan değilim. Hayata niye geliyor insanlar, yaşamak için. Bundan zevk alıyorum. Parayı marayı aşmışım ben. Buraya gelen insanlar parayla Nusrat Usta'ya çay yaptırttı, içtim deyip akıllarından geçmesin-

ler. Katiyetle hiç kabul etmiyorum. Benim ekonomik gücüm var. Bağ-Kur emeklisi bir insanım. Ekonomik güce de o kadar değer vermiyorum. İşte ev de burası. Arka tarafta çift taraflı altı üstü daire var. İki çocuğum var, ikisini de okutmuşum.

Saçlar yüzünden bir vukuat oldu mu hiç?

Olmaz mı. Trabzon-Ordu maçına gittik, ikinci lig maçına. Merdivenlerden yukarı çıkıyoruz, bir uğultu geldi böyle, "uy! dedi, ha bu karunun ne işi vardır ha burda" dedi Laz. Şöyle bir döndüm baktım, "uy!" dedi, "la bu karu değülmüş, bıyığına sıçtuğumun bıyığı da varmı" dedi. Ordan zor kurtardık yakayı, düşünebiliyor musun? O zamanlar hep öyleydi, 40 kişi, 50 kişi peşimize takılırdı; bu ne, oğlan midir, nedir, takılanlar, küfreden filan, ama artık yuttuk, o olaylar bitti. Barış Manço ile beraber bırakınca kimse bize ilişmedi.

Sever miydiniz Barış Manço'yu?

Kendisiyle hem röportajımız var, hem televizyon programımız var.

O nasıl olmuştu?

Yöresel bir program çekmek için gelmişlerdi. 15 sene evvel filan. Geldi oturduk, bir çayımızı içti, muhabbet ettik, hatta İstanbul'a da davet etmiş-ti, ama ben buradan ayrılmadığım için gidemedim. Çok üzülümüşüm ölümüne. Uuuy, sanatçı olup da sevmediğim insan yok. Ama iyi, ama kötü. Onlar insanların ruhunu okşuyor. Sanatçılar olmazsa insanlar sıkıntıdan ölür, ölür.

Fatsa son yirmi yılda değişti mi? Terzi Fikri'den bu yana hayat nasıl devam ediyor?

Valla, politika konularına girmiyoruz. Geriye dön-müyoruz, herkes ileri gidiyor. O zaman öyleydi, şimdi de böyle.

Politikadan ziyade, kendi gündelik ilişkileriniz, gözlemlerinizi ...

Fatsa daha güzel oldu şimdi. Fevkalade. Daha modern oldu, daha gelişti. Fatsa Türkiye'nin

sayılı yerlerinden biri oldu, alt yapısı yapıldı. İnsanlar birbirlerine de saygılı. Bazıları yanlış tanıyor, ama aslı öyle değil. Nüfusum Perşembe'ye kayıtlı olduğu halde, alışverişimizi devamlı Fatsa'dan yaparız. Niye? Orda bir sıcaklık hissettiğimiz için. Geçmişe mazi çekiyorum, bugünü görüyorum ya en mutlu anlarım o işte.

NUSRET DOĞAN
LAANG HAARING / LONG HAIRE

0452.537 60 29
Medrescönü - Ordu / TÜRKİYE

ERKEN MÜDAHALE HAYAT KURTARIR

EMPERYALİZMDEN KORKMA,
GEÇ KALMaktan KORK!